

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๓ เรื่อง

การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ

สำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

The Development of an Excellent Buddhist Vocational Education

Management Model for Learning in the New Normal

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็น

เลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

Mechanisms for the Development and Creation of a Network to

Enhance the Excellent Buddhist Vocational Education

Management for Learning in the New Normal.

โดย

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปณฺโณ, ผศ.ดร.

พระเทอดศักดิ์ สดฺตินฺธโร, ดร.

ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข

พระครูกิตติญาณวิสิฐ, ผศ.ดร.

พระสิทธิสิงห์เสณี, ดร.

ผศ.ดร.เกษม แสงนนท์

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765006

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๓ เรื่อง

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ
สำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

The Development of an Excellent Buddhist Vocational Education
Management Model for Learning in the New Normal

โดย

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญโญ, ผศ.ดร.

พระเชตศักดิ์ สดตนิธโร, ดร.

ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข

พระครูกิตติญาณวิสิฐ, ผศ.ดร.

พระสิทธิสิงห์เสณี, ดร.

ผศ.ดร.เกษม แสงนนท์

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765006

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Sub-Project 3

The Development of an Excellent Buddhist Vocational Education
Management Model for Learning in the New Normal

BY

Phrakhrusangharak Chakkit Bhuripaño, Asst.Prof.Dr.

Phra Therdsak Sattindhro

Asst.Prof.Dr.Peravat Chaisuk

Phrakru Kittiyana-visit, Asst.Prof.Dr.

Phra Sittisinghasene, Dr.

Asst.Prof.Dr.Kasem Saengnont

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2565

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU 800765006

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่
ผู้วิจัย:	พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญโญ, ผศ.ดร. และคณะ
ส่วนงาน:	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๓) เพื่อการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการเรียนการสอนแบบพุทธบูรณาการกำหนดจุดมุ่งหมายพัฒนาผู้เรียน ๓ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาพฤติกรรม (กายภาวนา) การพัฒนาด้านจิตใจ (จิตภาวนา) และการพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) และกระบวนการวัดผลประเมินผล โดยครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการรายวิชา พร้อมทั้งกิจกรรม

๒. การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตใหม่ได้แก่ ๑) พัฒนารูปแบบการเรียนรูตามตัวดัชนีตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์สู่ยุทธศาสตร์ ๒ ส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนรู้แบบ (Active Learning) และพัฒนาทักษะอาชีพในอนาคต

๓. การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ได้แก่ ๑) สนับสนุนเชิงนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้อาชีววิถีพุทธ ๒) กระบวนการถ่ายทอดผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ ๓) การจัดการเรียนรู้ใช้ไตรสิกขาเป็นกลไกพัฒนาศักยภาพผู้เรียนและอาชีพ และทักษะชีวิตยุคชีวิตวิถีใหม่

Research Title: The development of an excellent Buddhist vocational education management model for learning in the New Normal

Researcher: Phrakru Sangkharak Chakkrit Phuripanyo, Asst. Prof. Dr. and others.

Department: Faculty of Education,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: B.E. 2565

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

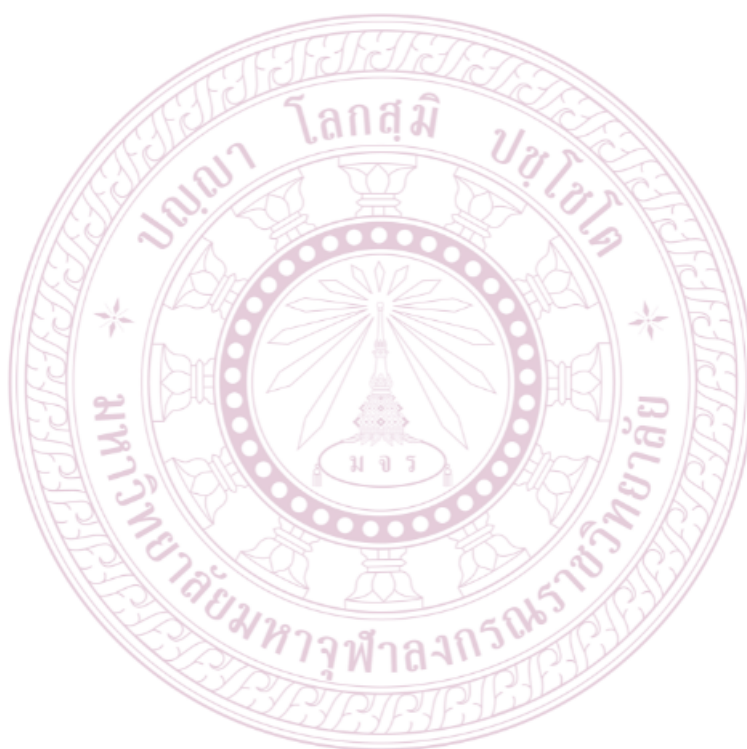
The objectives of this study were 1) to study the state of development of an excellent Buddhist vocational education management model for learning in the New Normal; 2) to develop an innovative model of excellent Buddhist vocational education management for learning in the New Normal; and 3) to transfer and utilize for the benefit of excellent Buddhist vocational education management for learning in the New Normal.

The results revealed that

1. The teaching and learning condition of the Buddhist Integrated Approach specifies the aims of developing learners in ๓ areas, namely, behavioral development (physical development), psychological development (spiritual cultivation), intellectual development (cultivation of wisdom), and the measurement and evaluation process. The teachers were responsible for teaching and learning integrated courses and activities.

2. The development of an innovative model of excellent Buddhist vocational education management for learning in the New Normal consisted of 1) developing a learning model according to the key performance indicator to strategy, and 2) promoting active learning innovations and developing future career skills.

3. The transfer and utilization included 1) Policy support to promote Buddhist vocational education learning, 2) The process of transferring through workshops, and 3) Learning management using the Trisikkha (three studies) as a mechanism to develop learners' potential and career, and life skills in the New Normal.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยย่อยที่ ๓ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่” ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่” สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์ที่สนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้อนุมัติทุนอุดหนุนงบประมาณการวิจัย และสร้างผลงานทางวิชาการ เพื่อนำผลงานวิจัยนั้นไปใช้พัฒนาสังคมประเทศชาติ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับงานวิจัยเล่มนี้ รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ และความช่วยเหลือของบุคคลหลายฝ่ายประกอบกัน กราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, พระศรีธรรมภาณี, ดร., ดร.พงษ์ธร พิมพ์พะนิติก์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ และปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องของงานตลอดระยะเวลาของการวิจัย และขอเจริญกรรมผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่เข้าสัมมนาเชิงปฏิบัติการและให้ข้อมูล และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในครั้งนี้

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญโญ, ผศ.ดร.

และคณะ

พฤศจิกายน ๒๕๖๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภาพ.....	ซ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์.....	๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ.....	๗
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษา.....	๒๐
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา.....	๓๘
๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีวศึกษาวิฤตที่เป็นเลิศ.....	๔๑
๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่.....	๖๓
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๙๐
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๑๒๑
บทที่ ๓ บทนำ.....	๑๒๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๑๒๒
๓.๒ พื้นที่การวิจัย.....	๑๒๔
๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๑๒๕
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๒๖
๓.๕ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๒๗

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๒๘
๓.๗ แผนการดำเนินงานการวิจัย.....	๑๒๘
บทที่ ๔ ผลการศึกษา.....	๑๓๑
๔.๑ ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิศกษวิฑฐที่เป็นเลิศสำหรับ การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่.....	๑๓๑
๔.๒ พัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิศกษวิฑฐที่เป็นเลิศสำหรับ การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่.....	๑๕๗
๔.๓ การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิศกษวิฑฐที่เป็นเลิศ สำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่.....	๑๘๑
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๘๙
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๙๑
๕.๑ สรุปผลวิจัย.....	๑๙๑
๕.๒ อภิปรายผล.....	๒๐๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๒๐๘
บรรณานุกรม.....	๒๐๙
ภาคผนวก.....	๒๑๙
ภาคผนวก ก. หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์.....	๒๒๐
ภาคผนวก ข. หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสัมมนาโครงการวิจัย.....	๒๒๓
ภาคผนวก ค. ประมวลภาพกิจกรรมสัมมนาโครงการวิจัย.....	๒๒๖
ประวัตินักวิจัย.....	๒๓๐

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑	แสดงความหมายของรูปแบบ..... ๑๒
๒.๒	แสดงพุทธบริหารการศึกษา Buddhist Education Management..... ๕๔
๒.๓	แสดงแผนการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ในภาพรวม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา จลมนิศรีสะเกษ..... ๕๖
๒.๔	แสดงพฤติกรรมตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ของวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์..... ๕๘
๒.๕	แสดงลักษณะของการเรียนรู้..... ๗๒
๓.๑	แสดงแผนการดำเนินงานการพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่ เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่..... ๑๒๙
๔.๑	แสดงสรุปรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิถีพุทธของวิทยาลัยอาชีว ศึกษาจลมนิ จังหวัดศรีสะเกษ..... ๑๓๔
๔.๒	แสดงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิถีพุทธของวิทยาลัยอาชีวศึกษา ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์..... ๑๓๘
๔.๓	แสดงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิถีพุทธของวิทยาลัยเทคนิค เมือง จังหวัดบุรีรัมย์..... ๑๔๑
๔.๔	แสดงองค์ประกอบในการจัดการ..... ๑๗๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	แสดงกรอบแนวคิดการจัดการศึกษา.....	๓๘
๒.๒	แสดงขั้นตอนการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ๖ ขั้นตอน.....	๔๙
๒.๓	แสดงมาตรฐานสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ ๔ ด้าน ๒๕ ตัวบ่งชี้.....	๕๓
๒.๔	แสดงพีระมิดแห่งการเรียนรู้ ของ เอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale).....	๗๖
๒.๕	แสดงกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้ครอบคลุม Active Learning.....	๗๗
๒.๖	แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๒๑
๔.๑	แสดงการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ สำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ “ด้านองค์ประกอบการจัดการ” ๕ ด้าน.....	๑๕๑
๔.๒	แสดงการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ สำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ “ด้านการบริหาร” ๓ ด้าน.....	๑๕๖
๔.๓	แสดงการวัดกรรมกรจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธยุคชีวิตวิถีใหม่.....	๑๖๔
๔.๔	แสดงรูปแบบการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา.....	๑๘๖
๔.๕	แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๘๙

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙)^๑ ได้ให้ความสำคัญด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพคน ได้แก่ ๑) พัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ๒) การยกระดับการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึง ๓) ปลุกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ ๔) การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาวะที่ดี ๕) การสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย และสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น นโยบายรัฐบาลหลักด้านการศึกษา ได้แก่ นโยบายที่ ๔ การศึกษาและเรียนรู้ การทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ๔.๑ จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ ๔.๒ ในระยะเฉพาะหน้าจะปรับเปลี่ยนการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษา ๔.๓ ให้องค์กรภาคประชาสังคม ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนทั่วไปมีโอกาสร่วมจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึง ๔.๔ พัฒนาคณะทุกช่วงวัย โดยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ๔.๕ ส่งเสริมอาชีวศึกษาและการศึกษาระดับวิทยาลัยชุมชน ๔.๖ พัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูที่มีคุณภาพและมีจิตวิญญาณของความเป็นคน ๔.๗ ทำนุบำรุงและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ สนับสนุนให้องค์กรทางศาสนามีบทบาทสำคัญในการปลุกฝัง คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุข และความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ๔.๘ อนุรักษ์ ปันฟู และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม ภาษาไทยและภาษาถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความหลากหลายของศิลปะวัฒนธรรมไทย ๔.๙ สนับสนุนการเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน และวัฒนธรรมสากล ๔.๑๐ ปลุกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ดี^๒

การผลิตกำลังด้านอาชีวศึกษาจึงเป็นหน้าที่สำคัญที่ผู้บริหารทุกคนต้องศึกษาและดำเนินการให้การศึกษอาชีวศึกษาเป็นไปอย่างมีกรอบที่ชัดเจนและเกิดประสิทธิผลและมีใช้เพียงแต่ศึกษาไว้เป็นแบบเท่านั้น การศึกษาคั้งนี้้นนอกจากจะทำให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความ ต้องการในการบริหารจัดการอาชีวศึกษาแล้ว ยังทำให้ได้แนวทางสำคัญ ในการบริหารสถาบัน

^๑สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf, [๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕].

^๒สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐), ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๘๒ ก, หน้า ๗.

อาชีวศึกษาซึ่งได้ศึกษาสังเคราะห์ จากการนำด้านการบริหารสถานบันอาชีวศึกษาของประเทศที่ประสบความสำเร็จในการบริหารการอาชีวศึกษามีผลผลิตและประสิทธิผลอันเป็นที่ประจักษ์ เช่น ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี ฮองกง สิงคโปร์ ออสเตรเลีย อิสราเอล ฝรั่งเศส เยอรมัน แคนาดา สหรัฐอเมริกา และบราซิล สามารถผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษา ตอบสนองความต้องการทั้งในและต่างประเทศ สามารถใช้การบริหารอาชีวศึกษาพัฒนาประเทศจนผู้ผลิตบุคคลากรชั้นนำในระดับนานาชาติและมีประเด็นในการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาที่เป็นแนวหลักบริหารการศึกษาตามทัศนะของสำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติว่า “การบริหารและจัดการศึกษาจะบรรลุตามเป้าหมายของการศึกษา ย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถาบันอาชีวศึกษาเป็นอย่างมาก กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรมเป็นที่ยอมรับ กอปรทั้งมีความฉลาดทั้งทางสติปัญญาทางอารมณ์ และความฉลาดทางคุณธรรม รวมทั้งปฏิบัติตามวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจะนำไปสู่ความมีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา”^๓

ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ในการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ ๒๑ ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลก นั่นคือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ที่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กมีความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ซึ่ง วิจารณ์ พานิช^๔ ได้กล่าวถึง ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ดังนี้

สาระวิชาหลัก (Core Subjects) ประกอบด้วย ภาษาแม่ และภาษาสำคัญของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ โดยวิชาแกนหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อ การจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือหัวข้อสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลัก และสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ เข้าไปในทุกวิชาแกนหลัก อันได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) และความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy)

^๓สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **สภาพและปัญหาการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร : วิ.ที.ซี, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

^๔วิจารณ์ พานิช, **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖ - ๒๑.

ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและ ปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ในหลายด้าน ดังนี้ ความรู้ด้านสารสนเทศ ความรู้เกี่ยวกับสื่อและความรู้ด้านเทคโนโลยี

ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงาน ในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ นักเรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ คือ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

ทักษะของคนในศตวรรษที่ ๒๑ ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C ทักษะการเรียนรู้ 3R คือ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้), และ (A) Rithemetics (คิดเลขเป็น) ส่วนทักษะการเรียนรู้ 7C ประกอบด้วย Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) และ Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

จากแนวคิดข้างต้นที่ได้กล่าวมาผนวกกับชีวิตวิถีใหม่ การศึกษาที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ต้องเปลี่ยนจุดสนใจหรือจุดเน้นจากการสอน ไปเป็นเน้นที่การเรียนรู้ (ทั้งของผู้เรียน และครูผู้สอน) ต้องเรียนรู้และปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนด้วย ครูเพื่อผู้เรียนต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก “ครูสอน” (Teacher) ไปเป็น “ครูฝึก” (Coach) หรือ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (Learning Facilitator) และต้องเรียนรู้ทักษะในการทำหน้าที่ ต้องเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ของศิษย์จากเน้นเรียนวิชาเพื่อได้ความรู้ ให้เลยไปสู่การพัฒนาทักษะที่สำคัญต่อชีวิตวิถีใหม่ การเรียนรู้ชีวิตวิถีใหม่ ต้องเรียนให้เกิดทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ หน้าที่ของครูเพื่อผู้เรียนจึงต้องเปลี่ยนจากเน้น “สอน” หรือสั่งสอนไปทำหน้าที่จุดประกายความสนใจใฝ่รู้ (Inspire) แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนจากการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) และศิษย์ออกแบบทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ นี้จากการลงมือปฏิบัติของตนเป็นทีมร่วมกับเพื่อนนักเรียน เน้นการออกแบบทักษะในการ

เรียนรู้ และค้นคว้าหาความรู้มากกว่าตัวความรู้ ครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนแนวทางการทำงานจากทำโดดเดี่ยวคนเดียว เป็นทำงานและเรียนรู้จากการทำหน้าที่ครูเป็นทีม

ดังนั้น ในการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่จึงเป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน และเสริมสร้างการพัฒนาทักษะวิชาชีพ โดยการผสมผสานทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ปฏิรูปการศึกษาที่มีรูปแบบซับซ้อนมากขึ้น เร่งพัฒนาการอาชีวศึกษาสู่ “อาชีวศึกษา ยุคดิจิทัล” เพื่อสร้างระบบการพัฒนาการศึกษาในสายวิชาชีพเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนารูปแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๑.๒.๓ เพื่อการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ พัฒนารูปแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ทำได้อย่างไร

๑.๓.๓ การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่สามารถทำได้อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๑.๔.๑ ด้านพื้นที่

๑. สถานศึกษาอาชีวะภาคเหนือ

๒. ภาคกลาง

๓. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ ๒) การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๓) อาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม กิณความครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่ได้จากการศึกษา และผู้วิจัยสร้างรูปแบบใหม่ขึ้นมาเพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง และสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้เพื่อช่วยให้ตนเองและคนอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษา

การจัดการศึกษาอาชีวศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว หลักสูตรและการบริหารจัดการศึกษาตามหลักสูตรถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคน โดยต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ เกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ รวมทั้งมาตรฐานอาชีพตามระดับคุณวุฒิเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับคุณวุฒิมีคุณภาพทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพของประเภทวิชา สาขาวิชาและสาขางานที่ศึกษา ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สังคมมีความเชื่อมั่นต่อคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาด้วย

นวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ หมายถึง แนวทางการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา ๔ องค์ประกอบ ดังนี้ กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ

๑. กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ หมายถึง การสร้างนวัตกรรมกระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม เช่น กระบวนการเรียนการสอนตามหลักอริยสัจ ๔ และหลักโยนิโสมนสิการและไตรสิกขา โดยการบูรณาการหลักธรรมในรายวิชา

๒. เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ หมายถึง การประยุกต์แนวความคิดทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับหลักความพอเพียง รู้จักประมาณในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข

๓. การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการฝึกจิตให้สงบเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

๔. วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ หมายถึง การแสดงออกที่มีแบบแผนประเพณี วิธีพุทธในการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียนให้เหมาะสมกับวัย

การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นรูปแบบการสร้างประสบการณ์ (Learning Experience) การลงมือทำ หรือการพบปัญหาด้วยตนเอง วิธีเรียนด้วยประสบการณ์เช่นนี้จะช่วยต่อยอดการเรียนรู้มากขึ้น การทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมทักษะความร่วมมือ การแก้ปัญหาโดยแสวงหาความร่วมมือกับคนอื่น พร้อมกับเคารพในความคิด ความต่างของมุมมองที่ไม่เหมือนกัน

สถาบันอาชีวศึกษา หมายถึง สถาบันการศึกษาที่เตรียมความพร้อมบุคลากรด้านฝีมือสำหรับอาชีพหนึ่งหรือกลุ่มอาชีพสาขาหรืองานตามปกติจัดในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งจะรวมทั้งการเรียนวิชาสามัญการฝึกปฏิบัติและวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสัดส่วนของวิชาเหล่านั้นอาจมีได้หลากหลายแต่ต้องเน้นภาคปฏิบัติ (UNESCO)

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้

๑.๖.๑ สถาบันอาชีวศึกษาได้รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๑.๖.๒ ได้นวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๑.๖.๓ สถาบันอาชีวฯได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ชุมชนและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการเรียนรู้อาชีพ

๑.๖.๔ สถานศึกษาและชุมชนใช้องค์ความรู้ความเชื่อมโยงการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวฯและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่โดยนำองค์ความรู้ที่ได้มาประกอบกิจกรรมระหว่างดำเนินการวิจัยและหลังสิ้นสุดการวิจัย ภายใต้การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่” ดำเนินตามวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๓) เพื่อการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษา

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศ

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

ในการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ความหมายของการพัฒนา ความหมายของรูปแบบ ประเภทของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ ลักษณะของรูปแบบที่ดี การทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบ การออกแบบการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

ราชบัณฑิตสถาน ได้ให้ความหมายของการพัฒนาคือ ความเจริญ ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น^๑

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี เป็นการกระทำให้ดีขึ้น เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า^๒

^๑ราชบัณฑิตสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๙.

^๒ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ได้ให้ความหมายของการพัฒนาได้แก่ การที่คนในชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้และความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น^๓

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของการพัฒนามาจากคำบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ^๔ ซึ่งท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ในหนังสือเรื่อง “ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน” ว่า การพัฒนาพึงถูก นำมาใช้ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ แต่มนุษยรู้จักพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองมาตั้งแต่มนุษย์เริ่มมี ขึ้นในโลก จะเห็นได้จากวิวัฒนาการในด้านต่างๆ ที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ดังเช่นเครื่องมือเครื่องใช้สิ่งก่อสร้าง ภาพวาดและเอกสารที่ปรากฏอยู่และตกทอดมาถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสอนของ ศาสนาและแนวความคิดของนักปราชญ์โบราณชาวกรีก โรมัน อาหรับ จีน อินเดีย คำว่า “การพัฒนา” เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งนำมาใช้เรียกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตก ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และได้รับความนิยมทั่วไป

จนกระทั่งองค์การสหประชาชาตินำไปใช้ในการพัฒนาประเทศที่เป็นสมาชิกอีกด้วย ปัจจุบันการพัฒนาจึงถูกนำไปใช้แพร่หลายทั่วทุกประเทศในโลก และมีความหมายแตกต่างกันออกไป แต่อาจสรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและการดำเนินงานโดยมนุษย์ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ ไม่ใช่เป็น การเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติการพัฒนาที่มีความหมายและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคำอื่นๆ อยู่หลายคำ คือ การเปลี่ยนแปลง วิวัฒนาการ การปฏิรูป การปฏิวัติความเจริญเติบโต ความก้าวหน้า การค้นพบ การประดิษฐ์นวัตกรรม และความทันสมัย เป็นต้น โดยมีความหมายของการพัฒนาองค์การไว้ในหนังสือเรื่อง “การพัฒนาองค์การ” ว่า การพัฒนาองค์การ (Organization Development) หรือที่เรียกว่า O.D. เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาในองค์การที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาองค์การเป็นการทำ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้า หรือดีขึ้นกว่าเดิมเพื่อทำให้องค์การมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลโดยการสร้างปัจจัยต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาให้สอดคล้องตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์การและได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาองค์การไว้อีกว่า ควรมุ่งเพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของกลุ่มย่อยและกระบวนการ หรือวิธีการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มย่อยนั้น หากมีความขัดแย้งกัน

^๓สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, **สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๙๗.

^๔พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต), **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๖ – ๑๘.

ระหว่างกลุ่ม หรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ขององค์การเอง จะเป็นหนทางสู่ความล้มเหลวขององค์การ โดยส่วนรวมได้ ดังนั้นการพัฒนางานองค์การจึงควรมุ่งความสนใจไปที่การวางเป้าหมาย และการวางแผน ในการสร้างวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีระบบ

สรุปความหมายการพัฒนา คือ ความเจริญ ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การกระทำให้ดีขึ้น เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า การที่คนในชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรม ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและการดำเนินงานโดยมนุษย์ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ และการมีส่วนร่วมของผู้นำ การเปลี่ยนแปลงต้องเข้ามามีบทบาทและหน้าที่ เป็นการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้า

๒.๑.๒ ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบเป็นสิ่งที่สร้างและพัฒนาขึ้นไว้เป็นแนวทางในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ความหมายของ “รูปแบบ (Model)” ไว้ว่า รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ เช่น รูปแบบร่องรอย; (ศิลปะ) สิ่ง que แสดงให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้นๆ อย่างรูปคน รูปบ้าน รูปปลา รูปใบไม้ เช่น รูปแบบผู้หญิง รูปแบบเปิด รูปแบบวัด^๕

สุเทพ บุญเดิม รูปแบบ (Model) มีความหมายในภาษาไทยอีกความหมายหนึ่ง คือ แบบจำลอง หมายถึง สิ่ง que แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เป็นวิธีการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจและจินตนาการของบุคคลที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่าง เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผัง ต่อเนื่อง หรือสมการคณิตศาสตร์ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับ^๖

บุญชม ศรีสะอาด รูปแบบ (Model) หมายถึง โครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ที่ผู้วิจัยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัว

^๕พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๑๑.

^๖สุเทพ บุญเดิม, การพัฒนารูปแบบการกำกับการติดตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖.

แปรต่างๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ^๗

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์ รูปแบบ (Model) หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความมั่นคง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) แล้วสามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ทางสถิติได้^๘

อุทัย บุญประเสริฐ รูปแบบ (Model) หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกันเพื่อช่วยให้เข้าใจถึงข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ^๙

Tosi and Carroll กล่าวว่า รูปแบบ (Model) เป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่ายไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ^{๑๐}

Bardo and Hartman กล่าวว่า รูปแบบ (Model) หมายถึง ชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะและ/หรือ บรรยายคุณสมบัติ นั้น ๆ รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับพัฒนาขึ้นมา เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ^{๑๑}

Good ได้ให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้ ๔ ความหมาย คือ ๑) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ ๒) เป็นตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น ๓) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด ๔) เป็นชุดของปัจจัย ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งรวมตัวกันเป็นประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม^{๑๒}

^๗บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.watpon.com/boonchom/08.doc online [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙].

^๘ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมานธรรม, ๒๕๔๐) หน้า ๒๑ - ๒๒.

^๙อุทัย บุญประเสริฐ, หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔) หน้า ๓๑.

^{๑๐}Tosi, and Carroll, **Management**, (2nd ed.), (New York: John Wiley & Sons, 1982), p. 74.

^{๑๑}Bardo, and Hartman, **Principles of Urban Sociology: A Systematic Introduction**, (New York: F.E. Peacock, 1982), p. 245.

^{๑๒}Good, **Dictionary of Education**, (5th ed.), (New York: McGraw - Hill, 2005), p. 177.

รูปแบบ หมายถึง รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ^{๑๓} รูปแบบ (Model) เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรมซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรม หรือ แผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบจึงเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบเสาะหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย^{๑๔} รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความเกี่ยวข้องของหน่วยต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ดังนั้น รูปแบบจึงน่าจะมีมากกว่าหนึ่งมิติ หลายตัวแปร และตัวแปรต่างๆ มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและผล^{๑๕} รูปแบบ คือ วิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์ หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผัง ต่อเนื่องหรือสมการทางคณิตศาสตร์ ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย และในขณะเดียวกันก็สามารถนำเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับ ภายใต้หลักการอย่างมีระบบ^{๑๖}

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายรูปแบบว่าสามารถจำแนกเป็น ๓ ความหมาย ดังนี้ ๑) แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบในความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น ๒) แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จัก กันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical Model” และ ๓) แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง “รูปแบบ” ในความหมายนี้บางทีเรียกกันว่าภาพ ส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น^{๑๗} สอดคล้องกับนักวิชาการอีกท่านที่กล่าวว่า รูปแบบมีความหมายในหลายลักษณะดังนี้ ๑) รูปแบบที่เหมือนจริงแต่มีขนาดเล็กลง หรือย่อส่วนเพื่อนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการต่อไป ๒) สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างชุดของปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญ ในเชิงเหตุผลเพื่อให้เข้าใจข้อเท็จจริง ๓) แบบอย่างหรือแนวทางในการกระทำ ที่แสดงหรืออธิบายให้เห็นถึงโครงสร้างทางความคิด หรือความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ ๔) สิ่งที่พัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์ที่ทำให้ง่ายต่อ

^{๑๓}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๖), หน้า ๙๖๕.

^{๑๔}ทิศนา แคมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒๐.

^{๑๕}อุทุมพร จามรมาน, “โมเดลคืออะไร”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๕๑) : ๒๒ - ๒๕.

^{๑๖}เยาวดี วิบูลย์ศรี, การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๗.

^{๑๗}รัตน์ บัวสนธ์, การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คำสมัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๔.

การทำความเข้าใจในองค์ประกอบของรูปแบบที่เหมาะสมไม่ได้มีการกำหนดไว้ตายตัวดังนั้นรูปแบบอาจเป็นแบบง่ายหรือซับซ้อนก็ได้^{๑๘} และยังมีผู้ให้ความหมายรูปแบบ ไว้อีกว่า คือ กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการ ดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ ของระบบที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้^{๑๙} มีผู้ให้ความหมายที่แตกต่างออกไปโดยบอกว่า รูปแบบเป็นสิ่งที่ออกแบบมาเพื่อแสดงถึงองค์ประกอบและกระบวนการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริง^{๒๐}

จากการให้ความหมายของนักวิชาการตามที่กล่าวมาแล้วสรุปความได้ว่า รูปแบบ (Model) หมายถึงภาพจำลองที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และประสบการณ์จากผู้ที่ได้ปฏิบัติจนกระทั่งประสบความสำเร็จสามารถนำมาพัฒนา แสดงอธิบายเป็นแบบอย่างในการนำไปใช้ดำเนินการซ้ำแล้วซ้ำอีกได้อย่างถูกต้องแม่นยำ มีประสิทธิภาพ เชื่อถือได้และให้ผลตรงกับความต้องการของผู้ที่นำไปใช้ต่อไป

ตารางที่ ๒.๑ แสดงความหมายของรูปแบบ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน	รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ
ทิตินา แชมณีน	เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรมแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรม แผนภาพ ช่วยให้สามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบจึงเป็นเครื่องมือทางความคิดที่ใช้ในการหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย
อุทุมพร จามรมาน	โครงสร้างความเกี่ยวข้องของหน่วยต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ มีมากกว่าหนึ่งมิติ หลายตัวแปร และตัวแปรต่างๆ มีความเกี่ยวข้องกันในเชิงความสัมพันธ์ และเชิงเหตุและผล

^{๑๘} รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์, “การพัฒนารูปแบบการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔.

^{๑๙} วาโร เพ็งสวัสดิ์, “การวิจัยพัฒนารูปแบบ”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๓) : ๓.

^{๒๐} Hauser, D.L., Comparison of Different Model for Organizational Analysis, In Organizational Assessment Perspective on the Measurement of Organizational Behavior and the Quality of Work Life, (New York: John Wiley & Son, 1980), pp. 132 – 161.

ตารางที่ ๒.๑ แสดงความหมายของรูปแบบ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
เยาวตี วิบูลย์ศรี	วิธีการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ จินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏ โดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผัง หรือสมการทางคณิตศาสตร์ ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย ภายใต้หลักการอย่างมีระบบ
วาโร เพ็งสวัสดี้	กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการ ดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้
Hauser, D.L.,	สิ่งที่ออกแบบมาเพื่อแสดงถึงองค์ประกอบและกระบวนการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริง
รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์,	แบ่งเป็น ๔ ความหมาย ๑) รูปแบบที่เหมือนจริงแต่มีขนาดเล็กลงเพื่อนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการต่อไป ๒) สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างชุดของปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญ ในเชิงเหตุผลเพื่อให้เข้าใจข้อเท็จจริง ๓) แบบอย่างหรือแนวทาง ที่อธิบายให้เห็นถึงโครงสร้างทางความคิด หรือความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ ๔) สิ่งที่พัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์ที่ทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจในองค์ประกอบของรูปแบบที่เหมาะสม

๒.๑.๓ ประเภทของรูปแบบ

Steiner ได้แบ่งรูปแบบออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

๒. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลอง เป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆที่สัมพันธ์กัน^{๒๑}

Keeves ได้แบ่งรูปแบบออกเป็น ๔ ประเภท ตามลักษณะของการนำเสนอ อธิบาย หรือแสดงรูปแบบนั้น คือ

๑. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปพรหมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

๒. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ

๓. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

๔. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น^{๒๒}

Joyce and Weil นักวิชาการทางการศึกษา ได้จัดประเภทของรูปแบบการสอนตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ ไว้เป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑. กลุ่มที่เน้นการประมวลผลข้อมูล (The Information Processing Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการค้นหาและประมวลผลข้อมูลให้รู้ปัญหาและหาคำตอบของปัญหาและให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดและสร้างมโนทัศน์ เช่น รูปแบบการสอนมโนทัศน์ รูปแบบการสอนแบบสืบสวนทางวิทยาศาสตร์ และรูปแบบการสอนกลยุทธ์การจำ

^{๒๑} Steiner, "Organizational Dilemmas as Barriers to Learning," *The Learning Organization*. 5, 4 (1998): p. 148.

^{๒๒} Keeves, *Educational research methodology, and measurement: An international handbook*. Oxford, (England: Pergamon Press, 1988), pp. 561 - 565.

๒. กลุ่มที่เน้นตัวบุคคล (The Personal Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาตัวบุคคล พัฒนาทัศนคติและค่านิยมที่ดีงาม เพื่อให้บุคคลมีความเข้าใจในตนเองดีขึ้น เช่น รูปแบบการสอนแบบไม่สั่งการและรูปแบบการฝึกความตระหนักรู้

๓. กลุ่มที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (The Social Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการมีส่วนร่วมโดยใช้หลักการประชาธิปไตย เช่น รูปแบบการสอนแบบสืบสอบทางสังคม และรูปแบบการสอนแบบให้ค้นคว้าเป็นกลุ่ม

๔. กลุ่มที่เน้นการปรับพฤติกรรม (The Behavioral System Family) เป็นรูปแบบการฝึกความกล้าแสดงออก และรูปแบบการเรียนรู้โดยไม่มีเงื่อนไข^{๒๓}

Smith and Others ได้จำแนกประเภทรูปแบบออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ได้แก่

- รูปแบบคล้ายจริง (Iconic model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

- รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองจริงเครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องฝึกบิน เป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

๒. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่

- รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือแบบจำลองเชิงคุณภาพ (Qualitative model) รูปแบบชนิดนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้อธิบายพฤติกรรมในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

- รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณเช่น สมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น^{๒๔}

จากตารางดังกล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ว่า ประเภทของรูปแบบ (Model) ได้มีการแบ่งประเภทออกไปตามลักษณะของการศึกษาทางด้านวิชาการและการนำไปใช้ แบ่งตามลักษณะของงานหรือกิจกรรม นั้นๆ ดังนั้น การแบ่งประเภทรูปแบบ ไม่มีการแบ่งได้อย่างตายตัว การแบ่งประเภทจึงเป็นไปทั้งในแบบกว้างและในแบบเฉพาะเจาะจงตามลักษณะงานหรือกิจกรรมตามสาขานั้นๆ โดยสรุปประเภทของรูปแบบ สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

^{๒๓} Joyce and Weil, Marsha, "Model of Teaching", (Englewood Cliffs: Prentice - Hall International Editions, 1986), p. 6.

^{๒๔} Smith and Others, Management: Making Organizations Perform, (New York: Macmillan, 1980), pp. 6 - 5.

๑. รูปแบบเชิงปฏิบัติ รูปแบบเชิงทฤษฎี
๒. รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์/รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย/รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดง/รูปแบบนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผล
๓. รูปแบบที่เน้นการประมวลผลข้อมูล/รูปแบบที่เน้นการพัฒนาตัวบุคคล/รูปแบบที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น/รูปแบบที่เน้นการปรับพฤติกรรม
๔. รูปแบบเชิงกายภาพ (รูปแบบคล้ายจริง/รูปแบบเสมือนจริง)/รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (รูปแบบข้อความ/รูปแบบทางคณิตศาสตร์)

๒.๑.๔ องค์ประกอบของรูปแบบ

Bardo and Hardman กล่าวว่า การที่จะระบุรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะต้องประกอบด้วย รายละเอียดอย่างน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นควรมีองค์ประกอบอะไรบ้างไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้นๆ^{๒๕}

Brown and Moberg ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) ซึ่งองค์ประกอบตามรูปแบบของ Brown และ Moberg ประกอบด้วย

๑. สภาพแวดล้อม (Environment)
๒. เทคโนโลยี (Technology)
๓. โครงสร้าง (Structure)
๔. กระบวนการจัดการ (Management Process)
๕. การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)^{๒๖}

ทิตนา แชมมณี ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของรูปแบบได้ ๔ องค์ประกอบดังนี้

๑. รูปแบบสามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา สามารถทดสอบ/สังเกตได้
๒. มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น/ปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา
๓. รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา/ช่วยสืบเสาะความรู้

^{๒๕}Bardo and Hardman, *Urban Sociology: A Systematic Introduction*, (USA: F.E.Peacock Publisher, 1982), p.14.

^{๒๖}Brown and Moberg, *Organization Theory and Management: A Macro Approach*, (New York: Wiley & Sons, 1980), p. 98.

๔. รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง^{๒๗}

สมาน อัสวภูมิ องค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้

๑.) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ต้องรู้ว่าจะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง

๒. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้นๆ บนฐานคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง

๓. ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุตตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกันของระบบเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

๔. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการทำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม และอื่น ๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

๕. แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ต้องการออกมาไว้มากน้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

๖.) คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบรูปแบบเพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

๗.) ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้นผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น^{๒๘}

จากการศึกษาตามตารางดังกล่าวมานั้น องค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้วิจัยกำลังศึกษา อาจขึ้นอยู่กับผลการศึกษานวนคิด ทฤษฎีและการสืบค้นข้อมูลภาคสนามในการกำหนดรูปแบบ ดังนั้นผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์โดยการจัดกลุ่มในแต่ละองค์ประกอบในเบื้องต้น ดังนี้

^{๒๗} ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (พิมพ์ครั้งที่ ๖), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒๐.

^{๒๘} สมาน อัสวภูมิ, การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก, (อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ม.ป.ป.), หน้า ๕๕.

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ

๑. สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ สภาพทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบไปใช้
๒. หลักการ (Principle) ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและเงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น
๓. วัตถุประสงค์ (Object) ได้แก่ เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง

ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ

๑. ระบบงาน (System) การทำงานร่วมกันของระบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้
๒. กระบวนการจัดการ (Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงาน กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้

๑. โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล
- ๒) การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง จากหลายๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของรูปแบบ
- ๓) แนวทางการประเมิน การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด

ส่วนที่ ๔ เงื่อนไขความสำเร็จ

๒.๑.๔ ลักษณะของรูปแบบที่ดี

อุทัย บุญประเสริฐ ได้แสดงให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะสำคัญของระบบควรมีลักษณะ ๙ ประการดังนี้ คือ

๑. มีปัจจัยป้อนเข้าจากภายนอก (Input From Outside) ระบบเปิดไม่มีความเพียงพอในตนเอง แต่จะต้องได้รับสิ่งกระตุ้นข้อมูลข่าวสารและพลังงานจากภายนอก
๒. กระบวนการ (Process) ของการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดผลผลิต
๓. มีปัจจัยป้อนออก (Output) เป็นผลผลิตหรือการบริการหรืออื่น ๆ สู่ภายนอก
๔. มีวงจร (Cycles) อย่างต่อเนื่องของปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลผลิต
๕. มีการต่อต้านแนวโน้มสู่ความเสื่อม (Resistance to Tendency to Run Down) ระบบทุกระบบมีแนวโน้มที่จะเสื่อมลง แต่ระบบเปิดจะพยายามหาวิธีการเพื่อต่อต้านจากความเสื่อม
๖. มีข้อมูลย้อนกลับ (Information Feedback) เพื่อปรับตัวมิให้เบี่ยงเบนจากเป้าหมาย

๗. มีแนวโน้มสู่ความสมดุล (Tendency Toward Equilibrium) เมื่อเกิดสภาวะไม่สมดุล
 ๘. มีแนวโน้มสู่ความสลับซับซ้อนมากขึ้น (Differentiation) มีความเฉพาะทางมากขึ้นและ
 มีองค์ประกอบหลากหลายมากขึ้น และ

๙. มีหลายเส้นทาง (Numerous Paths) ที่จะทำให้บรรลุจุดหมายได้ ไม่มีเพียงเส้นทาง
 เดียวและระบบเปิดจะหาทางเลือก (Alternative Paths) ที่เหมาะสม^{๒๙}

Keeves กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรมีข้อกำหนด ๔ ประการ คือ

๑. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structure Relationship)
 มากกว่า ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม (Associative Relationship)

๒. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถตรวจสอบได้โดย
 การสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

๓. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น
 นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

๔. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใน
 ลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายเรื่องที่ศึกษา^{๓๐}

พลสุข หิงสานนท์ คุณลักษณะของรูปแบบควรมีประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

๑. แสดงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างและตัวแปร

๒. นำไปสู่การทำงานได้ผลตรงตามที่ตั้งไว้แล้ว

๓. อธิบายถึงโครงสร้างหรือกลไกความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่จะศึกษาอย่างชัดเจน

๔. นำไปสู่เสริมการสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ หรือขยายองค์ความรู้

๕. สอดคล้องกับทฤษฎีเรื่องที่ใช้รูปแบบ^{๓๑}

สรุปได้ว่า รูปแบบที่ดีมีคุณลักษณะประกอบขบวนการที่ชัดเจน ชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิง
 เหตุผล มีหลายเส้นทางที่จะทำให้บรรลุจุดหมายได้ เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้น นำไป
 ส่งเสริมการสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ หรือขยายองค์ความรู้ใหม่ หรือนำไปสู่การทำงาน
 ได้ผลตรงตามที่ตั้งไว้

^{๒๙}อุทัย บุญประเสริฐ, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ขาวฟาง , ๒๕๔๔),
 หน้า ๑๔.

^{๓๐}Keeves, **Educational Research Methodology, and Measurement: An international
 handbook**, Oxford, England: Pergamon Press, 1988), p. 560.

^{๓๑}พลสุข หิงสานนท์, **การพัฒนารูปแบบ**, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษา โดยมีลำดับการนำเสนอ ได้แก่ ความหมายของการศึกษา ความสำคัญของการศึกษา แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษา ขอบข่ายทางการศึกษาของไทย และนโยบายการศึกษาของไทย ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการศึกษา

ความหมายของการศึกษา มีนักวิชาการ นักการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิในพระพุทธศาสนา ได้ให้นิยามความหมายไว้หลายประการ ดังต่อไปนี้

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน) ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า สิกขานั้นก็คือศึกษา เป็นคำเดียวกัน ศึกษามาจากศึกษาที่เป็นภาษาสันสกฤต สิกขาเป็นภาษามคธหรือภาษาบาลี มีความหมายถึงทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ ภาคปริยัตินั้นก็หมายถึงเล่าเรียนด้วยวิธีฟังด้วยวิธีอ่านทรงจำพิจารณาให้มีความรู้ความเข้าใจ ภาคปฏิบัตินั้นก็หมายถึงว่านำมาปฏิบัติทางกายทางวาจาทางใจ^{๓๒}

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า คำว่า “การศึกษา” นี้ เรายังมีความเข้าใจผิดกันอยู่มาก ส่วนมากก็มักจะหมายถึงการเรียนหนังสืออะไรๆ รวมอยู่ในการเรียนหนังสือเป็นการศึกษา เรียนในโรงเรียนหรือในสถานที่เรียนด้วยตำราเรียน แล้วก็จำได้ แล้วก็พอจะคิดเป็นบ้างจากแนวที่ได้เรียนมาแล้ว แล้วก็เรียกว่าการศึกษา และยังมีจุดมุ่งหมายที่ไม่ถูกต้องตามที่มนุษย์ควรจะมี คำว่า “การศึกษา” นี้ ในภาษาศาสนา หมายถึง การประพฤติ หรือการปฏิบัติ หรือการกระทำ ไม่ได้หมายถึง การเล่าเรียนโดยส่วนเดียว คำว่า “ปริยัติ” นี้ก็เป็นการศึกษา แต่ไม่ถูกต้อง ไม่สมบูรณ์ คำว่า “ปฏิบัติ” นั้นเป็นคำที่ถูกต้องและสมบูรณ์^{๓๓}

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษามาจากภาษาบาลีว่า สิกขา คำว่า สิกขา มีรากศัพท์ว่า สิกฺข หมายถึง วิชฺโชปาทาน แปลว่า การแสวงหาวิชา ส่วนคำว่า วิชา หมายถึง ความรู้สภาวะแท้จริงของสิ่งทั้งหลาย ดังนั้น สิกขาหรือศึกษา จึงหมายถึง การแสวงหาวิชาหรือความรู้แจ้งซึ่งก็คือปัญญานั้นเอง นั่นคือ การศึกษาเป็นกระบวนการแสวงหาปัญญาและกำจัดอวิชชาไปพร้อมกัน^{๓๔}

^{๓๒}สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน), *ลักษณะพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

^{๓๓}พุทธทาสภิกขุ, *คู่มือการศึกษาพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๔-๖.

^{๓๔}พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ขอบฟ้าแห่งความรู้*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

สาโรช บัวศรี ให้ความหมายของศึกษาว่า การศึกษา คือ การพัฒนาขั้น ๕ เพื่อว่า โลกะโทสะ โมหะ จะได้ลดน้อยถอยไปหรือว่าหมดไปในที่สุด และได้บรรลุชีวิตที่ดี^{๓๕}

สุมน อมรวิวัฒน์ ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาคือชีวิต และชีวิตคือการศึกษ การศึกษา หมายถึง การสั่งสอน การฝึกหัด ฝึกปรี้อ ฝึกฝน อบรมบ่มนิสัย^{๓๖}

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า ความหมายของการศึกษาแยกออกได้เป็น ๒ แนวใหญ่ๆ คือ แนวแรกเป็นการพิจารณาในวงกว้างครอบคลุมถึงกระบวนการต่างๆ ของสังคมที่จะถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ ระบบพฤติกรรม ตลอดจนศิลปกรรมต่างๆ อันรวมเรียกว่า วัฒนธรรมนั้นจากชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่ง การศึกษาแนวนี้เรียกว่า การศึกษาในฐานะเป็นกระบวนการสังคมประกิต (Education as A Socialization Process) ซึ่งเกิดขึ้นทุกสถาบัน ทุกระดับชีวิตของบุคคล แนวที่ ๒ เป็นการพิจารณาการศึกษาในวงแคบมุ่งที่สถาบันสังคมเพียงสถาบันเดียว คือ สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน เป็นการทำความเข้าใจในเรื่องบทบาท หน้าที่ และกระบวนการต่างๆ ในโรงเรียน การศึกษาในแนวหลังนี้เป็นการศึกษาในฐานะเป็นสถาบันทางสังคม (Education as a social institution)^{๓๗}

สนธิ ศรีสำแดง ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา Education มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Eduare” มีความหมายตรงกับคำว่า “Bring up” หมายถึง การดึงออก การศึกษามีใช้การใส่เข้าไป (Put in) แต่หมายถึง การดึงเอาความรู้ หรือสิ่งที่มีอยู่ในผู้เรียนออกมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด^{๓๘}

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า ไม่ว่าจะการศึกษาจะเป็นอะไรหรือคืออะไร แต่การศึกษาย่อมเป็น “กระบวนการ” เสมอ และอาจสรุปได้ว่า ไม่ว่าจะคำนิยามหรือคำอธิบาย การศึกษาจะคล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน ก็อาจจะแบ่งกลุ่มได้ ๓ กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีหลักพื้นฐานแตกต่างกันคือ กลุ่มที่หนึ่งมองว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่นำเอาความสามารถของผู้เรียนที่มีอยู่ในตัวของเขามาดึงออกมาพัฒนาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป กลุ่มที่สองมองว่า การศึกษาเป็นกระบวนการ

^{๓๕}สาโรช บัวศรี, “ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์” ใน การศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์เพื่อสันติภาพและการพัฒนา เล่ม ๑, รวบรวมโดย ชม ภูมิภาค, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปสนองการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๓๘๘.

^{๓๖}สุมน อมรวิวัฒน์, หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๓๗.

^{๓๗}ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : วิ.พรินท์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙-๒๐.

^{๓๘}สนธิ ศรีสำแดง, พระพุทธศาสนากับหลักการการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : นิลนารการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๕๒.

ที่จะนำเอาความรู้ภายนอกเข้าไปสังสมไว้ในตัวผู้เรียน และกลุ่มที่สามมองว่า การศึกษาเป็นกิจกรรมตอบสนองกัน ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และมนุษย์เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมด้วย^{๓๙}

วิชัย ตันศิริ ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Education” แท้จริงรากศัพท์ “Educare” ก็หมายถึง การอบรมเลี้ยงดู การอบรมบ่มนิสัย ส่วนรากศัพท์ “Educere” ก็หมายถึง การดึงออกมา หรือทำให้ปรากฏออกมาซึ่งศักยภาพของชีวิต (Oxford Dictionary)^{๔๐}

สุนทร โคตรบรรเทา ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือ กระบวนการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่แล้วในตัวผู้เรียน นำความรู้จากภายนอกไปสังสมไว้ในตัวผู้เรียนและตอบสนองระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้นและกว้างขึ้น^{๔๑}

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการกระตุ้นสมองให้รับรู้ เก็บสะสม และรวบรวมสิ่งที่มีคุณค่าทั้งหลายไว้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักนำความคิดและความรู้ออกมาใช้และพัฒนาขั้น ๕ ให้เจริญงอกงามทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และบ้านเมือง^{๔๒}

ยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา หมายถึง การกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาความรู้ ศีลธรรม คุณค่า และความเข้าใจต่างๆ ซึ่งจำเป็นสำหรับชีวิต เพื่อให้เด็กและผู้ใหญ่มีความเข้าใจต่อวัฒนธรรมและแนวคิดต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อสังคมของตนเองและของชาติอื่น ตลอดจนความเข้าใจต่อกฎต่างๆ ตามธรรมชาติ พร้อมทั้งมีทักษะอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และการสื่อสาร^{๔๓}

ปลาโต (Plata) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงความคิดหรือวิญญาณของมนุษย์ คือพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น จากโลกมืดไปสู่โลกที่สว่าง^{๔๔}

^{๓๙}ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, **พื้นฐานปรัชญาการศึกษา : ภูมิปัญญาของตะวันออกและตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๕), หน้า ๔๑-๔๒.

^{๔๐}วิชัย ตันศิริ, **อุดมการณ์ทางการศึกษา : ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สามลดา, ๒๕๕๐), หน้า ๓-๔.

^{๔๑}สุนทร โคตรบรรเทา, **ปรัชญาการศึกษาสำหรับผู้บริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, ๒๕๕๓), หน้า ๓๙.

^{๔๒}คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พุทธปรัชญาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙๐.

^{๔๓}UNESCO, อังโน จินตนา สุจิตานนท์, **การศึกษาและการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ ๒๑**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗.

^{๔๔}Plata, อังโน คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พุทธปรัชญาการศึกษา**, หน้า ๑๒๔.

ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาคือ ทำให้คนมีเหตุ ให้เข้าถึงความจริงที่ตรงกันข้าม เบคอนเห็นว่า ความจริงมีเพียงหนึ่งเดียว^{๔๕}

รูสโซ (Rousseau) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือ การเข้าให้ถึง ธรรมชาติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ ชีวิตที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ จะมีแต่ความสดชื่น จิตใจจะเป็นอิสระ สว่างไสว มองโลกได้กว้างไกล การศึกษาที่ดีต้องสอดคล้องกับความจริงตาม ธรรมชาติและสามารถนำไปแก้ปัญหาได้^{๔๖}

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม (Growth) กระบวนการศึกษา ก็คือ กระบวนการสร้างเงื่อนไขให้ชีวิตมีความเจริญงอกงาม ความงอกงามในที่นี้ มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือไปสู่จุดหมายปลายทางอื่นใด แต่เป็นไปเพื่อความเจริญงอกงามของชีวิตมนุษย์^{๔๗}

กูด คาร์เตอร์ (Good Carter) ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษาเป็น กระบวนการที่จะใช้พัฒนาความสามารถ ทักษะ และรูปแบบพฤติกรรมของคนที่มีคุณค่าต่อสังคม และการศึกษาเป็นกระบวนการที่คนได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่เลือกสรรถูกควบคุมไว้แล้ว เพื่อที่คนเหล่านั้นจะได้สามารถอยู่ในสังคมได้และสามารถพัฒนาตนเองได้^{๔๘}

ผู้วิจัยสรุปความหมายของการศึกษาว่า หมายถึง การพัฒนาปรับปรุงตนเองทั้งร่างกายและ จิตใจให้เจริญงอกงามดียิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยอาศัยกระบวนการจัดการศึกษาผู้อื่น เริ่มจากในครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ส่วนความหมายของการศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้นหมายถึง การ พัฒนาจิตใจของตนเองให้เจริญขึ้นไปจนสามารถเพื่อจะบรรลุถึงความสุขอย่างยั่งยืน จนกว่าจะบรรลุ ถึงความเป็นอเสขบุคคลคือบุคคลผู้ที่ไม่ต้องศึกษา กล่าวคือ เป็นพระอรหันต์ผู้หมดกิเลส และเป็นผู้ที่ หลุดพ้นจากการกลับมาเกิดอีก

๒.๒.๒ ความสำคัญของการศึกษา

นักวิชาการ นักการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาของไทยและต่างประเทศ ได้ กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้หลายประการ ดังต่อไปนี้

^{๔๕}Francis Bacon, อ้างใน คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พุทธปรัชญา การศึกษา**, หน้า ๑๒๔.

^{๔๖}Rousseau, อ้างใน คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พุทธปรัชญาการศึกษา**, หน้า ๑๒๔.

^{๔๗}John Dewey, อ้างใน วิชัย ต้นศิริ, **อุดมการณ์ทางการศึกษา : ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**, หน้า ๒-๓.

^{๔๘}Good Carter, อ้างใน จินตนา สุจิตานนท์, **การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๕๔), หน้า ๔๐.

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาที่เหมือนการสอนวิธีจับปลา ก็คือ การสอนให้คนพึ่งตน การสอนต้องสอนให้คนรู้ตน นั่นคือ อ่านตนออก บอกตนได้ ใช้ตนเป็น เห็นตนชัด เมื่อรู้ตนแล้วก็รู้สิ่งที่เกี่ยวข้องใกล้เคียงกับตนเองตามลำดับของการรู้ตน รู้คน รู้งาน รู้วิชาการ นั่นคือรู้รอบและรู้กว้างขยายไปครอบคลุมโลกภายนอก^{๔๙}

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาเป็นเรื่องที่ใหญ่มาก ควรจะเป็นพลังที่สำคัญที่สุดของชาติ เพื่อทุกคนและทุกเรื่อง (Education For All) ทุกภาคส่วนของสังคม ต้องทุ่มเทเพื่อการศึกษา (All For Education) ไม่ใช่เรื่องของโรงเรียนและครูเท่านั้น และการศึกษาต้องสามารถแก้ปัญหาทั้งหลายทั้งปวง มีความยากจนเป็นอาทิ ซึ่งกล่าวเป็นสำนวนว่า การศึกษาเป็นยารักษาทุกโรค (Education Cure All) การศึกษาจึงเป็นเรื่องใหญ่มาก แต่เราไปลดทอนให้เหลือเล็กน้อยทีเดียว ว่า การศึกษาเป็นเรื่องของการท่องตำรา และการศึกษาเป็นเรื่องของครูในโรงเรียนเท่านั้น กลายเป็นการกักขังการศึกษาไว้ในห้องสี่เหลี่ยมแคบ ๆ และท่องบ่นวิชาการอยู่แค่นั้น แทนที่จะเป็นการเรียนรู้ในการปฏิบัติการจริงร่วมกัน ของคนทั้งมวลในพื้นที่อันกว้างขวางของชีวิตและสังคม^{๕๐}

สุนน อมรวิวัฒน์ กล่าวถึงความสำคัญการศึกษาไทยไว้ว่า ลักษณะอันสมบูรณ์ของการศึกษาไทย คือ ความสัมพันธ์สอดคล้องและผสมกลมกลืนกันสนิท ต่อเนื่องเป็นขั้นตอน ได้สัดส่วนสมดุลกันในองค์ประกอบต่างๆ ที่เป็นแบบไทยแท้ๆ นำไปสู่คุณสมบัติของความเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ แก่นของการศึกษาจึงน่าจะเกิดขึ้นจากรัก ความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี เป้าหมายของการศึกษาจึงมุ่งสู่สัมมาชีพและสัมมาปฏิบัติ กระบวนการสอนประกอบด้วย การสั่ง-สอน-ฝึก-ฝน-อบรม-บ่มนิสัย ทั้งด้วยวิธีที่เป็นระบบและวิธีที่ยืดหยุ่นคล่องตัวจากระบบ โดยไม่ถูกผูกมัดด้วยการกำหนดว่าคนไทยอยู่สังคมเกษตรกรรมหรือสังคมอุตสาหกรรม แต่มุ่งให้ผู้เรียนปรับตัวอยู่ในสังคมมนุษย์ได้ ทั้งนี้ พื้นฐานที่นำมาจัดการศึกษาจึงได้แก่ วัฒนธรรม ปัญญาธรรม และเมตตาธรรม นี่คือนิยามสมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย^{๕๑}

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาช่วยให้คนมีความคิด สามารถใช้ความคิดตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดควรเชื่อ และรู้จักแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันด้วยวิธีที่ดีที่สุด มองเห็นคุณค่าและความงดงามของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ลึกซึ้งจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม การศึกษาช่วยให้คนมีความรู้ความสามารถดีพอที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ คนเราจึงจำเป็นต้องศึกษา เล่าเรียนอยู่เสมอ

^{๔๙}พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ขอบฟ้าแห่งความรู้*, หน้า ๑๘-๒๐.

^{๕๐}ประเวศ วะสี, *ระบบการศึกษา ที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม : พิสิษฐ์เซ็นเตอร์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕.

^{๕๑}สุนน อมรวิวัฒน์, *สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๒๒.

การศึกษาเป็นวิธีหาความรู้อย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้คนรอดพ้นจากความเขลา และสามารถดำรงชีพได้อย่างมีความสุข การศึกษานั้นเป็นคุณค่าอย่างหนึ่งที่คนได้เรียนรู้ ฝึกฝนและสะสมไว้เป็นคุณสมบัติเฉพาะตน การศึกษาจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ที่บุคคลได้เผชิญและเรียนรู้สิ่งใหม่จนสามารถแก้ไขปัญหา ปรับปรุงตน และแสวงหาประสบการณ์ที่ดีไปตลอดชีวิต เพื่อความสงบสุขส่วนบุคคลและสันติภาพของสังคม^{๕๒}

องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ในแผนปฏิบัติการที่ ๒๑ (Agenda๒๑) ไว้ว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญของการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียนจะต้องมีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนทัศนคติของคนเพื่อให้มีความตระหนักในปัญหาที่เกิดจากการพัฒนา มีทักษะ และพฤติกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยบูรณาการในทุกรายวิชา^{๕๓}

ยูเนสโก (UNESCO) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาเป็นความหวังที่ดีที่สุดของมนุษยชาติในการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่การศึกษาไม่ได้หมายถึงการศึกษาในระบบและโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนเท่านั้น การศึกษามีความหมายรวมถึงการศึกษาตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการทั้งหลายที่สามารถเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวัน ทั้งที่บ้านและชุมชนในวงกว้าง^{๕๔}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการพัฒนาด้านตนเอง พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศชาติ โดยทำให้มีความเจริญขึ้นทั้งด้านวัตถุที่จับต้องเห็นได้ด้วยตาตนเอง และทางด้านจิตใจอันเป็นความเจริญภายในตน กล่าวคือ เป็นการศึกษาเป็นสิ่งมีความสำคัญต่อ ๑) ประโยชน์ตน (อัตตัตถะ) คือ การพัฒนาด้านกาย วาจา ใจ ๒) ประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตถะ) คือ การพัฒนาสังคมและประเทศชาติ และ ๓) ประโยชน์อย่างยิ่ง (ปรมาตถะ) คือ พัฒนาด้านจิตจนถึงนิพพาน และช่วยเหลือผู้อื่นจนถึงนิพพาน

๒.๒.๓ แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษา

นักวิชาการ นักการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาของไทย ได้กล่าวถึงแนวคิดทางการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

^{๕๒}วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, ปฏิรูปการศึกษา แนวคิด และข้อเสนอแนะ, (กรุงเทพมหานคร : วชิระ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖.

^{๕๓}องค์การสหประชาชาติ อ้างใน พงษ์ที ศิริบรรณพิทักษ์, การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : พื้นฐานการศึกษาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยสัมพันธ์, ๒๕๕๕), หน้า ๗๙.

^{๕๔}(UNESCO), อ้างใน พงษ์ที ศิริบรรณพิทักษ์, การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : พื้นฐานการศึกษาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม, หน้า ๘๐.

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาว่าควรยึดหลัก ๔ ประการ คือ

๑. พุทธศึกษา ต้องให้มีความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสำคัญที่สุดของชีวิต คือ ผู้เรียนควรรู้ว่า เราเกิดมาทำไม เกิดมาเพื่ออะไร สิ่งที่ดีที่สุดในมนุษย์ควรจะได้คืออะไร อยู่ที่ไหน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ควรได้รับการสั่งสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล

๒. จริยศึกษา ผู้เรียนสามารถบังคับตนเองให้ถูกต้อง มีระเบียบวินัย ทำลายความเห็นแก่ตัวและพวกพ้อง และมีความสำรวมมัธยัสถ์

๓. พลศึกษา ผู้เรียนต้องประกอบด้วยกำลังฝ่ายกาย และกำลังฝ่ายจิต เมื่อพลศึกษา คือ การศึกษาเพื่อใช้กำลังจึงต้องมีกำลังชนิดนี้ (กำลังฝ่ายจิต) ด้วย ไม่ควรมีแต่กำลังกล้ามเนื้อสำหรับชกต่อย

๔. หัตถศึกษา ผู้เรียนต้องประกอบด้วยวิชาเทคนิคต่างๆ เพื่อจะได้นำไปใช้ในการประกอบสัมมาชีพ สร้างความก้าวหน้าทางวัตถุ^{๕๕}

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงแนวคิดการศึกษาไว้ว่า การศึกษาที่พึงประสงค์ต้องมียอดประกอบ ๔ ประการ เรียกว่า จตุสตรมภ์ของการศึกษา (Four Pillars of Education) จากองค์การยูเนสโก เรื่อง การศึกษาคือขุมทรัพย์ภายใน (Learning: The Treasure Within) ได้แก่

๑. การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพ (Learning to know) สตรมภ์แรกของการศึกษา คือ Learning to know แปลว่า เรียนเพื่อรู้ หมายถึง การเรียนเพื่อเตรียมเครื่องมือสำหรับการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต เช่น เด็กไทยต้องเรียนภาษาไทยให้อ่านออกเขียนได้ เพื่อที่จะได้เรียนต่อในระดับสูงขึ้น หรือเรียนภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์ ก็เพื่อใช้ค้นคว้าหาความรู้ผ่านอินเทอร์เน็ตซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ถูกบันทึกไว้เป็นภาษาอังกฤษ

๒. การศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถภาพ (Learning to Do) สมรรถภาพคือความสามารถในการนำความรู้มาปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ สำหรับสตรมภ์ที่สองนี้ ใช้คำว่า Learning to Do แปลว่า เรียนเพื่อใช้ทำงาน มุ่งภาคปฏิบัติ การเรียนสายอาชีพศึกษาก็ดี การเรียนวิชาเอกในมหาวิทยาลัยก็ดี ต่างมุ่งให้ผู้เรียนทำงานได้ จึงจัดอยู่ในข้อนี้

๓. การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ (Learning to Live Together) สตรมภ์แห่งการศึกษาสองข้อแรกที่กล่าวมาแล้วนั้น สอนเด็กให้เป็นคนเก่งทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ส่วนสตรมภ์ที่สามนี้มุ่งสอนเด็กให้เป็นคนดีที่ใช้ความรู้ความสามารถทำคุณประโยชน์แก่ผู้อื่น นั่นคือ สอนให้อยู่อย่างมีคุณภาพด้วยการทำคุณประโยชน์แก่สังคม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Learning to Live Together แปลว่า เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันฉันญาติมิตร

^{๕๕}พุทธทาสภิกขุ, อังใน ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, **พื้นฐานปรัชญาการศึกษา : ภูมิปัญญาของตะวันออกและตะวันตก**, หน้า ๘๘.

๔. การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษยภาพ (Learning to Be) สดมภ์ท้ายของการศึกษา คือ พัฒนาคอนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นคือ เด็กที่จบการศึกษาไปแล้วต้องเป็นอะไรมากกว่าเครื่องจักรในโรงงาน หรือแรงงานราคาถูกตามท้องไร่ท้องนา ผู้จบการศึกษาต้องเป็นอะไรมากกว่าทรัพยากรมนุษย์ หรือสัตว์เศรษฐกิจ การทำคนให้เป็นเพียงทรัพยากรหรือเครื่องจักรขึ้นหนึ่งนั้นเท่ากับกำลังลดฐานะของมนุษย์ให้ต่ำลง การศึกษาต้องพัฒนาคอนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เต็มตามศักยภาพทั้งทางกาย ทางสังคม ทางอารมณ์ และทางปัญญา^{๔๖}

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้กล่าวถึงแนวคิดการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๐ เน้นการเรียนรู้เฉพาะสาระวิชาแกนและมีการประเมินผลเฉพาะเนื้อหาสาระตามวิชาแกน ส่วนการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ การเรียนรู้เน้นทั้งสาระตามวิชาแกนและสาระสำคัญสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ ทักษะชีวิต ทักษะการคิดและการเรียนรู้ และการรู้ใช้ชีวิ การประเมินผลครอบคลุมการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ดังที่นักการศึกษายุคใหม่ได้เสนอหลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ ๑๐ ประการดังนี้

๑. มนุษย์มีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ผู้สอนจึงต้องใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย หากผู้สอนนำรูปแบบการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่งไปใช้กับผู้เรียนทุกคนตลอดเวลา อาจทำให้ผู้เรียนบางคนเกิดอาการตายด้านทางสติปัญญา

๒. ผู้เรียนควรเป็นผู้กำหนดองค์ความรู้ของตนเอง ไม่ใช่ นำความรู้ไปใส่สมองผู้เรียน แล้วให้ผู้เรียนดำเนินรอยตามผู้สอน

๓. โลกยุคใหม่ต้องการผู้เรียนซึ่งมีวินัย มีพฤติกรรมที่รู้จักยืดหยุ่นหรือปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นแบบเผด็จการ แบบให้อิสระ หรือแบบประชาธิปไตย

๔. เนื่องจากข้อมูลข่าวสารในโลกจะทวีเพิ่มขึ้นเป็น ๒ เท่า ทุก ๆ ๑๐ ปี โรงเรียนจึงต้องใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ กัน

๕. ให้ใช้กฎเหล็กของการศึกษาที่ว่า “ระบบที่เข้มงวดจะผลิตคนที่เข้มงวด” และ “ระบบที่ยืดหยุ่นก็จะผลิตคนที่รู้จักการยืดหยุ่น”

๖. สังคมหรือชุมชนที่มั่งคั่งร่ำรวยด้วยข้อมูลข่าวสาร ทำให้การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายๆ สถานที่

๗. การเรียนรู้แบบเจาะลึก (Deep Learning) มีความจำเป็นมากกว่าการเรียนรู้แบบผิวเผิน (Shallow Learning) หมายความว่า จะเรียนอะไรต้องเรียนรู้ให้รู้จริง ให้รู้ลึก รู้รอบ ไม่ใช่เรียน

^{๔๖}พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ทิศทางการศึกษาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๕ – ๓๓.

แบบงูๆ ปลาๆ ดังจะเห็นจากอดีตว่ามีการบรรจุเนื้อหาไว้ในหลักสูตรมากเกินไป จนผู้เรียนไม่รู้ว่าจะเรียนไปเพื่ออะไรและสิ่งที่เรียนไปแล้วมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

๘. การสอนที่จัดว่ามีประสิทธิภาพ ต้องการครูที่มีคุณสมบัติมากกว่าการเป็นผู้ทำหน้าที่สอน (Instructor) คือต้องการครูที่มีคุณลักษณะเป็นผู้ชี้แนะการเรียนรู้ (Learning Coach) และเป็นตัวแทนในการนำผู้เรียนท่องเที่ยวไปสู่โลกแห่งการเรียนรู้ได้ (Learning Travel Agent) บทบาทของครูในโลกยุคใหม่จึงต้องกว้างขวางกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ดูแลโปรแกรมการเรียนการสอนเท่านั้น เพราะทำให้เด็กที่จบจากโรงเรียนมีปัญหาในเรื่องความรู้และทักษะ คือรู้ก็รู้ไม่จริง แล้วยังขาดทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพอีกด้วย

๙. การศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน (Schooling) กับการศึกษา (Education) ไม่ใช่เรื่องเดียวกัน วินสตัน เชอร์ชิลล์ (Winston Churchill) เคยกล่าวไว้กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (Mr. R.A. Butler) เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๔ ว่า “โรงเรียนไม่มีความจำเป็นมากนักในการจัดการศึกษา เพราะเป็นเพียงสถาบันที่มีงานหลักคือพรีสอนอบรมสั่งสอนเด็กๆ เท่านั้น แต่การศึกษามีความแตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิงและการศึกษาเกิดขึ้นในโรงเรียนน้อยมาก”

๑๐. โลกอนาคตจะให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่บ้าน (Home – Based Education) มากขึ้น เด็กๆ จะเรียนอยู่ที่บ้านโดยเรียนจากประสบการณ์ของนักการศึกษาที่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ โดยตรง^{๕๗}

ศาสตราจารย์ บัณฑิต ได้เสนอแนวคิดทางการศึกษาในพระพุทธศาสนา โดยเรียกว่า นโยบายหลักหรือมรรคของการศึกษา แยกออกเป็น ๒ ระดับ ได้แก่

๑. นโยบายหลักของการศึกษาในระดับผู้ไม่ครองเรือน จุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับสูง (ระดับผู้ไม่ครองเรือน) ได้แก่ นิพพาน แนวทางการปฏิบัติหรือนโยบายของการศึกษาเพื่อบรรลุนิพพานนั้น ก็คือมรรคมีองค์ ๘ (อริยสัจธรรม) ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ซึ่งมรรคมีองค์ ๘ ประการนี้ สรุปเป็น ๓ ประการคือ ศีล สมาธิ และปัญญา ผู้ศึกษาในระดับนี้จะต้องเล่าเรียนและปฏิบัติตามนโยบายอันมีองค์ ๘ ประการดังกล่าวอย่างเคร่งครัด อันเป็นแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดไว้ เพื่อสนองความมุ่งหมายให้ระงับหรือแก้ปัญหอันสูงสุดของชีวิต ได้แก่ ปัญหาที่เรียกว่า อกุศลมูล^{๕๘} เมื่อสามารถแก้ปัญหานี้สำเร็จ ก็จะประสบชีวิตอันสมบูรณ์ที่สุด หรือที่เรียกว่า นิพพาน

^{๕๗}สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนยุคใหม่เพื่อการรองรับการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่สอง ด้วยการบูรณาการไอซีที ในการจัดการเรียนรู้ด้วยโครงการ, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๕๕), หน้า ๔๕ - ๔๘.

^{๕๘}พระพุทธมคณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร : ผลิธรรม ๒๕๕๖), หน้า ๘๔.

๒. แนวนโยบายหลักของการศึกษาในระดับผู้ครองเรือน โดยพื้นฐาน แนวนโยบายหลักของการศึกษาในระดับผู้ครองเรือน (ฆราวาส) จะต้องประยุกต์ตามทางที่เรียกว่า มรรคมิองค์ ๘ หรือศีล สมาธิ ปัญญา เท่าที่สามารถจะทำให้เหมาะสมกับผู้ครองเรือน ซึ่งหมายความว่า เป็นแนวทางที่จะต้องแก้ปัญหาเช่นกัน แม้จะไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหาที่สูงสุดในชีวิต แต่เป็นปัญหาที่สืบสนและยุ่งเหยิง แนวทางหรือแนวนโยบายหลักของการศึกษาในระดับฆราวาสนี้ เรียกว่า แนวนโยบายทั้ง ๓ ของการศึกษา ได้แก่

๑. ศึกษาให้รู้จักตนเอง อันประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ๒ ข้อคือ การศึกษาชั้น ๕ และการศึกษาวิชาความรู้หลายแขนงอย่างกว้างขวาง

๒.) ศึกษาให้รู้จักสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้รู้จักว่าสังคมที่ตนอาศัยอยู่นั้น ประกอบด้วยโครงสร้างอะไรบ้างและมีปัญหาสำคัญอะไรบ้าง

๓. ศึกษาเรื่องจริยธรรม ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติเรื่องคุณธรรม ศีลธรรมอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง เพื่อจะได้ลดการเบียดเบียนกันและทุจริตต่อกันลงไป รู้จักละอายต่อความชั่ว รู้จักประกอบความดี อันจะก่อให้เกิดสันติสุขและความร่มเย็นทั้งแก่ตนเองและสังคม^{๕๙}

ประเวศ วะสี ได้เสนอแนวคิดทางการศึกษาไว้ว่า ความรู้ที่จำเป็นมี ๔ ประเภทใหญ่ เรียกว่า ปัญญา ๔ หรือ จตุรปัญญา คือ ความรู้ธรรมชาติที่เป็นวัตถุ (วิทยาศาสตร์กายภาพ) ความรู้ทางสังคม (วิทยาศาสตร์สังคม) ความรู้ทางศาสนา (วิทยาศาสตร์ข้างใน) และความรู้เรื่องการจัดการ ซึ่งปัญหาที่เกิดจากความรู้ชนิดใดชนิดหนึ่งไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้เกิดดุลยภาพในสังคม เราจำเป็นต้องมีปัญญาย่างบูรณาการการศึกษาและการวิจัยจำเป็นต้องคำนึงถึงปัญญาทุกด้าน มิใช่ให้เรียนรู้เป็นส่วนๆ เพราะความรู้แบบแยกส่วน จะนำไปสู่การกระทำแบบแยกส่วน ทำให้เกิดการเสียดุลยภาพและเกิดวิกฤติการณ์ขึ้น การศึกษาเรียนรู้ จำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบเชื่อมโยง เนื่องจากในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นเป็นโลกแห่งการเชื่อมโยงเป็นองค์รวม การจัดการเรียนรู้ ควรจะไปให้ถึง ๓ ระดับ ได้แก่

๑. ระดับที่เกิดความรู้ หมายถึง การรู้ความจริง การที่บุคคลจะทำอะไรให้สำเร็จได้ บุคคลนั้นต้องรู้และใช้ความจริง ความรู้ต้องเป็นความจริง เพราะการใช้ความจริงทำให้ทำได้ถูกต้อง การให้ผู้เรียนสัมผัสความจริงเท่ากับเป็นการทำให้ผู้เรียนมีความรู้ระดับเบื้องต้น

๒. ระดับที่เกิดปัญญา เป็นระดับที่ผู้เรียนสามารถบูรณาการหรือเชื่อมโยงความรู้ใน ๔ ด้านดังกล่าวข้างต้น และนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

^{๕๙}สาโรช บัวศรี, อ่างใน ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, **พื้นฐานปรัชญาการศึกษา : ภูมิปัญญาของตะวันออกและตะวันตก**, หน้า ๕๕-๕๖.

๓. ระดับที่เกิดจิตสำนึก คือเกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ และเข้าใจตัวเองว่าสัมพันธ์กับสรรพสิ่งอย่างไร^{๖๐}

นอกจากนี้ ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่าการศึกษาคควรจะมีแก่นปัญหาพื้นฐาน ๗ ประการดังนี้

๑. แก่ความยากจน โดยการสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นรากฐานของความร่มเย็นเป็นสุข กิจกรรมทุกชนิดในประเทศ รวมทั้งการศึกษา ควรมุ่งสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่

๒. การรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ เมื่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้จนหมดสิ้น กลุ่มชนหรือเผ่าพันธุ์นั้นๆ ก็ดำรงอยู่ต่อไปไม่ได้ การมีสัมมาชีพและการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติต้องควบคู่กันไป

๓. การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เป็นศีลธรรมพื้นฐานของสังคม เป็นรากฐานของสิ่งดีงามต่างๆ เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรม สังคมไทยเป็นสังคมชนชั้น จึงขาดศีลธรรมพื้นฐานนี้ การศึกษาคควรสร้างศีลธรรมพื้นฐานนี้ โดยให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรี คุณค่า ศักยภาพ และความรู้ในตัวคนของชาวบ้าน คนเล็กคนน้อย คนยากคนจน

๔. ปรับเปลี่ยนสังคมทางดิ่งเป็นสังคมทางราบ สังคมไทยเป็นสังคมทางดิ่ง คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างคนมีอำนาจข้างบนกับคนไม่มีอำนาจข้างล่าง ในสังคมทางดิ่ง ผู้คนจะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปทางลบ มีการเรียนรู้น้อย ชอบใช้อำนาจมากกว่าความรู้ มีประสิทธิภาพต่ำ ขาดความเป็นธรรม ในสังคมนี้ เศรษฐกิจจะไม่ดี การเมืองจะไม่ดี และศีลธรรมจะไม่ดี และจะไม่มีวันดีตราบดีที่ยังเป็นสังคมทางดิ่ง จำเป็นต้องมีการปรับไปเป็นสังคมทางราบ นั่นคือ มีความเสมอภาค ภารดรภาพ และมีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ เกิดเป็นสังคมเข้มแข็งหรือประชาสังคม การศึกษาคควรจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นประชาสังคม

๕. ปรับจากรัฐรวมศูนย์อำนาจไปสู่ความเข้มแข็งของประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่น ประเทศไทยปกครองด้วยระบบอำนาจรัฐรวมศูนย์ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อประชาธิปไตยและความขัดแย้งกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้แก้ปัญหาต่างๆ ไม่ได้ และเกิดความรุนแรง ซึ่งรวมถึงการแก้ปัญหาความยากจน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

๖. สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมไทยเป็นสังคมอำนาจ มีการคิดเชิงอำนาจและทำเชิงอำนาจ มีการใช้ความรู้และเหตุผลน้อย ทำให้บ้านเมืองติดขัด ขัดแย้ง และรุนแรง จำเป็นต้องปรับจากสังคมอำนาจไปสู่สังคมเรียนรู้ ระบบการศึกษาต้องสามารถกระตุ้น และสนับสนุนการเรียนรู้ของ

^{๖๐}ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา ร่วมกับสมาคม นักข่าวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐ - ๑๗.

ประชาชนทุกวิถีทาง ต้องมีการใช้การสื่อสารทุกประเภทอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องส่งเสริมวัฒนธรรม การอ่านเกิดขึ้นให้ได้ เพราะคนไทยอ่านน้อย การอ่านน้อยจะทำให้ไม่สามารถเข้าใจความซับซ้อนของ สังคมปัจจุบัน การศึกษาควรช่วยสร้างสังคมเรียนรู้และวัฒนธรรมการอ่าน

๗. สร้างจิตสำนึกใหม่ คนไทยติดอยู่ในจิตสำนึกเก่าที่เล็กและแคบ ทำให้ความรู้สึกลึกซึ้ง คิดคับแคบ ไม่เหมาะแก่การอยู่ร่วมกันในสังคมใหญ่และสร้างสันติสังคม มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ จะต้องสร้างจิตสำนึกใหญ่ ให้สามารถมองไกลใฝ่สูง มีจิตสาธารณะ มีจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมือง อันเป็นรากฐานของชีวิตในระบบประชาธิปไตย และนำไปสู่สันติประชาธรรม^{๖๑}

สุนน อมรวิวัฒน์ ได้เสนอแนวคิดการจัดการศึกษาไทย โดยเรียกว่า สมบัติทิพย์ ๓ ประการ คือ

๑. วัฒนธรรม คือ วิธีดำรงชีวิตของคนไทย คุณค่าแท้ของวัฒนธรรมไทย ได้แก่ วิธีชีวิต ท่ามกลางธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งความรู้อันประมาณมิได้ วัฒนธรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ใน ครอบครัว ความคิดและความเชื่อ ตลอดจนประเพณี ศิลปะในท้องถิ่น

๒. ปัญญาธรรม คือ ความรู้ ความคิด และความสามารถในวิทยาการต่างๆ ทุกสาขา เช่น การแพทย์ งานประดิษฐ์ งานช่าง ดนตรี นาฏศิลป์ วรรณคดี การรบ การเมือง การอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนวิธีการสั่งสอนฝึกฝนกุลบุตรธิดา ซึ่งครูไทยได้ฝากผลงานและฝีมือไว้สืบต่อถึงชนรุ่นหลัง นอกจากนี้ การรู้จักนำกระบวนการพัฒนาปัญญา ซึ่งได้มีวิธีการชัดเจนตามหลักของพระพุทธศาสนา มาใช้ย่อมทำให้การจัดการศึกษาในอนาคต สามารถสืบสายปรีชาญาณจากอดีตและปัจจุบันได้ต่อเนื่อง

๓. เมตตาธรรม นั้นเป็นจุดเริ่มของกระบวนการศึกษา แสดงถึงบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ เมื่อการสอนเริ่มต้นด้วยความเมตตา การเรียนเริ่มต้นด้วยการศรัทธา การศึกษาย่อมเป็นกระบวนการของความรักความเข้าใจ ความร่วมมือ และการเสียสละ

ดังนั้น การแสวงหาภูมิปัญญาของไทย จึงเป็นการสำรวจและวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นไทยของเราเอง แล้วนำมาผสมผสานกลมกลืนกับหลักการสากลที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันอย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน^{๖๒}

นอกจากนี้ สุนน อมรวิวัฒน์ ยังได้เสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในอนาคตไว้ ๘ ประการ ดังนี้

๑. การจัดสาระและกระบวนการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา ต้องมีส่วนที่เป็นแกนหลักและส่วนที่ยืดหยุ่นคล่องตัวเป็นพลวัต โดยคำนึงว่า เด็กทุกคนเกิดมาเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่มี ต้นทุนติดตัวมาแตกต่างกัน ทั้งทางด้านความสมบูรณ์ของร่างกาย สติปัญญา ความสามารถ และความ ถนัด ส่วนที่เป็นสาระและกระบวนการพัฒนาความเป็นมนุษย์ เด็กทุกคนต้องมีโอกาสที่จะได้รับการ

^{๖๑}ประเวศ วะสี, ระบบการศึกษา ที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน, หน้า ๓๓๗ - ๓๓๘.

^{๖๒}สุนน อมรวิวัฒน์, สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย, หน้า ๔๐๘ - ๔๐๙.

พัฒนาไปจนสุดความสามารถที่เขามี และแน่นอนที่สุด ในส่วนที่เขาบกพร่องหรือส่อแวว เขาย่อมต้องได้รับการซ่อมเสริมเติมเต็มด้วยวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสม

๒. การจัดโครงสร้างของสาระและกระบวนการเรียนรู้ ต้องอาศัยวิศวกรการศึกษาที่มีความเข้าใจและมีความรู้ทางรากฐานชีวิตไทย เครือข่ายของวิทยากร พัฒนาการของเด็กวัยเรียน บริบททางสังคม รวมทั้งหลักการและวิธีการทางการศึกษา สามารถร่วมกันออกแบบสาระและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. สาระความรู้สำหรับเด็กวัยเรียน ที่เป็นสาระหลักเพื่อความเป็นมนุษย์ คือ ๑) ทักษะและกระบวนการสื่อความหมาย ๒) ทักษะและกระบวนการแสวงหาความรู้ ๓) ทักษะและกระบวนการคิด เช่น คิดคำนวณ คิดเหตุผล ๔) ทักษะและกระบวนการวิทยาศาสตร์ ๕) ทักษะและกระบวนการสังคม ๖) ทักษะและกระบวนการทำงาน ๗) สุขภาพและบุคลิกภาพ ๘) ศีลธรรมและสุนทรียภาพ ศิลปะวิทยาทั้ง ๘ ประการนี้ เป็นแก่นแท้ของศักยภาพมนุษย์ ถ้าการศึกษาเป็นการพัฒนาเด็กในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์แต่ละคน นักการศึกษาทั้งหลายต้องหันมาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนเพื่อสร้างศักยภาพดังกล่าวนี้ให้จงได้ การสอนด้วยการที่ครูยืนบอกและนักเรียนตอบคำถามตามที่ครูบอกเท่านั้นย่อมไม่เกิดผล และการนำศักยภาพเหล่านี้มาจัดแยกเป็นวิชาๆ ก็ไม่น่าจะบรรลุวัตถุประสงค์

๔. การจัดการศึกษาในอนาคต ครูจะลดบทบาทในการยืนบอกอธิบาย และครูจะใช้เครื่องมือต่างๆ ช่วยสอนมากขึ้น เช่น มีการใช้สื่อดิจิทัลอุปกรณ์ทางการสอน ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และใช้ระบบการสอนทางไกล เมื่อเป็นเช่นนี้ การเรียนรู้จะไม่จำกัดอยู่ในห้องสี่เหลี่ยมแคบ ๆ หากจะเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเปิดกว้างเกี่ยวข้องกับบุคคลและแหล่งวิทยาการหลายประเภท

๕. เมื่อครูมีภาระในการบอกอธิบายน้อยลง นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีสื่อการเรียนการสอนช่วยมากขึ้น ครูย่อมมีเวลามากขึ้นเพื่อใช้พัฒนานักเรียนได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ ครูจะมีเวลาพอในการทำกิจกรรมต่อไปนี้

๕.๑ สร้างความสัมพันธ์ (หรือปฏิสัมพันธ์) อันดีระหว่างครูกับผู้บริหาร ครูกับเพื่อนครู ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง โรงเรียนกับชุมชน

๕.๒ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติ (ฝึกหัด ฝึกปรือ และฝึกฝน) สร้างเจตคติ และปลูกฝังคุณธรรมได้อย่างต่อเนื่อง

๕.๓ แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อพัฒนาตัวเอง ให้มีความรู้ความชำนาญในการสอน

๕.๔ จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการเรียนที่ช่วยให้นักเรียนได้ใกล้ชิดธรรมชาติ เข้าใจความเจริญและความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และมีสุนทรียภาพ

๕.๕ จัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้เด็กได้เห็นคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ศิลปะ ดนตรี กีฬา บันเทิง ตามวิถีชีวิตไทย

๖. ผู้บริหารและครูต้องมีความรู้ในเรื่อง “บูรณาการ” มากขึ้น เพราะคลื่นของสาระ ความรู้และวิธีการต่าง ๆ จะถาโถมเข้ามาสู่หลักสูตรและกระบวนการศึกษา การคิดแบ่งแยกรายวิชา แบ่งชั่วโมง แบ่งคะแนนในการวัดและประเมินผล อาจแยกย่อยลงไปไม่ได้ชัดเจน กระบวนการจัด หลักสูตรแบบ “ลดหลั่น” คือ จากแม่บทลงไปกลุ่มประสบการณ์ ต่อลงไปถึงรายวิชา หน่วยใหญ่ หน่วยย่อย และหัวข้อเรื่องนั้นจะสับสนมากขึ้น เพราะในอนาคต หัวใจเรื่องหนึ่ง ๆ จะไปเกี่ยวข้องกับ สัมพันธ์เป็นเหตุปัจจัยของอีกหลาย ๆ เรื่อง ทักษะอย่างหนึ่งจะไปมีผลกระทบต่อทักษะอื่น ๆ อีก หลายอย่าง ความหลากหลายและความแปรเปลี่ยนของข้อมูลข่าวสาร จะทำให้ครูวิ่งพล่านเป็นหนูดิจ จัน นักพัฒนาหลักสูตรและผู้บริหารจึงจำเป็นต้องสามารถบูรณาการทั้งในด้านสาระความรู้และ กระบวนการเรียนการสอนได้อย่างฉลาด

๗. การจัดการประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อชีวิต เป็นการจัดการศึกษา สำหรับปวงชน ดังนั้น กระบวนการเรียนการสอนต้องครอบคลุมกระบวนการที่สำคัญ ๕ ประการ คือ

๗.๑ กระบวนการแสวงหา รวบรวม และพิสูจน์ความจริงให้ประจักษ์ เหตุและผล ด้วยตนเอง ที่ส่วนใหญ่เรียกว่า กระบวนการวิทยาศาสตร์

๗.๒ กระบวนการคิดวิเคราะห์หาค่าประกอบปัจจัยต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง หรืออีกนัยหนึ่งทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า การคิดโดยถูกต้องแบบคยา^{๖๓}

๗.๓ กระบวนการแก้ปัญหา ผู้เรียนได้มีโอกาสเผชิญสถานการณ์และฝึกฝนการ แก้ปัญหาอยู่เสมอ จนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

๗.๔ กระบวนการทางมนุษยสัมพันธ์ การฝึกฝนอย่างต่อเนื่องยาวนาน ให้ผู้เรียน รู้จักตนเอง และการปรับตัวสามารถสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม

๗.๕ กระบวนการประชาธิปไตย ฝึกหัดการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบในสิทธิและ หน้าที่ การยอมรับซึ่งกันและกัน และความยุติธรรมในสังคม

๘. บรรยาภาศและกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องช่วยสร้างเสริมคุณสมบัติที่เน้น วัฒนธรรมไทยและคุณธรรมไทยที่เด่นชัด คือ ๑) การรู้จักผิดชอบชั่วดี หรือบาปบุญคุณโทษ ๒) ศรัทธา และการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ๓) ความรักชาติ ๔) ความสำนึกในความเป็นไทย และธำรง วัฒนธรรมไทย ๕) ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และพระราชาวงศ์^{๖๔}

^{๖๓}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร : ผลิตธรรม ๒๕๕๖), หน้า ๕๗-๕๘.

^{๖๔}สุมน อมรวิวัฒน์, สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย, หน้า ๔๑๐ - ๔๑๕.

ลีปนันท เกตุทัต ได้กล่าวสรุปวิสัยทัศน์การศึกษาไทยในอนาคตไว้ ๕ ประเด็น คือ

๑. เป็นระบบการศึกษาที่เพิ่มศักยภาพ การเรียนรู้ของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ด้วยการส่งเสริมทักษะเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสามารถพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สามารถรับข่าวสารใหม่ ๆ ด้วยการคิดวิเคราะห์ รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนสามารถฉีกกำลังเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพปัญหาไปสู่สภาพที่พึงประสงค์

๒. ประสิทธิภาพการศึกษาในอนาคต ถือว่าชีวิตที่มีความสุข คือชีวิตที่มีการเรียนรู้ และพัฒนาคนให้เป็นผู้สร้าง มากกว่าผู้เสพ

๓. เป้าหมายของการจัดการศึกษา ๑) มุ่งสร้างให้คนมีความมั่นใจและเป็นตัวของตัวเอง ๒) มุ่งสนองปัญญามากกว่าตึ้นหา ๓) มุ่งพัฒนาภูมิของความเป็นมนุษย์ที่วัดไม่ได้ด้วยภูมิบัตร ๔) ส่งเสริมอิสรภาพของปัจเจกบุคคล ๕) ส่งเสริมให้คนมีคุณธรรมต่อกัน ด้านกระแสวัฒนธรรมและบริโภคนิยม ปลุกฝังวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์

๔. เนื้อหาของการศึกษาจะเน้นการสอนวิชาสุนทรียศึกษาและพลศึกษา ซึ่งจะไปช่วยเสริมสร้างการพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมดุล

๕. รูปแบบการจัดการศึกษาในอนาคต ได้แก่

๕.๑ ให้อิสระแก่ผู้เรียน

๕.๒ ให้ทางออกและทางเลือกแก่ทุกคน

๕.๓ ทำให้คนรักท้องถิ่นและสามารถดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างพึงพอใจ

๕.๔ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำงานมีเสรีภาพและความรับผิดชอบในหน้าที่

๕.๕ รูปแบบการศึกษามีความหลากหลาย เพื่อสนองความต้องการและลักษณะแตกต่างกันของบุคคลและชุมชน

๕.๖ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีการประสานสัมพันธ์กัน

๕.๗ ใช้ความหลากหลายขององค์กรให้เป็นประโยชน์ ได้แก่ โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน สื่อมวลชน องค์กรศาสนา ภาคเอกชน องค์กรเอกชนสาธารณะประโยชน์ และองค์กรเฉพาะกิจ

๕.๘ นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายข้อมูลทั่วโลก มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการศึกษา

๕.๙ ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยกับคุณค่าแบบไทยที่เน้นค่านิยมและจริยธรรมตามแนวทางของศาสนา

๕.๑๐ เป็นสื่อให้คนไทยเข้าถึงแก่นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนชาติต่างๆ เพื่อสร้างความร่วมมือและการแข่งขันในเชิงสร้างสรรค์

๕.๑๑ สร้างดุลยภาพหรือความพอดีในการผสมผสานคุณลักษณะต่างข้าง ได้แก่ ๑) ความเป็นผู้นำกับผู้ตาม ๒) ความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะ กับความสามารถในการดำรงตนในฐานะปัจเจกบุคคล ๓) เสรีภาพกับความรับผิดชอบ ๔) ความสามารถในการแข่งขันกับสมณะ ๕) การเห็นความสำคัญและประโยชน์ในวิทยาการสมัยใหม่กับความชื่นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม ๖) การเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ไทย ๗) การเพิ่มพูนทักษะเฉพาะทางกับการเพิ่มพูนสุนทรียภาพและความรอบรู้ในภาพรวม ๘) การเรียนรู้ผ่านสื่อและเทคโนโลยีต่างๆ กับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ มนุษย์สัมพันธ์มนุษย์ ๙) การจัดประมวลสาระความรู้ทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์^{๖๕}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้เสนอแนวคิดการศึกษาไทยในทศวรรษที่ ๒๑ คือ การสร้างปัญญา การศึกษาที่สร้างปัญญาควรมีลักษณะ ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. มีความสมดุลระหว่างการศึกษากับชีวิตจริง
๒. เป็นการศึกษาที่สอนให้คนคิดเป็น วิเคราะห์เป็น และประยุกต์ใช้เป็น
๓. มีหลักสูตรที่มีความสมดุลระหว่างความเป็นท้องถิ่นและความเป็นสากล
๔. เป็นการศึกษาที่ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ
 - ๔.๑ การศึกษาเพื่อความรู้ (Knowledge)
 - ๔.๒ การศึกษาเพื่อสร้างทักษะ (Skill)
 - ๔.๓ การศึกษาเพื่อสร้างคุณลักษณะชีวิต (Character)
๕. เป็นการศึกษาเพื่อทุกคน
๖. เป็นการศึกษาเพื่อสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตย
๗. เป็นการศึกษาที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
๘. เป็นการเรียนรู้การสอนที่เน้นสิ่งที่ประเทศไทยมีอยู่เป็นเอกลักษณ์ และสอนโดยเป็นแบบอย่างให้ทำตาม (Role Modeling)
๙. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย
๑๐. มีเครือข่ายการสร้างปัญญาที่ดี ๓ เครือข่าย คือ เครือข่ายของเด็กวัยเรียน เครือข่ายคนวัยทำงาน และเครือข่ายคนในชุมชน^{๖๖}

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ กล่าวถึงแนวคิดทางการศึกษาว่า การศึกษา อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ด้าน คือ การศึกษาในทางโลก และ การศึกษาในทางธรรม แต่ในการจัดการศึกษาให้แก่สมาชิกของ

^{๖๕}ลีปพนธ์ เกตุทัต, การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : เสริมสร้างสมรรถนะไทยในประชาคมโลกก้าวมันทันโลก, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗ - ๒๒.

^{๖๖}เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, คลื่นลูกที่ ๕ ปราชญ์สังคม : สังคมไทยที่ไม่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิเตีย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๒ - ๓๗.

สังคมแล้ว การศึกษาทั้ง ๒ ด้านนี้ย่อมจะต้องประกอบกันตามที่กล่าวกันว่า “ความรู้คู่คุณธรรม” ซึ่งยอมรับว่าเป็นนโยบายสำคัญของการศึกษา สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงในเรื่องของการศึกษา ๓ ประการ คือ ๑) การศึกษาต้องประกอบด้วย ครู นักเรียน และวิชาความรู้ที่ครูจะอบรมสั่งสอนนักเรียน ๒) การศึกษาจะต้องคำนึงถึงภารกิจที่ประกอบกันทั้งปริมาณและคุณภาพ ซึ่งจะมองข้ามสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปไม่ได้ ๓) การศึกษามีทั้งในด้านทางโลก และในทางด้านทางธรรม ซึ่งประกอบเป็นสิ่งที่เดียวกันที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้^{๖๗}

วิชัย ตันศิริ ได้เสนอแนวคิดทางการศึกษาไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ทุกระดับ การศึกษา คือ หัวใจของการพัฒนาคน หากเราไม่สามารถสร้างความเป็นคนในความหมายของพระพุทธศาสนา ระบบการศึกษาของเราคงจะล้มเหลว การสร้างคนในความหมายที่แท้จริง คือ การสร้างให้บุคคลเป็นผู้มีจิตใจสูง ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ทุกระดับจึงต้องมุ่งเน้นไปที่การพัฒนามนุษย์ทั้งกาย ใจ และปัญญา โดยเฉพาะปัญญานั้น สัมพันธ์กับใจ หรือใจสัมพันธ์กับปัญญา จิตใจที่สะอาดมีสมาธิจะนำไปสู่ปัญญา ปัญญาที่ฝึกไว้ดีแล้วจะนำไปสู่จิตที่สูงส่ง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การฝึกให้นักเรียนได้หัดคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เข้าใจหลักการมหาค และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักแนวคิดมหาคกับข้อเท็จจริงระดับจุลภาค^{๖๘}

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ได้กล่าวถึงปรัชญาการศึกษาของไทยไว้ว่า แม้ปรัชญาการศึกษาไทยจะมีหลายแบบ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การจัดการศึกษาของไทยเองหรือของประเทศอื่นๆ ก็ไม่ได้เน้นที่ปรัชญาใดปรัชญาหนึ่งแต่เพียงใด ๆ เพียงแต่จะปรัชญาใดเป็นตัวนำ แล้วปรัชญาอื่นๆ จะไปเสริมได้ อย่างไรบ้าง ในทางปฏิบัติของการศึกษาไทยปัจจุบันเห็นได้ชัดเจนว่า เป้าหมายจะโดยตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ตาม การศึกษาไทยเน้นไปที่ปรัชญาปฏิบัตินิยมค่อนข้างมาก คือ เน้นย้ำให้การศึกษาเป็นไปเพื่อสนองตอบต่อตลาดเป็นหลักใหญ่ โดยเฉพาะถ้าผู้นำประเทศให้น้ำหนักของการพัฒนาไปในทางเศรษฐกิจสูง ก็จะกระตุ้น ผลักดัน และเรียกร้องให้การศึกษาสนองตอบต่อความต้องการดังกล่าว โดยที่ปรัชญาแนวอื่นๆ ลดความสำคัญลงไป ดังนั้น การนำปรัชญาการศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติ จึงควรจะต้องมองให้กว้างกว่าการใช้ประโยชน์จากปรัชญาใดปรัชญาหนึ่งเท่านั้น แต่ควรเป็นการมองภาพรวมของประเทศ ทิศทางที่ควรจะเน้นคนที่เหมาะสมสำหรับอนาคตแล้ว จึงกำหนดทิศทางหรือปรัชญาให้สอดคล้องและสมดุล^{๖๙}

ยูเนสโก (UNESCO) ได้นำเสนอแนวคิดที่สำคัญว่าด้วยการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ ๓ แนวคิด ได้แก่ ๑) การเปลี่ยนแปลงสู่คุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเริ่มต้นด้วยการศึกษา ๒) การศึกษาเพื่อ

^{๖๗}วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, ปฏิรูปการศึกษา แนวคิด และข้อเสนอแนะ, หน้า ๑๐ - ๑๓.

^{๖๘}วิชัย ตันศิริ, โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดและบทวิเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๓.

^{๖๙}ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, หน้า ๑๑๖.

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง มิใช่เป็นเพียงทางเลือก ๓) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นภารกิจของทุกคน

นอกจากนี้ ยูเนสโกยังได้สรุปสิ่งท้าทายที่สำคัญมี ๔ เรื่อง ได้แก่

๑. ขยายการจัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาไปสู่การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
๒. สรุปบทเรียนและขยายผล โดยบูรณาการวิสัยทัศน์การจัดการศึกษาแนวใหม่นี้เข้าไปในแผนระดับชาติ

๓. ระดมสื่อสารมวลชนในการเป็นภาคีหรือพันธมิตรในการสื่อสารสนเทศที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔. เสริมสร้างความร่วมมือของพันธมิตรและเครือข่ายเพื่อรวมพลังในการสร้างสรรค์โลกให้น่าอยู่สำหรับอนุชนรุ่นหลัง

ซึ่งลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามข้อเสนอของยูเนสโกมี ๖ ลักษณะ คือ ๑) เป็นการจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการและเป็นองค์รวม ๒) เป็นการผลักดันการเสริมสร้างค่านิยม ๓) เน้นการคิดเชิงวิพากษ์และการคิดแก้ปัญหา ๔) ใช้ทฤษฎีวิทยา ๕) ใช้การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ๖) มีความสอดคล้องกับท้องถิ่น และเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ยูเนสโกได้ระบุถึงสิ่งที่ควรจะทำอย่างเร่งด่วน ๔ เรื่อง ได้แก่

๑. เร่งส่งเสริมการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเสริมสร้างวิถีชีวิตที่เป็นวิถีชีวิตที่ยั่งยืน

๒. เร่งปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาทุกระดับให้มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ ค่านิยม และมุมมองที่จะเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓. เร่งเสริมสร้างความเข้าใจและความตระหนักของสาธารณชน ให้มีความตระหนักรู้ (Informed Awareness) และเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น (Active Citizen) ในด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔. เร่งรื้อจัดการจัดฝึกอบรมประชาชน รวมทั้งผู้ประกอบการและแรงงานทุกภาคส่วน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับชาติ ให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการตัดสินใจและการปฏิบัติที่เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๗๐}

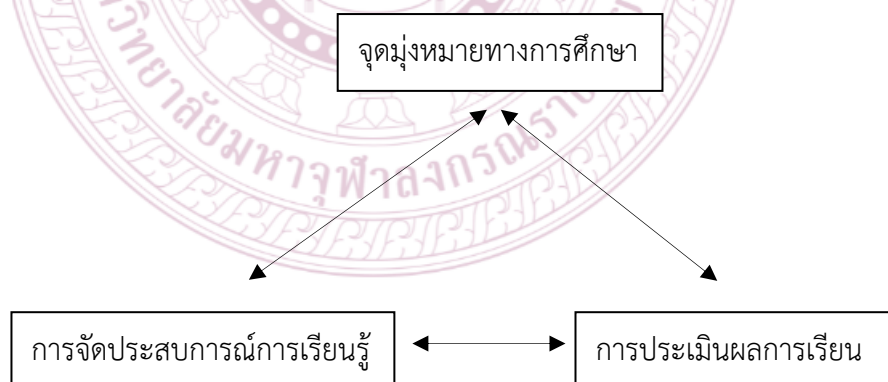
ผู้วิจัยสรุป แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาได้ว่า เป็นแนวคิดการจัดการศึกษาที่ได้นำแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาของต่างประเทศมาประยุกต์กับการศึกษาในสังคมไทย และเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นไปสอดคล้องตามความทิศทางการพัฒนาของประเทศตามแต่ละยุคสมัย แต่มีสิ่งที่ขาดหายไปในการจัดการศึกษาในสังคมไทย คือ “ความรู้คู่คุณธรรม” หรือ “ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม”

^{๗๐}UNESCO, อังโน พงษ์ศิริ บรรณพิทักษ์, การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : พื้นฐานการศึกษาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม, หน้า ๘๑ - ๘๒.

เพราะระบบการจัดการศึกษาในปัจจุบันได้ เน้นตามแนวคิดการศึกษาของต่างประเทศซึ่งได้แยกหลัก ศาสนากับการศึกษาออกจากกันจึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะที่ “ยิ่งเก้งยิ่งโกง” มากขึ้นใน สังคมไทย และมีสิ่งที่ท้าทายเกี่ยวกับแนวคิดการศึกษาของไทย คือ แนวคิดการจัดการศึกษาปัจจุบัน อันเป็นระบบการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ว่าจะสามารถบูรณาการจัดการระบบการศึกษาตามแนวคิดนี้ได้ หรือไม่ เพราะแนวคิดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ นั้นจะเน้นสาระสำคัญ คือ ทักษะชีวิต ทักษะการคิด สังเคราะห์ และการรับรู้ข่าวสารในเครือข่ายออนไลน์ที่มีมากขึ้นทุกวัน สถานที่ศึกษาเรียนรู้จึงไม่ จำเป็นจะต้องอยู่ในโรงเรียนหรือในห้องแคบ ๆ อีกต่อไป เพราะเป็นการศึกษาเรียนรู้ผ่านเครือข่าย ออนไลน์ จึงสามารถจะทำการเรียนการสอนหรือการจัดการศึกษาได้ที่บ้านได้มากขึ้น

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

ผดุงชัย ภูพัฒน์ ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาว่า การศึกษามีความสำคัญ ต่อชีวิตมนุษย์และสังคมช่วยพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถเสริมสร้างสติปัญญาเป็นแนวทางใน การเลี้ยงชีพที่สุจริต และเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพของประเทศชาติ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนา ประเทศในทุก ๆ ด้านการจัดการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ ได้แก่ จุดมุ่งหมาย ทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนซึ่งมีความสัมพันธ์ ดังแผนภาพที่ ๒.๑^{๗๑}

ภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดการจัดการศึกษา

โดยที่ในการจัดการศึกษานั้นจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ทางการศึกษา เพื่อช่วยกำหนด คุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์หลังจากได้รับการเรียนการสอน โดยจุดมุ่งหมายทางการศึกษาจะ เป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนการสอน และเป็น แนวทางในการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ส่วนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะเป็นกิจกรรมที่

^{๗๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑ - ๔.

พยายามตอบสนองให้เกิดผลลัพธ์ตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ และความเหมาะสมของจุดมุ่งหมายทางการศึกษา รวมทั้งให้กรอบของการประเมินผลการเรียนอย่างเป็นรูปธรรมอีกด้วย ในขณะที่เดียวกันการประเมินผลการเรียนจะช่วยเป็นสารสนเทศย้อนกลับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเหมาะสมและประสิทธิภาพของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ รวมทั้งช่วยตัดสินผลการเรียนที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาหรือไม่ และมากน้อยเพียงใดสารสนเทศที่ได้จากการประเมินผลการเรียนจะช่วยปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและพัฒนากระบวนการทางการศึกษาให้มีความเหมาะสมและอยู่บนพื้นฐานของการศึกษา ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งๆ ขึ้นไป

แนวทางการจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูถือเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในแต่ละวิชาหรือแต่ละหน่วยของการเรียนรู้ ครูมีบทบาทสำคัญทั้งในขั้นเตรียมการขั้นดำเนินกิจกรรม ขั้นประเมิน และขั้นใช้ผลการประเมิน

(๑) ขั้นเตรียมการ

(๑.๑) เตรียมตัวผู้สอน โดยศึกษาค้นคว้าจนเป็นแหล่งความรู้ (resource person) พัฒนาทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และปรับบุคลิกลักษณะให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

(๑.๒) เตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ สถานการณ์ (สภาพจริง ชีวิตประจำวัน) แผนกิจกรรมเน้นกระบวนการคิดและเตรียมวัสดุอุปกรณ์ แหล่งวิทยาการ

(๑.๓) เตรียมตัวผู้เรียน โดยตรวจสอบและพัฒนาความรู้/ทักษะพื้นฐานที่จำเป็น และพัฒนาบุคลิกลักษณะให้เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน

(๒) ขั้นดำเนินกิจกรรม

ผู้สอนทำหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน กระตุ้น ส่งเสริม อำนวยความสะดวก ช่วย และแนะนำ (ไม่ใช่ชี้นำ)

(๒.๑) ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้/ทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ ดังกล่าวครูถ่ายทอดมโนทัศน์เบื้องต้นที่จำเป็น เริ่มจากสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ จากง่ายไปยาก ไกลตัวไปสู่ ใกล้ตัวและสร้างความต้องการที่จะศึกษาเพิ่มเติม ผู้เรียนสามารถคิดว่าต้องการอะไรและควรจะต้องทำอะไร จึงจะได้เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการ

(๒.๒) ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะกระบวนการแสวงหาความรู้ในเรื่องนั้น ครูควรส่งเสริมทักษะกระบวนการ ไม่ใช่เน้นเนื้อหาเพียงอย่างเดียว ครูช่วยแนะนำแนวทางและแหล่งความรู้

(๒.๓) ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ทักษะใหม่ และบูรณาการเข้ากับความรู้/ทักษะเดิม

(๒.๔) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างอิสระ ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้วิธีการนำความรู้และทักษะใช้แก้ปัญหาได้อย่าง เหมาะสมกับสถานการณ์ และบุคคลในสังคม

(๓) ชั้นประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐาน ๒ ประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียนในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามจุดประสงค์เพื่อให้บรรลุตาม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสะท้อนสมรรถนะที่สำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งเป็น เป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับ การวัดและประเมินการเรียนรู้เป็น กระบวนการพัฒนาผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน

ครูผู้สอนสามารถทำการวัดและประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ตลอดเวลาในลักษณะ ที่ผสมผสานสอดแทรกอยู่ในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยสามารถทำการประเมินผู้เรียนทั้งเป็น รายบุคคลและเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยบุคคล หลายฝ่าย ทั้งตัวผู้เรียนเอง เพื่อน ผู้ปกครอง และครูผู้สอน

(๓.๑) ช่วงเวลาของการประเมินในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาหรือรายหน่วย การเรียนรู้ ผู้สอนสามารถประเมินผู้เรียนได้ตลอด ๓ ช่วงเวลา ก่อนการเรียนการสอน ระหว่างการ เรียนการสอน และหลังการเรียนการสอน

(๓.๒) วิธีการประเมิน

กระบวนการวัดและประเมินควรสอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ รูปแบบการประเมินที่สามารถนำมาใช้ได้ เช่น การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) การใช้แฟ้มสะสม งาน (Portfolio) การทดสอบ (Testing) การประเมินโดยใช้ศูนย์การประเมิน (Assessment Centers) เป็นต้น

วิธีการวัดมีหลากหลาย ผู้ใช้ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของการเรียนรู้ วิธีการวัดที่นิยมใช้ เช่น การทดสอบ การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกต การตรวจผลงาน การใช้ แฟ้มสะสมงาน เป็นต้น

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา คือ กระบวนการจัดการศึกษา เนื่องจาก การศึกษามีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์และสังคม ช่วยพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถเสริมสร้าง

สติปัญญาเป็นแนวทางในการเลี้ยงชีพที่สุจริตและเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพของประเทศชาติ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้านการจัดการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ ได้แก่ จุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล การเรียน

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ

๒.๔.๑ ความเป็นมาของอาชีวศึกษาวิถีพุทธ

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับอิทธิพลจากคำสอนของพุทธศาสนา จนเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกให้การยอมรับ แต่ปัจจุบันเยาวชนส่วนใหญ่ละเลยที่จะประพฤติและปฏิบัติตามแนวพุทธ จนเกิดเป็นปัญหาที่กระทบต่อสังคมปัจจุบัน ทั้งปัญหาความเสื่อมถอยในด้านคุณธรรม จริยธรรมของคน ทั้งในระดับนักเรียนเมืองข้าราชการ หรือ คนในแวดวงอาชีพอื่น ๆ ภาพที่เห็นชัดเจน และเป็นข่าวอยู่ทุกวัน ก็คือ การทุจริตคอร์รัปชัน การก่ออาชญากรรม การเสพและการค้ายาเสพติด ซึ่งแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนไทย ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา รวมถึงการแต่งกาย ล่อแหลมที่เป็นมูลเหตุก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศของนักศึกษาหญิง การขายบริการทางเพศของนักศึกษา การที่นักศึกษาอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา การทะเลาะวิวาทของนักศึกษาทั้งภายในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน เหล่านี้เป็นต้น การศึกษาด้านพระพุทธศาสนาจึงเป็นพลวัตมีการเปลี่ยนแปลงใน ด้านคุณธรรมต่อระบบการศึกษาที่มีเป้าหมายชัดเจนสมบูรณ์ ที่ต้องพัฒนาทั้ง ในแง่ของสติ ปัญญา เหตุผล อารมณ์ และร่างกายของเยาวชน โดยใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการเข้ากับการศึกษาในระบบการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาโดยเฉพาะวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่เน้นการศึกษาด้านวิชาชีพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุขอย่างต่อเนื่องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยผ่านการดำเนินงานในรูปแบบของวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาในรูปแบบการศึกษาด้านวิชาชีพ ที่เรียกกันว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษา และเห็นความสำคัญทางด้านวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาวไทยดังกล่าวมาจึงเห็นว่าการพัฒนาอาชีวศึกษาให้พัฒนาด้านวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมของคน ตั้งแต่ระดับเยาวชนขึ้นไป เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้เบาบางและหมดไปจึงควรส่งเสริมด้านวิถีพุทธนี้เอง

สถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ คือ สถานศึกษาอาชีวศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม และบูรณาการการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน นักศึกษา ให้มีพฤติกรรมด้านกาย วาจา ใจ

ในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม (สะอาด สว่าง สงบ) สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมีความเป็นจิตอาสา จิตสาธารณะ พัฒนาปัญญาอย่างสร้างสรรค์คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ร่วมรักษาเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศไทย และรู้รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมืองไทยสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิสุทธิพิศ คือ สถานศึกษาอาชีวศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม และบูรณาการการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา

การพัฒนาผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน นักศึกษา ให้มีพฤติกรรมด้านกาย วาจา ใจ ในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม (สะอาด สว่าง สงบ) สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมีความเป็นจิตอาสา จิตสาธารณะ พัฒนาปัญญาอย่างสร้างสรรค์คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ร่วมรักษาเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศไทย และรู้รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมืองไทย

จากสถิติวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิสุทธิพิศ พบว่า รวมโรงเรียนทั้งหมด ๑๕๓ แห่ง^{๓๒} ประกอบด้วย

กรุงเทพมหานคร/ปริมณฑล	๓๕	แห่ง
ภาคเหนือ	๖	แห่ง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๖๘	แห่ง
ภาคกลาง	๑๒	แห่ง
ภาคตะวันออก	๘	แห่ง
ภาคตะวันตก	๐	แห่ง
ภาคใต้	๔	แห่ง

สถานศึกษาอาชีวศึกษาวิสุทธิพิศ แบ่งเป็น ๕ ลำดับชั้น คือ ๑. วิสุทธิพิศ ๒. วิสุทธิพิศดีเด่น ๓. วิสุทธิพิศชั้นนำ ๔. วิสุทธิพิศชั้นนำยอดเยี่ยม ๕. วิสุทธิพิศพระราชทาน ตามลำดับ มีแนวคิดพัฒนาบุคลากร พัฒนานักเรียน พัฒนาระบบการศึกษาให้เหมาะกับสถานศึกษาอาชีวศึกษา โดยมีธรรมะเป็นเครื่องชี้แนะ โดยเน้นการนำหลักไตรสิกขาหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารและพัฒนานักเรียน เช่นการบูรณาการในวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟังเป็นโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและ วิถีวัฒนธรรม เป็นการศึกษาพัฒนา ๓ ด้าน อย่างบูรณาการ คือ

๑. ด้านศีลจะพัฒนาพฤติกรรมให้ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสิ่งแวดล้อม
๒. ด้านสมาธิจะพัฒนาให้มีจิตใจที่เข้มแข็งและมีสุขภาพดีมีความสุขสงบ

^{๓๒}ข้อมูลสถิติวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิสุทธิพิศ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.vitheeabuddha.com/ajiva/index.php?url=about> [๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

๓. ด้านปัญญาเป็นการพัฒนาความรู้ที่เข้าใจ และเท่าทันโลกและชีวิต

หลักไตรสิกขาจะส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาพัฒนาสู่การมีชีวิตที่ดีงาม มีความสุข และดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมทำให้มีชีวิตที่สันติสุขได้ อันเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดสันติภาพในสังคม และการศึกษาแนววิถีพุทธนี้มีความเหมาะสมกับสังคมไทยอย่างยิ่ง เพราะวิถีไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานและพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ ในปัจจุบันประชากรไทย ๙๕% นับถือพระพุทธศาสนา ดังนั้น การจัดศึกษาแนววิถีพุทธ จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับคนไทยมาก หน่วยงานภาครัฐ คณะสงฆ์ไทยประชาชนไทย คาดหวังว่าจะเป็นโอกาสและหนทางหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้มีเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑

๒.๔.๒ แนวทางและขั้นตอนการดำเนินงานสถานศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ

แนวทางการดำเนินงานและจรรยาบรรณการพัฒนาของสถานศึกษาวิถีพุทธแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันได้ ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา อย่างไรก็ตามก้าวอย่างชัดเจนจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จากความพยายามในการพัฒนาผู้เรียนทั้งศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กันไปอย่างบูรณาการบนวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาที่ส่งเสริมการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น” คือ ดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันและจัดการได้ในลักษณะที่ก่อประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะแนวทางดำเนินการสถานศึกษาวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ได้ ได้แก่ การจัดลักษณะทางกายภาพสถานศึกษาวิถีพุทธ การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรที่คาดหวัง การเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา และการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑. การจัดลักษณะทางกายภาพสถานศึกษาวิถีพุทธ

หลักการ : ในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษาวิถีพุทธ มีหลักการดังนี้ บรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ร่มรื่น ใกล้ชิดชุมชน สะอาด มีระเบียบ ทันสมัยมีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

หลักคิด : สถานศึกษาหรือสถานศึกษาเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้มาก เหตุการณ์ในพระพุทธศาสนาหลายตอนเน้นถึงความสำคัญของสถานที่และบรรยากาศ เช่น ๑) ทรงเจริญอานาปานสติกรรมฐานเมื่อมีพระชนมายุ ๗ พรรษา ณ ใต้ต้นหว้าในบรรยากาศที่เงียบสงบ ๒) ทรงเลือกสถานที่ที่ใกล้ชิดธรรมชาติและชุมชนสำหรับบำเพ็ญเพียร ๓) เมื่อตรัสรู้แล้วทรงเปลี่ยนสถานที่จากที่ตรัสรู้ไปประทับใต้ต้นไทรและต้นอื่น ๆ ๔) ทรงกำหนดเรื่องความสะอาด ความมีระเบียบไว้ในพระวินัยปิฎกว่าด้วยเสนา

สนวัตรและเสนาสนชั้นธกะ ๕) ทรงแสดงภาวะที่เอื้อเกื้อกูล เหมาะสม สะดวกสบายของสภาพแวดล้อม ซึ่งประมวลกันไว้ ๗ ประการ คือ สัปายะ ๗ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้สถานศึกษาในอุดมคติ มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนอย่างมีความสุข คือ มุ่งเน้นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ปลุกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย รวมทั้งการจัดสถานศึกษาให้มีความร่มรื่น มีต้นไม้ มีแหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่นา ไร่สวน ไร่ผลไม้ ปลอดภัยและไม่มีมลพิษ

หลักทำ : สถานศึกษาวิถีพุทธ มีลักษณะทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติ ร่มรื่น สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย ให้ความรู้สึกที่ผ่อนคลาย สบายกาย สบายใจ มีศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียนและบุคคลในชุมชน คือมีพระพุทธรูปที่เด่นชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย มีสวนพุทธธรรม ประกอบด้วยต้นไม้สำคัญในพระพุทธศาสนา มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม มีอาคารสถานที่ที่สะอาดเป็นระเบียบและเพียงพอต่อการใช้สอย มีแปลงเกษตร โรงฝึกงานที่เหมาะสมต่อการฝึกฝนคุณธรรมเพื่อประกอบสัมมาอาชีพะ มีห้องจริยธรรม ห้องสมุดพระพุทธศาสนา ทุกห้องเรียนมีพระพุทธรูปเพื่อให้ นักเรียนได้เห็นและระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ บรรยากาศในห้องเรียนมีความสงบ สะอาด ครูและนักเรียน มีความสำรวมตนอยู่เสมอ สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนทันสมัยและครบครัน ทั้งสื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของครู นักเรียนและชุมชน ตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ปลุกฝังคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียน และความรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก สถานศึกษาต้องมีความใกล้ชิดธรรมชาติ ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสะอาด มีระเบียบเรียบร้อยของสถานศึกษาวิถีพุทธ จะต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของนักเรียนทุกคน โดยครูสร้างบรรยากาศของความรักความสามัคคี และความรับผิดชอบ

๒. การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรที่คาดหวัง

หลักการ : ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน บุคลากรทุกคนพัฒนาตามหลักไตรสิกขา มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี

หลักคิด : ในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบวิธีการหลากหลาย เหมาะสมกับลักษณะและเงื่อนไขของตนเอง แนวทางสำคัญหนึ่งในการพัฒนาบุคลากร คือ การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองและการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

หลักทำ : แนวทางการพัฒนาบุคลากร เช่น ค้นหาบุคลากรแกนนำวางแผนพัฒนาบุคลากรโดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร จัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ทั้งกิจกรรมรูปธรรมและกิจกรรมพัฒนาจิต และให้การยก

ย่อง ชมเชย แก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างได้ เป็นต้น ลักษณะแนวกิจกรรมพัฒนาบุคลากร เช่น จัดอบรมใหญ่ประจำปี จัดการพัฒนาจิต เจริญปัญญา รายสัปดาห์หรือรายเดือน จัดกลุ่มสนทนาธรรม จัดฟังเทศน์ ปฏิบัติในธรรมวันสำคัญ เป็นต้น

คุณลักษณะสำคัญของบุคลากรสถานศึกษาวิถีพุทธ

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ละเลิกอบายมุข ถือศีล ๕ เป็นนิจ มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำ ความดี ครู อาจารย์ และบุคลากร เป็นผู้ที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ละเลิกอบายมุข ถือศีล ๕ เป็นนิจ มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์

๓. การเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน

หลักการ : สถานศึกษาวิถีพุทธกับชุมชนซึ่งประกอบด้วยบ้าน วัด และสถาบันอื่น ๆ ในชุมชน มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือกันและกันในการพัฒนานักเรียน และพัฒนาชุมชน สังคมในวิถีแห่งพุทธธรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

หลักคิด : สถานศึกษาวิถีพุทธเพียรพัฒนาตนเองให้มีผลการพัฒนานักเรียนเป็นที่ยอมรับ และศรัทธาของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา จัดระดมสรรพกำลัง ลักษณะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ในการพัฒนางานทุกด้านของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนา นักเรียน

สถานศึกษาวิถีพุทธบริการวิชาการ อาคารสถานที่ ร่วมมือสนับสนุนกับชุมชนในการพัฒนาภูมิธรรม ภูมิปัญญา คุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมสัมมาอาชีวะต่างๆ เป็นต้น แก่ชุมชน สังคม ด้วยเมตตาธรรมและด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและสันติสุข

หลักทำ : สถานศึกษาอาจพิจารณากำหนดและดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง จนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพและคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรของสถานศึกษาจนเป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ผู้บริหารมีคุณธรรม มีการบริหารจัดการโดยใช้หลักเมตตาธรรม ครูมีความเป็นกัลยาณมิตร นักเรียนมีกิริยาวาจาสุภาพ มีน้ำใจ มีคุณธรรม เป็นลักษณะเด่นที่บุคคลทั่วไปเห็นได้ชัดเจน พร้อมกันนั้นสถานศึกษาวิถีพุทธมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนสังคม ด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมเสนอแนะเกื้อกูลสัมพันธ์ เช่น

๑. สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา กิจกรรมวันพ่อวันแม่ เป็นต้น

๒. สถานศึกษาร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชราที่บ้านพักคนชรา เป็นต้น

๓. สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชนโดยเปิดต้อนรับผู้ปกครอง และชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ เช่น เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

๔. เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม เป็นต้น

๕. เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการ วิชาชีพ เช่น จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องอาชีพพิเศษต่าง ๆ จัดร้านค้าของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้ปกครองนำผลิตผลทางเกษตร ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาขาย โดยให้นักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ เป็นต้น

๖. ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่าง ๆ เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา เป็นต้น

๗. จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน เช่น จัดการแข่งขันกีฬา เป็นต้น

๘. เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้น

๙. ประชาสัมพันธ์ผลงานของสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดทำวารสารของสถานศึกษาเผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน เป็นต้น

๑๐. ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้งครูอาจารย์ นักเรียน บุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีชีวิตของคนทั้งชุมชน

๔. การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

หลักการ : จัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ ได้แก่ บูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เพื่อนำสู่การรู้ เข้าใจ ความจริง จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม และประสานความร่วมมือ วัด/คณะสงฆ์ และชุมชน ในการจัดการเรียนรู้ หลักธรรมสำคัญสู่การจัดการเรียนรู้สถานศึกษาวิถีพุทธ ได้แก่ ปรัตถิมสละ โยนิโสมนสิการ ไตรสิกขา ปัญญาวัตรธรรม

หลักทำ : แนวการจัดการเรียนรู้สถานศึกษาวิถีพุทธ ประกอบด้วย

๑. หลักสูตรสถานศึกษา : สอดแทรก เพิ่มเติมพุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียน.เพิ่มเติมคุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ และสอดแทรกความรู้ และการปฏิบัติจริงในการ

เรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บุรณาการในการเรียนรู้ บุรณาการในวิถีชีวิต และบุรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน

๒. ผู้สอน : เป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอ เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้น และ สร้างเสริมกำลังใจแก่เรียนอยู่เสมอ

๓. กระบวนการเรียนรู้ : พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ทั้งกาย (กาย ภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา และเน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง

๕. กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา

หลักการ : กระบวนการพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอ ๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน

หลักคิด : การศึกษาแนวพุทธปรัชญาการศึกษาของสถานศึกษาวิถีพุทธ คือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) ปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอนของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนจนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบไป และเนื่องจากพุทธศาสนามีหลักการพัฒนามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้ ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียนว่ามีสติปัญญา อุปนิสัย ความพร้อมและภูมิหลังที่แตกต่างกัน การพัฒนาผู้เรียนจึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ

หลักทำ : ในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาวิถีพุทธนั้น ครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตามหลักการ หลักคิดข้างต้น โดยให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้ แนวทางจัดกิจกรรม ๔ ลักษณะ ได้แก่

๑. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวดมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา) กิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา เรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น

๒. กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง อาทิจ กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา สงบนิ่ง (สมาธิ) กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตวันละบท กิจกรรมน้องไหว้พี่ (ในแถวหน้าเสาธง) กิจกรรมเดินแถวอย่างมีสติ เป็นต้น กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน อาทิจ กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้า

โรงอาหาร กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น มีกติกากว่า ไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ และกิจกรรมนั่งสมาธิ ๑ นาที ก่อนเรียน เป็นต้น กิจกรรมก่อนเลิกเรียน อาทิ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ และกิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ เป็นต้น และ กิจกรรมประจำสัปดาห์ อาทิ กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด) เป็นต้น

๓. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันเข้าพรรษา สถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ร่วมกิจกรรม อาทิ ทำบุญ ตักบาตรบริเวณสนามของสถานศึกษา ฟังพระเทศน์ (โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม) และเวียนเทียนที่วัด หรือในสถานศึกษา เป็นต้น หล่อเทียนพรรษา และร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียน และแห่เทียนพรรษา และ สถานศึกษาจัดบรรยากาศวันสำคัญทางศาสนา เปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา (เสียงตามสาย) เป็นต้น

๔. กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาตาวิเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม) กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมสมานทานศีลในวันพระ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำ และกิจกรรมอบรมธรรมะ ๕ นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง) เป็นต้น

๖. การบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ

การพัฒนาสู่สถานศึกษาวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้ เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างที่สถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. ขั้นเตรียมการ : ที่จะให้การจัดสถานศึกษาวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ

๒. ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ: ที่จะป้จจัย เป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม

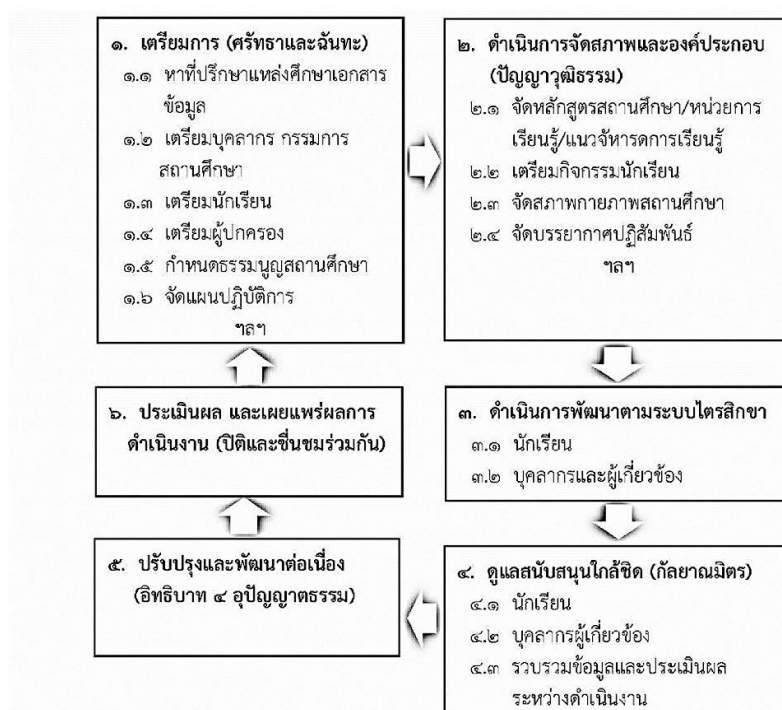
๓. ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา: ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการสถานศึกษาวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๔. ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด : ที่จะช่วยให้การดำเนินการทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร

๕. ขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง: ที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วย
 หลักธรรมอิทธิบาท ๔ และอุปัฏฐาธรรม ๒

๖. ขั้นประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินการ: ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่
 การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบปีต่อไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่นและนำผลสรุปจัดทำรายงาน
 ผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ

ขั้นตอนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ ๖ ขั้นตอน^{๗๓} ดังแสดงแผนภาพที่ ๒.๒ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงขั้นตอนการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ๖ ขั้นตอน

จากแผนภาพที่ ๒.๒ ขั้นตอนการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ๖ ขั้นตอน แต่ละ
 ขั้นตอนมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

๑. การเตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการ
 พัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น

๑) การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษา
 ที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้
 ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้
 เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ผู้ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมาก
 โดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

^{๗๓}กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๑๘

๒) การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาสถานศึกษา วิถีพุทธ ด้วยปัญญาเข้าใจทิศทาง จากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนา คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลาย ตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธ์ที่หลากหลาย การร่วมกัน ศึกษาดูงาน เป็นต้น

๓) การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงาน ที่ชัดเจนทั้งระยะยาว และแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน จะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการ ดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

๒. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่าง ๆ ของ การพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำสู่ การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาธรรม ๔ ประการ คือ ๑. การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปุริสสังเสวะ) ๒. การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตร การเรียน การสอนที่ดี (สัทธัมมัสสวนะ) ๓. การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ) ๔. ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม (ธัมมานุธัมมปฏิบัติ)

สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ ตัวอย่างเช่น

๑. หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็น องค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่สถานศึกษาวิถีพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการ จัด คือการบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึก ปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรก ในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการ เรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

๒. การเตรียมกิจกรรมนักเรียน ที่สถานศึกษาต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับ ผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำ สัปดาห์หรือประจำโอกาสต่าง ๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าสถานศึกษาเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้น เมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น”

๓. การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่ง เรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้

เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟัง” ในชีวิตประจำวัน

๔. การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

๓. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น” เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้วสถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไรจะส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ และขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน

๔. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตร ที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องานกิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากรข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

๕. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนางานเป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอิทธิบาท ๔ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุปปัญญาธรรม ๒ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และ ความไม่ระย่อในการพากเพียร) เป็นต้น

๖. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำสู่การเผยแพร่หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้น ๆ และนำเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่น ๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ^{๗๔}

การดำเนินงานวิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำหนังสือแจ้งสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาให้ทราบถึงการดำเนินงานโครงการวิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธ และขอจัดโครงการโดยเป็นความร่วมมือระหว่างสองหน่วยงานและให้มีการแต่งตั้งกรรมการร่วมสองฝ่าย

๒. ขอให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ออกหนังสือแจ้งวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชนให้สมัครเข้าร่วมโครงการวิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธ ผ่านเว็บไซต์ www.thaibuddhacollege.com

๓. เชิญคณะกรรมการประชุมจัดทำเกณฑ์และตัวชี้วัดวิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธสามระดับ คือ

- ก. วิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธ
- ข. วิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธชั้นนำ
- ค. วิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธพระราชทาน

๔. ขอให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา นำผลการประเมินตนเองของวิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธในเว็บไซต์ไปเป็นส่วนหนึ่งของการรายงานผลการดำเนินงานด้านคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษาของสำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา หรือ กพร.ด้วย

๕. ให้วิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธที่สมัครในระบบแล้ว ได้ประเมินตนเองตามเกณฑ์ผ่านระบบเว็บไซต์

๖. วิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธที่สมัครในระบบแล้ว จัดทำกิจกรรม/โครงการในแผนปฏิบัติการของวิทยาลัยเพื่อรองรับเกณฑ์การดำเนินงานวิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธแล้วรายงานผ่านระบบ เพื่อผู้รับผิดชอบจะได้รายงานสำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษาต่อไป

๗. ในปีี่ ๒ ของการดำเนินงานคณะกรรมการจัดกิจกรรมพัฒนาและยกระดับวิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธทั่วไป ให้เป็นวิทยาลัยวิถีพุทธชั้นนำ โดยให้ส่งเอกสารนวัตกรรมเด่น มีการไปตรวจเยี่ยมประเมินจึงพิจารณาให้รางวัล

^{๗๔}กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๘ – ๓๒.

๘. ในปีที่ ๓ ของการดำเนินงาน คณะกรรมการ จัดกิจกรรมการพัฒนา ยกระดับ วิทยาลัยอาชีวศึกษาวิทย์ฯขึ้นนำเป็นวิทยาลัยวิทย์ฯพระราชทาน โดยส่งเอกสารการสร้างและพัฒนา นวัตกรรมเด่นด้านวิทย์ฯแก่คณะกรรมการและมีการตรวจเยี่ยมประเมิน จึงพิจารณาให้รางวัล

๙. ผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิทย์ฯประเภทต่างๆที่ผ่านคัดเลือก เข้าสัมมนา อบรม ปฏิบัติธรรมก่อนรับรางวัล

๑๐. หลังจากรับรางวัลแล้ว วิทยาลัยอาชีวศึกษาวิทย์ฯประเภทต่าง ๆ มีกิจกรรมการ พัฒนาครู บุคลากร นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อขยายผลสู่บุคลากรและผู้เรียน ตามเงื่อนไขการรับ รางวัลต่าง ๆ

๗. มาตรฐานสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิทย์ฯ

การดำเนินงานสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิทย์ฯ ได้ผ่านการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของ สถานศึกษาอาชีวศึกษาทั้งภาครัฐ และเอกชน โดยกระบวนการทางวิชาการจากความร่วมมือระหว่าง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ได้แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดอัตลักษณ์สถานศึกษาวิทย์ฯในสถานศึกษาอาชีวศึกษา และคณะกรรมการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาตามแนววิทย์ฯในสถานศึกษาอาชีวศึกษา ให้ไป ศึกษา วิเคราะห์ ถอดบทเรียน การดำเนินงานสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิทย์ฯ จากสถานศึกษาต้นแบบ ที่ได้ดำเนินการมีผลเชิงประจักษ์แล้ว กำหนดเป็น มาตรฐานสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิทย์ฯ ๔ ด้าน ๒๕ ตัวบ่งชี้ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๓ แสดงมาตรฐานสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิทย์ฯ ๔ ด้าน ๒๕ ตัวบ่งชี้

สถานศึกษาอาชีวศึกษาวิสุทธิพุทธพระราชทาน

๑. ข้อมูลสถานศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉัตรสระเกษ

วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉัตรสระเกษ เดิมชื่อ โรงเรียนอาชีวศึกษาจุลฉัตรกันทรารมย์ ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ โดยมีแม่ชี ดร.ระเบียบ ธิรญาณี เป็นประธานโครงการจัดตั้งและเป็นผู้รับใบอนุญาต ต่อมาในปีการศึกษา ๒๕๕๕ ได้ขออนุญาตเปลี่ยนชื่อเป็น “วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉัตรสระเกษ”

ได้ดำเนินการจัดการบริหารการศึกษา วิชาการงานอาชีพ และคุณธรรมจริยธรรม แก่เด็กและเยาวชน เป็นวิทยาลัยประเภทอาชีวศึกษาแนววิสุทธิ เน้นให้ผู้เรียนมีสติ มีสมาธิ มีปัญญา นำไปพัฒนาทักษะวิชาการงานอาชีพด้วยคุณธรรม ดำรงชีวิตในสังคมอย่างถูกวิธี จึงได้รับพิจารณาคัดเลือกให้เป็นวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิสุทธิพุทธพระราชทาน เมื่อปี ๒๕๖๐ ปัจจุบันมีนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวน ๑,๒๐๐ คน (หนึ่งพันสองร้อยคน)

ตารางที่ ๒.๒ แสดงพุทธบริหารการศึกษา Buddhist Education Management

	หลักพุทธธรรม	แนวทางการใช้	วิถีปฏิบัติ	ตัวชี้วัดผล
ผู้บริหาร -เจ้าของกิจการ -ผู้อำนวยการ หัวหน้างาน	ทศพิธราชธรรม สัมปยุตธรรม ความพอเพียง	-สอนให้รู้ -ทำให้ดู -อยู่ให้เห็น	๑. ประชุมครู/บุคลากร ๒. ปฐมนิเทศนักเรียน ผู้ปกครอง ๓. ปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ต้นแบบ	-ผู้บริหารตัวอย่าง -ผู้ร่วมงานเคารพรัก -เป็นที่ปรึกษา
การบริหารจัดการ -อำนาจการ/บริหาร ทั่วไป -การเรียนการสอน -อาคารสถานที่ -บุคลากรภายใน	สัมปายะ ๗ สามัคคีธรรม ไตรสิกขา อิทธิบาท	-ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ -ให้เนื้อหา -พาฝึกกิจกรรม -คิดทำพัฒนาปรับปรุง แก้ไข -ใช้เศรษฐกิจพอเพียง	๑. กำหนดแผนยุทธศาสตร์ ๒. วางแผนปฏิบัติการ ๓. ลงมือทำ ๔. แบ่งปันรับผิดชอบ ๕. ประชุมตามกรอบเป็น เนืองนิตย์ ๖. เร่งผลิตผลงาน	-งานเป็นระบบ -บรรยากาศการทำงาน -กิจการก้าวหน้า -ผู้ติดต่อพอใจ -ได้รับการกล่าวขวัญ
กิจกรรมปฏิบัติ ๑. ในชั้นเรียน ในโรงเรียน ๒. ที่บ้าน และในสังคม ๓. วันสำคัญทางศาสนา และโอกาสพิเศษ ๔. จัดอาสาพัฒนาชุมชน	-มนสิการพระ -ธรรมเสวนา -โยนิโสมนสิการ -ปรโตโมสะ	-สงบใจทบทวน -ระลึกถึงการทำดี -ฝึกคิดไตร่ตรองปัญหา -นำพาคิดสร้างสรรค์ -พากันค้นคว้า -ค้นหาวีธี กันเป็นทีม	-สวดมนต์ สมาธิ ก่อนเรียน และ ก่อนทำงาน -ทำต่อเนื่องเป็นระยะๆ (ชิน สาสมาธิ) -เรียนรู้จากปัญหา -เสวนาช่วยกันแก้ -ออกแบบงานให้ทำ	-ปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตประจำวัน -คิดมีเหตุผลขึ้น -กล้าทำความดี -มีจิตอาสา -ความสำนึกรับผิดชอบ

ตารางที่ ๒.๒ แสดงพุทธบริหารการศึกษา Buddhist Education Management (ต่อ)

	หลักพุทธธรรม	แนวทางการใช้	วิธีปฏิบัติ	ตัวชี้วัดผล
สื่อ / อุปกรณ์สนับสนุน ๑. ในสำนักงาน ในชั้นเรียน ๒. ที่บ้าน และในสังคม ๓. วันสำคัญ โอกาสพิเศษ	สภาธรรม ปัจจุบัน	- ธรรมชาติทุกอย่าง เป็นสื่อ - เตรียมการล่วงหน้า - คว่าเอาปัจจุบัน - สร้างสรรค์ปรุงแต่ง	- ใช้ของที่โรงเรียนมี - อยู่บ้านใช้ของที่บ้าน - อยู่ในสังคม ฝึกการ ประยุกต์ใช้เท่าที่มี - ฝึกทุกครั้งที่นั่งได้ - ทำชีวิตให้เป็นปัจจุบันขณะ	- ตัวเองรู้สึกพอใจสบายใจ - ไม่รู้สึกบีบรัด - ต้องการ แนะนำให้ผู้อื่นฝึก
ครู / บุคลากร / ผู้เรียน ฝึก ๕ ห้องชีวิต ๑. ห้องนอน ๒. ห้องน้ำ ๓. ห้องแต่งตัว ๔. ห้องอาหาร ๕. ห้องเรียน	อิทธิบาทปัญญา วุฒิธรรม	- สอนให้รู้ - ทำให้ดู - อยู่ให้เห็น - คิดให้เป็น - ใจเย็น ๆ ค่อย ๆ ฝึกสอน	- อธิบายประโยชน์ - ประชุมตกลงร่วม - ฝึก ๕ ห้องชีวิต ชีวิตประจำ ทุกวัน - ฝึกกลมหายใจ ทำบ่อยๆที่นึก ได้ - จนสามารถฝึกได้อย่าง ต่อเนื่องในขณะที่ทำงาน	- ติดตามผู้รู้ - ฟังครูสอน - คิดย้อนแบบยล - ฝึกฝนจนชำนาญ
สภาพแวดล้อม - สำนักงาน - อาคารสถานที่ - ห้องเรียน - ที่บ้าน	ธรรมชาติสี่ปายะ	ถูกที่ ถูกเวลา ถูกอริยาสัย	- ร่วมวางแผนพัฒนา สภาพแวดล้อม - ปฏิบัติไปตามแผน - ทดสอบใช้ ตามสถานที่ที่ได้ ปรับปรุง - คิดเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง เสมอ	- ความรู้สึกสัมผัสที่ดี - ใช้ได้ตรงตามประโยชน์ของทุกคน
การกำกับติดตามผล - การอำนวยความสะดวก / บริหาร ทั่วไป - การจัดการเรียนการสอน - การพัฒนาบุคลากร - ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน - ความสัมพันธ์ชุมชน - ผลประโยชน์ในภาพรวม	สังคหวัตถุ ๔ พละ ๕	- กาย วาจา - อารมณ์ ใจ - ปัญญา - สังคม	- ใช้สมุดบันทึกความดี - ประจำตัวและการประเมิน ตนเอง - แลกเปลี่ยนการอ่านบันทึก ความดี - ใช้การประเมิน แบบสังคม มิติ ต่างคนต่างประเมินให้กัน	- ทาน - ปิยะวาจา - อุตถจริย - สมานัตตตา - ศรัทธา - วิริยา - สติ - ปัญญา

ตารางที่ ๒.๓ แสดงแผนการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ในภาพรวม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาจูลมณี ศรีสะเกษ

	หลักพุทธธรรม	แนวทางการนำไปใช้	การปฏิบัติการสอน	ตัวชี้วัดผล
ผู้บริหาร รายวิชา / เนื้อหา	ศีลธรรม	กลั่นกรอง คัดสรร เนื้อหา ที่ถูกต้องจากหลาย แหล่ง	เตรียมเนื้อหา สรุปเป็น ประเด็น คิดกิจกรรมให้ฝึกสอดคล้อง กัน คิดปัญหา ให้แก้ไขฝึกปัญญา	ผู้เรียนสนใจ ตั้งใจเรียน สนุกกับการฝึก
ครูผู้สอน	กัลยาณมิตรธรรม ๗ ปิโย ครุ ภาวนียะ วัตต วจนกขโม คัมภีรญ โน จฏฐาเน	ฝึกตนเป็นประจำ ทำได้ในสิ่งที่สอน	เตรียมเอกสารคำสอน เตรียมอุปกรณ์ที่เป็นสื่อ เตรียมเครื่องมือแบบฝึกหัด เตรียมบันทึกการวัดผล	เป็นที่รักเคารพ ที่ปรึกษา ของนักเรียน
การจัดการเรียนการ สอน	ไตรสิกขา เน้นการฝึกปฏิบัติให้ มาก	-ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ -ฝึกกลมหายใจ ก่อน สอน -เริ่มสอนเนื้อหา -พาปฏิบัติฝึกหัด กิจกรรม -นำสร้างปัญญา พัฒนาปรับปรุงแก้ไข	-สงบจิตภาวนา ก่อนสอน -ปฏิบัติตามขั้นตอนที่เตรียม -แบ่งกลุ่มเรียนเป็นทีม -ถามตอบเป็นระบบ -สมทบด้วยอภิปราย -ขยายด้วยฝึกปฏิบัติ -หัดคิดแก้ปัญหา -พาเฉลยกันเป็นทีม	นักเรียนมีสมาธิ จิตสงบตั้งใจ สนุกกับการเรียน มีความสุข กับ การเรียน มีสามัคคีเกิดในกลุ่ม
กิจกรรมการสอน -ฝึกในห้องเรียน -ปฏิบัติในโรงเรียน -ปฏิบัติที่บ้าน -ประพฤติในสังคม	ระเบียบวินัยใน ตนเอง ระเบียบวินัยส่วน ร่วมความรับผิดชอบ ความสะอาด ประหยัด ความ เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน เมตตา กรุณา ศรัทธาต่อ ความดี จิตอาสา	ฝึก ๕ ห้องชีวิต -ห้องนอน -ห้องน้ำ -ห้องแต่งตัว -ห้องอาหาร -ห้องเรียน	-ทำความสะอาดห้องน้ำหลัง จากการใช้ทุกครั้งไม่ว่าที่ไหน -ทานอาหารพร้อมกัน ทั้งที่ บ้านและโรงเรียน (ประหยัด แบ่งปันสะอาด ครบหมู่ พอเพียง) -เก็บโต๊ะเก้าอี้ ทำความ สะอาดหลังเลิกเรียน -เก็บที่นอนให้เรียบร้อย -แต่งตัวอย่างประหยัด ชักریด ด้วยตนเอง	สะอาด ประหยัด รับผิดชอบมีวินัย เป็นระเบียบเรียบร้อยพอเพียง เอื้อเฟื้อ สร้างประโยชน์ จิตสำนึก ดี
สื่อ/อุปกรณ์การสอน	ธรรมชาติ ของจริง สร้างเสริมเพิ่มเติม ประกอบ	ใช้สื่อธรรมชาติ และ ของจริง เป็นหลัก	-สอนจากข้อมูลจริง -ฝึกวิเคราะห์ ภาพ - ข่าวประจำวัน	-ความสนใจ -ความกระตือรือร้น
ผู้เรียน	สุ จิ ปุ ลิ อิทธิบาท	ประกวอด แข่งขัน ให้ รางวัลการทำดี	-ประกวอด ทักษะ ความรู้ แข่งขัน เดี่ยว / กลุ่ม / ยกชั้น	- ความตั้งใจ - สมาธิ - ระเบียบ - วินัย - สามัคคี

ตารางที่ ๒.๓ แสดงแผนการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ในภาพรวม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุมณี ศรีสะเกษ (ต่อ)

	หลักพุทธธรรม	แนวทางการนำไปใช้	การปฏิบัติการสอน	ตัวชี้วัดผล
การวัด-ประเมินผล	คุณภาพชีวิต กาย จิตใจ ปัญญา สังคม	วัดผล เป็นระยะๆ	ก่อนเรียน บันทึกรายวัน รายอาทิตย์ สรุปทุก ๑ เดือน	มีการพัฒนาพฤติกรรม กายวาจา ที่สะท้อนการพัฒนา จิตใจ ปัญญา และสังคม

๒. ข้อมูลสถานศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์

เดิมเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเนื่องวิทยา สอนในระดับชั้นอนุบาล ถึง ระดับชั้นประถมศึกษา โดยมีนางเนื่อง อิ่มสมบัติ เป็นเจ้าของโรงเรียน ตั้งอยู่เลขที่ ๙๕/๑๕๑ หมู่ที่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวง ตลาดบางเขน กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐ มีเนื้อที่จำนวน ๓ ไร่ ๒ งาน ๗๑ ตารางวา ต่อมาในปี การศึกษา ๒๕๒๕ นางสาววรรณ พันธุ์บุผา ได้ซื้อกิจการต่อนางเนื่อง อิ่มสมบัติ และในวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๒๕ จึงทำเรื่องขออนุญาตยกเลิกการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล ถึงระดับชั้น ประถมศึกษา และขออนุญาตเปิดสอนในระดับอาชีวศึกษา ประเภทวิชาพาณิชยกรรม และประเภท บริหารธุรกิจแทน ซึ่งตรงกับปีฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี จึงขออนุญาตเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น “โรงเรียนเทคนิครัตนโกสินทร์ และโรงเรียนพาณิชยการรัตนโกสินทร์” โดยมี นางสาววรรณ พันธุ์บุผา เป็นผู้รับใบอนุญาต

ปีการศึกษา ๒๕๕๐ เมื่อนางสาววรรณ พันธุ์บุผา ผู้รับใบอนุญาตได้ถึงแก่กรรม ทายาท ผู้รับมรดกไม่สามารถดำเนินการโรงเรียนต่อ และมีความประสงค์ขอยกเลิกกิจการ จึงได้ขาย กิจการต่อให้นายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ เพื่อดำเนินการต่อเมื่อปลายปีการศึกษา ๒๕๕๐ (มีนาคม ๒๕๕๑)

ปีการศึกษา ๒๕๕๑ ได้ขออนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนประเภทวิชาช่าง อุตสาหกรรม สาขาวิชาเครื่องกล สาขางานยานยนต์ ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และ สาขางานเครื่องกลเรือพาณิชย์ ในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๑

เนื่องจากเป็นวิสัยทัศน์ของท่านผู้รับใบอนุญาต คือ นายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กิจการ ท่าน เป็นผู้บริหารและนักธุรกิจเกี่ยวกับกิจการเดินเรือสินค้า ซึ่งมีความมุ่งมั่นที่จะจัดการศึกษาและพัฒนา เยาวชนอย่างมีคุณภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน

ต่อมาในปีการศึกษา ๒๕๕๒ ได้ขออนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการรวมโรงเรียน จาก “โรงเรียนเทคนิครัตนโกสินทร์ และโรงเรียนพาณิชยการรัตนโกสินทร์” เป็น “โรงเรียนพาณิชยการ รัตนโกสินทร์” ซึ่งต่อมาได้ขออนุญาตเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนรัตนโกสินทร์เทคโนโลยี” เพื่อให้

สอดคล้องกับการเปิดในสาขาวิชาต่าง ๆ และในปีการศึกษา ๒๕๕๔ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์” โดยใช้ชื่อย่อว่า “วท.รทส.” และใช้ชื่อภาษาอังกฤษเป็น “Rattanakosin Technological College” โดยใช้ชื่อย่อภาษาอังกฤษว่า “R-TECH”

ในปีการศึกษา ๒๕๕๗ ได้ขอเปลี่ยนแปลงเรื่องหลักสูตร วิธีการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล (รอบเช้าและรอบบ่าย) หลักสูตร ปวส.ประเภทวิชาอุตสาหกรรม สาขาวิชาเครื่องกล สาขางานเทคนิคยานยนต์ ในปีการศึกษา ๒๕๕๘ ได้ขอเพิ่มหลักสูตรการเรียนการสอน ในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประเภทวิชาอุตสาหกรรม (รอบเช้าและรอบบ่าย) สาขาวิชาเครื่องกล สาขางานเทคนิคยานยนต์ และประเภทวิชาบริหารธุรกิจ (รอบเช้าและรอบบ่าย) สาขางานการจัดการโลจิสติกส์ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ ได้ขอเพิ่มหลักสูตรการเรียนการสอน ในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทศิลปกรรม สาขาคอมพิวเตอร์กราฟิก สาขาคอมพิวเตอร์กราฟิกอาร์ต (รอบเช้า)

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.) ประเภทวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสาขาวิชาการท่องเที่ยว (ระบบปกติ) สาขาวิชาการโรงแรม (ระบบปกติ และทวิภาคี) รอบบ่าย

สัญลักษณ์ประจำวิทยาลัย สีประจำวิทยาลัย ต้นไม้ประจำวิทยาลัย รูปเรือพาณิชย์และพื้นเพื่องมวง-ขาวตันชัยพฤกษ์

ปรัชญาวิทยาลัย

“สามัคคี มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ เชิดชูคุณธรรม ก้าวทันเทคโนโลยี”

อัตลักษณ์

“มารยาทดี รู้หน้าที่ มีวินัย”

เอกลักษณ์

“มีจิตอาสา”

อัตลักษณ์วิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์

“มารยาทดี รู้หน้าที่ มีวินัย”

ตารางที่ ๒.๔ แสดงพฤติกรรมตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ของวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์

อัตลักษณ์	พฤติกรรมตัวบ่งชี้		
	ผู้บริหาร	ครู	นักศึกษา
มารยาทดี	๑. การแสดงออกทางวาจา พุดจาไพเราะ รู้จักการกล่าวคำขอโทษ และขอบคุณ ไม่พูดคำหยาบคายไม่พูดเอะอะโวยวาย	๑. การแสดงออกทางวาจา พุดจาไพเราะ รู้จักการกล่าวคำขอโทษ และขอบคุณ ไม่พูดคำหยาบคายไม่พูดเอะอะโวยวาย	๑. การแสดงออกทางวาจา พุดจาไพเราะ รู้จักการกล่าวคำขอโทษ และขอบคุณ ไม่พูดคำหยาบคายไม่พูดเอะอะโวยวาย

ตารางที่ ๒.๔ แสดงพฤติกรรมตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ของวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ (ต่อ)

อัตลักษณ์	พฤติกรรมตัวบ่งชี้		
	ผู้บริหาร	ครู	นักศึกษา
มารยาท	๒. การแสดงออกทางอารมณ์ อารมณ์มั่นคง ระวังอารมณ์โกรธได้ อย่างรวดเร็ว ไม่หงุดหงิดง่าย	๒. การแสดงออกทางอารมณ์ อดทน ต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟัง คำปรึกษาซักถาม แม้ถูกจิกตลอดจนคำ ล่วงเกิน และคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ ต่าง ๆ อดทนฟังได้ไม่เสียอารมณ์	๒. การแสดงออกทางอารมณ์ การรู้จักเกรงใจไม่ถือวิสาสะ กิริยาท่าทางให้สงบเสงี่ยม ให้ การเคารพบุคคลและสถานที่
	๓. การแสดงออกทางกาย - การทักทายด้วยการยกมือไหว้ แลเก กล่าวคำ “สวัสดี” - การอ่อนน้อมถ่อมตน	๓. การแสดงออกทางกาย - การทักทายด้วยการยกมือไหว้ และ กล่าวคำ “สวัสดี”ผู้ใหญ่มากกว่า - การอ่อนน้อมถ่อมตนไม่แสดงความ เย่อหยิ่ง	๓. การแสดงออกทางกาย - การทักทายด้วยการยกมือ ไหว้และกล่าวคำ “สวัสดี” แก่ ผู้ที่สูงวัยกว่า และรุ่นน้อง เคารพรุ่นพี่ - การอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ แสดงความเย่อหยิ่ง
รู่หน้าที	๑. ไม่เกียจคร้านการทำงาน	๑. ไม่เกียจคร้านการทำงาน	๑. ไม่เกียจคร้านการเรียน
	๒. รับผิดชอบต่องานที่ได้รับ มอบหมาย	๒. รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ส่งงานตรงเวลา	๒. รับผิดชอบต่องานที่ได้รับ มอบหมาย ส่งงานตรงเวลา
	๓. ผู้นำในพิธีการต่างๆ ตามบรรทัด ฐาน ของสังคม เป็นตัวอย่าง ให้ คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอด ทั้งคนรอบข้างได้	๓. เข้าร่วมกิจกรรมที่วิทยาลัยจัดทุกครั้ง	๓. เข้าร่วมกิจกรรมที่วิทยาลัย จัดทุกครั้ง
	๔. มีความกตัญญูต่อ ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และผู้มีพระคุณ	๔. มีความกตัญญูต่อ ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และผู้มีพระคุณ	๔. มีความกตัญญูต่อ ชาติ ศาสนา กษัตริย์ และผู้มีพระคุณ
	๕. รักษาสิ่งแวดล้อม รักษาสาธารณ สมบัติ และรักษาทรัพย์สินสมบัติของ วิทยาลัย	๕. รักษาสิ่งแวดล้อม รักษาสาธารณ สมบัติ และรักษาทรัพย์สินสมบัติของ วิทยาลัย	๕. รักษาสิ่งแวดล้อม รักษาสา ธารณสมบัติ และรักษาทรัพย์สิน สมบัติของวิทยาลัย
	๖. ประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นคนดี มี ความซื่อสัตย์ สุจริต	๖. ประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นคนดี มีความ ซื่อสัตย์ สุจริต	๖. ประพฤติ ปฏิบัติตนเป็น สุภาพบุรุษ สุภาพสตรีเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ สุจริต
	๗. ออกคำสั่ง มอบหมายงานด้วย ความบริสุทธิ์ ยุติธรรม	๗. ปฏิบัติตนตามคำสั่งของ ผู้บังคับบัญชา ด้วยความเคร่งครัด	๗. เชื่อฟัง และปฏิบัติตนอยู่ใน โอวาทของครู – อาจารย์
	๘. สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่ คณะ ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ ผู้ใต้บังคับบัญชาและศิษย์	๘. สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่ คณะ ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์	๘. มีความสามัคคีในหมู่คณะ รุ่นน้องนับถือรุ่นพี่ รุ่นพี่ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง ที่ดีแก่รุ่นน้อง
	๙. ต้องสร้างชื่อเสียงภาพพจน์ที่ดี ให้แก่วิทยาลัย และไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นการทำลายชื่อเสียงของวิทยาลัย	๙. ต้องสร้างชื่อเสียงภาพพจน์ที่ดีให้แก่ วิทยาลัย และไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็น การทำลายชื่อเสียงของวิทยาลัย	๙. ต้องสร้างชื่อเสียงภาพพจน์ ที่ดีให้แก่วิทยาลัย และไม่ กระทำการใด ๆ ที่เป็นการ ทำลายชื่อเสียงของวิทยาลัย

ตารางที่ ๒.๔ แสดงพฤติกรรมตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ของวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ (ต่อ)

อัตลักษณ์	พฤติกรรมตัวบ่งชี้		
	ผู้บริหาร	ครู	นักศึกษา
มีวินัย	๑. รู้จักการบริหารเวลา	๑. ปฏิบัติงานได้ตรงตามเวลาที่กำหนด	๑. มาเข้าแถวทันเวลาทุกวันไม่ พูดคุย เล่น ในระหว่างเวลาที่ เข้าแถว
	๒. แต่งกายมีรสนิยมดีเหมาะสมฐานะ	๒. แต่งกายสุภาพ ถูกต้องตามระเบียบ และข้อบังคับที่วิทยาลัยกำหนด	๒. นักศึกษาต้องแต่งกายสุภาพ ให้ถูกต้องตามระเบียบ และ ข้อบังคับที่วิทยาลัยกำหนด
	๓. ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งวิทยาลัย	๓. ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งวิทยาลัย	๓. นักศึกษาต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งวิทยาลัย
	๔. ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็น แบบอย่างแก่ครูและนักศึกษาไม่มีวัช รณานุกรมทั้งปวง	๔. ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง แก่เป็นนักศึกษา ไม่มีวัชรณานุกรมทั้ง ปวง	๔. นักศึกษาต้องประพฤติ ปฏิบัติตนให้สมกับสภาพการ เป็นนักศึกษา ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่ม สุราไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษ ไม่เล่นการพนัน และไม่มั่วสุมอวดดีทั้งปวง
	๕. จัดปัญหาที่จะทำให้เกิดความไม่ สงบในวิทยาลัย ทั้งในปัจจุบันและ อนาคต สอดส่องดูแลแม้กระทั่งเรื่อง เล็กน้อยตลอดเวลา	๕. ระวังเหตุหรือปัญหาที่จะทำให้เกิด ความไม่สงบในวิทยาลัยสอดส่องดูแล ไม่ให้นักศึกษาก่อการทะเลาะวิวาท	๕. นักศึกษาต้องรักษาความ สงบเรียบร้อย ไม่เป็นตัวการยุ ยงและก่อเหตุไม่สงบใน วิทยาลัยหรือไม่ทะเลาะวิวาท ระหว่างนักศึกษาของวิทยาลัย หรือกับนักศึกษาต่างสถาบัน หรือผู้อื่น
	๖. ไม่กระทำการใด อันได้ชื่อว่าเป็นผู้ ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง	๖. ต้องไม่กระทำการใด อันได้ชื่อว่าเป็น ผู้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง	๖. นักศึกษาต้องไม่กระทำการ ใดอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติ ชั่วอย่างร้ายแรง

ปรัชญา (Philosophy)

สามัคคี มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ เชิดชูคุณธรรม ก้าวนำเทคโนโลยี

วิสัยทัศน์ (VISION)

วิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ เป็นสถานศึกษาแห่งการเรียนรู้คุณธรรม ที่มุ่งมั่น
ผลิตและพัฒนาเยาวชนของชาติด้านอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานระดับสากล

พันธกิจ (Mission)

๑. พัฒนาการเรียน การสอนด้านวิชาชีพ ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ
อาชีพ เป็นผู้มีความรู้ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานในระดับสากล เป็นที่ยอมรับของ
สถานประกอบการทั้งด้านพาณิชยกรรม ศิลปกรรมและอุตสาหกรรม

๒. พัฒนาสถานศึกษา หลักสูตรการศึกษา บุคลากร การบริหารจัดการงบประมาณ ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น สังคมและสถานประกอบการจัดการกระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐานและดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

๓. ส่งเสริมความร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สนับสนุนผู้เรียนและผู้สอน สร้างและพัฒนานวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ งานวิจัย และโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

๓. ข้อมูลสถานศึกษา วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง

เลขที่ ๒๙๙ ถนนบุรีรัมย์-พุทไธสง ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๑๙๐ โทร ๐๔๔-๖๙๙-๒๕๕ มีเนื้อที่ ๒๐๐ ไร่ ห่างจากที่ว่าการอำเภอคูเมือง ๒ กิโลเมตร ห่างจากอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ๓๕ กิโลเมตร

๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๙ อนุญาตจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคบุรีรัมย์ แห่งที่ ๒

๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๐ ประกาศจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคบุรีรัมย์ แห่งที่ ๒

๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ เปิดทำการเรียนการสอน

๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ อาคารอำนวยการ

๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ เปลี่ยนชื่อเป็น วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง

หลักสูตรที่เปิดสอน

ปวช.

พ.ศ. ๒๕๔๑ แผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง, แผนกวิชาช่างก่อสร้าง

พ.ศ. ๒๕๔๒ แผนกวิชาการบัญชี

พ.ศ. ๒๕๔๓ แผนกวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ

พ.ศ. ๒๕๔๔ แผนกวิชาช่างยนต์

พ.ศ. ๒๕๔๔ แผนกวิชาช่างกลโรงงาน

พ.ศ. ๒๕๔๘ แผนกวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์

ปวส.

พ.ศ. ๒๕๔๒ แผนกวิชาการบัญชี

พ.ศ. ๒๕๔๔ แผนกวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ

พ.ศ. ๒๕๔๘ แผนกวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์

พ.ศ. ๒๕๔๙ แผนกวิชาช่างยนต์

พ.ศ. ๒๕๔๙ แผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง

พ.ศ. ๒๕๕๑ แผนกวิชาช่างกลโรงงาน

พ.ศ. ๒๕๖๐ แผนกวิชาช่างโยธา, ปรับแผนกวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจเป็นแผนกวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ

ปรัชญา

มีวินัย ใฝ่ศึกษา พัฒนาฝีมือ ยึดถือคุณธรรม

วิสัยทัศน์

วิทยาลัยเทคนิคคูเมืองเป็นสถานศึกษาแห่งเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาอาชีพและชุมชน

อัตลักษณ์ของสถานศึกษา

มีวินัย มีใจบริการ เติบโตงานฝีมือ

เอกลักษณ์ของสถานศึกษา

จิตบริการ

พันธกิจ

๑. จัดและส่งเสริมและพัฒนาการอาชีวศึกษาและการอบรมวิชาชีพให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน
 ๒. พัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงานด้านอาชีพเป็นไปตามมาตรฐานอาชีวศึกษา
 ๓. ผลิตรายการที่มีคุณภาพด้านวิชาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงานและภาคอุตสาหกรรม
 ๔. วิจัย ค้นคว้า สร้างนวัตกรรมทางด้านอาชีพที่สนองต่อชุมชนและสังคม
 ๕. ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารของสถานศึกษาสู่ชุมชน
๖. ส่งเสริมคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์การพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษา

- กลยุทธ์ที่ ๑ พัฒนาคูณภาพนักเรียน นักศึกษาและนำวิชาชีพสู่ชุมชน
- กลยุทธ์ที่ ๒ พัฒนาคูณภาพให้มีความรู้และประสบการณ์ วิทยฐานะ
- กลยุทธ์ที่ ๓ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีใหม่
- กลยุทธ์ที่ ๔ บริหารจัดการด้วยการมีส่วนร่วม โปร่งใส ตรวจสอบได้

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ชีวิตวิถีใหม่

๒.๕.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

การศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ศักยภาพของตนทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพ และการดำเนินชีวิตใน สังคมอย่างมีความสุข และเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เจริญงอกงามขึ้น อริสโตเติล (Aristotle) เป็นนักปรัชญาการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้าง คุณธรรมและคุณธรรมเกิดจากความรู้ และการฝึกจิตใจให้มีศีลธรรม เรียกว่า Character Development วิชัย ตันศิริ กล่าวว่า การฝึกจิตใจให้มีศีลธรรมต้องฝึกภาคปฏิบัติ มิใช่เพียงสอน คุณธรรมในภาคทฤษฎี^{๗๕} สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชวรมุณี (ป.อ.ปยุตโต) ที่ได้ให้นิยาม การศึกษาหรือการเรียนรู้ว่าเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๗๖} นอกจากนั้นท่านยังได้กล่าว อีกว่าหมายถึง การเรียนรู้ การฝึกฝน การพัฒนาตน การพัฒนาคนให้มีปัญญาที่จะทำการมได้ถูกต้อง จึงต้องมีการศึกษาที่เรียกว่า ศึกษา คือต้องศึกษา ต้องเรียนรู้ ต้องพัฒนาตนโดยไม่ประมาทการฝึกฝน แก่ไข ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นการกระทำเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาภายใน ตัวตนทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เป็นบุคลากรที่ดีในองค์กร เป็นประชาชนที่ ดีของสังคม ทั้งนี้ตลอดชีวิตของมนุษย์ จำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งจากธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้ สิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ บุคคลรอบข้างหรือแม้แต่ความรู้สึนึกคิดภายในใจของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้รู้เท่าทัน และปฏิบัติตนต่อโลกธรรม (โลกธรรม ๘ คือ มีลาภ สุนัขเสีย มียศ เสื่อมยศ ตีเตือน สรรเสริญ ความสุข และ ความทุกข์) ได้โดยไม่ตกเป็นทาสของโลกธรรม ^{๗๗}

๑. ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนทั้งนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้ทำการศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับคุณลักษณะและธรรมชาติของการเรียนรู้แล้วทำการนิยามความหมายของการเรียนรู้ เอาไว้มากมายในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเป็นสังเขปเพื่อเป็นแนวทางการหาข้อสรุป ดังนี้

โดนัลด์ คลาร์ก (Donald Clark) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการเพิ่มพูนและปรับแต่งศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งสามารถวัดได้ อันเป็นผล

^{๗๕}วิชัย ตันศิริ, *อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

^{๗๖}พระราชวรมุณี (ป.อ. ประยุทธ์ ปยุตโต), *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พรินตติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐), หน้า ๗๐.

^{๗๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินตติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๙๕-๒๙๗.

มาจากการได้รับการฝึกฝน การได้รับความรู้ การฝึกทักษะ การเรียนการสอนและการมีประสบการณ์มาก่อน^{๗๘}

เบอร์ตัน (Burton) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลและเป็นปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม (Environment) ซึ่งจะทำให้บุคคลได้ตอบสนองความต้องการของตนและทำให้สามารถต่อสู้กับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมต่อไป^{๗๙}

ครอว์และครอว์ (Crow and Crow) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง (Change) การได้รับลักษณะนิสัย ความรู้ และทัศนคติทั้งหลายการเรียนรู้จึงทำให้บุคคลมีการปรับตัวทั้งในด้านส่วนตัว และทางด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงใดๆ จึงย่อมจะมีการเรียนรู้เกิดขึ้นเสมอ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)^{๘๐}

แฮร์ริสและชวานน์ (Harris and Schwann) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากประสบการณ์ และได้แยกให้เห็นถึงประเด็นสำคัญ ๓ ประการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ดังนี้^{๘๑}

๑) การเรียนรู้ในลักษณะผลผลิต (Learning as Product) โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย นั่นคือผลของการเรียนรู้ (Outcome of Learning) ซึ่งได้มาจากประสบการณ์

๒) การเรียนรู้ในลักษณะกระบวนการ (Learning as Process) โดยเน้นความสำคัญเกี่ยวกับเหตุการณ์ และกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้จนทำกระทั้งทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

๓) สิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ (Learning as Function) เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ เช่น แรงจูงใจ ความตั้งใจในการเรียนรู้ หรือการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transformation of Learning) สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์

^{๗๘} โด널ด์ คลาร์ก (Donald Clark), อ้างใน พรพิมล พรพิระชนม์,ดร. การจัดการกระบวนการเรียนรู้, (สงขลา : เทมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๘๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^{๘๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

โรเจอร์ (Roger) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ ที่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจำ และสามารถพิจารณาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ใน ๒ ลักษณะ คือ^{๘๒}

๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะเป็นไปโดยอัตโนมัติ (Automatic) ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ โดยเฉพาะการเรียนรู้ตามอรรถาศัย หรือการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการซึ่งเกิดขึ้น โดยที่ผู้เรียนไม่ได้ตั้งใจ (Unintended Learning)

๒) เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยตั้งใจและต้องใช้ความพยายาม (Purpose and Effort) ต้องมีการวางแผนในการเรียน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้ทั้งสองลักษณะจะต้องเป็น การเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างถาวร (Permanence changes)

พิมล พรพิระชนม์ ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการอันซับซ้อนที่ทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับผ่านประสาทสัมผัสสามารถเกิดขึ้นได้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งนี้ผลของการเรียนรู้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะหรือกระบวนการ (Skill Process) และด้านความรู้สึก (Affective)^{๘๓}

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ซึ่งเกิดจากการดู ได้ยิน ดมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัส การอ่าน การนึกคิด การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขันหรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไขและสถานการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

๒.๕.๒ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

ความท้าทายด้านการศึกษาศในศตวรรษที่ ๒๑ ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ ๒๑ ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลก นั่นคือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ที่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กมีความรู้ ความสามารถ

^{๘๒}โรเจอร์ (Roger), อ้างใน ศิริบุรณ สบายโกศล, รศ.ดร., จิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๙.

^{๘๓}พิมล พรพิระชนม์, การจัดการกระบวนการเรียนรู้, (สงขลา : เทมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

และทักษะจำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจน การเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ซึ่ง วิจารณ์ พานิช^{๔๔} ได้กล่าวถึง ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษ ที่ ๒๑ ดังนี้

สาระวิชาหลัก (Core Subjects) ประกอบด้วย ภาษาแม่ และภาษาสำคัญของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และ ประวัติศาสตร์ โดยวิชาแกนหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อ การจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือหัวข้อสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลัก และสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ เข้าไปใน ทุกวิชาแกนหลัก อันได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) และความรู้ด้าน สุขภาพ (Health Literacy)

ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลก การทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิด อย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณและ ปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ในหลายด้าน ดังนี้ ความรู้ด้านสารสนเทศ ความรู้เกี่ยวกับสื่อและความรู้ด้านเทคโนโลยี

ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงาน ในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ นักเรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ คือ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และ เป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

ทักษะของคนในศตวรรษที่ ๒๑ ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C ทักษะการเรียนรู้ 3R คือ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้), และ (A) Rithmetics (คิดเลข เป็น) ส่วนทักษะการเรียนรู้ 7C ประกอบด้วย Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้าน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity and Innovation (ทักษะด้าน การสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่าง วัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความ

^{๔๔}วิจารณ์ พานิช, วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตา พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖ - ๒๑.

ร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) และ Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

กระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

การเรียนรู้ที่แท้จริงอยู่ในโลกจริงหรือชีวิตจริง การเรียนวิชาในห้องเรียนยังเป็นการเรียนแบบสมมติ “ดังนั้นครูเพื่อศิษย์จึงต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ศิษย์” ได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงที่สุด ครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ของศิษย์จากเน้นเรียนวิชาเพื่อได้ความรู้ให้เลยไปสู่การพัฒนาทักษะที่สำคัญต่อชีวิตในยุคใหม่ ย้ำว่าการเรียนรู้ยุคใหม่ ต้องเรียนให้เกิดทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งหน้าที่ของครูเพื่อศิษย์จึงต้องเปลี่ยนจากเน้น “สอน” หรือสั่งสอนไปทำหน้าที่จุดประกายความสนใจใฝ่รู้ (Inspire) แก่ศิษย์ให้ศิษย์ได้เรียนจากการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) และศิษย์อองกามทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ นี้ จากการลงมือปฏิบัติของตนเป็นทีมร่วมกับเพื่อนนักเรียน เน้นการอองกามทักษะในการเรียนรู้ และค้นคว้าหาความรู้มากกว่าตัวความรู้ ครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนแนวทางการทำงานจากทำโดดเดี่ยว คนเดียว เป็นทำงานและเรียนรู้จากการทำหน้าที่ครูเป็นทีม กระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ มี ๓ ลักษณะ คือ

๑. กระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ
๒. กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์
๓. การเรียนรู้แบบขั้นบันได (IS)

๑. กระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ เป็นแนวคิดหรือความเชื่อที่สนับสนุนให้คนเราปฏิบัติสิ่งต่างๆด้วยตนเองตามความสนใจ ตามความถนัดและศักยภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้า ผึกปฏิบัติ ผึกทักษะจนถึงการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะเชื่อว่าหากคนเราได้กระทำจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นเป็นแรงจูงใจให้เกิดการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ผู้เรียนจะสนุกสนานที่จะสืบค้นหาความรู้ต่อไป มีความสุขที่จะเรียน มีลักษณะดังนี้

๑.๑ การเรียนรู้ผ่านการทำงาน (Work-based Learning) การเรียนรู้แบบนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดพัฒนาการทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้เนื้อหาสาระ การฝึกปฏิบัติจริง ฝึกฝนทักษะทางสังคม ทักษะชีวิต ทักษะวิชาชีพการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง โดยสถาบันศึกษามักร่วมมือกับแหล่งงานในชุมชน รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเนื้อหากิจกรรม และวิธีการประเมิน

๑.๒ การเรียนรู้ผ่านโครงงาน (Project-based Learning) การเรียนรู้ด้วยโครงงานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญรูปแบบหนึ่ง ที่เป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในลักษณะของการศึกษา สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง ประดิษฐ์คิดค้น โดยครูเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ให้

ความรู้ (Teacher) เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) หรือผู้ให้คำแนะนำ (Guide) ทำหน้าที่ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม กระตุ้น แนะนำ และให้คำปรึกษา เพื่อให้โครงการสำเร็จลุล่วง ประโยชน์ของการเรียนรู้ด้วยโครงงาน สิ่ง que ผู้เรียนได้รับจากการเรียนรู้ด้วย PBL จึงมีใช้ตัวความรู้ (Knowledge) หรือวิธีการหาความรู้ (Searching) แต่เป็นทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ทักษะชีวิตและประกอบอาชีพ (Life and Career Skills) ทักษะด้านข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารและเทคโนโลยี (Information Media and Technology Skills) การออกแบบโครงงานที่ดีจะกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าอย่างกระตือรือร้นและผู้เรียนจะได้ฝึกการใช้ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหา (Critical Thinking & Problem Solving) ทักษะการสื่อสาร (Communicating) และทักษะการสร้างความร่วมมือ (Collaboration) ประโยชน์ที่ได้สำหรับครูที่นอกจากจะเป็นการพัฒนาคุณภาพด้านวิชาชีพแล้ว ยังช่วยให้เกิดการทำงานแบบร่วมมือกับเพื่อนครูด้วยกัน รวมทั้งโอกาสที่จะได้สร้างสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนด้วย

ขั้นตอนที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

STEP 1 การเตรียมความพร้อม ครูเตรียมมอบหมายโครงงานโดยระบุในแผนการสอน ในชั้นเรียนครูอาจกำหนดขอบเขตของโครงงานอย่างกว้างๆ ให้สอดคล้องกับรายวิชา หรือความถนัดของนักเรียน และเตรียมแหล่งเรียนรู้ ข้อมูลตัวอย่าง เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม สามารถใช้เว็บไซต์ หรือโปรแกรม Moodle ในการอัปเดตข้อมูลแหล่งเรียนรู้ และการกำหนดนัดหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินโครงการได้

STEP 2 การคิดและเลือกหัวข้อ ให้นักเรียนเป็นผู้สร้างทางเลือกในการออกแบบโครงงานเอง เพื่อเปิดโอกาสให้รู้จักการค้นคว้าและสร้างสรรค์ความรู้เชิงนวัตกรรม ครูอาจให้ผู้เรียนทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกหัวข้อ การทำงานเป็นทีม กระตุ้นให้เกิดระดมความคิด (Brain Storm) จะทำให้เกิดทักษะ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการสร้างความร่วมมือ

STEP 3 การเขียนเค้าโครง การเขียนเค้าโครงของโครงงาน เป็นการสร้าง mind map แสดงแนวคิด แผน และขั้นตอนการทำโครงงาน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมองเห็นภาระงาน บทบาท และระยะเวลาในการดำเนินงาน ทำให้สามารถปฏิบัติโครงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

STEP 4 การปฏิบัติโครงงาน นักเรียนลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ในเค้าโครงของโครงงาน ถ้ามีการวางแผนเค้าโครงเอาไว้แล้ว นักเรียนจะรู้ได้เองว่าจะต้องทำอะไรในขั้นตอนต่อไป โดยไม่ต้องรอถามครู ในระหว่างการดำเนินการครูผู้สอนอาจมีการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดหรือร่วมแก้ปัญหาไปพร้อมกับนักเรียน

STEP 5 การนำเสนอโครงการ นักเรียนสรุปรายงานผล โดยการเขียนรายงาน หรือการนำเสนอในรูปแบบอื่นๆเช่น แผ่นพับ โปสเตอร์จัดนิทรรศการ รายงานหน้าชั้นส่งงานทางเว็บไซต์หรืออีเมล ถ้ามีการประกวดหรือแข่งขันด้วยจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นมากขึ้น

STEP 6 การประเมินผลโครงการ การประเมินโครงการควรมีการประเมินผลการเรียนรู้โดยหลากหลาย เช่น นักเรียนประเมินตนเอง ประเมินซึ่งกันและกัน ประเมินจากบุคคลภายนอก การประเมินจะไม่วัดเฉพาะความรู้หรือผลงานสุดท้ายเพียงอย่างเดียว แต่จะวัดกระบวนการที่ได้มาซึ่งผลงานด้วย การประเมินโดยครูหลายคนจะเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูด้วยกันอีกด้วย

๑.๓ การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity-based Learning) ในการยึดหลักการให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง “Child Centered” การเรียนโดยการปฏิบัติจริง Learning by Doing และปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแก้ปัญหาได้ Doing by Learning จึงถูกนำมาใช้อย่างจริงจังในการปฏิรูปการศึกษาของไทย การเรียนรู้ชนิดนี้เองที่มีผู้ตั้งฉายาว่า “สอนแต่น้อย ให้เรียนมากๆ Teach less Learn More” การเรียนแบบ Learning by Doing นั้นใช้ “กิจกรรม Activity” เป็นหลักในการเรียนการสอน โดยการ “ปฏิบัติจริง Doing” ในเนื้อหาทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทุกคนในกลุ่มเป็นผู้ปฏิบัติ คุณครูเป็นพี่เลี้ยงและเทรนเนอร์ แต่กิจกรรมที่นำมาใช้นี้ต้องมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้เนื้อหานั้นๆ มีจุดมุ่งหมาย สนุก และน่าสนใจ ไม่ซ้ำซากจนก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้น คุณครูจึงเป็น “นักออกแบบกิจกรรม Activity Designer” มีอาชีพที่สามารถ “มองเห็นภาพกิจกรรม” ได้ทันที

๑.๔ การเรียนรู้ผ่านการแก้ปัญหา (Problem-based Learning) เป็นรูปแบบการเรียนอีกรูปแบบหนึ่งที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมของผู้เรียน โดยผู้สอนมีส่วนร่วมน้อยแต่ก็ทำทนายผู้สอนมากที่สุด กระบวนการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จะจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย ขนาดประมาณ ๘ - ๑๐ คน โดยมีครูหรือผู้สอนประจำกลุ่ม ๑ คน ทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Facilitator) ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

๑. เมื่อผู้เรียนได้รับโจทย์ปัญหา ผู้เรียนจะทำความเข้าใจหรือทำความเข้าใจความกระจำงในคำศัพท์ที่อยู่ในโจทย์ปัญหานั้น เพื่อให้เข้าใจตรงกัน

๒. การจับประเด็นข้อมูลที่สำคัญหรือระบุปัญหาในโจทย์

๓. ระดมสมองเพื่อวิเคราะห์ปัญหา อภิปรายหาคำอธิบาย แต่ละประเด็นปัญหาว่าเป็นอย่างไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ความเป็นมาอย่างไร โดยอาศัยพื้นฐานความรู้เดิมเท่าที่ผู้เรียนมีอยู่

๔. ตั้งสมมติฐานเพื่อหาตอบปัญหาประเด็นต่าง ๆ พร้อมจัดลำดับความสำคัญของสมมติฐานที่เป็นไปได้อย่างมีเหตุผล

๕. จากสมมติฐานที่ตั้งขึ้น ผู้เรียนจะประเมินว่าเรามีความรู้เรื่องอะไรบ้าง มีเรื่องอะไรที่ยังไม่รู้หรือขาดความรู้ และความรู้อะไรจำเป็นที่จะต้องใช้เพื่อพิสูจน์สมมติฐาน ซึ่งเชื่อมโยงกับโจทย์ปัญหาที่ได้ ขั้นตอนนี้กลุ่มจะกำหนดประเด็นการเรียนรู้ (Learning Issue) หรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning Objective) เพื่อจะไปค้นคว้าหาข้อมูลต่อไป

๖. ค้นคว้าหาข้อมูลและศึกษาเพิ่มเติมจากทรัพยากรการเรียนรู้ต่างๆ เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร สื่อการเรียนสอนต่าง ๆ การศึกษาในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อินเทอร์เน็ต หรือปรึกษาอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาสาขาเฉพาะ พร้อมทั้งประเมินความถูกต้อง

๗. นำข้อมูลหรือความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์ อธิบาย พิสูจน์สมมติฐานและประยุกต์ให้เหมาะสมกับโจทย์ปัญหา พร้อมสรุปเป็นแนวคิดหรือหลักการทั่วไป

ขั้นตอนที่ ๑-๕ เป็นขั้นตอนภายในกระบวนการกลุ่มในห้องเรียน ขั้นตอนที่ ๖ เป็นกิจกรรมของผู้เรียนรายบุคคลนอกห้องเรียน และขั้นตอนที่ ๗ เป็นกิจกรรมที่กลับมาในกระบวนการกลุ่มอีกครั้ง

๑.๕ การเรียนรู้ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือวิจัย (Research-based Learning) การเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยถือว่าเป็นหัวใจของบัณฑิตศึกษา เพราะเป็นการเรียนที่เน้นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนโดยตรง เป็นการพัฒนาระบวนการแสวงหาความรู้ และการทดสอบความสามารถทางการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ซึ่ง สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และทัศนีย์ บุญเติม^{๘๕} ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานไว้ ๔ รูปแบบ ดังนี้

๑. การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย คือการให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติทำวิจัยในระดับต่างๆ เช่น การทำการทดลองในห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ การศึกษารายกรณี (Case Study) การทำโครงการ การทำวิจัยเอกสาร การทำวิจัยฉบับจุ๊ว (Baby Research) การทำวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

๒. การสอนโดยให้ผู้เรียนร่วมทำโครงการวิจัยกับอาจารย์หรือเป็นผู้ช่วยในโครงการวิจัย (Under Study Concept) ในกรณีนี้ผู้สอนต้องเตรียมโครงการวิจัยไว้รองรับเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ทำวิจัย เช่น ร่วมเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล อย่างไรก็ตามวิธีนี้จะมีข้อเสียที่ผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัยครบถ้วนทุกขั้นตอน

๓. การสอนโดยให้ผู้เรียนศึกษางานวิจัย เพื่อเรียนรู้องค์ความรู้ หลักการและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนั้นๆ วิธีการตั้งโจทย์ปัญหา วิธีการแก้ปัญหา ผลการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้และศึกษาต่อไป ทำให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการทำวิจัยมากขึ้น

^{๘๕}สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และ ทัศนีย์ บุญเติม, การสอนแบบ Research-Based Learning ในแบบแผนและเครื่องมือวิจัยทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓.

๔. การสอนโดยใช้ผลการวิจัยประกอบการสอน เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้ทฤษฎีข้อความรู้ใหม่ ๆ ในศาสตร์ของตนในปัจจุบันเป็นอย่างไร นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างศรัทธาต่อผู้สอนรวมทั้งทำให้ผู้สอนไม่เกิดความเบื่อหน่ายที่ต้องสอนเนื้อหาเดิมๆ ทุกปี

๒. กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ เพราะการสื่อสารเป็นกระบวนการส่งหรือถ่ายทอดเรื่องราว ข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ เหตุการณ์ ต่าง ๆ จากผู้สอนยังไปผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ดังนี้

๒.๑ การฝึกทักษะในการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) โดยใช้เทคนิค สนทนา (Dialogue) เป็นการฝึกทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งทำให้รู้จักตนเองมากขึ้น ฝึกการเป็นผู้ฟังที่ดี ฟังผู้อื่นพูดอย่างตั้งใจ ฟังให้มาก พูดให้น้อยลง ไม่พูดแทรกขณะอีกฝ่ายกำลังพูด ทำให้ฟังและได้ยินมากขึ้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานหรือการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดี

๒.๒ การฝึกทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค Communities of Practice หรือ CoP ซึ่งเป็นการดึงความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลออกมา เพื่อแลกเปลี่ยนและทำให้เกิดการเรียนรู้

๒.๓ การฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม, เรียนรู้แบบกลุ่ม ปฏิบัติงานกลุ่ม เป็นวิธีสอนที่ครูมอบหมายให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ร่วมมือกันศึกษาค้นคว้าหาวิธีการแก้ปัญหาหรือปฏิบัติกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด หรือความสนใจ เป็นการฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกันตามวิธีแห่งประชาธิปไตย

๒.๔ การฝึกทักษะการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร ใช้เทคโนโลยีเพื่อวิจัย จัดระบบ ประเมิน และสื่อสารสารสนเทศ ใช้เครื่องมือสื่อสาร เชื่อมโยงเครือข่าย (คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นมีเดีย ฯลฯ) และ Social Network อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อเข้าถึง (Access) จัดการ (Manage) ผสมผสาน (Integrate) ประเมิน (Evaluate) และสร้าง (Create) สารสนเทศ เพื่อทำหน้าที่ในเศรษฐกิจฐานความรู้ปฏิบัติตามคุณธรรมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

๓. การเรียนรู้แบบขั้นบันได (IS) กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลตามที่คาดหวังนั้นมีมากมายหลายวิธี กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบขั้นบันได ๕ ขั้นก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่น่าสนใจ ที่ครูสามารถนำไปปรับใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามบริบทและธรรมชาติของวิชา โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้น L1 การตั้งประเด็นคำถาม/สมมติฐาน (Learning to Question) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิด สังเกต ตั้งข้อสงสัย ตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์

ขั้น L2 การสืบค้นความรู้จากแหล่งเรียนรู้และสารสนเทศ (Learning to Search) เป็นการฝึกแสวงหาความรู้ ข้อมูล และสารสนเทศ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ตหรือจากการปฏิบัติทดลอง เป็นต้น

ขั้น L3 การสรุปองค์ความรู้ (Learning to Construct) เป็นการฝึกนำความรู้และสารสนเทศหรือข้อมูลที่ได้จากการอภิปราย การทดลอง มาคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเป็นองค์ความรู้

ขั้น L4 การสื่อสารและการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ (Learning to Communicate) เป็นการฝึกให้ความรู้ที่ได้มานำเสนอและสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดความเข้าใจ

ขั้น L5 การบริการสังคมและจิตสาธารณะ (Learning to Serve) เป็นการนำความรู้สู่การปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ในบริบทรอบตัวและบริบทโลกตามวุฒิภาวะที่เหมาะสม โดยจะนำองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์

จะเห็นได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูต้องยึดความสมดุลจึงจะส่งผลให้การจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป้าหมายการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ คือ การปูพื้นฐาน ความรู้และทักษะสำหรับการมีชีวิตที่ดีในภายหน้า ลักษณะของการเรียนรู้จึงเป็นสมดุลระหว่างคุณลักษณะในตารางฝั่งซ้ายและขวา ๑๕ ประการ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๕ แสดงลักษณะของการเรียนรู้

ขั้นกับครู/ครูเป็นตัวตั้ง (Teacher-directed)	เด็กเป็นหลัก (Learner-centered)
สอน	แลกเปลี่ยนเรียนรู้
ความรู้	ทักษะ
เนื้อหา	กระบวนการ
ทักษะพื้นฐาน	ทักษะประยุกต์
ข้อความจริงและหลักการ	คำถามและปัญหา
ทฤษฎี	ปฏิบัติ
หลักสูตร	โครงการ
ช่วงเวลา	ความต้องการ
เหมือนกันทั้งห้อง (One-size-fits-all)	เหมาะสมรายบุคคล (Personalized)
แข่งขัน	ร่วมมือ
ห้องเรียน	ชุมชนทั่วโลก
ตามตำรา	ใช้เว็บ
สอบความรู้	ทดสอบการเรียนรู้
เรียนเพื่อโรงเรียน	เรียนเพื่อชีวิต

จากตารางข้างต้นครูต้องใช้ทั้งแนวทางฝั่งขวาและฝั่งซ้ายอย่างสมดุล คือ ต้องยึดถือแนวทาง Both-and (ไม่ใช่ Either - or) ซึ่งเป็นแนวทางของระบบที่ซับซ้อนและปรับตัว ยิ่งนับวันสมดุลนี้ จะให้น้ำหนักศึกษามากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไปสมองเด็กก็เปลี่ยนด้วย สำหรับพลังการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่ งานที่เน้นความรู้ เครื่องมือดิจิทัล วิถีชีวิต ผลการวิจัยด้านการเรียนรู้ และความต้องการทักษะในการดำรงชีวิตสมัยใหม่ ได้แก่ การแก้ปัญหา ความสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรม การสื่อสาร การร่วมมือความยืดหยุ่น และอื่น ๆ พลังเหล่านี้เรียกร้องให้การเรียนรู้ในโรงเรียนต้องให้น้ำหนักศึกษามากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นครูต้องเรียนรู้ทดลองวิธีปฏิบัติหน้าที่อยู่ตลอดเวลา โดยครูกับครูจะต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมกันเป็นชุมชนการเรียนรู้ครูเพื่อศิษย์ เพื่อที่ครูจะได้ไม่เดียวดาย มีเพื่อนร่วมทาง ร่วมอุดมการณ์ ร่วมเรียนรู้และбакัน

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้แบบใฝ่รู้กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ มีแนวคิดและลักษณะของการจัดการเรียนรู้คล้ายกัน นั่นคือ ต้องมีความสัมพันธ์ มีขั้นตอนและกระบวนการที่เป็นลำดับ ที่ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนได้ เช่น การกำหนดปัญหาที่ผู้เรียนสนใจ การทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และสามารถบูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ ได้ด้วยตนเอง และการสอนที่ถือว่ามีประสิทธิภาพ นั้น ครูต้องมีคุณสมบัติมากกว่าการเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สอน (Instructor) ครูต้องมีลักษณะของผู้ที่สามารถชี้แนะการเรียนรู้ (Learning Coaching) และสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำนักเรียนท่องเที่ยวไปสู่อะไรก็ได้ในโลกแห่งการเรียนรู้ได้ (Learning Travel Agent) ซึ่งบทบาทของครูจากยุคสมัยก่อนจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อก้าวสู่ยุคแห่งศตวรรษที่ ๒๑ เนื่องจากครูในโลกยุคใหม่ต้องมีความรอบรู้มากกว่าการเป็นผู้ดูแลรายวิชาที่สอนเท่านั้น แต่ครูมีบทบาทของการเพิ่มพูนความรู้แก่นักเรียน เสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ รวมทั้งไอซีทีได้เข้ามามีบทบาททางการศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนทั่วโลก ไอซีทีในปัจจุบันจึงไม่ใช่เป็นเพียงแหล่งข้อมูลข่าวสารเท่านั้น ครูจึงต้องคิดว่าจะบูรณาการการจัดการเรียนรู้ให้เข้ากับไอซีทีได้อย่างไร ซึ่งคุณลักษณะของครูในยุคศตวรรษที่ ๒๑ หรือเรียกว่า e-Teacher จะประกอบด้วย ๙ คุณลักษณะที่ครูพึงปฏิบัติ มีดังนี้

๑. Experience คือ มีประสบการณ์การเรียนรู้แบบใหม่ ใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น Internet, e-Mail

๒. Extended คือ มีทักษะการค้นหาคำรู้ได้ตลอดเวลา เพราะเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตสามารถใช้ได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมงที่ไหนก็ได้ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการหาความรู้ด้วยเทคโนโลยี

๓. Expanded คือ การขยายผลของความรู้ที่ส่งนักเรียน ประชาชนทั่วไป และชุมชนสามารถถ่ายทอดความรู้ลงโทรศัพท์ Clip หรือบน Web เพื่อให้เกิดการเพิ่มความรู้ที่เป็นประโยชน์ของบุคลากรโดยรวม

๔. Exploration คือ สามารถเลือกเนื้อหาที่ทันสมัย เอกสารอ้างอิง ค้นคว้าทั้งสาระ และบันเทิง เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำมาออกแบบการเรียนการสอน

๕. Evaluation คือ เป็นนักประเมินที่ดี สามารถใช้เทคโนโลยีในการประเมินผล

๖. End-User คือ เป็นผู้ใช้ปลายทางที่ดี เช่น สามารถ Browse ไป Web Site ที่มีคุณค่าบนอินเทอร์เน็ตและเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างหลากหลาย

๗. Enabler คือ สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างบทเรียนและเนื้อหาเพิ่มเติมมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอน สามารถใช้ซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์มาสร้างบทเรียน อย่างน้อยที่สุดก็สามารถสร้างการนำเสนอเนื้อหาด้วย Power Point เป็นการจูงใจให้นักเรียนสนใจในการเรียนมากขึ้น หรือการใช้ Authoring Tool ต่าง ๆ มาสร้างบทเรียนในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

๘. Engagement คือ ครูที่ร่วมมือกันแลกเปลี่ยนความเห็นหาแนวร่วม เพื่อให้เกิดชุมชน เช่น การคุยกันบน Web ทำให้มีความคิดใหม่ๆ มีข้อเสนอแนะ เกิดชุมชนครูบน Web

๙. Efficient and Effective คือ ครูที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะต้องเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่ว เป็นผู้ผลิต ผู้กระจาย และผู้ใช้ความรู้

การศึกษาที่ดีสำหรับคนยุคใหม่และมีคุณภาพ จะต้องเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ของศิษย์ไปอย่างสิ้นเชิง และบทบาทของครูอาจารย์ก็ต้องเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ครูที่รักศิษย์ เอาใจใส่ศิษย์ แต่ยังใช้วิธีสอนแบบเดิม ๆ จะไม่ใช่ครูที่ทำประโยชน์แก่ศิษย์อย่างแท้จริง กล่าวคือ ครูที่มีใจแก่ศิษย์ยังไม่พอ ครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนจุดสนใจหรือจุดเน้นจากการสอน ไปเป็นเน้นที่การเรียนรู้ (ทั้งของศิษย์ และของตนเอง) ต้องเรียนรู้และปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ที่ตนจัดให้แก่ศิษย์ด้วย ครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก “ครูสอน” (Teacher) ไปเป็น “ครูฝึก” (Coach) หรือ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (Learning Facilitator) และต้องเรียนรู้ทักษะในการทำหน้าทึนี้ โดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องที่เรียกว่า PLC (Professional Learning Community)

๒.๕.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

๑. ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

Active Learning เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้แบบหนึ่ง ที่สอดคล้องกับการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ และยังสอดคล้องกับยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ด้วย โดยเป็นกระบวนการเรียนการสอนอย่างหนึ่งที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ หรือการลงมือทำ ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการให้ความหมาย ไว้ดังนี้

บอนเวลล์ และอีสัน (Bonwell and Eison)^{๘๖} สถาพร พงษ์พิบูล^{๘๗}, สิริพร ปาณาวงษ์ และปริยานุช พรหมภาสิต^{๘๘} ได้กล่าวถึงความหมายของ การสอนแบบ Active Learning ไว้ในทิศทางเดียวกัน โดยหมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไปปฏิบัติ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้นโดยกระบวนการคิดขั้นสูง กล่าวคือ ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หรือใช้คำย่อว่า AL เป็นแนวคิดค่อนข้างใหม่ในการปฏิรูประบบการศึกษาแบบเดิมที่เน้นการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนโดยตรง

นอกจากนี้ เมเยอร์และโจนส์ (Meyers and Jones)^{๘๙} กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบ (Active Learning) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้สมมติฐานพื้นฐาน การเรียนรู้ที่เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์ และแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ใช้กระบวนการคิด และลงมือกระทำหรือปฏิบัติจริงด้วยตนเองตามสถานการณ์นั้น เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้สมมติฐานพื้นฐาน การเรียนรู้ที่เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์ และแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

^{๘๖}Bonwell, C. C., & Eison, J. A., Active Learning: Creating Excitement in the Classroom, ERIC Digest, (Washington D.C.: ERIC Clearinghouse on Higher Education, 1991).

^{๘๗}สถาพร พงษ์พิบูล, “คุณภาพผู้เรียน...เกิดจากกระบวนการเรียนรู้”. วารสารการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒, (๒๕๕๕) : ๑๐.

^{๘๘}สิริพร ปาณาวงษ์, Active Learning เทคนิคการเรียนการสอนในศตวรรษที่ ๒๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://apr.nsr.ac.th/Act_learn/myfile/10062014104828_3.pdf. [๒๐ เมษายน ๒๕๖๕].

^{๘๙}Meyers, Chet and Jones, Thomas B., Promoting Active Learning: Strategies for the Collage Classroom, (San Francisco: Jossey-Bass, 1993), p.153.

๒. ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

เอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale)^{๙๐} ได้พัฒนารูปแบบกรวยของการเรียนรู้ (Cone of Learning) ขึ้น และ หลังจากนั้นก็มีการศึกษาวิจัยทั้งในวงการศึกษาและอุตสาหกรรมเพื่อค้นหากระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพจากการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ทำให้ผู้เรียนสามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้คงทนได้มากและนานกว่ากระบวนการเรียนรู้เชิงรับ เพราะกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning สอดคล้องกับการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความจำโดยสามารถเก็บจำสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอนและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่ได้ผ่านการปฏิบัติจริงจะสามารถเก็บความจำไว้ในระบบความจำระยะยาว (Long term memory) ทำให้ผลการเรียนรู้อย่างคงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่า ระยะยาวกว่า

แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงพีระมิดแห่งการเรียนรู้ ของ เอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale)^{๙๑}

จากการศึกษาพบว่า Active Learning ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและจดจำผลการเรียนรู้ได้คงทนและนานกว่า Passive Learning และ Active Learning มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอน และสิ่งแวดล้อม ผ่านการปฏิบัติสามารถก่อให้เกิด Long Term Memory แก่ผู้เรียน

^{๙๐}Dale, E., Audio-visual methods in teaching, (3rd ed.), Holt, Rinehart and Winston, (New York: Dryden, 1969).

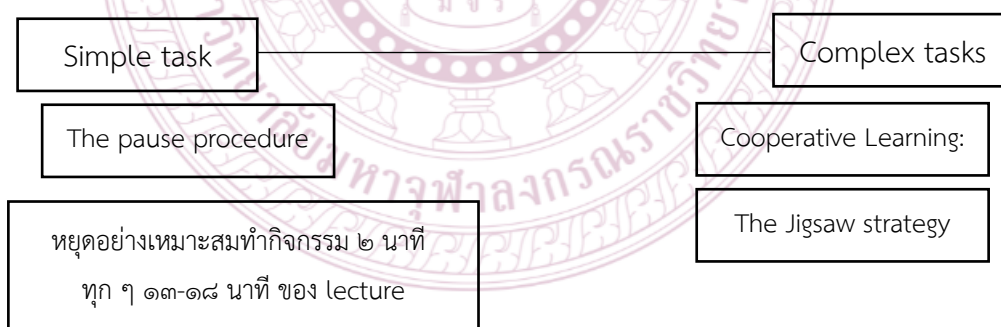
^{๙๑}อ้างอิงจาก <http://www.aksorn.com/active-learning/>

ลักษณะที่สำคัญของ Active Learning

Bonwell (n.d.)^{๙๒} ให้ลักษณะที่สำคัญของ Active Learning ไว้ดังนี้

๑. ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้นกว่าการนั่งฟังอยู่เฉย ๆ
๒. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (เช่น การอ่าน การพูด การเขียน)
๓. การถ่ายทอดข้อมูลมีความสำคัญน้อยกว่าการพัฒนาทักษะของผู้เรียน
๔. เน้นความสำคัญในการสำรวจทัศนคติและค่านิยมของผู้เรียนให้มากขึ้น
๕. เพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้เรียนมากขึ้น (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่)
๖. ผู้เรียนสามารถได้รับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ทันทีจากผู้สอน
๗. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดขั้นสูง (การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล)

การที่จะให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างชัดเจนนั้น ในที่นี้กำหนดกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้ครอบคลุม Active Learning เป็นลำดับต่อเนื่องเริ่มจาก simple tasks ที่ปลายด้านหนึ่งไปยังปลายอีกด้านหนึ่งที่เป็น complex tasks โดยที่ simple tasks มีระยะเวลาสั้นและค่อนข้างจะไม่มีโครงสร้าง ในขณะที่ complex tasks มีระยะเวลานาน บางครั้งอาจเป็นเวลาเรียนทั้งหมดในครั้งนั้นหรืออาจต่อเนื่องออกไป และมีการวางแผนอย่างระมัดระวังและมีโครงสร้างชัดเจน การจัดการเรียนการสอนให้อยู่ในด้านใดนั้น ไม่สำคัญเท่ากับให้ถือประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ และต้องพิจารณาความพร้อมและปัจจัยต่าง ๆ ด้วย

แผนภาพที่ ๒.๕ แสดงกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้ครอบคลุม Active Learning

^{๙๒}Bonwell, C.C. (n.d.), **Active Learning: Creating Excitement in the Classroom**, [Online], Available from: https://www.ydae.purdue.edu/lct/HBCU/documents/Active_Learning_Creating_Excitement_in_the_Classroom.pdf [20 April 2022].

กระบวนการเรียนรู้สามารถแบ่งเป็น ๒ กระบวนการ คือ

๑. กระบวนการเรียนรู้แบบตั้งรับ (Passive Learning)

- การเรียนรู้โดยการอ่าน ท่องจำ ผู้เรียนจะจำได้ในสิ่งที่เรียนเพียง ๒๐%
- การเรียนรู้โดยการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียวโดยที่ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมอื่นในเวลาที่ครูสอน เมื่อเวลาผ่านไปผู้เรียนจะจำได้เพียง ๒๐% หากในการเรียนการสอนผู้เรียนมีโอกาสได้เห็นภาพประกอบด้วยก็จะทำให้ผลการเรียนรู้คงอยู่ได้เพิ่มขึ้นเป็น ๓๐%
- การเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพิ่มขึ้น เช่น การให้ดูภาพยนตร์ การสาธิต จัดนิทรรศการให้ผู้เรียนได้ดู รวมทั้งการนำผู้เรียนไปทัศนศึกษาหรือดูงาน ก็ทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้น เป็น ๕๐ %

๒. กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

- ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์จนเกิดความรู้ความเข้าใจ นำไปประยุกต์ใช้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า หรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และพัฒนาตนเองเต็มความสามารถ รวมถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ได้รับอภิปราย ให้ฝึกทักษะการสื่อสาร ทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเป็น ๗๐%
- การนำเสนอผลงานทางการเรียนรู้ในสถานการณ์จำลอง ทั้งมีการฝึกปฏิบัติในสภาพจริง มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ จะทำให้ผลการเรียนรู้เกิดขึ้นถึง ๙๐%

๓. หลักการแนวคิดของ Active Learning

แนวคิดของ Active Learning มาจากทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จากข้อสมมติฐาน ๔ ข้อ^{๙๓}คือ

๑. นัยสำคัญของการเรียนรู้ คือ เนื้อหาที่ผู้เรียนจะเข้าใจและยอมรับต้องมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของผู้เรียน
๒. สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้คือ ต้องเรียนผ่านการกระทำ
๓. การเรียนรู้คือ การอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนโดยผู้เรียนมีส่วนร่วมและตอบสนองต่อกระบวนการเรียนรู้
๔. การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตนเอง และเชื่อมโยงไปสู่ผู้เรียนคนอื่น ๆ ทั้งด้านความรู้สึกรวมถึงสติปัญญา

จากสมมติฐานดังกล่าวจึงเป็นแนวคิดสนับสนุนสิ่งที่เรียนรู้ได้ดีที่สุด คือ การได้มีส่วนร่วมในกระบวนการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้น Active Learning คือ ผู้สอนเป็นผู้นำ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

^{๙๓}นนทลี พรธาดาวิทย์, การจัดการเรียนรู้แบบ Active learning, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ทริปเพิ้ลเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๙), หน้า ๒๕ - ๒๖)

เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน กลยุทธ์การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ การทำกิจกรรมด้วยตนเอง ที่เป็นจุดเด่น และสร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

๔. ลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

นนทลี พรธาดาวิทย์^{๙๔} กล่าวถึง Active Learning ว่าเป็นวิธีการที่ผู้สอนสร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เช่น เตรียมตัวอย่างภาพ วิดีทัศน์ และวิธีดำเนินการ เมื่อผู้เรียนดำเนินกิจกรรมจะเกิดแนวคิดและสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองจากความรู้เดิมที่มีอยู่ โดยผู้เรียนทำกิจกรรมในระหว่างเวลาเรียน เช่นการอภิปราย การปฏิบัติการตอบคำถาม การอ่านซึ่งผู้เรียนต้องศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ก่อนเข้าชั้นเรียน ดังนั้นต้องเป็นผู้รู้และเชี่ยวชาญในเนื้อหาที่ทันสมัย รู้กระบวนการที่จะพัฒนาวิธีการเรียนรู้และใช้วิธีการเพื่อที่จะถ่ายทอดเนื้อหา สร้างมาตรฐานการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน เป็นผู้ให้คำแนะนำ อำนวยความสะดวกในชั้นเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีการสะท้อนผลการสอนเพื่อปรับปรุง

Active Learning จึงเป็นการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตน (Transformative Learning) เกิดภาวะผู้นำ มีทักษะในการนำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นเนื้อหาการบูรณาการเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ภายใต้กิจกรรม วิธีการ และกระบวนการที่หลากหลาย สนุกสนาน กระตือรือร้น มีชีวิตชีวาไม่น่าเบื่อ โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และได้ฝึกทักษะการคิดในระดับสูง ผู้สอนมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำ เป็นผู้อำนวยความสะดวกและเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีแรงบันดาลใจให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผลลัพธ์ที่ผู้เรียนได้รับ คือ เกิดทักษะการเรียนรู้ และทักษะการดำรงชีวิตอย่างถาวร สรุปได้ว่าลักษณะของ Active Learning^{๙๕}

๑. ผู้สอนควรกำหนด เป้าประสงค์ (Purposive) โดยเป้าหมายนั้นควรสัมพันธ์กับกิจกรรม/งานที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เน้นการพัฒนาทักษะผู้เรียนมากกว่าการเนื้อหา เน้นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒. ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิด การวางแผนการเรียนรู้ การยอมรับ การประเมินผลและการนำเสนอผลงาน

๓. วิธีการจัดการเรียนรู้สามารถสะท้อน สิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากกิจกรรม และสามารถผู้เรียนได้รับข้อมูลสะท้อนกลับจากผู้สอนทันทีทันใดในการทำกิจกรรม

๔. ควรมีกิจกรรมการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

^{๙๔}นนทลี พรธาดาวิทย์, การจัดการเรียนรู้แบบ Active learning, หน้า ๑๙ - ๒๑.

^{๙๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖-๒๗.

๕. ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ผู้เรียนชื่นชอบ และไม่ชอบ รวมทั้งวิจารณ์เกี่ยวกับเนื้อหาในการเรียนรู้

๖. ผู้สอนต้องออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจ และความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกิจกรรมที่ทำได้ต้องมีจุดหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง แก้ปัญหาได้ตามสภาพจริง (Authentic Situation)

๗. การจัดการเรียนรู้ที่มีการสร้างสถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดในระดับสูง (Higher Order Thinking) ได้แก่การวิเคราะห์การสังเคราะห์ และการประเมินผล เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา หรือสถานการณ์นั้น

๘. การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียน กับชีวิตจริง หรือสถานการณ์จริง รวมถึงการบูรณาการวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

๙. การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเรียนเหมือนไม่เรียน สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น ใช้กระบวนการกลุ่ม และมีการประเมินผลที่หลากหลายทั้งตัวผู้เรียน เพื่อน และผู้สอน

๑๐. การจัดการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเฉพาะการเรียนรู้ภายในห้องเรียน สามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน ที่บ้าน และสามารถเรียนรู้ได้จำบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องทำให้ความรู้ไม่มีขอบเขตจำกัด

ไชยยศ เรืองสุวรรณ^{๔๖} ได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ดังนี้

๑) เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

๒) เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด

๓) ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

๔) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน

๕) ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

๖) เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

๗) เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นทักษะการคิดขั้นสูง

^{๔๖}ไชยยศ เรืองสุวรรณ, Active Learning, ข่าวสารวิชาการ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ประจำเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๓.

๘) เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล, ข่าวสาร, สารสนเทศ, และหลักการสู่การสร้างความคิดรวบยอด

๙) ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง

๑๐) ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้ และการสรุปบทวนของผู้เรียน

๕. บทบาทของครูผู้สอน

ณัชนัน แก้วชัยเจริญกิจ^{๔๗} ได้กล่าวถึงบทบาทของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางของ Active Learning ดังนี้

๑) จัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน กิจกรรมต้องสะท้อนความต้องการใน การพัฒนาผู้เรียนและเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงของผู้เรียน

๒) สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม และการเจรจาโต้ตอบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน

๓) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นพลวัต ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมรวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

๔) จัดสภาพการเรียนรู้แบบร่วมมือ ส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือในกลุ่มผู้เรียน

๕) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ท้าทาย และให้โอกาสผู้เรียนได้รับวิธีการสอนที่หลากหลาย

๖) วางแผนเกี่ยวกับเวลาในการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ทั้งในส่วนของเนื้อหาและกิจกรรม

๗) ครูผู้สอนต้องใจกว้าง ยอมรับในความสามารถในการแสดงออก และความคิดของผู้เรียน

๖. บทบาทของผู้เรียน

ศรัณยู ศรีสมพร^{๔๘} ได้สรุปบทบาทของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้ ดังนี้

^{๔๗}ณัชนัน แก้วชัยเจริญกิจ, ภาวะผู้นำและนวัตกรรมทางการศึกษา: บทบาทของครูกับ Active Learning, [ออนไลน์] แหล่งที่มา. <https://genedu.kku.ac.th>. [๒๘ เมษายน ๒๕๖๕].

^{๔๘}ศรัณยู ศรีสมพร, เทคนิคการสอนเชิงรุกที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้วิทยาศาสตร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://teacherkobwit2010.files.wordpress.com/2013/05/e0b8abe0b899e0b8b1e0b887e0b8aae0b8b7e0b8adatlas.pdf> [๒๘ เมษายน ๒๕๖๕].

๑) กระฉับกระเฉง คือ มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทำทหายอย่างกระฉับกระเฉง และมีความกระตือรือร้นต่อประสบการณ์ใหม่

๒) สะท้อนความคิด คือ ชอบสังเกตการณ์มากกว่าการลงมือปฏิบัติ ทบทวนสิ่งที่เรียนรู้ คิด และตัดสินใจ

๓) ทฤษฎี คือ สนใจในสถานการณ์ที่มีโครงสร้างเป็นระบบมีวัตถุประสงค์ชัดเจนสังเกตระบบหรือรูปแบบ วิเคราะห์และลงข้อสรุป

๔) จริงจัง คือ สนใจในกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม มีประโยชน์และเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง

๗. รูปแบบวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

วิชย เสวกงาม^{๙๙} นำเสนอตัวอย่างวิธีการสอนและเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ดังนี้

๑. Active reading เป็นวิธีที่ให้แต่ละคนอ่านบทความแล้วแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้อ่านกับเพื่อน แล้วนำมาเขียนเป็นแผนผังมโนทัศน์ (Concept map) ลงในกระดาษโปสเตอร์เพื่อทำกิจกรรม Gallery walk ต่อไป หรือการอ่านแล้วจับใจความเพื่อตั้งชื่อเรื่อง

๒. Brainstorming กำหนดหัวข้อและเวลา จากนั้นแบ่งกลุ่มให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อหาข้อสรุป แล้วทุกคนนำเสนอแนวคิดของตน และบันทึกทุกแนวคิดที่มีผู้นำเสนอ

๓. Agree & Disagree Statement ผู้สอนตั้งคำถาม โดยมีตัวเลือกให้ผู้เรียนว่าเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร เช่น อาจใช้ไม่ป้องกันที่มีสี ๒ ด้านต่างกันเป็นอุปกรณ์ช่วยตอบ แล้วเลือกผู้ตอบในแต่ละกลุ่มให้อธิบาย หลังจากนั้นจึงอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งชั้นเรียน

๔. Carousel กำหนดหัวข้อเรื่อง แล้วแบ่งเป็นหัวข้อย่อยที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แบ่งกลุ่มผู้เรียนให้ได้จำนวนกลุ่มเท่ากับจำนวนหัวข้อย่อย จากนั้นเขียนหัวข้อย่อยลงบนกระดาษโปสเตอร์ แล้วติดไว้รอบห้อง แต่ละกลุ่มระดมความคิดและเขียนลงในกระดาษโปสเตอร์ เมื่อครบ ๒-๓ นาที เปลี่ยนไประดมความคิดหน้าโปสเตอร์ถัดไป โดยอ่านแนวคิดของกลุ่มก่อนหน้า ถ้าเห็นด้วยให้ใส่เครื่องหมายถูกและเพิ่มสิ่งที่คิดเห็นแตกต่าง จากนั้นสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน

๕. Concept map ลักษณะคล้ายการเขียน Mind map แต่การเขียนแผนผังมโนทัศน์จะแสดงแนวคิดและใช้คำเชื่อมโยงระหว่างแนวคิด

๖. Gallery walk กำหนดหัวข้อเรื่อง เขียนแนวคิด วิธีการ ลงบนกระดาษโปสเตอร์ แล้วติดไว้รอบ ๆ ห้อง เพื่อให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างการเดินชมผลงาน

^{๙๙}วิชย เสวกงาม, Active learning: What, Why and How, เอกสารประกอบการบรรยาย การจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning, ณ ห้องประชุมลีลาวดี ชั้น ๑ อาคารเรียน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

๗. Role playing การแสดงบทบาทสมมุติ เป็นวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกการแสดงออกตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ เพื่อเป็นประสบการณ์ที่จะนำไปแก้ไขปัญหาและสถานการณ์จริงในชีวิต ผู้เรียนได้เรียนรู้การแสดงออก ฝึกวางแผนการทำงานร่วมกัน เข้าใจ ความรู้สึกและพฤติกรรมทั้งของตนเองและผู้อื่น เช่น การทำกิจกรรม “กำเนิดของยูคาริโอต” ผู้สอนจะกำหนดบทบาทแล้วเขียนไว้ในกระดาน ให้ผู้เรียน ๖ คน จับฉลากเลือกว่าจะแสดงบทบาทโดยไม่ให้ปรึกษากัน หรือผู้เรียนวางแผนและกำหนดบทบาทด้วยตนเอง แล้วให้แสดงบทบาทสมมุติตามบทบาทที่ตนเองได้รับ หลังจากนั้นจะตั้งคำถามและให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นว่าผู้แสดงแต่ละคนทำหน้าที่อะไร และทำหน้าที่นั้นได้ดีหรือไม่จุดใดต้องแก้ไขหรือปรับปรุง

๘. Think-pair-share ผู้สอนเป็นผู้ตั้งคำถามให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบด้วยตนเอง จากนั้นจึงอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันกับเพื่อนในชั้นเรียน เริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ แล้วจึงนำเสนอ ต่อกลุ่มใหญ่

๙. Predict-observe-explain จำลองสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนเขียนทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้น สังเกตและบันทึกผล อธิบายสิ่งที่สังเกตได้ อาจทำการทดลองสำรวจหรือค้นคว้าเพิ่มเติมได้ เช่น กิจกรรมพลังงานเพื่ออนาคต ผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะได้รับอุปกรณ์การทดลอง ได้แก่ แผ่นโซลาเซลล์ ๒ ชนิด มัลติมิเตอร์ ไม้มรบัด กระดาษสีดำ และโคมไฟ เพื่อให้แต่ละกลุ่มทำการทดลองเพื่อวิเคราะห์ว่าแผ่นโซลาเซลล์ชนิดใดมีประสิทธิภาพดีกว่ากัน และให้ออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ นำเสนอผลงานกลุ่มหน้าชั้นเรียน เป็นต้น

๑๐. Clarification pause เมื่ออธิบายถึงประเด็นที่สำคัญ ผู้สอนควรให้เวลาผู้เรียนตกผลึกความคิด และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามหากต้องการคำอธิบายเพิ่มเติม (ผู้สอนควรจะเดินไปรอบห้อง เพราะผู้เรียนมักไม่กล้าถามหน้าชั้นเรียน)

๑๑. Card sorts ผู้สอนจัดเตรียมบัตรคำ บัตรภาพไว้ให้ผู้เรียนจัดกลุ่มบัตรภาพนั้น ๆ และต้องอธิบายเกณฑ์ที่ใช้จัดกลุ่มให้เพื่อนและผู้สอนฟัง และอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน

๑๒. Chain Note ผู้สอนเตรียมคำถาม/ข้อความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ต้องการไว้ โดยอาจพิมพ์ลงบนกระดาน แล้วให้ผู้เรียนแต่ละคนตอบคำถามหรือข้อความนั้น ๆ เพียง ๑ - ๒ ประโยค จากนั้นส่งต่อกระดาษแผ่นนั้นให้เพื่อนที่นั่งถัดไปเพื่อช่วยกันตอบคำถามนั้นให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นสามารถใช้ก่อนเรียนหรือหลังเรียนได้ และควรส่งกระดาษแผ่นนั้นกลับในทิศทางเดิม เพื่อให้ผู้ที่เขียนก่อนได้อ่านความเห็นทั้งหมดด้วย

๑๓. Students' Reflection เป็นการให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิด อาจจะให้ผู้เรียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ในคาบเรียน เสนอแนะเกี่ยวกับการเรียน ถามคำถามที่ยังสงสัย หรือให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน เช่น Know-Want-Learned เมื่อเริ่มต้นบทเรียน ให้ผู้เรียนเขียนสิ่งที่รู้และสิ่งที่อยากรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่จะเรียน เมื่อจบบทเรียน ให้ผู้เรียนเขียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ Got-

Need และ Exit Ticket เมื่อจบบทเรียน ให้ผู้เรียนเขียนสิ่งที่ได้เรียนรู้ อาจเป็นการสรุปร่วมกันที่หน้าชั้นเรียน และวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้จากสิ่งที่อยากรู้เพิ่มเติม Diary/ Journal Note เขียนสรุป สิ่งที่ได้เรียนรู้ คำถามที่ยังสงสัย

๑๔. Guided Lecture ผู้สอนนำเสนอข้อมูลโดยการบรรยายและผู้เรียนจดบันทึก จากนั้นผู้เรียนจะได้รับเวลาสั้น ๆ ในการตรวจบันทึกของพวกเขา หลังจากตรวจสอบบันทึกของตนเอง ผู้เรียนจะร่วมกันหารือเกี่ยวกับการบันทึกของพวกเขาในกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อให้แน่ใจว่าพวกเขาจดบันทึกข้อมูลที่ถูกต้อง

๑๕. Responsive Lecture ผู้เรียนสร้างรายการของคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับเนื้อหาในรายวิชา แล้วจัดอันดับความสำคัญของคำถาม ผู้สอนจะการใช้การจัดอันดับของคำถามนี้เป็นโครงสร้างสำหรับการบรรยายและการอภิปราย

๘. บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

การจัดการเรียนรู้ Active Learning ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการทำหน้าที่สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก แนะนำ ช่วยเหลือ ดูแล และกระตุ้นผู้เรียนในการเรียนรู้ ดังที่นันทสิทธิ์ ธาตาวีทย์^{๑๐๐} กล่าว คือ

๑. ผู้สอนเป็นผู้วางแผนกิจกรรม หรือเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน เน้นผลที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดวิธีการเรียนรู้ของตนเอง

๒. เป็นคนสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม และการเจรจาโต้ตอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้สอน และเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน

๓. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมที่สนใจรวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

๔. จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaboratory Learning) ส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือในกลุ่มผู้เรียน

๕. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการทั้งเนื้อหาสาระ วิธีการ และฝึกให้ผู้เรียนได้มีการบูรณาการเนื้อหาสู่การประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง

๖. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ท้าทาย และหลากหลาย แม้รายวิชาที่เน้นทางด้านการบรรยายหลักการ และทฤษฎีก็สามารถจัดกิจกรรมเสริม อาทิ การอภิปราย การแก้ไขสถานการณ์ที่กำหนด เสริมเข้ากับกิจกรรมการบรรยาย

^{๑๐๐}นันทสิทธิ์ พรธาดาวีทย์, การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning, หน้า ๒๕.

๗. วางแผนในเรื่องของเวลาการสอนอย่างชัดเจน ทั้งในประเด็นเนื้อหา และกิจกรรมในการเรียน ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนรู้แบบ Active Learning ใช้เวลาการจัดกิจกรรม

๘. ใจกว้าง ยอมรับในความสามารถในการแสดงออก และความคิดเห็นที่ผู้เรียนนำเสนอ

๙. บทบาทผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

๑. มีความรับผิดชอบ เตรียมตัวล่วงหน้าให้พร้อมที่จะเรียนรู้ศึกษา และปฏิบัติงานในสิ่งที่ผู้สอนมอบหมายให้ศึกษาล่วงหน้า

๒. ให้ความร่วมมือกับผู้สอนในการจัดการเรียนรู้เริ่มจากการวางแผนการจัดการเรียนรู้การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผล

๓. มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น

๔. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ การทำงานเป็นทีม และการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

๕. มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

๖. มีการใช้ความคิดเชิงระบบ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์การคิดเชิงเหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณการคิดเชื่อมโยง และการคิดอย่างสร้างสรรค์

๗. มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้เพราะการเรียนรู้ไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่อ แต่การเรียนแบบสนุกสนาน มีชีวิตชีวา

๑๐. ข้อดีของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้^{๑๐๑}

๑. เป็นแรงขับที่ทำให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา

๒. ส่งเสริม และพัฒนาทักษะการสร้างการทำงานเป็นทีม สร้างความแข็งแกร่งของเครือข่ายการเรียนรู้ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

๓. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการค้นพบแนวคิดและการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

๔. ส่งเสริมการเรียนรู้ให้สนุกสนานมีแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันในรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละคน ทำให้การเรียนสนุก และสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่ตื่นตัวเสริมพลังทางบวก และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างมีชีวิตชีวา

๕. สามารถนำเนื้อหาที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริง

^{๑๐๑}นนทลี พรธาดาวิทย์, การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning, หน้า ๒๕.

๖. เพิ่มช่องการสื่อสารกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน
๗. ช่วยสร้างความคงทนในการจดจำข้อมูล และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้
๘. เป็นการเตรียมเส้นทางให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า ยอมรับ และได้รับสิ่งตอบแทน

๑๑. ข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นวิธีการที่ดีแต่อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนรู้ทุกรูปแบบย่อมมีข้อจำกัด ดังนี้^{๑๐๒}

๑. การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ต้องใช้เวลาจึงอาจทำให้ผู้สอนไม่สามารถจัดการเวลาที่มีอยู่กับจำนวนเนื้อหาหลักสูตรที่มากได้
๒. การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ต้องใช้เวลาในการเตรียมการ ดังนั้นหากผู้สอนที่มีภาระงานสอนมากจะไม่สามารถใช้การเรียนรู้แบบ Active Learning ได้
๓. การใช้การเรียนรู้แบบ Active Learning ในห้องเรียนที่มีขนาดใหญ่ จำนวนผู้เรียนมากอาจมีข้อจำกัดในการดูแล ควบคุมให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางที่ผู้สอนวางแผนได้ยาก
๔. ผู้สอนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงคิดว่าตนเองเป็นผู้บรรยายที่ดีจะไม่ยอมรับวิธีการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการมากกว่าผู้สอน
๕. ความต้องการวัสดุอุปกรณ์จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการสอนแบบ Active Learning ในห้องเรียนต้องมีความพร้อมในการเรื่องวัสดุอุปกรณ์
๖. ผู้เรียนต่อต้านวิธีการสอนที่ไม่ใช่การบรรยาย เนื่องจากผู้เรียนจะคุ้นชินกับการเรียนโดยวิธีการรับรู้จากผู้สอนมากกว่าการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามคำแนะนำของผู้สอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

๑๒. การบูรณาการ ICT กับการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทต่อการศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ และการสื่อสารโทรคมนาคมมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาและมีบทบาทสำคัญในการช่วยในเรื่องการค้นหาข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ทันสมัย ช่วยให้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการเรียนการสอนให้มีคุณภาพมากขึ้น อีกทั้งช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่มากมาย หรือในโลกแห่งความรู้ (World Knowledge) ซึ่งผู้เรียนมีความสามารถที่จะเรียนเวลาใด สถานที่ใด หรือแม้กระทั่งจะเรียนรู้กับใครก็ได้ตามความสนใจของแต่ละคน จึงเกิดความยืดหยุ่นในการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้สรุปความสามารถของครูและผู้เรียน ไว้ดังนี้

^{๑๐๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙.

ครูผู้สอน

ครูผู้สอนควรมีความรู้และทักษะไอซีทีในระดับสูง รวมถึงความเข้าใจในการพัฒนาการของการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

๑. สมรรถนะด้านไอซีทีจะช่วยให้ผู้สอนมีความรู้อย่างกว้างขวาง มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล เพื่อสามารถเป็นผู้แนะนำแก่ผู้เรียนได้

๒. คอมพิวเตอร์จะเป็นเครื่องมือหลักสำคัญสำหรับผู้สอนเพื่อเข้าถึงทรัพยากรการเรียนการสอนเตรียมแผนการสอนให้การบ้าน และติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองนักเรียน ผู้สอนคนอื่น ๆ และผู้บริหาร

๓. ผู้สอนควรได้รับการอบรมในการใช้ไอซีทีและสามารถบูรณาการไอซีทีในกิจกรรมการเรียนการสอนได้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างวิเคราะห์และสร้างสรรค์

๔. ผู้สอนควรติดตามพัฒนาการและความก้าวหน้าของไอซีทีเพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนได้

๕. ครูไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ ใช้คอมพิวเตอร์เป็น และไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้ และต้องมีวิชาสอนด้วยการบูรณาการไอซีที

ผู้เรียน

ผู้เรียนสามารถใช้ไอซีทีเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยมีจุดมุ่งหมายคือ

๑. การรู้เทคโนโลยีและการรู้สารสนเทศ ในระดับพื้นฐานเพื่อสามารถเข้าถึงและสามารถใช้ไอซีที เพื่อการค้นคว้า รวบรวม และประมวลผลจากแหล่งต่าง ๆ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่

๒. บูรณาการความรู้ด้านเทคโนโลยีและทักษะการจัดการสารสนเทศเพื่อพัฒนาความสามารถใน การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม

๓. กระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณค่า ทักษะคิด และจริยธรรมในเชิงบวกในการใช้ไอซีทีซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและกระบวนการคิดอย่างวิเคราะห์

๔. ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเข้าถึงใช้ และเรียนรู้ทักษะไอซีทีในการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักสูตรพื้นฐาน

๕. ต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสในการใช้และพัฒนาความรู้ไอซีทีในทุกสาขาวิชา และเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนมีการใช้ไอซีทีให้มากขึ้น

๖. กระบวนการเรียนการสอนต้องไม่จัดเฉพาะในชั้นเรียนเท่านั้น ผู้เรียนควรมีโอกาสสัมผัสโลกภายนอกผ่านเครือข่ายไอซีที การรู้ไอซีที และมีการพัฒนาการของทัศนคติที่ดีต่อไอซีทีตามความต้องการของแต่ละคน

๗. นักเรียนทุกคนที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และปีที่ ๖ สามารถใช้โปรแกรมประมวลคำและตารางการคำนวณได้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕ สามารถเขียนโปรแกรมได้

๘. นักเรียนทุกคนในโรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ ๑-๑๐๐ คนขึ้นไป ใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลได้

ดังนั้น การนำเสนอวัฒนธรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จึงเป็นการส่งเสริมให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เป็นสำคัญที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจัดทำเป็น การเปลี่ยนบทบาทในการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการเป็น “ผู้รับ” มาเป็น “ผู้เรียน” และเปลี่ยนบทบาท ของครูจาก “ผู้สอน” หรือ “ผู้ถ่ายทอดข้อมูลความรู้” มาเป็น “ผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้” ให้ ผู้เรียน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงบทบาทนี้ เท่ากับเป็นการเปลี่ยนจุดเน้นของการเรียนรู้ว่าอยู่ที่ผู้เรียน มากกว่าอยู่ที่ผู้สอนผู้เรียนจึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน เพราะบทบาทในการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ

๑๓. การพัฒนาครูผู้สอนจัดการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

การขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ และนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๙ คณะกรรมการการ อาชีวศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา^{๑๐๓} ดังนี้

๑. ด้านการเพิ่มปริมาณผู้เรียนสายอาชีพ กำหนดเป้าหมายของการดำเนินงานโดย

๑.๑ รักษาเป้าหมายผู้เรียนในระดับ ปวช. การเพิ่มปริมาณผู้เรียนในระดับ ปวส.

๑.๒ ลดปัญหาการออกกลางคัน โดยวางเป้าหมายให้ลดลงร้อยละ ๕ ด้วยการ ป้องกัน/ดูแลรายบุคคล การวิจัยพัฒนา แก้ปัญหารายวิทยาลัย/รายสาขาวิชา การวิเคราะห์แก้ปัญหาเชิงระบบ กลุ่มเป้าหมายใน ๕๐ วิทยาลัยที่มีปัญหาการออกกลางคันสูง

๑.๓ จัดการเรียนการสอนในระดับพื้นที่และภาพรวมตามความต้องการในแต่ละ สาขา

๑.๔ เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าเรียนสายอาชีพด้วยระบบโควตา

๑.๕ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายผู้มีส่วนสำคัญต่อการเลือกเรียนอาชีวศึกษาในเชิงรุก ซึ่ง ได้แก่ นักเรียน และผู้ปกครอง

๒. ด้านการขยายโอกาสในการเรียนอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ

๒.๑ จัดอาชีวศึกษาครอบคลุมทุกพื้นที่ สาขาอาชีพ การขยายกลุ่มเป้าหมาย

^{๑๐๓}สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, การขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล นโยบาย กระทรวงศึกษาธิการ และนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.vec.go.th/>, [๒๐ เมษายน ๒๕๖๕].

๒.๒ จัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษาในรูปแบบกลุ่มจังหวัด ๑๘ กลุ่มจังหวัดและ กรุงเทพมหานคร รวม ๑๙ สถาบัน และสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร ภาคละ ๑ แห่ง จำนวน ๔ แห่ง

๒.๓ จัดตั้งสถานศึกษาอาชีวะอำเภอในกลุ่มอำเภอขึ้นหนึ่ง

๒.๔ ส่งเสริมการจัดอาชีวะขายแดนใต้สู่สันติสุข ศูนย์ฝึกอบรมอาชีวะ อาชีวะสองระบบ และการจัดหลักสูตรอาชีวะท้องถิ่น และสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส

๒.๕ มุ่งผลิตและพัฒนากำลังคนในสาขาที่เป็นความต้องการของตลาดแรงงาน สาขาที่เป็นนโยบายรัฐบาล และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยการจัดอาชีวศึกษาเฉพาะทาง อาทิ บีโตร์เคมี การสร้างเขตรุ่นใหม่ คริวไทยสู่ครัวโลก พลังงานทดแทน โลจิสติกส์/รถไฟความเร็วสูง อัญมณี ยานยนต์ ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ ท่องเที่ยว/โรงแรม ฯลฯ

๒.๖ ขยายกลุ่มเป้าหมายอาชีวะในโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน และอาชีวะเพื่อคนพิการ อาชีวะวัยแรงงาน อาชีวะสูงวัย อาชีวะเพื่อสตรี อบรมระยะสั้น/ตลาดนัดอาชีพ ศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน เทียบโอนความรู้และประสบการณ์ เพื่อต่อยอดและพัฒนาทักษะทั้ง Upgrade Skills และ Re Skills ร่วมจัดอาชีวศึกษาในสถานพินิจ เรือนจำ ค่ายทหาร และ อปท. ฯลฯ

๒.๗ สนับสนุนให้หน่วยงาน/องค์กร ร่วมจัดอาชีวศึกษาซึ่งได้แก่ สถานประกอบการ อปท. และภาคเอกชนจากสาขาอาชีพต่าง ๆ ฯลฯ

๒.๘ จัดอาชีวะทางเลือก อาชีวะทายาท วิทยาลัยอาชีวศึกษาฐานวิทยาศาสตร์ อาชีวะอินเตอร์ และอาชีวะเทียบโอนประสบการณ์

๒.๙ เพิ่มช่องทางการเรียนอาชีวศึกษาด้วย อาชีวะทางไกล และเครือข่ายวิทยุเพื่อการศึกษาและพัฒนาอาชีพ (R-radio network)

๓. ยกระดับคุณภาพการจัดอาชีวศึกษา

๓.๑ ระดับสถานศึกษา และระดับห้องเรียน ส่งเสริมคุณภาพและสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการจัดอาชีวศึกษาโดย

๑) พัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง Constructionism, Project Based Learning Authentic Assessment, การเพิ่มพูนทักษะประสบการณ์จากการเรียนในสถานที่จริง/สถานการณ์จริง อาทิ Fix It Center และกรณีภัยพิบัติ

๒) พัฒนาระบบนิเทศ การจัดการความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์จากครูรุ่นพี่สู่ครู รุ่นใหม่ (นิเทศภายใน) และการนิเทศทางไกล

๓) สร้างความเข้มแข็งการประกันคุณภาพภายใน สนับสนุนให้ทุกวิทยาลัยผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกระดับดีมาก และเตรียมพร้อมรับการประเมินระดับสากล

๔) ยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็ก ให้เป็นตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งตามความต้องการของพื้นที่ และการให้บริการกลุ่มเป้าหมายพิเศษ อาทิ คนพิการ, วัยทำงาน, สูงวัย, สตรี ฯลฯ

๕) ใช้ ICT เพื่อการเรียนการสอน สนับสนุนความพร้อมในด้าน Hardware สื่อการเรียนการสอน ส่งเสริมการประกวดสื่อ/สื่อออนไลน์ และจัดตั้งวิทยาลัยต้นแบบการใช้ ICT เพื่อการเรียนการสอน

๖) พัฒนาครู สร้างเครือข่ายครู Social Media และ Network สนับสนุนให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ

๗) จัดหาสื่อ/หนังสือ วัสดุฝึก อุปกรณ์การเรียนการสอน ที่ทันสมัยและเพียงพอ

๓.๒ ระดับผู้เรียน ยกระดับความสามารถของผู้เรียนเพื่อให้ผู้สำเร็จอาชีวศึกษา มีขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งสมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะการทำงานตามตำแหน่งหน้าที่ (Function Competency) โดยใช้ V-NET การประเมินด้านมาตรฐานวิชาชีพและการประเมินระดับห้องเรียน สร้างเสริมทักษะอาชีพในอนาคตด้วยกิจกรรมองค์การวิชาชีพปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วิถีประชาธิปไตย ความมีวินัย เสริมสร้างทักษะชีวิต ความสามารถด้านนวัตกรรม/สิ่งประดิษฐ์ การเป็นผู้ประกอบการ พัฒนาทักษะการคิดบนพื้นฐาน Competency Based Technology Based Green Technology และ Creative Economy รวมทั้งการแก้ปัญหาด้านพฤติกรรมและการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ อาทิ สุภาพบุรุษอาชีวะ ลูกเสือ กีฬา และการป้องกัน/แก้ไขการทะเลาะวิวาท

๓.๓ เตรียมผู้เรียนสู่การเป็นประชาคม ASEAN โดยการเพิ่มจำนวนสถานศึกษา English Program (EP) Mini English Program (MEP) ทุกจังหวัด ใช้หลักสูตร/สื่อต่างประเทศ สนับสนุนการฝึกงานต่างประเทศ/บริษัทต่างประเทศและในประเทศ ยกระดับทักษะด้านภาษาอังกฤษในงานอาชีพ ส่งเสริม การเรียนรู้ภาษาประเทศคู่ค้า จัดระบบ Sister School ทุกประเทศใน ASEAN

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แสงทอง เรืองศิลป์ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการดำเนินงานสถานศึกษาวิถิพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔: กรณีศึกษา สถานศึกษาไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง)” ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง) ได้ดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถิพุทธของกระทรวงศึกษาธิการดังนี้

๑. ด้านการบริหารจัดการได้เตรียมการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และปรึกษาพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถ ได้เตรียมความพร้อมทั้งบุคลากร นักเรียนและผู้ปกครอง จัดอาคารสถานที่ให้

ร่วมนิสัยงามเหมาะสมกับวิถีพุทธแล้วดำเนินการจัดทำคู่มือแนวทางในการปฏิบัติ และได้ปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประเมินผลการดำเนินงาน แล้วประชาสัมพันธ์เผยแพร่ต่อไป

๒. ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ ได้จัดกิจกรรมสอดแทรกวิถีพุทธเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนในการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น

๓. ด้านการจัดกิจกรรมสถานศึกษาวิถีพุทธ ได้จัดกิจกรรมวิถีพุทธรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา และปฏิบัติธรรมรักษาศีล ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๔. ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากรได้ให้บุคลากรรับการฝึกอบรม/การปฏิบัติพัฒนาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

๕. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน สถานศึกษาได้ร่วมมือกันกับวัดและชุมชน เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน จัดกิจกรรมร่วมกันเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา^{๑๐๔}

สรุปชาติ อินแถลง ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑: กรณีศึกษาสถานศึกษาบ้านดัวน้อย” ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาบ้านดัวน้อยได้ดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการดังนี้

๑. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ได้มีการเตรียมการศึกษาจากเอกสารต่างๆ มีการเตรียมบุคลากรทั้งครูนักเรียน ผู้ปกครอง อาคารสถานที่ มีการเตรียมกิจกรรม มีการดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด มีการพัฒนาปรับปรุง ประเมินผล และเผยแพร่

๒. ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้มีการบูรณาการหลักธรรมสอดแทรกทุกกลุ่มสาระ เน้นกระบวนการไตรสิกขา ผ่านกระบวนการ กินอยู่ ดู ฟัง เป็น ครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างสอนให้รู้ อยู่ให้เห็น พัฒนาผู้เรียนให้สมดุลทุกด้าน นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

๓. ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมประจำเดือน กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๔. ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากร ให้เข้ารับการอบรมศึกษาดูงาน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

^{๑๐๔}แสงทอง เรืองศิลป์, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔: กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง)”, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

๕. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน ได้ร่วมมือกับวัดและชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ ชุมชนมาใช้บริการในสถานศึกษา มีการประชาสัมพันธ์สถานศึกษา^{๑๐๕}

บำรุง แสณณรงค์ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงาน สถานศึกษาวิถีพุทธในสถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า

๑. การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในสถานศึกษา ประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพอยู่ในระดับมาก และเมื่อ พิจารณาในเป็นด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธใน สถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่จำแนกตามการอบรม แนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธและขนาด สถานศึกษา เป็นดังนี้

๑) ครูที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถี พุทธ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาในราย ด้าน คือด้านกายภาพและด้านการบริหารจัดการโดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนในด้านกิจกรรม พื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่ผ่านการอบรมมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรม

๒) ครูที่มีเจตคติต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธต่างกัน มีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธโดยรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่เจตคติดีมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่เจตคติไม่ดี

๓) ครูที่ปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีส่วนรวมในการดำเนินงาน สถานศึกษาวิถีพุทธโดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็กมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ ปฏิบัติงานสอนอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่^{๑๐๖}

^{๑๐๕}สุรชาติ อินแสง, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาเลย เขต ๑: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๑๐๖}บำรุง แสณณรงค์, “การส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร”, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

เฉลิมรัก สดใส ได้วิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สถานศึกษาประถมศึกษา ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร และด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์ สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน จำแนกตามระดับการศึกษา ขนาดสถานศึกษาและประสบการณ์ทำงาน ผลการวิจัยพบว่า

๑. การส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

๒. การเปรียบเทียบการส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามความเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการส่งเสริมการดำเนินงานโดยรวมและรายด้านได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ และด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับครูที่อยู่ในสถานศึกษาขนาดต่างหากมีการส่งเสริมโดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ มีการส่งเสริมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีการส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยรวมและรายด้านได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร และด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. การศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู พบว่า

๑) มีปัญหาในเรื่องงบประมาณในการจัดบรรยากาศสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้และกิจกรรม พฤติกรรมทางคุณธรรมของนักเรียนปฏิบัติเฉพาะในสถานศึกษา การจัดอบรมให้บุคลากรไม่ครอบคลุม บุคลากรมีไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรม และครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนเพื่อพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา

๒) ข้อเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนความรู้ ความเข้าใจ งบประมาณและกำหนดกรอบการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมสถานศึกษาวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และควรนำนักเรียนเรียนและร่วมกิจกรรมกับวัดให้มาก ๆ เป็นวิถีชีวิตเหมือนพุทธศาสนิกชน ส่งเสริมให้บ้าน วัด ชุมชนร่วมจัด

กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ^{๑๐๗}

ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์ ได้ศึกษา “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในภาคตะวันออก” ตามแนวการดำเนินงาน ๕ ด้าน คือ ด้านศักยภาพสภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ และเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ ภาคตะวันออกและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในภาคตะวันออก ผลการศึกษาพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในภาคตะวันออก พบว่าสถานศึกษาวิถีพุทธจะประสบความสำเร็จต้องพัฒนาที่ตัวบุคคล คือ ครูก่อน ครูต้องเป็นครูวิถีพุทธจริง ๆ หรือไม่ก็ต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กันกับเด็กนักเรียน^{๑๐๘}

ณัฐวุฒิ อรุณพานิช ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่นนอกนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรสถานศึกษาวิถีพุทธ ด้านจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา และด้านการก่อกลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน

๑. ด้านบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ๕ อันดับแรก ได้แก่

- ๑) ระดมความคิดจากทุกฝ่าย สํารวจ วิเคราะห์ภารกิจ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางของสถานศึกษาวิถีพุทธ
- ๒) ผู้บริหาร ครู บุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ แนวทางการดำเนินการ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา ตามแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธอย่างชัดเจนตามสภาพและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น
- ๓) จัดทำแผนปฏิบัติการ โครงการ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารงานตามแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ ทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว
- ๔) แต่งตั้งผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามปฏิทินปฏิบัติการที่เน้นวิถีพุทธ โดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ในการปฏิบัติการ

^{๑๐๗}เฉลิมรัก สดใส, “การส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๐๘}ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์, “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

๕) กำหนดแนวทางพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน เต็มตามศักยภาพ ตามหลักการ พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการที่หลากหลาย

๒. ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรสถานศึกษาวิสุทธิ ๕ อันดับแรก ได้แก่

๑) เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครูและบุคลากรในสถานศึกษาตามแนวทางวิสุทธิ

๒) วางแผนพัฒนาบุคลากรโดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสม กับลักษณะของบุคลากร

๓) พัฒนาบุคลากรให้เข้าใจหลักแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาวิสุทธิ ตลอดจนการปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน

๔) ให้การยกย่อง ชมเชยแก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างที่ดี

๕) จัดฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๓. ด้านการจัดวิสุทธิสู่การเรียนรู้ ๕ อันดับแรก ได้แก่

๑) กำหนดหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวทางสถานศึกษาวิสุทธิ โดยเน้นหลัก ไตรสิกขา ให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรแกนกลาง

๒) พัฒนาบุคลากรให้เข้าใจหลักการและแนวทางการดำเนินงานตามแนวทางการ ดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิ ตลอดจนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

๓) จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญ ผู้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร

๔) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้ง ในและนอกสถานศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

๕) บูรณาการเรียนรู้อตามแนววิสุทธิลงในแผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการ เรียนรู้

๔. ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา ๕ อันดับแรก ได้แก่

๑) จัดกิจกรรมประจำวันอย่างหลากหลาย ต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัย ทั้งด้านความประพฤติ สมาธิ และปัญญา ให้เกิดการพัฒนาทั้งสามด้านไป พร้อมๆ กัน

๒) จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ

๓) จัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาทั้งในสถานศึกษาและชุมชน

๔) นำนักเรียนเข้าวัดฟังธรรมทุกวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๕) ครูและนักเรียนร่วมกันจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา

๕. ด้านการก่อกลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน ๕ อันดับแรก ได้แก่

๑) เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาตามแนวทางวิถีพุทธในทุกด้านโดยเฉพาะการพัฒนานักเรียน

๒) จัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ ให้เกิดกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่มีผลต่อพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียน

๓) สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันตามประเพณี

๔) เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้

๕) ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามแนวทางวิถีพุทธของสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ให้สาธารณชนทราบ^{๑๐๙}

วรเทพ เวียงแก้ว ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานตามสถานศึกษาวิถีพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๕” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีต่อการดำเนินงานตามสถานศึกษาวิถีพุทธ และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานตามสถานศึกษาวิถีพุทธ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ทัศนคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการดำเนินงานตามสถานศึกษาวิถีพุทธโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้ง ๕ ด้าน มีทัศนคติอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา ดังนี้

๑) ปัญหาการดำเนินงานด้านกายภาพ คือ สถานศึกษาไม่จัดห้องจริยธรรมเป็นสัดส่วน หนังสือและสื่อการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีน้อย และได้ให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับแนวทางแก้ไข ปัญหา คือ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำสถานศึกษาควรโดดเด่นและสง่างาม

๒) ปัญหาการดำเนินงานด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต คือ นักเรียนบริโภคปัจจัยสี่อย่างฟุ่มเฟือยไม่ประหยัด และได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหา คือ การประกาศยกย่องและให้รางวัลคนทำความดีเพื่อให้เป็นแบบอย่าง

๓) ปัญหาการดำเนินงานด้านการเรียนการสอน คือ การจัดการเรียนรู้พุทธศาสนาขาดการบูรณาการจากประสบการณ์ที่ใกล้ตัวนักเรียน เช่น พระสงฆ์ วัดในหมู่บ้านและชุมชน และได้ให้

^{๑๐๙} ธีรวัฒน์ อรุณพานิช, “การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑”, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๘). บทคัดย่อ.

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาคือ แผนการจัดการเรียนรู้ของครูควรเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม

๔) ปัญหาการดำเนินงานด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ คือ การฝึกอบรม บุคลากร และนักเรียนให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหในเรื่องนี้

๕) ปัญหาการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ คือ นโยบายระดับสูงไม่มีความชัดเจน และต่อเนื่อง ขาดการสนับสนุน กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหในเรื่องนี้^{๑๑๐}

เจษฎา สิงหระ ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในจังหวัดอ่างทอง” โดยแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธมีตัวชี้วัด ๓ เรื่อง ได้แก่ ความรู้ เจตคติและความพร้อม โดยแต่ละตัวชี้วัดจะศึกษาจากองค์ประกอบ ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา วิถีพุทธ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรสถานศึกษาวิถีพุทธ และด้านเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน พบว่า

๑. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสถานศึกษาวิถีพุทธจำนวน ๒๕๐ คน จากสถานศึกษาวิถีพุทธ ๕๐ สถานศึกษา มีความรู้ในการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธระดับมากในทุกด้าน รวมทั้งมีเจตคติต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธระดับเห็นด้วยมากที่สุดในทุกด้าน อีกทั้งมีความพร้อมในการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในทุกด้านด้วย

๒. ปัญหาในการดำเนินงานในสถานศึกษาวิถีพุทธที่พบมาก ได้แก่ ขาดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์และการผลิตสื่อ และขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินงานทางงบประมาณเอง

๓. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาคือ คณะผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ช่วยผู้บริหาร รวมถึงครูผู้สอน ควรให้ความสำคัญในการนิเทศติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ควรมีการนำกิจกรรมที่แสดงถึงความร่วมมือระหว่างวัด/คณะสงฆ์และชุมชนเข้ามาใช้ มีนโยบายสร้างสภาพแวดล้อมบริเวณสถานศึกษาให้มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติ ควรจัดให้มีการฝึกอบรมพัฒนาความรู้และสภาวะทางจิตใจแก่บุคลากรในสถานศึกษา และประสานขอความร่วมมือกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและพระสงฆ์ เพื่อจัด

^{๑๑๐}รศ.ดร. เวียงแก้ว, “ทัศนคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอหนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๕”, วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๑๕.

กิจกรรมร่วมกันเป็นประจำต่อเนื่องและสม่ำเสมอ^{๑๑๑}

ชาตรี นามคุณ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาแกนนำสถานศึกษาวิสุทธิพร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

๑. ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม โดยภาพรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ควรจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการคิด โดยมีป้ายคติธรรม ป้ายนิเทศในทุกพื้นที่ของสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนเกิดการซึมซับความดีงามในใจ ควรจัดสวนหย่อมในบริเวณสถานศึกษา เพื่อเป็นที่พักผ่อนและทำกิจกรรมของนักเรียน ควรส่งเสริมการปลูกต้นไม้ในสถานศึกษาเพื่อเพิ่มร่มเงาและความร่มรื่นให้สถานศึกษา ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำสถานศึกษา ควรอยู่ในที่ที่สามารถเห็นและแสดงความเคารพทั้งเวลามาเรียนและเวลากลับบ้าน

๒. ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรภาพ โดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ควรจัดกิจกรรมในสถานศึกษาที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพี่ - น้อง โดยให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ส่งเสริมให้ครู ผู้ปกครอง ประพติตนเป็นแบบอย่างวิสุทธิพร ผ่านการเชิดชู ชื่นชมบุคคลที่ประพติตนเป็นแบบอย่าง นำนักเรียนเข้าทำกิจกรรมของวัดและชุมชน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และทัศนคติที่ดีต่อกัน และควรมีกิจกรรมที่ครู นักเรียน ผู้ปกครองสามารถทำงานร่วมกันได้และมีปฏิสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ

๓. ด้านคุณลักษณะที่ดีของบุคลากรในสถานศึกษาวิสุทธิพร โดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ผู้บริหารควรมีความเป็นภาวะผู้นำในการปฏิบัติตนในกรอบของศีล ๕ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู และนักเรียน

๔. ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การบริหารงานโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

๕. ด้านการมีส่วนร่วม บวร โดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนาเพื่อให้บ้าน วัด สถานศึกษาได้รับประโยชน์ ได้แก่ ส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้อง (ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง) เข้าใจในหลักปรัชญาการศึกษาตามแนววิสุทธิพร และสร้างสรรค์ความร่วมมือตามหลัก บวร (บ้าน วัด สถานศึกษา) ส่งเสริมให้บ้าน (ชุมชน) วัด สถานศึกษาทำกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่าง ๆ สอดแทรกวิถีพุทธเข้าไปในชุมชน ให้วัดแสดงธรรมเรื่องสถานศึกษาวิสุทธิพรให้ชุมชนเกิดความเข้าใจ

๖. ด้านกระบวนการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โดยภาพรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ จัดกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนเป็นผู้มีวิจารณญาณในการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น และฝึกให้รู้จักการวางแผนชีวิตและมีทักษะชีวิต จัดกิจกรรมให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการรักษาศีลเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข และควรมีการหารูปแบบกิจกรรม

^{๑๑๑}เจษฎา สิงหระ, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพรในจังหวัดอ่างทอง”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

พื้นฐานวิถีชีวิตที่เป็นรูปธรรมชัดเจนโดยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

๗. ด้านกระบวนการเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ควรให้นักเรียนฝึกสมาธิ บริหารจิตก่อนเรียนเป็นประจำ^{๑๑๒}

อัมพร บำรุงผล ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๓” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธดีเด่นและวิถีพุทธทั่วไปของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๓ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เมื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธดีเด่นกับสถานศึกษาวิถีพุทธทั่วไปของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๓ ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๑๓}

นงเยาว์ อุทุมพร ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๓” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

๑. สถานศึกษามีการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ คือ

๑) การเตรียมการ ซึ่งส่วนใหญ่มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์ กำหนดเป้าหมายไว้ชัดเจนในแผนของสถานศึกษา

๒) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ พบว่ามีการกำหนดหลักธรรมคำสอนแทรกในทุกองค์ประกอบของหลักสูตร มีการจัดสถานที่และสภาพแวดล้อม มีการจัดเตรียมกิจกรรมหลากหลาย

๓) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา พบว่ามีการบูรณาการระบบไตรสิกขาในกิจกรรมการสอนและพัฒนาบุคลากร

๔) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด พบว่ามีการสนับสนุนในลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน มีการนิเทศติดตามการดำเนินงานและรวบรวมข้อมูล ประเมินผลระหว่างการทำงาน

๕) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง พบว่ามีการปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

^{๑๑๒}ชาตรี นามคุณ, “การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑”, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^{๑๑๓}อัมพร บำรุงผล, “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๓”, (คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

๖) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน พบว่ามีการประเมินผลโดยเน้นข้อมูลเชิงประจักษ์ ชัดเจน เชื่อถือได้ มีการเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบและนำไปใช้ในการวางแผนอื่นต่อไป

๒. ปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ พบว่า ปัจจัยภายในที่ส่งเสริมในระดับมากคือ ด้านบุคลากร ด้านสภาพทางกายภาพ ด้านโครงสร้างองค์กร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านภาวะผู้นำ ในระดับปานกลางคือ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ส่วนปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมในระดับมากคือ ด้านการเมือง ในระดับปานกลางคือ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ

๓. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธพบว่า ปัจจัยภายในที่เป็นอุปสรรคระดับปานกลางคือ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ในระดับน้อยคือ ด้านบุคลากร ด้านสภาพทางกายภาพ ด้านโครงสร้างองค์กร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านภาวะผู้นำ ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในระดับปานกลางคือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง

๔. โดยเฉพาะปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินงาน ปัจจัยภายในด้านภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยทุกข้อมีค่าเฉลี่ยมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ผู้บริหารให้การสนับสนุนและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต มีความมุ่งมั่นในการดำเนินการสถานศึกษาวิถีพุทธ ทำหน้าที่ประสานสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา มีความสามารถในการกระตุ้น จูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพ มีทักษะในการวางแผน กำกับ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และวางระบบโดยใช้รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ

ส่วนปัจจัยในด้านการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยทุกข้อมีค่าเฉลี่ยมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาในชีวิตประจำวัน รองลงมาคือ สถานศึกษามีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีการกำหนดเนื้อหาหลักธรรมคำสอนบูรณาการไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้นำหลักธรรมเป็นฐานในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา และมีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน^{๑๑๔}

^{๑๑๔}นางเยาว์ อุทุมพร, “ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓”, รายงานการวิจัย, (คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐), หน้า ๔๖ – ๔๗.

ดวงธิดา พุตระกูล ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนสถานศึกษาวิถีพุทธ ในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ผลการวิจัยพบว่า

๑. กระบวนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก โดยภาพรวม มีระดับการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ขั้นตอนการ จัดสภาพและองค์ประกอบ ขั้นตอนการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด ๓ ด้าน เรียงตามลำดับ ส่วนขั้นที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง พบว่า มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง

๒. คุณลักษณะของนักเรียนสถานศึกษาวิถีพุทธในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก โดยภาพรวมพบว่า มีระดับคุณลักษณะของนักเรียนสถานศึกษาวิถีพุทธอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า คุณลักษณะของนักเรียนมีระดับการปฏิบัติการอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านจิต (จิตใจ อารมณ์) ด้านศีล (สังคม) ด้านกาย (กายภาพ) และด้านปัญญา มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ

๓. กระบวนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของนักเรียนสถานศึกษาวิถีพุทธทางบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑

๔. กระบวนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ส่งผลต่อคุณลักษณะนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อได้ดำเนินการตรวจสอบความเป็นอิสระต่อกันระหว่างตัวแปรที่เป็นกระบวนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธกับคุณลักษณะของนักเรียนเรียบร้อยแล้ว พบว่า กระบวนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธขั้นดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ขั้นประเมินและเผยแพร่ผลการดำเนินการขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนสถานศึกษาวิถีพุทธ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐๐^{๑๑๕}

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบสถานศึกษาวิถีพุทธ: ศึกษากรณีสถานศึกษาวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่การศึกษา” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การบริหารจัดการในสถานศึกษาวิถีพุทธจะต้องดำเนินการและบริหารโดยทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งวัดชุมชนผู้ปกครอง ครู อาจารย์ผู้บริหาร ผู้เรียนและผู้บริหารการศึกษาในพื้นที่ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามที่ผู้เรียน ผู้บริหารอาจารย์ ผู้ปกครองและทุกฝ่ายต้องการการจัดสรรทรัพยากร จะต้องทั่วถึงโดยผู้บริหารทุกระดับ

^{๑๑๕}ดวงธิดา พุตระกูล, “กระบวนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก”, (คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

จะต้องปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน หรือมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้เกิดสถานศึกษาวิถีพุทธตามต้องการ จังหวะการพัฒนาสู่สถานศึกษาวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและ ลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้ เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างที่ สถานศึกษา สามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

๑. ขั้นเตรียมการ ที่จะให้การจัดสถานศึกษาวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธา และฉันทะ

๒. ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ที่จะเป็นปัจจัย เป็นกิจกรรมเป็นเครื่องมือ สู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม

๓. ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้มีเรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ เป็น หัวใจของการดำเนินการสถานศึกษาวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๔. ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิดที่จะช่วยให้การดำเนินทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วย ทำที่ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

๕. ขั้นปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง ที่เน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลักอิทธิ บาท ๔ และอุปัฏฐาธรรม ๒

๖. ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลดำเนินการ ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การ เตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อ ๆ ไป เช่น ในปีต่อ ๆ ไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำ ผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบตามขั้นตอน

ขั้นตอนการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธโดยสังเขป มีดังนี้การเตรียมการเป็นขั้นตอน ความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้อย่างสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ ดังนี้

๑. การหาที่ปรึกษาแหล่งศึกษาและเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็น กัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็น ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมีศรัทธาและความรู้ชัดเจนในหลักพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็น แบบอย่างใน สังคมได้เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีลปฏิบัติธรรมเป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำ เป็นมากโดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

๒. การเตรียมบุคลากรคณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาสถานศึกษา วิถีพุทธด้วยปัญญาเข้าใจทิศทางจากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จด้านการพัฒนา คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลาย ตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจงการสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่หลากหลาย การร่วมกัน ศึกษาดูงาน เป็นต้น

๓. การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาวใน ธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันจะเป็นหลักประกัน ความ ชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาวิฤทุทธได้อย่างดีเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

ขั้นตอนการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่าง ๆ ของ การพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำสู่ การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาธรรม ๔ ประการ คือ

๑. การอยู่ใกล้คนดีใกล้ผู้รู้มีข้อมูล มีสื่อที่ดี
๒. การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี
๓. มีกระบวนการคิดที่ดีคิณวิถีโดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม
๔. ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม

ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาระบบไตรสิกขาจุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของ สถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียน การสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น เป้าหมาย ของ การพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ ในที่สุด นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว สถานศึกษาต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของ ตนเองด้วยเพราะบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา ผู้เรียน ดังนั้น ยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไรจะยิ่งส่งผลดี ต่อการช่วยให้ นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น แนวทางการพัฒนาบุคลากรและลักษณะ บุคลากรที่เหมาะสม การพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดี หากขั้นเตรียมการขั้น ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบและขั้นตอนดูแลสนับสนุนใกล้ชิดจัดการได้อย่างดี เพราะต่างเป็น เหตุปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน

ขั้นตอนการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการ พัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสม ควรมี ลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกันปรารถนาดีต่อการพัฒนา ผู้เรียนหรือต่องาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นตอนนี้คือการนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่ กำหนดไว้การให้คำปรึกษา และชี้แนะผู้ปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือทาง วิชาการ ฯลฯ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากรข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการอันจะเป็นฐานของการปรับปรุงอย่าง ต่อเนื่อง หรือเป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่าง เหมาะสมต่อไป

ขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบการบริหารจัดการที่กำหนด เพื่อเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้ว กำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุง

และพัฒนางานให้เป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่องคือการมีอธิบาท ๔ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และอุปัฏฐาธรรม ๒ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อใน การพากเพียร) เป็นต้น

ขั้นตอนการประเมินผลและการเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อน ให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์เชื่อถือได้ให้ข้อมูลที่ชัดเจนที่สามารถนำสู่การเผยแพร่^{๑๑๖}

สรุปความได้ว่าการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ คือ มีการเตรียมบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญอกงามหรือปัญญาวุฒิธรรม ในการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่ชัดเจน

วิไล วิทย์ประเสริฐกุล ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ด้านการเตรียมการ มีการหาที่ปรึกษา การเตรียมบุคลากร และกำหนดเป้าหมาย โดยที่มีปัญหาดังนี้ การที่นักเรียนยังขาดความเข้าใจแนวปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ ผู้ปกครองมีภารกิจไม่ให้ความสำคัญกับวิถีพุทธ และบุคลากรยังขาดความเข้าใจในโครงการสถานศึกษาวิถีพุทธ

๒. ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมกิจกรรมนักเรียน ปัญหาคือ ครูยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้แนววิถีพุทธและขาดงบประมาณ

๓. ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา มีการจัดการพัฒนาครูตามระบบไตรสิกขา ปัญหาคือ การขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๔. ด้านการนิเทศดูแลใกล้ชิด มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร ยังมีปัญหา คือ ขาดการนิเทศครูดูแลใกล้ชิดอย่างต่อเนื่อง

๕. ด้านการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง มีการนำข้อมูลในการบริหารด้านต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่องด้านการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง ด้านนี้ไม่พบปัญหา

^{๑๑๖}สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ, “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณีโรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่การศึกษา”, รายงานการวิจัย, (คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๗๒.

๖. ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มีการประเมินเมื่อสิ้นสุดแผนปฏิบัติการ นำการเผยแพร่หรือ รายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบโดยจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ ด้านนี้ไม่พบปัญหา^{๑๑๗}

สถิติ ทำเหล็ก ได้วิจัย เรื่อง “การศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถิพุทธในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑ – ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถิพุทธ โดยสภาพรวมอยู่ในระดับมากและเป็นราย ขั้นตอนอยู่ในระดับมาก ๕ ขั้น เรียงตามลำดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ขั้นตอนการจัด สภาพและองค์ประกอบ ขั้นตอนสนับสนุนใกล้ชิด ขั้นตอนการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบ ไตรสิกขา ขั้นตอนเตรียมการและขั้นปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง อยู่ในระดับปานกลาง ๑ ขั้น คือขั้นประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

๒. ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถิพุทธ ของผู้บริหาร สถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยภาพรวมและราย ขั้นตอนไม่แตกต่างกัน

๓. ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถิพุทธของผู้บริหาร สถานศึกษาจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต ๑ เขต ๒ และเขต ๓ โดยภาพรวมและราย ขั้นตอนไม่แตกต่างกัน

๔. ปัญหาที่พบมากที่สุดในแต่ละชั้นและแนวทางแก้ปัญหาในการบริหารสถานศึกษา วิถิพุทธ ๓ อันดับแรก คือ ปัญหาในขั้นเตรียมการ บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจแนว ทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถิพุทธ มีแนวทางแก้ไขปัญหาลำดับ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควร จัดอบรมและจัดทำเอกสารเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถิพุทธ ศึกษาดูงานหรือ จัด สัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดประชุมปรึกษาหารือ และวางแผนร่วมกันในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิด แนวปฏิบัติไปในทางเดียวกัน ปัญหารองลงมาคือขั้นตอนการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบ ไตรสิกขา การกำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ไม่หลากหลายและขาดความต่อเนื่อง ในการปฏิบัติมี แนวทางแก้ปัญหาตามลำดับ คือ มีการนิเทศกำกับ ติดตามการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ส่งคณะ ครูเข้ารับการอบรม ศึกษาดูงานการจัดกิจกรรมสถานศึกษาวิถิพุทธที่เป็นต้นแบบ และปัญหาขั้นดูแล สนับสนุนใกล้ชิด แนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถิพุทธ ไม่ชัดเจน มีแนวทางแก้ปัญหาตามลำดับ

^{๑๑๗}วิไล วิทย์ประเสริฐกุล, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”, (คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การนิเทศ กำกับ ติดตาม และให้คำแนะนำหรือศึกษาหาความรู้จาก เอกสาร หรือคู่มือแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ^{๑๑๘}

ธีรศักดิ์ บึงมม ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและการบริหารจัดการ สถานศึกษาวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แหล่งข้อมูลที่สุมใช้วรรณกรรมใน การศึกษาเอกสารประกอบด้วย หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และ ศึกษาฐานสถานศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ (Best practice criteria) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์แบบอุปนัยได้กระบวนการการบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธ ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้าน การเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐาน และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ผล การศึกษาพบว่า สถานศึกษาวิถีพุทธ คือสถานศึกษาระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาใช้หรือมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการ พัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ สังเคราะห์ปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถี พุทธได้ดังนี้

๑. บริบทของการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ คือจุดเน้นของสถานศึกษาวิถีพุทธ ลักษณะสถานศึกษาวิถีพุทธ และการจัดสภาพของสถานศึกษาวิถีพุทธ ซึ่งประกอบด้วย

- ๑) ด้านกายภาพ คือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม
- ๒) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรม นักเรียนต่าง ๆ
- ๓) ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่กำหนดหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการ เรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน
- ๔) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติต่อกัน ระหว่างครูและนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือครูกับครู เป็นต้น
- ๕) ด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติ การ การสนับสนุนติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งการจัดสภาพแต่ละด้านจะมุ่งให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนตามระบบไตรสิกขา ดำเนิน ไปอย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดด้านกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติสภาพแวดล้อมที่จะช่วยให้ มีจิตใจที่สงบ ส่งเสริมปัญญากระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรมที่กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต กระตุ้น การกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นไปตามคุณค่าแท้ ด้านการเรียนการสอน บูรณาการ

^{๑๑๘} สาสี ท่าเหล็ก, “การศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑ – ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

พุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ชัดเจน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เอื้ออาทรเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตาและวัฒนธรรมแสวงปัญญา เป็นต้น

๒. การบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิมรรค มีขั้นตอนสำคัญ เช่น

๑) การเตรียมการ เตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากรที่มุ่งเน้นสร้าง ศรัทธาและฉันทะในการพัฒนา

๒) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญ งามหรือปัญญาคุณธรรมในการพัฒนาผู้เรียน

๓) การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่จัดไว้เข้าต้น

๔) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

๕) มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยอิทธิบาท ๔ และหลักอุปปัญญาธรรม คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียรเป็นต้น

๖) ขึ้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการ บริหารแต่เป็นฐานสู่การพัฒนาในลำดับต่อไป

๓. ลักษณะการเกื้อกูลสัมพันธ์ สถานศึกษาวิสุทธิมรรคและชุมชน จะมีลักษณะของความ ร่วมมือทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน ด้วยศรัทธาและฉันทะที่จะพัฒนาทั้ง นักเรียนและสังคม ตามวิสุทธิมรรคเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

๔. การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร การพัฒนาสถานศึกษาวิสุทธิมรรคแม้จะยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครูมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดีทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริงใน ลักษณะสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นที่จะต้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิสุทธิมรรค เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่ดั่งงาม ลด ละ เลิก อบายมุข การถือศีล ๕ เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น

๕. สภาพและองค์ประกอบที่มีปัญหาในการจัดการส่งเสริมให้เกิดวิสุทธิมรรคมีประเด็นสำคัญที่ พบว่า หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญ ของการเรียนการสอนที่สถานศึกษาวิสุทธิมรรคคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดก็คือ การบูรณา การหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม ในการเรียนการ

สอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษา ที่แทรกในทุกองค์ประกอบ หรือกำหนดในระดับการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป^{๑๑๙}

อมรรัตน์ แก้วมะ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า

๑. กระบวนการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกชั้นโดยกระบวนการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธขึ้นการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องสูงกว่าด้านอื่น ๆ

๒. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากกว่าด้านอื่น ๆ

๓. กระบวนการบริหารจัดการศึกษา และประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ จำแนกตามสถานภาพโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แต่เมื่อจำแนกตามประเภทของสถานศึกษาพบว่า บุคลากรที่อยู่สถานศึกษาที่มีประเภทแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพ และประเภทของสถานศึกษา

๔. กระบวนการบริหารจัดการศึกษากับประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๕. กระบวนการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ ขึ้นการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ขึ้นการประเมินผลการเผยแพร่ผลการดำเนินการ ขึ้นการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา และขึ้นเตรียมการ สามารถทำนายประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ ๖๕.๗๐ และมีความคลาดเคลื่อนเท่ากับ ๐.๓๑๙

๖. ในการวิจัยครั้งนี้ได้เสนอแนวทางเพื่อยกระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้ต่อไป^{๑๒๐}

^{๑๑๙}ธีระศักดิ์ บึงมูม “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม, ๒๕๕๙): บทคัดย่อ.

^{๑๒๐}อมรรัตน์ แก้วมะ, “การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

จริง สุขเกษม ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี” พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ประกอบด้วย

๑. การบริหารวิชาการที่สำคัญ ๆ คือ ด้านการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มีการกำหนดพุทธธรรมและคุณธรรมเพิ่มเติมในวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สอดแทรกพุทธธรรมคุณธรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรายวิชาต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียน ใช้หลักไตรสิกขาผ่านการจัดการเรียนรู้และวิถีชีวิต (การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น) ด้านการนิเทศการเรียนการสอน มีการดำเนินงานตามกระบวนการและขั้นตอนทั่วไปมาปรับใช้

๒. การบริหารงบประมาณ ที่สำคัญ ๆ คือ ในด้านการจัดตั้งงบประมาณมีการกำหนดพุทธธรรมคุณธรรมไว้ในแผนกลยุทธ์สถานศึกษา ด้านการบริหารงบประมาณ มีการจัดสรร เบิกจ่ายงบประมาณและรายงานผลตามปกติ ด้านการระดมทรัพยากรและบริหารพัสดุสินทรัพย์ มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนร่วมมือกับบุคคล หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้มีประสิทธิภาพ และด้านการตรวจสอบติดตามและประเมินผล คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม

๓. การบริหารงานบุคคล ที่สำคัญ ๆ คือ ด้านการวางแผนและการสรรหา มีการกำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน โดยมีการจัดหาที่ปรึกษา เช่น พระภิกษุ คฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิมาเสนอแนะ ด้านการพัฒนาศักยภาพและวินัย มีการพัฒนาศักยภาพตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูโดยบูรณาการให้สอดคล้องกับวิถีพุทธมุ่งหวังให้เกิดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา ครู เป็นแบบอย่างที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร ด้านการสร้างขวัญกำลังใจ มีการยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ครูและบุคลากรภายนอก ที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป และด้านการประเมินบุคลากร มีการให้ผู้เรียน เพื่อนครู ผู้บริหารสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน

๔. การบริหารทั่วไป ที่สำคัญ ๆ คือ ด้านการดำเนินงานกิจกรรมนักเรียน มีการจัดการกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้เรียนที่เน้นการปฏิบัติตามคุณธรรมในครอบครัวไทย ด้านการพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม มีการสร้างบรรยากาศ อาคารสถานที่ ห้องเรียน สภาพแวดล้อมทางกายภาพต่าง ๆ ให้สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปลอดภัย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนมีการประชุมชี้แจงและเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชนและด้านการ

ประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายมีการจัดให้มีเครือข่ายเพื่อแสวงหาความร่วมมือตามโครงการสถานศึกษาวิถีพุทธด้านต่าง ๆ กับบุคคล สถานศึกษา องค์กรประกอบหน่วยงานภาครัฐและเอกชน^{๑๒๑}

วุฒิชัย วีระวัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง “การดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. การดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ

๒. การดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามตำแหน่ง ในภาพรวมด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๓. การดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดชลบุรี ในภาพรวมปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๒๒}

พระระพีพัฒน์ หาญโสภณ ได้ศึกษาวิจัย “ประเมินสถานศึกษาวิถีพุทธ ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๒๕” โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model เป็นการวิจัยประเมินผล (Evaluation Research) แบ่งเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ ใช้การสนทนากลุ่ม ระยะที่ ๒ การวิจัยเชิงสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ด้านบริบท พบว่า การดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ มีความเหมาะสมตามนโยบาย เป้าหมายความต้องการความจำเป็นและความคาดหวังต่อสถานศึกษาวิถีพุทธนั้น มีความเหมาะสมสอดคล้องกับแนวนโยบายทางการศึกษาในระดับมากทุกองค์ประกอบ โดยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ รูปแบบการจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธสอดคล้องกับแนวปฏิบัติ และหลักธรรมทางพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นนั้น ๆ และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วิธีการดำรงชีวิตในชุมชน

๒. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้าที่กำหนดไว้ จำแนกตามปัจจัยทางการบริหาร ประกอบด้วย ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ นั้นมีความเหมาะสมระดับมากทุกองค์ประกอบ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลากร ผู้บริหารและครูใช้ทักษะใน

^{๑๒๑}จรง สุขเกษม, “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๑๒๒}วุฒิชัย วีระวัฒน์, “การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชลบุรี”, (คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

การสื่อสารที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต และผู้บริหารมีทักษะในการบริหารการศึกษานบนพื้นฐานของความถูกต้องดีงาม ตามหลักธรรมาภิบาล โดยยึดถือหลักการ หลักเหตุผล หลักความจริง ความถูกต้อง ความเป็นธรรมเป็นประมาณในการบริหารจัดการ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สถานศึกษาได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

๓. ด้านกระบวนการ พบว่า ระดับการปฏิบัติงานตามแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้ในการจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สถานศึกษาดำเนินการจัดระบบดูแลอาคารสถานที่ ภูมิทัศน์พื้นที่โดยรอบบริเวณสถานศึกษาให้มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ ปลอดภัย ให้ความรู้สึกผ่อนคลายสบายกายใจอยู่เสมอ มีบรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ร่มรื่น ใกล้ชิดกับชุมชน สะอาด มีระเบียบ ทันทสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ กล่าวคือ สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการประเมินสารสนเทศอย่างลึกซึ้ง ครอบคลุมรอบด้าน และอย่างรู้เท่าทัน

๔. ด้านผลผลิต พบว่า ผลการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธการแสดงออกของนักเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหาร และครู คือ ผู้เรียนมีพัฒนาการตามหลักภาวะ ๔ ประกอบด้วย กาย ศีล สมาธิ และปัญญา หรือนักเรียนมีพัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางจิตใจ และพัฒนาการทางปัญญา โดยภาพรวมนักเรียนมีลักษณะการแสดงออกอยู่ในระดับ มาก ทุกองค์ประกอบ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านพัฒนาการด้านจิตใจ คือ นักเรียนมีสุขภาพจิตที่ดี ร่าเริง แจ่มใส เบิกบาน ปฏิบัติตนต่อพ่อแม่ ครู ญาติผู้ใหญ่ด้วยความเคารพ มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ (กตัญญูทเวติ) มีจิตใจเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันต่อกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านพัฒนาการด้านปัญญา กล่าวคือ นักเรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เข้าใจและรู้คุณค่าแท้ของสรรพสิ่งตามหลักธรรมโยนิโสมนสิการ

๕. ด้านผลกระทบ โดยภาพรวม พบว่าผลกระทบหรือผลที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ ที่ส่งผลต่อบ้านวัดและสถานศึกษาโดยภาพรวมมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ทุกองค์ประกอบ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลกระทบต่อสถานศึกษา มีการปรับปรุง ตกแต่งอาคารสถานที่ให้ร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามมาก ผู้ปกครอง/ชุมชนมีความพึงพอใจในการจัดการศึกษาของสถานศึกษามากขึ้น และผู้บริหารและครู มีการพัฒนาตนเองให้เป็น

แบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน สังคม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านผลกระทบต่อวัด กล่าวคือ วัดมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่นักเรียน^{๑๒๓}

สมคิด โพธิ์จุมพล ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาวิถีพุทธ: กรณีศึกษา สถานศึกษานานนงผิว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑” ผลการวิจัย พบว่า การบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาวิถีพุทธจะบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบ คือ

๑. ด้านปัจจัย ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ มีความศรัทธา มีคุณลักษณะที่ดี มีพรหมวิหาร ๔ ประพฤติปฏิบัติตามหลักของพุทธศาสนา โดยเฉพาะศีลห้า ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และชุมชน เป็นกัลยาณมิตร สร้างความสัมพันธ์ เป็นแกนนำในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาการบริหารจัดการศึกษา ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นรวมทั้ง บ้าน วัด สถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วม กำหนดวิสัยทัศน์จัดทำหลักสูตร ปรับปรุงภูมิทัศน์และปรับปรุงกายภาพและสิ่งแวดล้อม พัฒนาคณะครู โดยการศึกษาค้นคว้าและเข้ารับการอบรม มีการนิเทศอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ส่วนปัจจัย ครู มีคุณลักษณะที่ดี มีพรหมวิหาร ๔ พัฒนาคณะครูอย่างต่อเนื่องโดยเข้าร่วมประชุม อบรม ศึกษา ค้นคว้า ศึกษาค้นคว้าตามโครงการสถานศึกษาวิถีพุทธ ปฏิบัติตามพันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน มีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างที่ดีในการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น เป็นกัลยาณมิตรที่ดีกับศิษย์ เพื่อนร่วมงาน สังคม ศรัทธาต่อพุทธศาสนาด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีศีล โดยระงับรอบคอบ มีระเบียบวินัย มีสมาธิ โดยมีความมุ่งมั่น มีน้ำใจ มีปัญญาโดยสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่ ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมอย่างมีเหตุผล วางแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นให้ผู้เรียนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น มีพัฒนาการเรียนรู้ด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญาโดยสอดแทรกบูรณาการเข้ากับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

๒. ด้านกระบวนการ ผู้บริหารและครูร่วมประชุมวางแผนจัดทำหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ มีการจัดการเรียนการสอนบูรณาการสอนไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันทุกช่วงชั้น ใช้สื่อการเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา นิมนต์พระสงฆ์มาสอนอย่างสม่ำเสมอ มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีที่หลากหลาย โดยเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน และชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินคุณลักษณะที่พึง

^{๑๒๓}พระระพีพัฒน์ หาญโสภณ, “ประเมินโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาเขตขอนแก่น, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๐ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗): บทคัดย่อ.

ประสงค์ของนักเรียน รวมทั้งการส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาร่วมกับพระสงฆ์ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๓. ด้านผลผลิต สถานศึกษาเน้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนสถานศึกษานองผือ ๑๔ ประการ ได้แก่ ๑) บริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้คุณค่าแท้ ๒) ดูแลร่างกายและแต่งกายเรียบร้อย ๓) ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม ๔) มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ๕) มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงเวลา ๖) สามารถพึ่งตนเองได้ ๗) มีความกตัญญู และตอบแทนคุณ ๘) มีจิตใจเมตตา กรุณา ๙) ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ๑๐) มีสุขภาพจิตดี ร่าเริง แจ่มใส เบิกบาน ๑๑) มีศรัทธาและมีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย ๑๒) รู้บาป - บุญ คุณ - โทษ ประโยชน์ - มิใช่ประโยชน์ ๑๓) ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์พัฒนางานอยู่เสมอโดยเปิดโอกาสให้ชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย และ ๑๔) รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา^{๑๒๔}

วาสนา ตะกาศโค ได้ทำ “การประเมินการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาวิถิพุทธ และเพื่อเสนอตัวอย่างยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานศึกษาวิถิพุทธให้มีคุณภาพ ได้พบว่า

๑. การดำเนินการของสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการสถานศึกษาวิถิพุทธ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยดำเนินการทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยประกอบด้วย คุณลักษณะที่ดีของบุคลากรในโครงการสถานศึกษาวิถิพุทธ การดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ด้านกระบวนการประกอบด้วย การเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร การจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านผลผลิตประกอบด้วยการพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา อย่างบูรณาการของผู้เรียน และด้านผลกระทบประกอบด้วยบ้าน ชุมชน วัด สถานศึกษา (บ ว ร) ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาสถานศึกษาวิถิพุทธ

๒. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการดำเนินการสถานศึกษาวิถิพุทธให้มีคุณภาพ ซึ่งยุทธศาสตร์หนึ่ง ที่พบคือ ด้านการส่งเสริมพัฒนาระบบบริหารจัดการ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยความร่วมมือของบ้าน วัด สถานศึกษา และชุมชน มีกระบวนการดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง เป็นวงจร

^{๑๒๔}สมคิด โพธิ์จุมพล, “การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถิพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองผือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต ๑”, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

คุณภาพ และเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง มีการสื่อสารเชื่อมประสานกันทุกฝ่ายเพื่อสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ที่ดี บรรยากาศขององค์กรเป็นแบบกัลยาณมิตรตามแนวทางวิถีพุทธ^{๑๒๕}

สุวิมล ว่องวานิช ได้วิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในวิทยานิพนธ์ของนิสิตครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” มีจุดมุ่งหมายเพื่อสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในวิทยานิพนธ์ของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วยวิทยานิพนธ์ที่ใช้เทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นของนิสิตที่ทำขึ้นระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๔๐ จำนวนทั้งสิ้น ๒๓๒ เรื่อง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบบันทึกข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ให้นิยามความต้องการจำเป็นที่อิงโมเดลการแก้ไขปัญหาซึ่งหากไม่ได้รับการสนองตอบจะทำให้เกิดสถานะที่ไม่พึงประสงค์ มีการศึกษาความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร และการนิเทศการสอน งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาความต้องการของกลุ่มผู้ให้บริการโดยเป็นความต้องการของครู อาจารย์ สำหรับการศึกษาความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับบริการเป็นความต้องการจำเป็นของนักเรียน งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาความต้องการด้านกระบวนการและปัจจัยมากกว่าด้านผลผลิต วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสำรวจด้วยแบบสอบถามมากที่สุด รองลงมา คือการสัมภาษณ์ ลักษณะของเครื่องมือวิจัยเป็นแบบมาตรฐานค่าที่มีรูปแบบการตอบสนองเดียว ข้อมูลวิจัยเป็นเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนใหญ่ใช้สถิติภาคบรรยาย ได้แก่ การใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รองลงมาคือ ความถี่และร้อยละ การนำเสนอข้อมูลส่วนใหญ่มีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น งานวิจัยส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ซึ่งมี ๓ ขั้นตอน ดำเนินการเพียงขั้นตอนการระบุความต้องการจำเป็น ส่วนอีกสองขั้นตอนที่เหลือ ไม่ได้ทำ^{๑๒๖}

พิมพ์ลักษณ์ เฮงสมบูรณ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์เพื่อพัฒนาครูมืออาชีพ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพ ๒) ปัจจัยสาเหตุที่ส่งผลต่อความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพ ๓. แนวที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสำรวจและการสนทนากลุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างเป็นครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๔๔๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น

^{๑๒๕}วาสนา ต๊ะกาบโค, “การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๑๒๖}สุวิมล ว่องวานิช, “การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในวิทยานิพนธ์ของนิสิตครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, รายงานการวิจัยวารสารวิทย์วิทยาการวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

แบบสอบถามการปฏิบัติงานของครูมืออาชีพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ลิสรเรล และใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI Modified) ในการจัดลำดับความสำคัญ สำหรับการสนทนากลุ่ม เก็บข้อมูลโดยใช้การสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ครูมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาด้านความรับผิดชอบในวิชาชีพมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ด้านการวางแผนและการเตรียมการสอน และด้านการจัดการเรียนการสอน

๒. โมเดลลิสรเรลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพในการปฏิบัติงานได้ ร้อยละ ๗ ผลการวิเคราะห์ลิสรเรลพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือตัวแปรทัศนคติในการปฏิบัติงาน

๓. ผลการวิเคราะห์ลิสรเรลพบว่า แนวทางที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาครูในโมเดลไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีแนวโน้มว่าการมีพี่เลี้ยง/ผู้เชี่ยวชาญแนะนำงาน รองลงมาคือ การสัมมนาวิชาการจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุด

นอกจากนี้ยังได้สรุปผลการวิจัยที่พบเพิ่มเติมอีกดังนี้

๑. การปฏิบัติงานของครูมืออาชีพ จำแนกตามแต่ละด้านของการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานของครูมืออาชีพด้านการวางแผนและการเตรียมการสอน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านความรับผิดชอบในวิชาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านที่ครูมีการปฏิบัติค่อนข้างสูงที่สุด คือ การจัดการเรียนการสอน รองลงมา คือ การวางแผนและการเตรียมการสอน ตามด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน และความรับผิดชอบในวิชาชีพเป็นด้านที่ครูมีการปฏิบัติน้อยที่สุด

๒. การประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูมืออาชีพพบว่า ด้านความรับผิดชอบในวิชาชีพ เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุดที่ครูควรได้รับการพัฒนา รองลงมา ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน การวางแผนและการเตรียม การสอน และการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ

๓. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพในการปฏิบัติงาน เมื่อพิจารณาอิทธิพลรวมที่ส่งผลต่อปัจจัยความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพในการปฏิบัติงาน พบว่า ปัจจัยด้านตัวครูส่งผลกระทบต่อความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ^{๑๒๗}

^{๑๒๗}พิมพ์ลักษณ์ เฮงสมบุรณ์, “การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบุรณ์เพื่อพัฒนาครูมืออาชีพ”, (คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับ นักศึกษาครู: การประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู ๒) วิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับ นักศึกษาครู และ ๓) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ๑. การระบุความต้องการจำเป็น (Needs identification) ๒. การวิเคราะห์สาเหตุความต้องการจำเป็น (Needs analysis) และ ๓. การกำหนดแนวทางแก้ไข (Needs solution selection) โดย ๒ ขั้นตอนแรกใช้การสำรวจข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับนักศึกษาครูจากคณะ ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ปีการศึกษา ๒๕๕๘ จำนวน ๖๐๐ คน ได้มาโดยการสุ่มแบบ ๒ ขั้นตอน (Two stage random sampling) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Modified Priority Index: PNI Modified) วิเคราะห์โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครูด้วยโปรแกรม LISREL version ๘.๗๒ และขั้นตอนการกำหนดแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู ใช้การสัมภาษณ์และการประเมินเพื่อจัดลำดับความสำคัญจากผู้ทรงคุณวุฒิด้าน วิชาชีพครู และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน ๒๔ คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความต้องการจำเป็นสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) สมรรถนะในการวิจัยพบว่า ในภาพรวมมีค่าเท่ากับ ๐.๓๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ได้แก่ ด้านความรู้ในการวิจัย และด้านความสามารถในการวิจัย (๐.๓๘ เท่ากัน) รองลงมาคือด้านจรรยาบรรณ (๐.๒๘)

๒. ผลการพัฒนาและตรวจสอบโมเดลเชิงสาเหตุความต้องการจำเป็นสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู โมเดลเชิงสาเหตุความต้องการจำเป็นสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครูมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (Chi - square) ซึ่งมีค่าเท่ากับ ๑๐.๘๑๐ ที่องศาอิสระเท่ากับ ๑๗ ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ ๐.๘๖๖ ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ ๐.๙๙๖ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ ๐.๙๘๘ และค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (RMR) เท่ากับ ๐.๐๐๕

๓. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครูพบว่ามี ๑๐ แนวทาง และผลการจัดลำดับความสำคัญแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษา ครู พบว่า ผู้ประเมินส่วนใหญ่ให้น้ำหนักความสำคัญในแนวทางที่ ๕ ทดลองทำวิจัยผ่านกระบวนการปฏิบัติจริง ให้นักศึกษาฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญสูงสุดเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ แนวทางที่ ๑ จัดกระบวนการเรียนการสอนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐาน (Research-Based Learning) และแนวทางที่ ๒ จัดระบบพี่เลี้ยงและ

ระบบการโค้ช (Coaching) ให้เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย หรือครุต้นแบบด้านการวิจัย ตามลำดับ^{๑๒๘}

นันธิมา ศรีสุวรรณ ได้วิจัยเรื่อง “ความต้องการจำเป็นเพื่อการปรับปรุงการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส” เป็นการศึกษาความต้องการจำเป็นเพื่อการปรับปรุงการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครู จำนวน ๘๐ คน โดยใช้กรอบแนวคิดของการประกันคุณภาพภายใน ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย ๔ มาตรฐาน คือ มาตรฐานคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานด้านการเรียนการสอน มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการ มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า

๑. สภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็นทุกมาตรฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกมาตรฐาน

๒. ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ มาตรฐานคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการ และมาตรฐานด้านการเรียนการสอน

๓. สาเหตุของความต้องการจำเป็น มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ สถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญกับชุมชน เพราะกลัวเกิดความยุ่งยาก วุ่นวาย เมื่อชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มาตรฐานคุณภาพผู้เรียน คือ ผู้สอนไม่มีการวิเคราะห์ผลงานหรือชิ้นงานให้นักเรียนทราบถึงวิธีการที่ต้องทำเป็นอย่างไร มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการ คือ สถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน และมาตรฐานด้านการเรียนการสอน คือ ผู้สอนไม่ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบให้กับผู้เรียนที่มีปัญหาทางการเรียนการสอนและด้านอื่น ๆ

๔. แนวทางแก้ไขของความต้องการจำเป็นตามมาตรฐาน มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ สถานศึกษาต้องมีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการและความคิดเห็นของชุมชนว่ามีความต้องการอย่างไร มาตรฐานคุณภาพผู้เรียน คือ ผู้สอนต้องมีการชื่นชมหรือเสนอแนะแนวทางการแก้ไขผลงานนักเรียนในทุกชิ้นงาน มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการ คือ สถานศึกษาต้องมีการมอบหมายบุคลากรรับผิดชอบในการสำรวจข้อมูลแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง และมาตรฐาน

^{๑๒๘}ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, “แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู : การประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์”, รายงานการวิจัย, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

ด้านการเรียนการสอน คือ ผู้บริหารต้องจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาในเรื่อง การวิจัย การวิเคราะห์หลักสูตร^{๑๒๙}

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาวิสุทธิพร ผู้วิจัยสนใจผลงานวิจัย การศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพร ๖ ขั้นตอน (ขั้นเตรียมการ ขั้นจัดสภาพและ องค์ประกอบ ขั้นพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ขั้นดูแลใกล้ชิด ขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง ขั้น ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ) โดยเฉพาะผลงานวิจัยของ สาสี ท่าเหล็ก ซึ่งมีการ เรียงลำดับขั้นตอนการบริหารจัดการ พร้อมเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขใน ๓ ลำดับแรกของแต่ละ ขั้นตอนการบริหารจัดการ และสนใจผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการจำเป็น เพราะทำให้ผู้วิจัย เข้าใจและได้แนวทางการทำวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำ วิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมาก

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยในรูปแบบของวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นการ ดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพรแบบสมบูรณ์ ซึ่งหมายถึง การดำเนินงานตามขั้นตอนการบริหารจัดการ สถานศึกษาวิสุทธิพร ๖ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ขั้นการ พัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และขั้น ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ โดยศึกษาใน ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ศึกษาการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาทั้ง สภาพการดำเนินงานจริงและสภาพการดำเนินงานที่คาดหวังของผู้บริหารสถานศึกษาตัวอย่างวิจัยโดย ใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ และจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น ๖ ขั้นตอน ทำให้ทราบความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพร

ขั้นที่ ๒ ศึกษาสาเหตุของความต้องการจำเป็นในแต่ละขั้นตอนการบริหารจัดการ สถานศึกษาวิสุทธิพรทั้ง ๖ ขั้นตอน โดยจัดเรียงลำดับกิจกรรมซึ่งเป็นสาเหตุของความต้องการจำเป็น ๓ ลำดับแรกของแต่ละขั้นตอน

ขั้นที่ ๓ เสนอแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพรตามกิจกรรมซึ่งเป็นสาเหตุของ ความต้องการจำเป็น ๓ ลำดับแรกของแต่ละขั้นตอน

อรุณี เมืองมา^{๑๓๐} ทำการศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดการ เรียนการสอนแบบลงมือปฏิบัติจริงในวิชางานธุรกิจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมี

^{๑๒๙} นันธิมา ศรีสุวรรณ, “ความต้องการจำเป็นเพื่อการปรับปรุงการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียน มัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๑๓๐} อรุณี เมืองมา, “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดการเรียนการสอนแบบลงมือ ปฏิบัติจริงในวิชางานธุรกิจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”, (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

วัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดการเรียนการสอนวิชางานธุรกิจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิชางานธุรกิจโดยใช้แนวคิดการเรียนการสอนแบบลงมือปฏิบัติจริงในวิชางานธุรกิจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดการเรียนการสอนแบบลงมือปฏิบัติจริงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วัชร จินตวรรณ^{๑๓๑} ทำการศึกษา การจัดการศึกษาแบบ Active Learning รายวิชาความปลอดภัยในงานวิศวกรรม คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตโกลกัณฑ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบรายวิชาความปลอดภัยในงานวิศวกรรม ตามหลักสูตรการเรียนการสอนของคณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี และทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ Active Learning ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาแบบ Active Learning ที่ผู้วิจัยขึ้นมีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ที่ตั้งไว้ ค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดการศึกษาแบบ Active Learning พบว่าผู้เรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นหลังการจัดการศึกษาแบบ Active Learning รายวิชาวิศวกรรมความปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๐๔ นอกจากนี้ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาแบบ Active Learning ในระดับมาก

รลิตา รักสกุล^{๑๓๒} ทำการศึกษาสัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ Active Learning โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ Active Learning ประเมินคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ Active Learning เปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ Active Learning และเพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ Active Learning ผลการวิจัยพบว่า ๑) คุณภาพของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ Active Learning มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ๒) ผลการเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ Active Learning หลังการจัดการเรียนการสอนมีสัมฤทธิ์ผลสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

^{๑๓๑}วัชร จินตวรรณ, “การจัดการศึกษาแบบ Active Learning รายวิชาความปลอดภัย ในงานวิศวกรรม คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังโกลกัณฑ์”, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ สถาบันวิจัยและพัฒนา) , บทคัดย่อ.

^{๑๓๒}รลิตา รักสกุล, “สัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยใช้ Active Learning ของนักศึกษาในรายวิชาการบริหารจัดการยุคใหม่และภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี”, (ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๘) , บทคัดย่อ.

ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้ บูรณาการโดยใช้ Active Learning มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

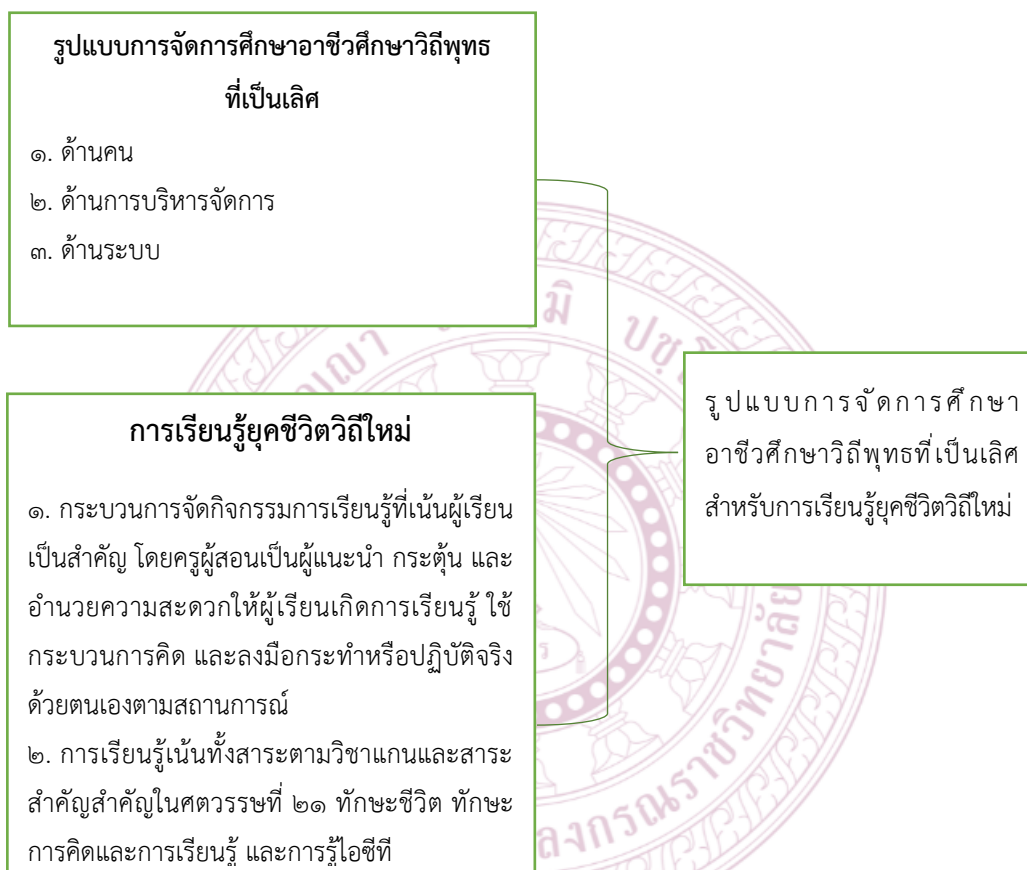
จุลพจน์ จิรวัชรเดช เอกรัตน์ รวยรวย อนุศิษฐ์ อันมานะตระกูล ชิดพร วรวิมุต และ วิศิษฐ์ศรี วิยะรัตน์^{๑๓๓} ได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้รูปแบบห้องเรียนกลับทางร่วมกับ เทคนิคกระบวนการในรายวิชาพื้นฐานทางด้านวิศวกรรมโยธา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอวิธีการ จัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกในรายวิชาทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ สาขาวิศวกรรมโยธา สำหรับวิธีการ จัดการเรียนรู้เชิงรุกผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบห้องเรียนกลับทางร่วมกับเทคนิคของกระบวนการมา ผสมผสานเข้าด้วยกัน วิธีการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางช่วยให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาวิชามา ล่วงหน้าตามที่ได้ผู้สอนได้เตรียมไว้ ส่วนเทคนิคของกระบวนการช่วยให้ผู้สอนสามารถสร้างกระบวนการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มผู้เรียน เกิดการอภิปรายร่วมกันอย่างลงลึกสามารถแก้โจทย์ปัญหาที่มีความ ซับซ้อนได้ นอกจากนั้นทักษะของกระบวนการยังช่วยให้ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากผู้บรรยายเป็นผู้ อำนวยความสะดวกได้สำเร็จ ส่งผลให้ผู้เรียนกล้าที่จะคิด กล้าที่จะถามผู้สอนในประเด็นที่ยังมีความ ลังเลสงสัย

^{๑๓๓}จุลพจน์ จิรวัชรเดช, เอกรัตน์ รวยรวย, อนุศิษฐ์ อันมานะตระกูล, ชิดพร วรวิมุต และ วิศิษฐ์ศรี วิยะรัตน์, “การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้รูปแบบห้องเรียนกลับทางร่วมกับเทคนิคกระบวนการในรายวิชาพื้นฐานทางด้าน วิศวกรรมโยธา”, การประชุมวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรมระดับชาติครั้งที่ ๙ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://nctechd.fte.kmutnb.ac.th/nc9/NCTechEd09/NCTechEd09SIT20.pdf>. [๒๐ เมษายน, ๒๕๖๕].

๒.๗ กรอบแนวคิดงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถัพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๒) เพื่อพัฒนาแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๓) เพื่อการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษาผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย
- ๓.๓ ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๕ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย
- ๓.๘ แผนการดำเนินงานการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการวิจัย เน้นการศึกษาวเคราะห์ทั้งในเชิงพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย มีการจัดกระบวนการวิจัยด้วยการถอดบทเรียนและการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการปฏิบัติการร่วมกันในพื้นที่ศึกษา และกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้กระบวนการตามวงจรเดมมิง (PDCA) เป็นเครื่องมือในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยมีขั้นตอนใหญ่ ๆ ๓ ขั้นตอน ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๒) เพื่อพัฒนาแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๓) เพื่อการถ่ายทอดและนำไปใช้

ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่ เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

๓.๑.๑ ขั้นเตรียมการ มีการดำเนินงาน ดังนี้

๑) การสร้างทีมวิจัยหลัก เป็นกระบวนการแสวงหาผู้สนใจและผู้มีประสบการณ์ในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัย

๒) การเลือกประเด็นปฏิบัติการการวิจัย เป็นการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียเพื่อร่วมกันพิจารณาคัดเลือกประเด็นที่เป็นคำถามวิจัยหลัก คือเป็นการร่วมกันศึกษาวิจัยภายใต้สภาพปัญหาและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายจนนำไปสู่การตั้งคำถามและพัฒนาไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการวิจัย

๓) การวางแผนการวิจัย โดยเริ่มดำเนินการจากการเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ในพื้นที่ ความต้องการในพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย และเพื่อค้นหาทีมวิจัยหรือบุคคลที่จะเข้าร่วมเครือข่ายและทีมวิจัย หรือทีมดำเนินงานในพื้นที่

๔) การดำเนินการอื่น ๆ ที่จำเป็น เป็นการร่วมกันพิจารณาแผนการวิจัยหรือขั้นตอนของการวิจัยทั้งหมดว่ามีความเหมาะสม สอดคล้อง และสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดได้ เพื่อนำไปปรับปรุงแผนการดำเนินงานให้ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๓.๑.๒ ขั้นลงมือทำ มีการดำเนินงาน ดังนี้

ในกระบวนการดำเนินการวิจัยหรือระหว่างการจัดกิจกรรมของขั้นตอนนี้จะต้องมีการดำเนินการใน ๔ องค์ประกอบ คือ

๑. การเตรียมการทั้งในแง่การประสานงานกลุ่มคน การจัดเตรียมทีมงาน วัสดุอุปกรณ์ วางแผนขั้นตอนต่าง ๆ และการแบ่งหน้าที่ของทีมวิจัย ส่วนนี้จะมีความสำคัญในแง่ของความพร้อมในการจัดกิจกรรมซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมว่าจะได้ผลตามที่คาดหวัง หรือตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

๒. การปฏิบัติการ เป็นการดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้ และการปรับเปลี่ยนกิจกรรมดำเนินงานตามเงื่อนไขที่พบในขณะปฏิบัติการซึ่งอาจมีกิจกรรมที่หลากหลายมีรายละเอียด และขั้นตอนมาก

๓. การบันทึกกระบวนการ ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งของการวิจัยเพราะต้องมีการบันทึกข้อมูลที่ได้พบเห็น ทั้งในการเขียนรายงาน การวิเคราะห์ และสรุปผลของกิจกรรมและการวิจัย รวมทั้งข้อมูลการสรุปกิจกรรม การสังเกตการณ์ การบันทึกเทป การบันทึกภาพ และการสรุปกระบวนการทั้งหมด

๔. การสรุปบทเรียน เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชนและหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนหน่วยงาน และแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงบูรณาการแก่กัน

๓.๑.๓ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study)

การศึกษาในเชิงเอกสาร ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ อรรถกถา หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ สำหรับการเรียนรู้อยู่ยุคชีวิตวิถีใหม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม และเอกสารอื่น ๆ โดยอาศัยแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้อยู่ยุคชีวิตวิถีใหม่ จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

๒. การศึกษาสังเคราะห์องค์ความรู้จากพื้นที่อาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ จำนวน ๓ พื้นที่ ได้แก่ ๑) ภาคกลาง ได้แก่ วิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร ๒) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ วิทยาลัยจุลมนิศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ และวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ แล้วจึงนำผลการศึกษามาพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้อยู่ยุคชีวิตวิถีใหม่

๓. ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ ในการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้อยู่ยุคชีวิตวิถีใหม่

๔. ศึกษาการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้อยู่ยุคชีวิตวิถีใหม่

๕. สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้อยู่ยุคชีวิตวิถีใหม่

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

สำหรับการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เวทีแสดงความคิดเห็นและเวทีชุมชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีประเด็นดังนี้

๑. ทำการศึกษารูปแบบพื้นที่การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ สถานศึกษา อาชีวะภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒. ศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) ประกอบด้วยกลุ่มประชากร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา อาชีววิถีพุทธ และผู้เกี่ยวข้องกับพื้นที่การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ

๓. ดำเนินการศึกษาวเคราะห์ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของตัวแทนจากกลุ่มผู้บริหาร

คณาจารย์ นักศึกษาอาชีววิทย์พุทธ และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิทย์พุทธที่เป็นเลิศ

๔. สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิทย์พุทธ และการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้ภาครัฐ ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรศึกษาเป็นกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาอาชีววิทย์พุทธ และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิทย์พุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยกำหนดเกณฑ์ คือเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาอาชีววิทย์พุทธ และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิทย์พุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ จำนวน ๕๐ รูป/คน

การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๙ คน ได้แก่

ที่	ชื่อ นามสกุล	ตำแหน่ง	สถานที่ทำงาน
๑	นายทนต์ศักดิ์ โยธายุทธ	ผู้อำนวยการ	วิทยาลัยเทคโนโลยีวานรนิวาส
๒	นางสาวกรรณา วิทยารัตน์	ผู้อำนวยการ	วิทยาลัยอาชีวศึกษาดงหลวง
๓	นางสาวนารัตน์ ทรัพย์ประเสริฐ	ผู้อำนวยการ	วิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์
๔	นายกิตติภาส นิ่งสูงเนิน	รองผู้อำนวยการ	วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง
๕	นายยอด ชนไฟโรจน์	ผู้อำนวยการ	วิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชยการ มหาสารคาม
๖	นายพิทักษ์ ผุยทอง	รองผู้อำนวยการ	วิทยาลัยเทคโนโลยีจันทบุรี
๗	นางสาวธนกร ส่งสัยอ	รองผู้อำนวยการ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป	วิทยาลัยเทคโนโลยีชัยบาดาล
๘	นายคมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ	รองผู้อำนวยการ	วิทยาลัยการอาชีพสังขะ
๙	นายพงศ์ศธร พิมพะนิตย	ผู้อำนวยการ	กลุ่มประกันคุณภาพการ อาชีวศึกษา

รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย จำนวน ๗ คน ได้แก่

๑. ดร.ธีร ภาวักนันท์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ
๒. ดร.พงศ์ธร พิมพะนิตย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา
๓. นางสาวนารีรัตน์ ทรัพย์ประเสริฐ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์
๔. นางสาวกรรณา วิทยารัตน์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาดงหลวง
๕. นางสาวธนกร ส่งสัยอ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานทั่วไปวิทยาลัยเทคโนโลยีชั้นบาดาล
๖. นายคมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพสังขะ
๗. นายกิตติภาส นั่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ มีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย เพื่อให้การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยมีเครื่องมือที่สำคัญดังนี้

๑. แบบสำรวจสภาพการบริหารจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่
๒. ใช้แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่และดำเนินการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างนี้ จะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นความจริงเพิ่มมากขึ้นโดยผู้วิจัยจะเตรียมแนวคำถามอย่างกว้าง ๆ มาล่วงหน้า
๓. การจัดเวทีแสดงความคิดเห็นร่วมกันของกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ อาชีววิถีพุทธ และผู้เกี่ยวข้องกับพื้นที่นวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่
๔. สร้างรูปแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่
๕. การใช้เครื่องมือการถ่ายภาพ โดยการใช้ภาพถ่ายเป็นภาพนิ่งเพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการศึกษา
๖. เทปบันทึกเสียง ใช้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อช่วยบันทึกการสนทนาที่เป็นประเด็นสำคัญๆ ตามวัตถุประสงค์ให้ได้ครบถ้วน

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

๑. การกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์
๒. ร่างเครื่องมือการวิจัยตามประเด็นที่กำหนดให้ครบถ้วนทุกตอน
๓. นำเครื่องมือมาตรวจสอบ
๔. แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
๕. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยและจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๕ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนา (Research and Development) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด หลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดทั้งงานวิจัยที่มีผู้รู้ได้ศึกษาไว้ รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น

ในส่วนของการวิจัยในภาคสนามเพื่อพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในลักษณะของการวิจัยในภาคสนาม (Field Study) โดยดำเนินการใน ๖ ลักษณะ คือ

๑. ศึกษารวบรวมเอกสาร ชุดความรู้ และความเป็นมาเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ รูปแบบ นวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ จากกระบวนการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนา วัฒนธรรม/มารยาทประจำท้องถิ่น นวัตกรรมเด่นประจำโรงเรียน ความคิดสร้างสรรค์เชิงบวก กิน อยู่ ดู ฟังเป็นแนววิถีพุทธ

๒. การบูรณาการรูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่พัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่และถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๓. การสร้างรูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

- ๔) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง สันทนา กลุ่ม จัดเวทีแสดงความคิดเห็นที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๕) จัดทำผลสรุปจากการวิจัยและประมวลองค์ความรู้และข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนา รูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ที่ได้จากการสรุปตามสาระสำคัญด้าน เนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

ประเด็นที่ ๑ ดำเนินการศึกษาริบทพื้นที่โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัย

ประเด็นที่ ๒ สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม จากการ สัมภาษณ์ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศ และผู้เกี่ยวข้องกับพื้นที่ นวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ สนทนากลุ่ม ในแต่ละพื้นที่จัดเวทีแสดงความคิดเห็น ที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แล้ว นำมาวิเคราะห์ตามประเด็นสำคัญ กล่าวคือ องค์ความรู้พื้นที่นวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษา วิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ กิจกรรมการสร้างพื้นที่นวัตกรรมจัดการ การศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ สร้างเครือข่าย ขับเคลื่อน และบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิต วิถีใหม่ที่เน้นการนำผลการวิเคราะห์มาเผยแพร่สู่สังคม ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน และผู้มีส่วน เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ

ประเด็นที่ ๓ วิเคราะห์รูปแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศ สำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ใช้หลักทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การสร้างพื้นที่นวัตกรรมจัดการ การศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ประเด็นที่ ๔ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๗ แผนการดำเนินงานการวิจัย

แผนการดำเนินงานการพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศ สำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงการดำเนินงานการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

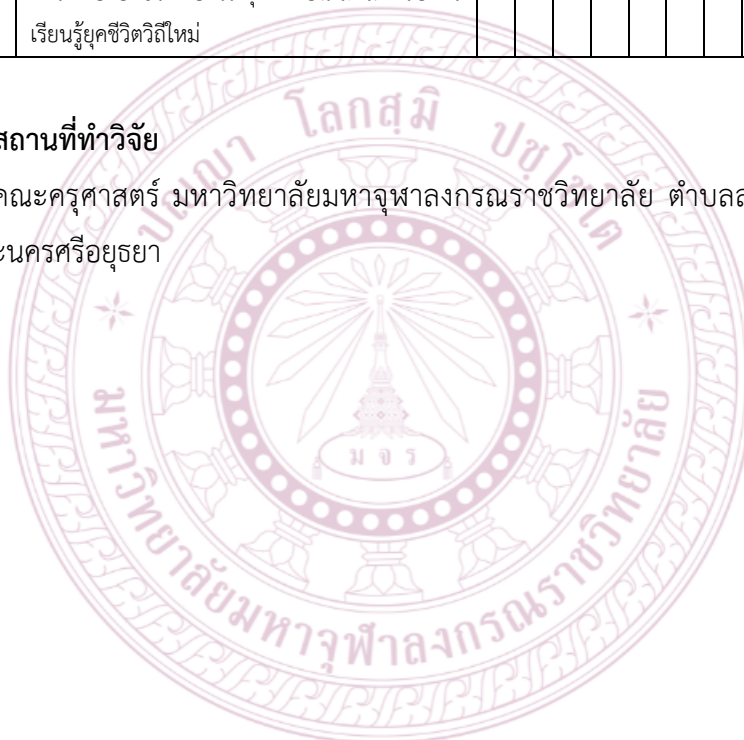
ขั้นตอน		การดำเนินงาน	เดือนที่ดำเนินการ (ตามปีงบประมาณ)											
ใหญ่	ย่อย		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒
๑		การวิจัยเชิงคุณภาพ												
	๑.๑	การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	←	→										
	๑.๒	สังเคราะห์องค์ความรู้	←	→										
	๑.๓	สรุปผลการศึกษาค้นคว้าความรู้	←	→										
๒		การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม												
	๒.๑	๑. ระยะก่อนทำการวิจัย												
	๒.๑.๑	การคัดเลือกวัดและการเข้าถึงชุมชน			←	→								
	๒.๑.๒	การบูรณาการตัวนักวิจัยเข้ากับสถานศึกษาและชุมชน			←	→								
	๒.๒	๒. ระยะของการทำวิจัย												
	๒.๒.๑	การศึกษาวเคราะห์องค์ความรู้พื้นที่นวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ร่วมกับสถานศึกษาและชุมชน				←	→							
	๒.๒.๒	การฝึกอบรมทีมวิจัยพื้นที่นวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่				←	→							
	๒.๒.๓	การวิเคราะห์องค์ความรู้พื้นที่นวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่				←	→							
	๒.๓	๓. ระยะการจัดทำแผน												
	๒.๓.๑	การอบรมทีมงาน วางแผนพื้นที่นวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่						←	→					
	๒.๓.๒	การกำหนดกิจกรรมนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่						←	→					
	๒.๓.๓	การศึกษาความเป็นไปได้						←	→					
	๒.๔	๔. ให้นำแผนไปปฏิบัติ												
	๒.๔.๑	การกำหนดทีมงานปฏิบัติงานนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่								←	→			
	๒.๔.๒	การอบรมทีมงานปฏิบัติงานนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่								←	→			

ตารางที่ ๓.๑ แสดงการดำเนินงานการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ (ต่อ)

ขั้นตอน		การดำเนินงาน	เดือนที่ดำเนินการ (ตามปีงบประมาณ)											
ใหญ่	ย่อย		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒
	๒.๕	๕. ระยะการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน												
	๒.๕.๑	วิเคราะห์ความสามารถของคณะกรรมการปฏิบัติงาน											←→	
	๒.๕.๒	ประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองนักศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธและร่วมกิจกรรม											←→	
	๒.๕.๓	สรุปผลการประเมินและเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่											←→	

สถานที่ทำวิจัย

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๒) เพื่อพัฒนาารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๓) เพื่อการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ดำเนินการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน ๙ คน และการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาสร้างประเด็นสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ยืนยันข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๗ คน และจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) จำนวน ๙ คน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำเป็น ๔ ขั้นตอนตามลำดับต่อไปนี้

๔.๑ ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๔.๒ พัฒนาารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๔.๓ การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ การพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

สภาพการพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ด้านความพร้อมของร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม ให้ความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ สอดคล้องแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ว่าด้วย ทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดกว่าบรรดาทรัพยากรทุกอย่างคือ การศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษา

อาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยการดำเนินงานของกรมอาชีวศึกษา ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โครงการพระสอนศีลธรรม ขับเคลื่อนตั้งแต่ นโยบายและการจัดการอบรมผู้บริหารอาชีวศึกษาวิถีพุทธ โดยกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานและ นโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน โดยนำหลักไตรสิกขา บูรณาการรูปแบบการเรียนตามหลักไตรสิกขา โรงเรียนอาชีวศึกษาวิถีพุทธ

ผู้วิจัยขอนำเสนอกรอบแนวคิดการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธต้นแบบ รวมทั้ง ๓ แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวี จังหวัดศรีสะเกษ วิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ และวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอน อาชีวศึกษาวิถีพุทธ ๕ ด้าน ได้แก่ **ปรัชญา วิสัยทัศน์ การบริหารจัดการ การบูรณาการหลักสูตร และการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน**

วิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธต้นแบบรวมทั้ง ๓ แห่ง มีการนำหลักไตรสิกขามาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการดำเนินการบริหารสถานศึกษา และนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอน พัฒนานักเรียนทั้งด้าน ร่างกาย ด้านจิต และด้านปัญญา รวมทั้งมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และการทำกิจกรรมภายใน วิทยาลัยแบบองค์รวม ส่งเสริมให้นักเรียน ได้เรียนรู้ด้านวิชาชีพ วิชาการ และวิชาชีวิต ผ่าน กระบวนการจัดการเรียนรู้ลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” เป็นการเรียนรู้ในชั้นเรียนเน้นที่ ลักษณะการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการเรียนรู้ ทั้งความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการฝึกปฏิบัติ

๔.๑.๑ กรอบแนวคิด วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวี จังหวัดศรีสะเกษ

หลักการนำหลักไตรสิกขามาบูรณาการการเรียนการสอน โดยเน้นความสอดคล้องกับพระราช บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช ๒๕๔๑ หมวดที่ ๑ กล่าวถึง ความมุ่งหมายและหลักการ สำคัญของการจัดการศึกษาให้ไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข โดยบูรณาการมาตรฐานการจัดการการเรียนรู้ และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการจัดการเรียน การสอนต้องมีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสม ตลอดการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิต วิถีใหม่ ใช้หลักการสังเคราะห์สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ๒๕๕๒ เป็นการสังเคราะห์เชิง พรรณนา (Narrative Method)^๑ จุดมุ่งหมายเพื่อสรุปองค์ความรู้ สอดคล้องกับลักษณะกลุ่มเป้าหมายที่ มีความแตกต่างกันด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ การบริหารจัดการ การบูรณาการหลักสูตร การพัฒนา คุณภาพ และข้อค้นพบ และนำไปประโยชน์ โดยใช้เหตุผลเชิงอุปมาน (Induction Reasoning)

^๑สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. ๒๕๕๒- ๒๕๖๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๒).

แนวทางการเรียนการสอน พัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิ คือการหล่อหลอมให้นักเรียนเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนการสอน การปรับตัวในการดำเนินชีวิต การดูแลตนเอง ดูแลทำความสะอาดโรงเรียน ทำอาหาร มีการส่งเสริมทักษะอาชีพ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์นักเรียน พบว่า

“...การที่ได้มาเรียนที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิ ซึ่งสมัครมาเรียนมาด้วยตน...” โดยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเรื่องค่าเทอม ที่พัก ความปลอดภัยและวิชาการเรียนจบแล้ว สามารถมีงานทำ และเป็นการลดค่าใช้จ่ายช่วยเหลือทางบ้านด้วย...”^๒ ไม่เป็นภาระกับครอบครัวทางบ้านมากนัก เมื่อมาอยู่วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิ จะแตกต่างที่อื่นคือ สถานที่แห่งนี้ ไม่ได้สอนวิชาการทางโลกเท่านั้น แต่ยังสอนวิชาชีพคือ การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแล้ว...” ยังสามารถสร้างอาชีพ ในขณะที่กำลังเรียนอยู่ ซึ่งมี คุณแม่ชี และหลวงตา เป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์ทางการศึกษาพร้อมทั้งให้คำแนะนำได้ศึกษา ความเป็นอยู่ และการใช้ชีวิตในสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งได้เรียนรู้ “...วิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรมจริยธรรมการดำรงชีวิตสังคมด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ...”^๓ “...การตัดสินใจมาเรียนเนื่องจากสถานที่แห่งนี้ อาจจะมีจุดแตกต่างจากที่อื่นคือ เน้นทักษะชีวิต และเรื่องคุณธรรมเลยตัดสินใจมาเรียนที่ โดยสละสิทธิ์โควตา ได้ไปที่โรงเรียนที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยการสอบคัดเลือกระดับจังหวัด เพราะเห็นว่าเป็นวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่เน้นเรื่องธรรมะ สวดมนต์ทุกวันทำให้รู้สึกหล่อหลอมด้วยธรรมะ และจิตใจที่ได้พัฒนาตัวเองขึ้นด้วยใช้หลักการปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา...”^๔

“...มีกิจกรรมสวดมนต์ ปฏิบัติธรรมทั้งเช้าและเย็น จึงเกิดความสนใจ อยากลองมาศึกษาธรรมะ มีครูไปแนะแนวที่โรงเรียน เลยตัดสินใจมาเรียนที่นี่ รู้สึกประทับใจคุณครู เราเหมือนเป็นลูกของคุณครู ดูแลเราเข้าเย็น คุณครูไปสวดมนต์ด้วยทุกวัน มาอยู่วิทยาลัยสามารถหารายได้ได้จากการทำงานขายของในวิทยาลัย สามารถส่งเงินกลับไปให้พ่อแม่ได้”^๕

ดังนั้น แบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิถีพุทธของวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งทางวิทยาลัยจะเน้นเรื่องการเรียนรู้ โดยใช้วิทยาลัยเป็นฐาน พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ ยึดหลักไตรสิกขา เน้นการมีส่วนร่วม กิจกรรมส่งเสริมปรับเปลี่ยนวิธีการคิด การปฏิบัติ และ

^๒สัมภาษณ์เชิงลึก นักเรียนหญิงลำดับที่ ๑ ศึกษาาระดับชั้น ปวช. วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๕

^๓สัมภาษณ์เชิงลึก นักเรียนหญิงลำดับที่ ๒ ศึกษาาระดับชั้น ปวช. วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๕

^๔สัมภาษณ์เชิงลึก นักเรียนหญิงลำดับที่ ๓ ศึกษาาระดับชั้น ปวช. วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๕

^๕สัมภาษณ์เชิงลึก นักเรียนหญิงลำดับที่ ๔ ศึกษาาระดับชั้น ปวช. วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๕

ดำรงชีวิต ซึ่งมีครูเป็นแบบอย่าง ซึ่งบุคคลที่จะเข้ามาทำงาน ต้องมีการอบรม ปฏิบัติ เรียนรู้หลักพุทธธรรมโดยเฉพาะเรื่อง “ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา” เน้นรูปแบบการพัฒนาคือ

๑. เน้นศีลภาวนา
๒. เน้นกายภาวนา
๓. เน้นจิตภาวนา

สรุปนำเสนอกรอบแนวคิด วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวี จังหวัดศรีสะเกษ จัดการศึกษาโดยเน้นที่กระบวนการใช้ปรัชญา วิสัยทัศน์ การบริหารจัดการ การบูรณาการหลักธรรม การพัฒนาคุณภาพ และมีการวัดประเมินผลของการนำหลักไตรสิกขาไปบูรณาการเรียนรู้ตามตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงสรุปรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิถีพุทธของวิทยาลัยอาชีวศึกษา จุลฉวี จังหวัดศรีสะเกษ

ปรัชญา	ไตรสิกขาสรางคนดี จุลฉวีสร้างสัมมาชีพ
วิสัยทัศน์	มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นเลิศด้านคุณธรรมนำการศึกษา มีทักษะวิชาชีพในการพัฒนา บริการชุมชน ได้มาตรฐานวิชาชีพ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้คิดเป็น ทำเป็น มุ่งสู่การเป็นพลเมืองดี
การบริหารจัดการ	ด้านการบริหารบุคคล ๑. ผู้นำ มีความเข้าใจ ใส่ใจ มีความเมตตา นำหลักธรรมมาพัฒนาและปฏิบัติ ๒. คณะครู ครูประจำชั้น ธุรการดูแลเด็ก บริหารตนเอง ๓. นักเรียน มีวิชาชีพ วิชาการ และวิชาชีพ ๔. ผู้สนับสนุน สร้างเครือข่าย สนับสนุนด้านการศึกษา ๕. หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ สนับสนุน และรับนักเรียนที่จบแล้วเข้าทำงาน
	ด้านกายภาพ ๑. กิจกรรมหน้าเสาธง ๒. กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน ๓. กิจกรรมก่อนเลิกเรียน ๔. กิจกรรมประจำสัปดาห์ ๕. กิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา

ตารางที่ ๔.๑ แสดงสรุปรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิถีพุทธของวิทยาลัยอาชีวศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ต่อ)

การบูรณาการหลักสูตร	หลักสูตรไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา
	บูรณาการ ๑. ความมุ่งหมายของหลักสูตร ๒. เนื้อหาวิชา ๓. กิจกรรมการเรียนรู้ ๔. สื่อการเรียนรู้ ๕. พลังเชิงบวกการเรียนรู้
	สัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้
	๑. ทฤษฎีบทได้แก่ พุทธิพิสัย, จิตพิสัย และทักษะพิสัย
	๒. อุปนิสัยใฝ่รู้
การพัฒนาคุณภาพ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นจลุมณ์โมเดล (Model) นำมาซึ่งการเป็นเยาวชนที่ดีของชาติ และเป็นเยาวชนที่ดีของแผ่นดิน	หลักสูตรการอาชีวศึกษา ได้แก่ ๑. หลักสูตรนำการเรียนรู้ ได้แก่ หลักสูตรไตรสิกขา ๒ ความมุ่งหมาย เน้นความรู้คู่คุณธรรม ๓. กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรมสร้างสรรค์และบูรณาการ ๔. การวัดและประเมินผล ได้แก่ ๔ มิติสัมฤทธิ์ผลเชิงบูรณาการ ๕. สาระเนื้อหา ได้แก่ ความรู้เชิงพุทธบูรณาการ
	การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เชิงบูรณาการ
	๑. ความดีถึงพร้อม - ด้านคุณลักษณะ ผู้มีความเป็นคนดี - ด้านคุณภาพ ผู้มีความเป็นคนเก่ง - ด้านคุณธรรม ผู้มีความกตัญญูกตเวที
	๒. ได้ ๔ คุณลักษณะพิสัย - Cognitive Domain พุทธิพิสัย - Affective Domain จิตพิสัย - Psychomotor Domain ทักษะพิสัย - Characteristic Domain อุปนิสัย
	๓. ได้ ๓ ความพร้อม - ด้านวิชาชีพ - ด้านวิชาการ - ด้านวิชาชีพ

**ตารางที่ ๔.๑ แสดงสรุปรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิชิพุทธของวิทยาลัยอาชีว ศึกษา
จูลมณี จังหวัดศรีสะเกษ (ต่อ)**

	จุดมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธ ๑. ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา เน้นศีลภาวนา เน้นกายภาวนา และ เน้นจิตภาวนา ๒. มุ่งพัฒนา - ความเป็นคนดี ด้วยคุณธรรม - มีความเก่ง ด้วยปัญญา - มีความสุข ด้วยอริยทรัพย์ ๓. ส่งเสริม ๓ วิชา ได้แก่ - วิชาชีพ มีงานทำ ทำงานสุจริต เศรษฐกิจพอเพียง - วิชาการ มีปัญญารู้อบ มีความพัฒนาตน มีความใฝ่รู้อยู่เสมอ - วิชาชีวิต มีคุณธรรมนำชีวิต มีภูมิคุ้มกันภัย มีความกตัญญู เสียสละ นำมาซึ่งคนดีของแผ่นดิน สร้างสังคมให้เข้มแข็ง และสร้าง ประเทศชาติให้มั่นคง
--	---

การกับการใช้ชีวิตประจำวัน มีการสวดมนต์ไหว้พระทั้งเช้าและเย็น ซึ่งเป็นอัตลักษณ์สำคัญ
อย่างยิ่งของการตัดสินใจเข้ามาเรียนที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาจูลมณีสามารถตอบสนองความต้องการ การ
ของผู้เรียนและตลอดแรงงานของสังคมได้ เนื่องจากสถานประกอบการต้องการนักเรียนที่จบ
การศึกษาแล้วเป็นคนดี คนเก่ง มีสัมมาอาชีพและทักษะชีวิต ซึ่งทางวิทยาลัยสามารถผลิตนักเรียนที่มี
คุณลักษณะดังกล่าวออกสู่ตลาดแรงงานงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคอุตสาหกรรม ด้วยปณิธาน
คือ ทักษะวิชาชีพ เรียนรู้จากภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ วิชาการ มีปัญญา ไตรตรง พร้อมพัฒนาทักษะ
การเรียนรู้ตลอด และวิชาชีวิต คือ ทุกคนต้องมีคุณธรรมนำชีวิต ซึ่งถือว่าเป็นภูมิคุ้มกันภัยต่าง ๆ ของ
สังคมและที่สำคัญที่สุดคือ ความกตัญญูร่วมกันสร้างคมแห่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็งและร่วมกันพัฒนา
ประเทศชาติ

๔.๑.๒ อาชีวศึกษาวิชิพุทธของวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ

อาชีวศึกษาวิชิพุทธของวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ มีรูปแบบการบริหารจัดการ
สถานศึกษาเชิงบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรมคือ นำหลักของไตรสิกขามาใช้เป็นกลไกการบริหาร
แบบบูรณาการและการบริหารวิทยาลัย รวมทั้งการเรียนการสอน เน้นเรื่องการพัฒนาคุณอาชีวศึกษา
กำลังสอง ภายใต้อ ๕ กรอบ คือ

๑. สร้าง “อาชีพใหม่” ให้ประชาชน

๒. เปิดโอกาสผู้เรียนสายอาชีพเพิ่มขึ้น ในทุกภูมิภาคด้วย ห้องเรียนอาชีพใน สพฐ.

๓. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็น Excellence Center

๔. พัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาให้มีความเข้มแข็ง

๕. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษาเอกชน และมุ่งขับเคลื่อนอาชีวศึกษา

เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนเนื่องจากสถานการณ์ สถานศึกษาประกาศปิดการเรียนการสอนในพื้นที่ทำให้เรียนออนไลน์ ในช่วงที่โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Covid-19) ระบาดหนัก ไม่สามารถเปิดทำการเรียนการสอนได้ตามปกติ จึงทำให้เกิดปัญหาภาพรวมของการศึกษาของประเทศไทย แต่การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ถือเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นกฎหมายบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙ ถึงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔ นั้น

“...หลักการสำคัญคือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาค้นหาความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม...”^๖

จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหาร ครู และเด็กนักเรียนและจัดหมวดหมู่ข้อมูล วิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับบริบทโรงเรียน นอกจากนี้ ยังมีที่อาชีวศึกษาวิถียุทธของวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การบริหาร และการจัดการเรียนการสอนภายใต้ ๕ กรอบดังกล่าวแล้ว ยังต้อง “...พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กนักเรียน จะต้องมีการวางแผนงานเชื่อมด้วยกิจกรรมสู่การปฏิบัติ เพื่อเป็นการส่งเสริมจิตสำนึก ยึดมั่นในหลักศีลธรรมคุณธรรม...”^๗ ความสุจริต ซื่อตรง เพื่อให้มีการทำงานด้วยความสุจริต โปร่งใส ประหยัด ใช้หลักความรู้ หลักเหตุผล ตอบสนองความต้องการของสังคม เป็นคนเก่ง เป็นคนดี และมีความสุข

ดังนั้น ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม” เป็นประเด็นที่สังคมให้ความสำคัญมาก หรือกล่าวอีกอย่างคือบุคคลที่มีความ “เก่ง ดี มีสุข” ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของโรงเรียนอาชีวศึกษาวิถียุทธ ที่ต้องการให้เยาวชนไทยเติบโตอย่างสมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ใจ และอีคิว ตรงตามเป้าหมายการศึกษา คือ ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ยึดคุณธรรมนำความรู้สู่สังคมไทย สอดคล้องแนวคิดคำว่า “...เก่ง หมายถึง ความสามารถทางพุทธิปัญญา คือ ความรู้ความเข้าใจที่แจ่มแจ้งสามารถนำไปใช้ได้ วิเคราะห์เป็น สังเคราะห์ได้ ประเมินได้อย่างเข้าใจ และรู้แจ้งตามศักยภาพ ดี หมายถึง เป็นผู้ที่มีเจตคตินิยมที่ดีทั้งต่อการเรียน ความเป็นอยู่

^๖สัมภาษณ์เชิงลึก รหัส ๐๐๐๖ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^๗สัมภาษณ์เชิงลึก รหัส ๐๐๐๗ ครูผู้สอน วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๖๕.

ต่อบุคคล ต่อสังคม ชุมชน และประเทศ **มีสุข** หมายถึง สนุกกับการเรียนและใคร่เรียนรู้ตลอดชีวิต ...”๘

กระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสู่การปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ กำหนดเป้าประสงค์ การสร้างจิตสำนึกในการประพฤติชอบให้ยึดมั่นในหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความสุขจิต ซื่อตรง ประหยัด ใช้หลักความรู้ หลักเหตุผล เชื่อมโยงสู่เป้าหมายในมิติที่เกี่ยวข้อง หรือดำเนินการมีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาศักยภาพภายใต้ ๕ กรอบคือ สร้าง “อาชีพใหม่” หมายถึง การจัดการเรียน การสอนต้องสอดคล้องกับสังคมและอาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการ ซึ่งเป็นโจทย์ที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญว่า นักเรียนสามารถสร้างรายได้ในขณะที่เรียนอยู่ ในช่วงเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Covid-19) กำลังระบาดหนัก แต่การเรียนการสอน ยังเปิดเรียนตามปกติ เพียงแต่การปรับเปลี่ยน การเรียนการสอนและสอดแทรกด้านกิจกรรมบูรณาการเข้าในเนื้อหาของหนังสือ สรุปรูปเป็นตารางเรียนการสอนของอาชีวศึกษาวิเทศของวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ แสดงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิเทศของวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์

ปรัชญา	คุณธรรม จริยธรรม ในสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาชีวิต
วิสัยทัศน์	วิทยาลัย จะผลิตนักศึกษาให้เป็นผู้มีความสามารถ ทั้งทางด้านวิชาชีพ พื้นฐาน วิชาชีพ และทักษะต่าง ๆ มีความมั่นใจในตนเองเป็นที่ยอมรับของตลาดแรงงาน และสังคม มีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ โดยมุ่งเน้นกระบวนการเรียนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้นักศึกษา ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอย่างมีความสุข รู้เท่าทันเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ นำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นหลักฐานที่ดีต่อการเรียนในระดับที่สูงขึ้นไป และสามารถเป็นผู้ร่วมพัฒนาสังคมประเทศชาติให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป
การบริหารจัดการ	ด้านพัฒนาบุคลากร - ผู้บริหาร ครู ที่รับเข้าอบรมพัฒนาตนเอง และพัฒนางานเกี่ยวกับสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศ

๘สัมภาษณ์เชิงลึก รหัส ๐๐๐๘ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ตารางที่ ๔.๒ แสดงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิถีพุทธของวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำ
โพ จังหวัดนครสวรรค์ (ต่อ)

	- ผู้บริหารและครู ทุกคนแต่งชุดขาวในวันพระ และรักษาศีล ๕ เป็นนิจ ด้านกายภาพ - มีพระประจำวิทยาลัย - บรรยากาศร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย - ลานธรรม - ห้องปฏิบัติธรรม พัฒนาด้านกิจกรรม - วิทยาลัยปราศจากสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ กีฬาต่อต้านยาเสพติด - นักศึกษาและบุคลากรยิ้มง่าย ใฝ่สวย กราบงาม - มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา - ครูและนักศึกษาฟังธรรมจากพระสงฆ์ มีการไหว้พระ สวดมนต์ ทำสมาธิก่อนเข้าเรียน - มีการนั่งสมาธิก่อนการประชุมทุกครั้งอย่างน้อย ๕ นาที - สวดมนต์แปลประจำวันพระ - ผู้บริหารและคณะครูเข้า สอบธรรมศึกษา - วิทยาลัยมีโครงการคุณธรรมอย่างน้อย ๑๐ โครงการ
การบูรณาการ หลักธรรม	๑. ธรรมะสู่การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ๒. คุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างผู้เรียน และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคม ๓. จิตสาธารณะ ร่วมกับชุมชน ๔. กฐินบุญ ส่งเสริมกิจกรรม เพื่อพัฒนาจิตอันเป็นกุศล ๕. ทานน้ำใจแก่ชุมชน ๖. การกีฬาพัฒนาศักยภาพ ให้นักศึกษาห่างไกลอบายมุข
การพัฒนาคุณภาพ	๑. นักศึกษามีโครงการคุณธรรมทุกห้องเรียน ๆ ๑ โครงการ ๒. ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา ๓. ใช้สื่อ เผยแพร่เกี่ยวกับโทษของการใช้ยาเสพติด ๔. นักศึกษาสามารถสวดมนต์และประกอบศาสนพิธีชาวพุทธพื้นฐานได้ ๕. มีชมรมพุทธศาสนา

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิชาชีพของวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ที่กำหนดทิศและเป้าหมายที่ชัดเจน ต้องดำเนินการให้เกิดผล และเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายในมิติที่เกี่ยวข้อง หรือดำเนินการมีการเปลี่ยนแปลงให้เป้าหมายหลักบรรลุผล และพัฒนาศักยภาพภายใต้ ๕ กรอบ คือ สร้าง “อาชีพใหม่” ถือว่าเป็นโจทย์ที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญว่า อาชีพใหม่คืออะไร นักเรียนสามารถสร้างรายได้ในขณะที่เรียนอยู่ ช่วงที่โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Covid-19) กำลังระบาดหนัก ซึ่งสถานศึกษา ก็เปิดโอกาสผู้เรียนได้เรียนออนไลน์ หรือการจัดการเรียนเสริมวิชาชีพ เช่น การขายของออนไลน์ หรือ Youtuber หรือ Vlogger ต้องยอมรับว่า ปัจจุบันคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต สื่อออนไลน์ ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะ YouTube และ Facebook สามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกเพศ ทุกวัย และสามารถเข้าถึงง่าย และสะดวกในการค้นหาเนื้อหา หรือสร้างรายได้ของนักเรียน หากสถานศึกษาจะพัฒนาสถานศึกษาให้เป็น Excellence Center สู่ความเป็นเลิศและความให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษา และการปรับเปลี่ยนหลักสูตร โดยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แนวใหม่และสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้สอดคล้องกับพลวัต และเงื่อนไขใหม่ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของความไม่แน่นอน และความซับซ้อนที่มากขึ้นของโลกยุคใหม่

การจัดการศึกษาในรอบหลายปีที่ผ่านมาในประเทศไทย มีการปฏิรูปการศึกษาไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อให้ออกมาตอบโจทย์ว่า “... การศึกษาในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต ต่างมีการปรับให้เข้ากับยุคและสมัยของผู้คนในแต่ละยุค ปัจจัยที่ทำให้การศึกษามีวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง...”^๙ ซึ่งเกิดจาก “...ปัจจัยภายในเกิดจากความต้องการพัฒนาสังคมให้มีความเจริญและทันสมัย ปัจจัยภายนอกเกิดจากกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในด้านต่าง ๆ ...”^{๑๐} มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้และ “...การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติการทำกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมและการเรียนรู้เรื่องพระรัตนตรัย “...การเชื่อมโยงต่อการพัฒนาวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธต้นแบบไปขับเคลื่อนเชิงนโยบายการจัดการศึกษาสายอาชีพ...”^{๑๑} “...อาจเป็นการพัฒนาในการเรียนการสอนของสายอาชีพที่ทำให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้เข้ากับสังคมยุคใหม่ได้เป็นอย่างดี...”^{๑๒}

^๙สนทนากลุ่ม รหัส ๐๐๐๙ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๐}สนทนากลุ่ม รหัส ๐๐๐๑๐ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๑}สนทนากลุ่ม รหัส ๐๐๐๑๒ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๒}สนทนากลุ่ม รหัส ๐๐๐๑๒ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๔.๑.๓ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคนิคคูเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาและชุมชนให้มีส่วนร่วมพัฒนาร่วมกันทั้ง ๒ ฝ่าย และส่งเสริมพัฒนาการอาชีวศึกษา มีการรอบร้อมวิชาชีพให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน พัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและ จริยธรรมในการปฏิบัติงานด้านอาชีพเป็นไปตามมาตรฐานอาชีวศึกษา ผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพด้านวิชาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงาน และภาคอุตสาหกรรม วิจัย ค้นคว้า สร้างนวัตกรรมทางด้านอาชีพที่สนองต่อชุมชนและสังคม ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารของสถานศึกษาสู่ชุมชน ส่งเสริมคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิถีพุทธของวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ตามตารางที่ ๔.๓

ตารางที่ ๔.๓ แสดงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิถีพุทธของวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ปรัชญา	มีวินัย ใฝ่ศึกษา พัฒนาฝีมือ ยึดถือคุณธรรม
วิสัยทัศน์	วิทยาลัยเทคนิคคูเมืองเป็นสถานศึกษาแห่งเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อพัฒนาอาชีพและชุมชน
การบริหารจัดการ	ด้านการบริหารบุคคล - ผู้บริหาร ครู ที่รับเข้าอบรมพัฒนาตนเองและพัฒนางานเกี่ยวกับสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ - นักศึกษาเข้ารับการอบรมแต่ละ ๑๐ คน - นักศึกษาแกนนำขยายผล อบรม ปวช.๑-๓ ตามลำดับ - ตัวแทนครูคณะครูแผนกวิชาเข้ารับการอบรม - นักศึกษาที่เป็นตัวแทนห้อง เข้าอบรมนักศึกษา ต้นแบบคุณธรรม ตัวแทนกระครู ทุกสาขาวิชา ผู้บริหารและครูทุกคนแต่งชุดขาวในวันพระและรักษาศีล ๕ เป็นนิจ ด้านกายภาพ - มีพระประจำวิทยาลัย - มีบรรยากาศราบริน - มีลานธรรม-ห้องปฏิบัติธรรม - มีปรัชญา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์วิถี มีพุทธประจำสถาบัน

ตารางที่ ๔.๓ แสดงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิชาชีพของวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ (ต่อ)

การบูรณาการหลักธรรม	ทำแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้รายชั่วโมง
การพัฒนาคุณภาพ	ด้านพัฒนาบุคลากร - คณะครูทุกคนเข้าอบรมโครงการอบรมพัฒนาผู้บริหาร ครู สู่การพัฒนาคุณธรรมในสถานศึกษา วิทยาลัยวิชาชีพ
	พัฒนาด้านกิจกรรม - นักศึกษามีโครงการคุณธรรมทุกห้องเรียน ๆ ๑ โครงการงาน - นักศึกษาสามารถสวดมนต์และประกอบ ศาสนพิธีชาวพุทธพื้นฐานได้ - มีชมรมพุทธศาสนา

สรุปรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาวิชาชีพของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคนิคคูเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ เน้นแนวทางการปฏิบัติตนตามระเบียบวินัย ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของวิทยาลัย และในสังคม ชุมชน พัฒนาจิตใจผูกพันกับการเรียนรู้ เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ ในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น ยึดถือคุณธรรม ความดีงามตามประเพณีวัฒนธรรม ค่านิยม มีวินัย มีใจบริการ ส่งเสริมและพัฒนาการอาชีวศึกษา วิชาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงาน สร้างนวัตกรรมทางด้านอาชีพที่สนองต่อชุมชนและสังคม

๔.๑.๔ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ “ด้านองค์ประกอบการจัดการ”

๑. หลักสูตรการสอน “เก่ง ดี มีสุข”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ถือเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นกฎหมายบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙ ถึงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔ นั้น มีหลักการสำคัญคือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคอนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว ดังนั้น ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม” หรือกล่าวอีกอย่างคือบุคคลที่มีความ “เก่ง ดี มีสุข” นี่คือนโยบายหลักของภาครัฐ ที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนไทยเติบโตอย่างสมบูรณ์ พร้อมทั้งทางด้านไอคิว และอีคิว ตรงตามเป้าหมายการศึกษา คือ ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ยึด

คุณธรรมนำความรู้ สู่สังคม ไทย โดยสิ่งที่จะบ่งบอกว่าบุคคลใดเป็นบุคคลที่มีความเก่ง ดี และมีสุขในการศึกษาคือ

เก่ง หมายถึง ความสามารถทางพุทธิปัญญา คือ ความรู้ความเข้าใจที่แจ่มแจ้งสามารถนำไปใช้ได้ วิเคราะห์เป็น สังเคราะห์ได้ ประเมินได้อย่างเข้าใจ และรู้แจ้งตามศักยภาพ

ดี หมายถึง เป็นผู้มีเจตคตินิยมที่ดีทั้งต่อการเรียน ความเป็นอยู่ต่อบุคคล ต่อสังคม ชุมชน และประเทศ

มีสุข หมายถึง สนุกกับการเรียนและใคร่เรียนรู้ตลอดชีวิต

กระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสู่การปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ กำหนดเป้าประสงค์การสร้างจิตสำนึกในการประพฤติชอบให้ยึดมั่นในหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความสุจริต ชี้อตรง “...เพื่อให้มีการทำงานด้วยความสุจริต โปร่งใส ประหยัด ใช้หลักความรู้ หลักเหตุผล ตอบสนองความต้องการของสังคมปัจจุบัน และมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ ให้เป็นคนเก่ง ดี มีความสุข เพื่อให้เป็นผู้ที่คุณธรรมจริยธรรมพร้อมทั้งพัฒนาสมรรถนะให้เป็นคนเก่งสามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุขในการเรียนและการใช้ชีวิตประจำวัน...”^{๑๓}

“...ด้านหลักสูตร มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่าง เนื่องจากมีการประชุมพัฒนาหลักสูตรมาตลอด และสิ่งเน้นย้ำคือ การบูรณาการเนื้อหาในหลักสูตรการเรียนการสอน โดยการนำหลักธรรมไตรสิกขา (ศีล : สมาธิ : ปัญญา) มาจัดการเรียนการสอนแบบพุทธบูรณาการ เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของหลักสูตร พัฒนาพฤติกรรม (กายภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) การออกแบบกำหนดกรอบขอบเขตของเนื้อหา กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และกระบวนการวัดผลประเมินผล จึงควรมีแนวทางการดำเนินงานให้สถานศึกษาดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการรายวิชา โดยครูเป็นผู้กำหนดแผนการสอนแต่ละรายวิชา และกิจกรรมที่เกิดการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิสุทธิฯ ดังนี้

๑. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีศีล สมาธิ และปัญญา คิดเป็น ทำเป็น มุ่งเน้นให้มีการเรียนรู้อย่างมีความสุข

๒. มีการบูรณาการหลักพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ทุกสาขาวิชา

๓. มีการฝึกปฏิบัติจริงตามสาขาวิชาชีพที่สอดคล้องวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชน และวิถีของประชาชน

๔. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน สอดคล้องกับหลักธรรมไตรสิกขา

^{๑๓}สัมภาษณ์ นายวิเชียร พรหมสาขา ณ สกลนคร, ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๕. มีการประสานการปฏิบัติให้เกิดความร่วมมือกับระหว่าง บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

๖. ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีงานทำ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ^{๑๔}

การจัดการศึกษา “...โดยดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการกลไกการบริหารจัดการ และยังเป็นการสร้างกตिकाและวินัยทางพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึก เป็นการพัฒนาตนตามหลักพุทธธรรม ที่ส่งเสริมความเจริญงอกงามให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยผู้บริหาร ครู พระภิกษุ และชุมชนเป็นผู้ ขับเคลื่อน...”^{๑๕} “...การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้โดยตรง แต่ไม่เน้นภาคทฤษฎีให้เด็ก อ่าน หรือท่องจำเท่านั้น แต่จะเน้นที่ภาคปฏิบัติให้เด็กได้ปฏิบัติงานจริง เป็นการส่งเสริมการให้การ เรียนรู้และการใช้ชีวิต ประจำวันของนักเรียน...”^{๑๖} “...ทุกรายวิชาต้องมีเทคนิคการนำไตรสิกขา เข้ามาบูรณาการจากครูผู้สอน ผ่านการอบรมจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภายใต้ โครงการพระสอนศีลธรรม จะทำให้เกิดการพัฒนาตน โดยเฉพาะในช่วงวิกฤติโควิด นักเรียนไม่ได้มา เรียน หลักสูตรการเรียนการสอน ครูก็ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนแบบออนไลน์ จัดส่งรายงานให้กับ นักเรียน หรือการส่งคุณครูออกเยี่ยมเยียนบ้านนักเรียน โดยที่ไม่ทิ้งเรื่องกิจกรรม การเรียนรู้ของ นักเรียน และหลักพุทธธรรมะสำหรับเป็นแนวทางการพัฒนาจิตใจ และปัญญา...”^{๑๗} จากคำแนะนำ ของครูประจำวิชาที่เป็นอีกหนึ่งรูปของการเรียน

๒. ด้านครูผู้สอน

ครูเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครู มีความเลื่อมใสใน พระพุทธศาสนา มีหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครูเป็นพื้นฐานและมี พรหมวิหาร (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนา จิตใจและสังคม มีความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน

^{๑๔}สัมภาษณ์ อาจารย์ณารัตน์ ทรัพย์ประเสริฐ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๕.

^{๑๕}สัมภาษณ์ อาจารย์ณารัตน์ ทรัพย์ประเสริฐ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖}สัมภาษณ์ คุณแม่ชีระเปียบ ธิรญาณี ประธานบริหาร โรงเรียนมัธยมจุลฉวีศรีสะเกษ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๑๗}สัมภาษณ์ อาจารย์ยุพิน พิมสร ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอี่ยมล่อ วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๕.

“...มีการบูรณาการหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการเรียนการสอน มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนประพฤติและปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรม โดยดำเนินการ...” ดังนี้

๑. ครูเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครู
๒. มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมของไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)
๓. มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครูเป็นพื้นฐาน และมีพรหมวิหาร (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา)
๔. เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาจิตใจและสังคม
๕. จัดกระบวนการเรียนการสอนแบบพุทธบูรณาการอย่างต่อเนื่อง
๖. เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนประพฤติและปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

การเรียนการสอนช่วงโควิดทางวิทยาลัย ก็จะมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอน “...การจัดทีม “ครูที่ปรึกษา” ออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียน หรือใช้วิธีโทรศัพท์ สอบถามถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และการสอนออนไลน์ และที่สำคัญคือ เป็นเพิ่มพุทธพลังอาชีววิถีพุทธให้กับนักเรียน ได้มีการจัดเตรียมความพร้อม เพื่อให้นักเรียนและครอบครัวมีกำลังใจต่อสู้กับปัญหาด้านการศึกษาและด้านเศรษฐกิจ...”^{๑๘} “...มีการประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน เข้าไปจัดสถานที่เรียนเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพ เช่น ช่างยนต์ ช่างเชื่อมให้กับนักเรียน...”... ครูมีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน และพาทำกิจกรรม เว้นระยะห่าง ซึ่งครูจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครู มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เข้าใจหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครูเป็นพื้นฐาน และมีพรหมวิหาร (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาจิตใจและสังคม มีความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน มีการบูรณาการหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการเรียนการสอน มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนประพฤติและปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรม...”^{๑๙} ดังนี้

๑. ปฏิบัติหน้าที่สอนด้วยความรัก เมตตาธรรม และยุติธรรม
๒. เข้าสอนเต็มเวลา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นพัฒนาผู้เรียนทางกาย ใจ สังคม และสติปัญญา
๓. สอนโดยสอดแทรกหลักพุทธธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ในทุกรายวิชาที่สอน

^{๑๘}สัมภาษณ์ อาจารย์ยุพิน พิมสร, ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอี่ยมล่อ วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๙}สัมภาษณ์ อาจารย์พิทักษ์ ผุยทอง, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีจันทบุรี วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๕.

๔. ครูผลิตหรือจัดหาสื่อการเรียนการสอน ที่ทันสมัยและหลากหลายสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คุณธรรม และจริยธรรม

๕. ครูมีเครื่องมือวัดที่เที่ยงตรง เป็นธรรม และสะท้อนผลสัมฤทธิ์ให้ผู้เรียนทราบ

๖. ครูจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมีป้ายนิเทศ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เช่นรูปภาพสื่อถึงคุณธรรม และ จริยธรรม

๗. ครูมีการจัดทำข้อมูลผู้เรียน ข้อมูลสารสนเทศ ประวัติ และเอกสารประจำชั้นเรียน

๘. ครูใช้เทคนิค วิธีการ ให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

๙. ครูมีการเสริมแรงให้ผู้เรียน มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนและยกย่องเชิดชูเกียรติให้กับผู้เรียน

๑๐. ครูต้องเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตให้กับผู้เรียน เช่น การแต่งกาย การพูด กริยา มารยาท

๑๑. ครูช่วยฝึกอบรมวิชาชีพให้กับผู้ปกครองของนักเรียน เพื่อสร้างอาชีพเสริมและรายได้ให้กับผู้ปกครอง

๑๒. ครูมีกิจกรรมการเยี่ยมบ้านศิษย์เชิงกัลยาณมิตรกับลูกศิษย์ทุกคน

๑๓. สถานศึกษามีแผนพัฒนางานและกิจกรรมที่จะพัฒนาครูบรรจุในแผนประจำปีของสถานศึกษา

๑๔. ครูผู้สอนจัดทำแผนพัฒนาตนเอง

๑๕. มีการอบรมครูบุคลากรเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม คุณธรรมและจริยธรรม

๑๖. มีการสนับสนุนครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องไปศึกษาดูงานสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จเป็นสถานศึกษาชีวศึกษาวิถีพุทธ

๑๗. มีการภาวนาและการปฏิบัติธรรมนอกสถานที่ ภาคเรียนละอย่างน้อย ๑ ครั้ง

๑๘. ครูได้รับการนิเทศติดตาม ผลการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการวิถีพุทธ

๑๙. สนับสนุนให้ครูเรียนรู้และสอบธรรมศึกษา

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน

มีการดำเนินการพัฒนาสื่อการเรียนรู้อ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และรู้เท่าทันสื่อหรือเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม มีกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศสัมพันธ์กับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประหยัด ทันสมัย น่าสนใจ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาวิชา สะดวกในการใช้งาน เหมาะสมกับระดับความรู้ ช่างวัย และประสบการณ์ของผู้เรียน ควรดำเนินดังนี้

๑. พัฒนาสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

๒. เลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม ประหยัด ทันสมัย น่าสนใจ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาวิชา สะดวกในการใช้งาน

๓. จัดกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศสัมพันธ์กับเนื้อหาและจุดมุ่งหมาย เหมาะสมกับระดับความรู้ ช่วงวัย และประสบการณ์ของผู้เรียน

“...การบูรณาการไตรสิกขากับศาสตร์แห่งความทันสมัยคือ เทคโนโลยี เพื่อให้รู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของสากล โดยเฉพาะการเรียนรู้สมัยใหม่ต้องใช้เทคโนโลยีพัฒนาสื่อการเรียนรู้ และยังต้องพัฒนาอีกมากโดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนตามปณิธานของวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิสุทธิคุณคู่กับศาสตร์สมัยใหม่ จำเป็นต้องส่งครู หรือบุคลากรไปอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาส่วนความรู้ทางเทคโนโลยี ครูมีความพร้อมทุกด้านสามารถพัฒนาสื่อการเรียนการสอนได้เต็มศักยภาพ แต่ยังขาดความชำนาญด้านพระพุทธศาสนา ดังนั้น จึงจำเป็นต้องส่งครูไปอบรมเฉพาะด้าน เพื่อนำองค์ความรู้มาพัฒนาสื่อการสอนเชิงพุทธ เพื่อเสริมสร้างการบูรณาการไตรสิกขากับศาสตร์แห่งความรู้ให้ชัดเจน...”^{๒๐}

๔. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักศึกษาด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้านการพัฒนาจิตใจ และเอื้อให้เกิดปัญญา ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มีการดำเนินการพัฒนาและดูแลอาคาร ห้องเรียน ให้มีความพร้อมและเพียงพอต่อการใช้งาน โดยจัดทำป้าย ที่แสดงถึงบริบทของสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิสุทธิคุณ มีผู้รับผิดชอบดูแลรักษาที่เป็นรูปธรรม มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ปราศจากสิ่งเสียดสีต่าง ๆ โดยดำเนินการ ดังนี้

๑. จัดทำป้ายที่แสดงถึงบริบทของสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิสุทธิคุณ

๒. จัดให้มีพระพุทธรูปประดิษฐานไว้ในที่อันเหมาะสมและเห็นเด่นชัดภายในสถานศึกษา

๓. จัดให้มีพระพุทธรูปประจำห้องพระพุทธศาสนา หรือลานธรรม

๔. จัดให้มีพื้นที่สำหรับศึกษาธรรมะ มีป้ายพุทธสุภาษิต วาทีธรรม พระราชดำรัส หรือคำสอนส่งเสริมคุณธรรม ติดตามที่ต่าง ๆ ที่มีความเด่นชัด พร้อมต่อการใช้งานและเอื้อต่อการบริหารจัดการ เจริญปัญญาเพียงพอต่อผู้เรียน โดยมีผู้รับผิดชอบดูแลรักษาที่เป็นรูปธรรม

^{๒๐}สัมภาษณ์ คุณแม่ชีระเปียบ ธิรญาณี, ประธานบริหาร โรงเรียนมัธยมจุลฉัตรสระเกษ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๕.

๕. มีการดูแลอาคาร ห้องเรียน สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ให้ความพร้อมและเพียงพอต่อการใช้งาน มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยปราศจากสิ่งเสพติด

ความรู้หรือศักยภาพของคน สามารถทำงานด้วยความอดทน ทำด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวิถีชีวิต เป็นการสั่งสมความรู้จากประสบการณ์จนเป็นการพัฒนานักเรียนอาชีวด้วยพหุปัญญา ซึ่งนักเรียนอาชีวมีความสามารถสูงในพัฒนาสายอาชีพ มีการจัดสภาพทางด้านกายภาพให้สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ มีป้ายคุณธรรม พระพุทธรูปประจำวิทยาลัย พระพุทธรูปประจำห้องเรียน ...”^{๒๑} สิ่งแวดล้อมที่ดีในการทำงานเป็นสิ่งหนึ่งในการจูงใจให้ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอยากทำงาน เพราะหากพวกเขาต้องพบเจอประสบการณ์ในการทำงานที่ไม่ดี จะยิ่งทำให้กำลังใจลดน้อยถอยลงไป ดังนั้นสังคมในการทำงานที่ดี จะช่วยกระตุ้นให้พนักงานทุ่มเทให้องค์กร และก้าวไปสู่ความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

๕. ผู้เรียน

จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งทางด้านกาย ศีล จิตใจ และปัญญา ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับวิถีชีวิตเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโส มนสิการ ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านกาย ศีล จิตใจ และปัญญา ใช้กิจกรรมประจำวันของผู้เรียนเป็นแนวทางพัฒนา ดังนี้

๑. กิจกรรมยามเช้า

- กิจกรรมทักทายยามเช้า (ยิ้ม ไหว้ สวัสดี)
- กิจกรรม R – SMART
- กิจกรรมขับขี้อวดกาย มีวินัยจราจร
- กิจกรรมใส่บาตรยามเช้า

๒. กิจกรรมระหว่างเรียน

- กิจกรรมหัวชนฝา
- กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ
- กิจกรรมของหายได้คืน
- กิจกรรมการออม

๓. กิจกรรมประจำสัปดาห์

- กิจกรรมสวดมนต์นั่งสมาธิ/ฟังธรรมะ
- กิจกรรมทำบุญตักบาตร

^{๒๑}สัมภาษณ์ อาจารย์นารีรัตน์ ทรัพย์ประเสริฐ, ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๔. กิจกรรมหน้าเสาธง

- กิจกรรมชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- กิจกรรมเจริญสมาธิ
- กิจกรรมเชิดชูเกียรติ
- กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทาย (ครู/พี่/น้อง/เพื่อน)

๕. กิจกรรมหลังเลิกเรียน

- กิจกรรมขอบคุณครู
- กิจกรรมเข้าคิวรอ

๖. กิจกรรมพิเศษ

- กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา
- กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- โครงการจิตอาสา
- โครงการศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน (Fix it Center)
- โครงการค่ายธรรมะ
- กิจกรรมสมุดสะสมความดี

สรุป หลักสูตรการสอน “เก่ง ดี มีสุข” ด้านครูผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และผู้เรียน ซึ่งครูควรจะมีการพัฒนาการสอนสิ่งใหม่ ๆ พร้อมด้วยโอเดีย ความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมและหลักการปฏิบัติ เกิดทักษะการใช้ด้วยความไม่ประมาท และใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ครูต้องเปลี่ยนจะต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ของนักเรียนใหม่ ให้รู้จักการคิดเชิงสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน ร่วมกันวางแผน และประมวผลงานตลอดถึงกิจกรรมร่วมกันในชุมชน แต่ตัวแปรที่สำคัญ คือครู ต้องมีทักษะการใช้เทคโนโลยี และสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเป็นนักคิดและนักพัฒนา ถือเป็นหัวใจหลักในการส่งเสริมการเรียนรู้วิถีพุทธ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปของการศึกษาไทย

องค์ประกอบการจัดการ

๑. หลักสูตร หลักสูตรและวิธีการสอนนอกจากการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการเรียนการสอนแล้ว หลักสูตรควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ มิใช่การจดจำเนื้อหาวิชา แต่ควรเป็นการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้และต่อยอดความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนา hard Skill และ soft Skill ไปพร้อมๆ กัน

๒. ครู การพัฒนาวิชาชีพให้แก่ผู้สอนและผู้บริหารต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ดังนี้

๑) พัฒนาผู้สอนให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถเชิงบูรณาการ สามารถทำแผนเชิงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติในชั้นเรียน

๒) จัดการเรียนการสอน โดยวิธีสอนที่หลากหลาย

๓) มีความรู้ความสามารถเชิงลึกในการแก้ปัญหา การมีทักษะการคิดแบบมีวิจารณญาณ

๔) สร้างผู้สอนต้นแบบสำหรับเป็นตัวอย่างในการพัฒนาวิชาชีพผู้สอน

๕) สร้างชุมชนการเรียนรู้ระหว่างผู้สอนที่ปฏิบัติในวิชาชีพเดียวกัน

๓. สื่อ คือเข้าใจและสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารอันเป็นทักษะจำเป็นอย่างยิ่งในโลกปัจจุบัน

๔. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ควรได้รับการออกแบบโดยใช้แนวทางดังนี้

๑) จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม โดยการได้รับแรงสนับสนุนจากบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อเกื้อหนุนให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย

๒) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน

๓) จัดการเรียนรู้จากบรรยากาศและบริบทที่เป็นโลกแห่งความเป็นจริง โดยเฉพาะการเรียนรู้จากโครงงาน

๔) สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงสื่อเทคโนโลยี เครื่องมือ และแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

๕. ผู้เรียน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม มีสมรรถนะที่ดี

๑. ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้นกว่าการนั่งฟังอยู่เฉย ๆ

๒. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (เช่น การอ่าน การพูด การเขียน)

สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ “ด้านองค์ประกอบการจัดการ” มีปัจจัย ๕ ด้าน ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ “ด้านองค์ประกอบการจัดการ” ๕ ด้าน

๔.๑.๕ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ “ด้านการบริหารจัดการอาชีววิถีพุทธ”

การบริหารจัดการอาชีววิถีพุทธ จะขึ้นตรงกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรื่องการศึกษาด้านอาชีววิถีพุทธในรูปแบบการศึกษาวิชาชีพที่เรียกว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษา การบริหารจัดการและการพัฒนาอาชีวศึกษาด้านวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยการจัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน และเป็นกรอบในการพัฒนาสถานศึกษา โดยกำหนดกรอบพัฒนาและจุดมุ่งหมายดังนี้

๑. จุดมุ่งหมายทางการศึกษาอาชีววิถีพุทธ

การจัดการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เปิดการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) นำตามหลักไตรสิกขามาบูรณาการและเป็นกลไกการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม เพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครู และนักเรียน ให้มีพฤติกรรมด้านกาย วาจา ใจ และพัฒนาปัญญาอย่างสร้างสรรค์ ในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในสังคมไทย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายของอาชีววิถีพุทธ

จุดมุ่งหมายทางการศึกษาอาชีววิถีพุทธ “...มีลักษณะของการเชื่อมโยงสู่จุดมุ่งหมายของการศึกษาอาชีววิถีพุทธ ผ่านกระบวนการเรียนการสอนของครู ซึ่งครูต้องเปลี่ยนกระบวนการสอนแนวใหม่ โดยเน้นการปฏิบัติ เสริมสร้างทักษะการทำงานด้วยกิจกรรมจิตอาสา ปฏิบัติและรักษาศีล ๕ ก็จะเป็นภาพลักษณ์ใหม่ของนักเรียนอาชีวะเชื่อมโยงถึงการพัฒนากับกำลังหลักคือ นักเรียนอาชีวะเรียกว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจหรือกลไกขับเคลื่อนเรื่องเศรษฐกิจฐานรากของการพัฒนาประเทศ จุดมุ่งหมายของอาชีววิถีพุทธ โดยพัฒนาศักยภาพด้านร่างกาย สติปัญญา เกิดความรัก ความสามัคคี...”^{๒๒} “...การรู้จักอดทน มุ่งมั่นแล้วก็พัฒนาตนเอง ผ่านกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพ หรือศักยภาพของนักเรียน...” เกิดซอฟต์แวร์สกลวิถีการใช้ชีวิตในสังคม^{๒๓} “...การศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ ก็เป็นการจัดการเรียนการสอน พัฒนาการผู้เรียนโดยการใช้หลักไตรสิกขา ก็คือ ศีล สมาธิแล้ว ก็ปัญญา เพื่อมาเป็นการสร้างกตึกาหรือว่าวินัย เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ รวมถึงจิตสำนึกเป็นการพัฒนาตามหลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยที่มีผู้บริหาร ครู พระสงฆ์ และชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุไปตามเจตนารมณ์จุดมุ่งหมายของหลักสูตร...”^{๒๔}

“...การบูรณาการในหลักสูตรไม่แตกต่างกันในแต่ละสถานที่ เนื่องจากใช้หลักแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ผลการตอบรับของผู้ปกครองกับการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยก็ดีขึ้น เด็กมาสมัครเรียนมากขึ้นกว่าทุกปีที่ผ่านมา...”^{๒๕} ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กที่เข้ามาเรียนอาชีวะได้รับการพัฒนา “ซอฟต์แวร์สกล” ทำให้ผู้ปกครองเห็นว่า บุตรหลานที่เข้ามาเรียนที่อาชีวะ ซึ่งทางสถานศึกษาสามารถเปลี่ยนค่านิยมเก่า ๆ เช่น ยกพวกตีกัน หรือหนีเรียน สร้างแต่ปัญหา เกิดการทะเลาะวิวาทกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ แต่สร้างปรับเปลี่ยนเป็นอาชีวะสร้างชาติแล้ว...”

สรุปว่า การนำหลักพุทธธรรมคือ หลักไตรสิกขาเข้ามาผนวกในเรื่องของการเรียนการสอนทำให้นักเรียน มีสมาธิในการเรียน และตั้งใจเรียนมากกว่าที่ไม่เคยนำหลักไตรสิกขาเข้ามาผลบวก เกิดกระบวนการในการเรียนรู้มากขึ้นแต่ทางวิทยาลัย ก็ยังจัดกิจกรรมเสริมให้นักเรียน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ หรือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนสร้างความมีวินัย ความซื่อสัตย์ เรื่องมารยาทดีทางกาย มารยาทดีทางวาจา และเรื่องของอารมณ์ต้องใส่ใจ ควบคุมอารมณ์ เนื่องด้วยอาชีวศึกษาใน

^{๒๒}สนทนากลุ่ม ดร.ธีร ภาวนันท์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๓}สนทนากลุ่ม ดร.พงศ์ธร พิมพ์นิตย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๔}สนทนากลุ่ม อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสังขะ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๕}สนทนากลุ่ม อาจารย์ธนกร ส่งสัยอ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานทั่วไปวิทยาลัยเทคโนโลยีชนบาคาล วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

มุมมองของสังคม หรือผู้ปกครอง จะมองว่าเป็นเด็กที่มีความแข็งแรงต่าง ก้าวร้าว ขาดความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ และสังคม ถ้าหากสถาบันอาชีววิทย์พุดธ สร้างอัตลักษณ์ความเป็นเด็กอาชีววิทย์พุดธ โดยการ ปรับบุคลิกภาพนักเรียนใช้หลักพุทธธรรมเป็นขัดเกลาและปฏิบัติธรรม ก็จะได้นักเรียนอาชีววิทย์พุดธ แนวใหม่ตามที่สังคมต้องการและเป็นกลไกการพัฒนาประเทศ

๒. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การเรียนการสอนของอาชีววิทย์พุดธ ปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ให้ สัมพันธ์กับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินงานโดยกรมอาชีวศึกษาซึ่งมีนโยบายเกี่ยวกับการ จัดการอาชีววิทย์พุดธเป็นการปรับกระบวนการนำเข้า (input) แล้วก็มีกระบวนการพัฒนานักเรียน โดยครูผู้สอนเป็นคนวางเทคนิคการสอนแล้ว เพิ่มเทคนิคต่างๆ ที่สัมพันธ์กับเทคโนโลยี สร้างสื่อผ่าน เทคโนโลยี เช่น ดิจิตอล ยูทูบเบอร์ หรือสื่อใหม่ ๆ เพื่อเป็นการดึงเอาความสามารถหรือความรู้ของ นักเรียน จนเกิด ซอฟต์แวร์ คือ ทักษะที่สำคัญอันประกอบไปด้วยคุณสมบัติภายในที่ดีของมนุษย์ที่ ล้วนส่งผลดีแก่ตนเอง เพื่อนร่วมงาน ช่วยให้เกิดการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้ดีกว่าเดิม และยังส่งผล กระทบที่ดีต่อสังคม

“...การจัดการเรียนการสอน มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติและกิจกรรมเพื่อเป็นการ สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักศึกษาอาชีววิทย์ โดยเฉพาะโครงการคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษา เข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตร (ปวช) จะเน้นทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ก็จะสอดคล้องกับวิทย์พุดธ ทำให้นักเรียนสามารถควบคุมอารมณ์หรือพฤติกรรมความรุนแรงลง ได้ และการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนใหม่คือ ไม่ใช่เป็นการป้อนข้อมูลให้กับนักเรียนอย่างเดียว ...”^{๒๖} “...การจัดการเรียนการสอนแบบนี้ทำให้ครูอาจจะทำงานหนักขึ้น แต่จะสร้างองค์ความรู้ให้กับ เด็กนักเรียน และครูก็เกิดทักษะกระบวนการทำงาน กระบวนการคิด การพัฒนาสื่อของครู เกิด ผลสำเร็จ โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ...”^{๒๗} “...ที่ทางวิทยาลัยจัดขึ้น แต่การที่จะทำให้เกิดสมรรถนะ อาชีพ เกิดจากสมรรถนะทางด้านความรู้ เกิดจากการจัดการเรียนการสอนและร่วมกันทำกิจกรรม ซึ่งการเรียนที่เน้นการปฏิบัติ หรือมีกิจกรรมให้นักเรียนได้ออกนอกพื้นที่และทำกิจกรรมช่วยเหลือ สังคม ก็ยังจะสร้างเสริมประสบการณ์ให้กับผู้เรียนยิ่งกว่านั่งเรียนในห้องเรียน...”^{๒๘}

^{๒๖}สนทนากลุ่ม อาจารย์ธนกร สงสัยอ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานทั่วไปวิทยาลัยเทคโนโลยีชั้น บาดาล วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๗}สนทนากลุ่ม อาจารย์กิตติภาส นิ่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๘}สนทนากลุ่ม อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสังขะ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

“...สถานศึกษาที่มีองค์ประกอบในปัจจัยขับเคลื่อนก็คือตัวคน ระบบการจัดการตัวระบบ...”^{๒๙} และการบริหารจัดการระบบ มีกิจกรรมให้กับนักเรียนได้ทำร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะเกิดขึ้นมาได้ ก็ต้องมีจากระบบการบริหารจัดการของผู้บริหาร

สรุป ปัจจัยสำคัญในการที่จะส่งเสริมการจัดการศึกษา มีองค์ประกอบหรือปัจจัยสำคัญคือผู้บริหารมีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษามาก ถ้าหากผู้บริหารไม่เปิดโอกาสแล้ว จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หรือจะปรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาจากชื่อเดิม เป็นอาชีววิถีพุทธ คงเป็นไปได้ด้วยความลำบาก ขึ้นอยู่กับนโยบายผู้บริหารระดับสูงคือ ผู้อำนวยการและคณะบริหาร ควรเล็งเห็นความสำคัญ จะสร้างแบบปรัชญาของวิทยาลัย หรืออัตลักษณ์ของวิทยาลัย หรือคุณลักษณะของที่พึงประสงค์ของนักเรียน องค์ประกอบทั้งหมดที่กล่าวมา เป็นปัจจัยที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาสถานศึกษา

๓. การประเมินผลการเรียน

การจัดการเรียนของสถานศึกษา เมื่อจัดการเรียนแล้ว ก็จะมีการประเมินผลการเรียน ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญขององค์กร หรือของครูที่สอนต้องสร้างตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลรายวิชาที่สอน หรือกิจกรรมที่ทำร่วมกับนักเรียน บรรลุเป้าหมายมากน้อยแค่ไหน ต้องมีการวัดความสำเร็จด้วยการประเมินนี้ เป็นอีกวิธีการวัดผลทางการศึกษา หรือการปฏิบัติงานของหน่วยงานทั้งในเรื่องความสามารถในการทำงานไปจนถึงศักยภาพที่ช่วยให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น แล้วการประเมินผลการเรียน ยังถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทางอาชีพครูที่สำคัญของสถานศึกษา

รูปแบบการประเมินครูเป็นผู้สร้างรูปแบบขึ้น ซึ่งปัจจุบันก็จะเป็นระบบออนไลน์ เนื่องจากการระบาดของไวรัสโควิด ๒๐๑๙ ทำให้รูปแบบการเรียนการสอนเปลี่ยนจากการสอนในที่ตั้งแต่ต้องมาจัดการเรียนการสอนแบบไลน์ ดังนั้นครูจึงต้องออกแบบรูปแบบการประเมินให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่ดำเนินการอยู่ในขณะนี้ “...วิทยาลัยพัสังขะ ก็จะมีกระบวนการประเมินผลการเรียนของนักเรียน เริ่มจากการเรียนรู้ โดยบูรณาการทางด้านไตรสิกขา ทาน ศีล ภาวนา ก็จะประชุมครู แล้วก็ลงในช่องคะแนนคุณธรรม จริยธรรม ภาควิชาทฤษฎี ก็แปดสิบ ยี่สิบ ก็จะอยู่ตรงยี่สิบคะแนน จะเปิดภาคเรียน ก็จะไปปฏิบัติธรรมที่ศูนย์ประดิษฐ์พัฒนปฏิธรรม รวมการพัฒนาในมิติบ้าน วัด โรงเรียน ก็จะเกื้อกูลกัน...”^{๓๐}

“...การจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมของวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง ซึ่งมีกิจกรรมที่หลากหลาย รวมทั้งกิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมบริการแก่ชุมชน ก็จะมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อวัดมีงานทางวิทยาลัย ก็จะส่งนักเรียนนักศึกษา ก็ไปทำกิจกรรมร่วมกันที่วัด และขยายพื้นที่ของ

^{๒๙}สนทนากลุ่ม ดร.พงศ์ศร พิมพะนิตย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๐}สนทนากลุ่ม อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีวศึกษาพัสังขะ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

กิจกรรมเรียกว่าภาคีเครือข่ายไปสู่ชุมชนให้บริการด้านบริการซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าตามชุมชนต่าง ๆ โดยให้บริการด้านการซ่อมเครื่องใช้แล้ว ก็จะหมุนเวียนสับเปลี่ยนแผนวิชาช่างก่อสร้างออกไปให้บริการซ่อมบ้านเรือน หรือช่วยสร้างบ้านให้กับชุมชน จนกลายเป็นความเข้มแข็งของวิทยาลัยและชุมชน และองค์กรทางศาสนา และทางวิทยาลัยก็มีกรอบการบริหารจัดการกิจกรรมและการประเมินการจัดการกิจกรรมว่าบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จะเริ่มตั้งแต่วันที่ปฐมนิเทศ โดยทางวิทยาลัย ก็จะมีเอกสารและข้อมูลให้ผู้ปกครองได้ทราบถึงอาชีพวิจิตรพิพิธ ก็สร้างความเข้าใจให้ตรง กระบวนการนี้พระอาจารย์ไมตรี จะเป็นผู้ชี้แจงให้หลักคิด และแนวทางในการปฏิบัติ โดยใช้หลักไตรสิกขา อบรมและปฏิบัติธรรมให้เด็กมีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริตรู้จักหน้าที่ตนเอง มีจิตบริการคือ อัตลักษณ์วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง เมื่อนักเรียนนักศึกษาเข้ามาสู่การศึกษาชั้นปีที่ ๑ ก็จะจัดการเรียนการสอนตามกรอบที่วิทยาลัยกำหนดไว้ คือการนำหลักวิจิตรพิพิธ มาใช้แบบบูรณาการเข้ากับรายวิชาที่สอน...”^{๓๑}

สรุปว่า การประเมินผลการเรียน จากการนำวิจิตรพิพิธเข้ามาในการจัดการเรียนการสอนต้องมีความเชื่อมั่นว่า ครู บุคลากรผู้บริหารต้องเข้าใจคำว่า “วิจิตรพิพิธ” มีหลักการปฏิบัติและดำเนินการจัดการเรียนการสอนในรูปบูรณาการศาสตร์ทางโลกและศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา โดยนำหลักของไตรสิกขามาบูรณาการในรายวิชา ก็จะเข้าใจเป้าหมายสูงสุดก็คือ ไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ความไม่เที่ยง ไม่แน่นอน เมื่อครูเข้าใจแล้ว ก็จะพาเด็กนักเรียนไปอบรมด้วย เพราะเกิดจากความเชื่อมั่นว่า เมื่อมีความเข้าใจ ความตระหนัก เมื่อเอาความเข้าใจและความตระหนักมารวมกัน ผ่านกระบวนการเรียนการสอน สร้างตัวชีวิตขึ้นมา เชื่อมั่นว่าจะสามารถผลิตเด็กที่มีคุณธรรม จริยธรรมที่มีคุณภาพได้

การบริหารจัดการอาชีพวิจิตรพิพิธ

๑. จุดมุ่งหมาย

- ๑) เน้นทักษะ ความรู้ และความเชี่ยวชาญ
- ๒) เน้นการสร้างความรู้ในเชิงสหวิทยาการระหว่างวิชาหลัก
- ๓) เน้นสร้างความรู้ที่ลึกซึ้ง
- ๔) เน้นการยกระดับความสามารถของผู้เรียน ด้วยการใช้ข้อมูลจริง การใช้เครื่องมือที่ทันสมัยและการนำไปประยุกต์ใช้

๒. ประสพการณ์การเรียนรู้

- ๑) ประสพการณ์ที่หลักสูตรควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จะมีใช้การจดจำเนื้อหาวิชาอีกแล้ว แต่จะเป็นการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้และต่อยอดความรู้ได้ด้วยตนเอง

^{๓๑}สนทนากลุ่ม อาจารย์กิตติธาส นิ่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๒) การจัดการเรียนรู้เนื้อหา ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และใช้เทคนิค Active Learning

๓. การประเมินผล

- ๑) สร้างความสมดุลในการประเมินผล
- ๒) การนำผลการประเมินมาพัฒนา
- ๓) การใช้เทคโนโลยีในการวัดผล
- ๔) การประเมินตามสภาพจริง

จากสภาพการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพพุทธที่ผ่านมา ใน ๓ แห่ง พบว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษาทั้ง ๓ แห่งได้มีการบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้าไปในวิธีการเรียนรู้ของนักเรียน พร้อมทั้งยังมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและบูรณาการในการเรียนการสอน

สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ “ด้านการบริหาร” มีปัจจัย ๓ ด้าน ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ “ด้านการบริหาร” ๓ ด้าน

จากการศึกษาองค์ความรู้ที่ได้จาก การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่ (ย่อ ๒) พบว่า ในการจัดการเรียนรู้ อาชีพและทักษะอนาคต หากจะให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ต้องปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้จากแบบเดิมเป็นการเรียนรู้แบบ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หรือ PLC (Professional Learning Community) และในขณะเดียวกัน การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ที่เป็นระบบบริหารทั้งสถานศึกษา ก็ต้องปรับเปลี่ยนเป็น PLC (Professional Learning Community) เช่นเดียวกัน โดย PLC ที่ปรับเปลี่ยนจะต้องบูรณาการหลักไตรสิกขา กลายเป็น “PLC เชิงพุทธ”

๔.๒ พัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

การจัดการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยระบบการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ เปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะออกจากระบบการศึกษาแล้วรวมถึงความตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย ตลอดจนพัฒนาและรักษากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษของผู้มีปัญญาแต่ละประเภท และการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะเพียงอ่านออกเขียนได้ แต่ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการปฏิบัติและการสร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกัน ไม่เพียงเป็นผู้รับรู้ Passive Learning ผู้เรียนต้องฝึกการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองหรือ Active Learning ครูเป็นโค้ชที่คอยออกแบบการเรียนรู้เพื่อช่วยผู้เรียนให้บรรลุผลได้ดังนั้นครูในศตวรรษที่ ๒๑ จะต้องไม่ตั้งต้นเป็นผู้รู้ แต่ต้องแสวงหาความรู้ไปพร้อมๆ กับผู้เรียน

ขณะเดียวกัน โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๔๕ และฉบับที่ ๓ พุทธศักราช ๒๕๕๕ มาตรา ๒๒ ระบุถึงหลักการจัดการศึกษาว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ต้องจัดการศึกษาที่พัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพและมาตราที่ ๒๔ ที่กล่าวว่าต้องมีการจัดกิจกรรมและเนื้อหาสาระที่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนมีความสอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ฝึกทักษะการคิดการปฏิบัติจริง เพื่อให้สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา และมีการปลูกฝังคุณธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในรายวิชา ส่งเสริมบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้มีความพร้อมด้านการเรียนด้านสื่อการเรียนมีการอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถจัดการเรียนรู้ที่มีความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ^{๓๒}

ดังนั้นสถานศึกษาต้องพัฒนานตนเองให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization : LO) องค์กรใดที่จัดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นั้น พิจารณาจากองค์ประกอบ ๔ ส่วน ได้แก่ LO (Learning Organization) องค์การของการเรียนรู้, OL (Organizational Learning) กระบวนการเรียนรู้ในระดับองค์กร, OK (Organizational Knowledge) องค์ความรู้หรือความรู้ที่สำคัญและ

^{๓๒}กุลกาญจน์ สุวรรณรักษ์, “การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูที่ส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา”, *ดุชนิพนธ์ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๓), หน้า ๓.

จำเป็นขององค์กร, KM (Knowledge Management) การจัดการความรู้ จากองค์กรของการเรียนรู้จะต้องมีกระบวนการเพื่อนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในระดับองค์กร

จากกระบวนการเรียนรู้จะต้องอาศัยทฤษฎีเพื่อนำไปสู่องค์ความรู้หรือความรู้ที่สำคัญและจำเป็นขององค์กร (OK) ซึ่งจะต้องมีการระบุว่าอะไรคือความรู้ขององค์กร องค์กรมีความรู้หรือไม่ และอยู่ที่ไหน เพื่อเข้าไปสู่องค์ประกอบสุดท้าย คือ การจัดการความรู้ หรือ KM ในยุคปัจจุบัน ยุคที่สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งภายในและภายนอกองค์กร ความสามารถในการเรียนรู้กลายเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งขององค์กร ซึ่งจากประเด็นนี้สามารถแบ่งกลุ่มขององค์กรจากระดับการเรียนรู้เทียบกับระดับการเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอกองค์กร ได้เป็น ๔ กลุ่ม ๑. Surviving (Complacent) หรือ Learning = Environmental change คือ องค์กรที่มีระดับการเรียนรู้เท่ากับการเปลี่ยนแปลงภายนอก จัดอยู่ในลักษณะ “แค่นี้ก็พอแล้ว อยู่รอด” ๒. Diving (Paralyzed) หรือ Learning ๓. Thriving (Learning Organization) หรือ Learning = Environmental change คือ องค์กรที่มีระดับการเรียนรู้เท่ากับการเปลี่ยนแปลงภายนอก แต่อยู่ในสถานะที่มีความสามารถในการปรับตัวเพื่อให้อยู่รอด ๔. Driving (Maverick) หรือ Learning > Environmental change คือ องค์กรที่มีระดับการเรียนรู้มากกว่าการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถปรับตัวเองเพื่อให้อยู่รอด พร้อมเรียนรู้ที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อก้าวสู่การเป็นผู้กำหนดทิศทางของการพัฒนา

Peter Senge เชื่อว่า หัวใจของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้อยู่ที่การเสริมสร้างวินัย ๕ ประการให้เกิดขึ้น ได้แก่ ๑. บุคลากรชั้นเลิศ (Personal mastery) ๒. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building shared vision) ๓. มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental models) ๔. เรียนรู้เป็นทีม (Team learning) ๕. การคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic thinking)

การพิจารณาเกณฑ์ตัดสินว่าเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ๑. สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ๒. กระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ๓. พฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ คือ ภายในองค์กรมีบรรยากาศของความปลอดภัยทางจิตวิทยา มีชื่นชมยอมรับในความแตกต่าง การเปิดกว้างต่อทัศนะใหม่ๆ และการมีเวลาในการคิดเชิงสะท้อน ขณะที่กระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม คือ องค์กรจะต้องส่งเสริมให้มีการทดลอง ส่งเสริมให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อติดตามความก้าวหน้า และแนวโน้มต่างๆ รวมถึงการมีการวิเคราะห์โดยจัดให้มีการสนทนา อภิปราย และตีความเพื่อศึกษาเข้าใจ และระบุปัญหา สู่การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้องค์กรควรจัดให้มีการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะความรู้เพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอ พร้อมกับการจัดให้มีการถ่ายโอนข้อมูล องค์ประกอบข้อสุดท้ายของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ **พฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้** โดยผู้นำองค์กรจะต้องใจกว้าง ยอมรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น เป็นนักตั้งคำถามและ

นักฟังที่ดี กระตุ้นให้เกิดการแสดงมุมมองที่หลากหลาย สามารถบริหารเวลา และทรัพยากรเพื่อค้นหา ปัญหา ข้อท้าทาย และทางออกของปัญหา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถิพุทธ ๓ แห่ง พบว่า ทั้ง ๓ แห่งเป็นองค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนเพื่อการเรียนรู้ เป็นแบบพลวัตร หมุนเวียนเป็นบันไดเวียน เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุง พบว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้วิถิพุทธ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ด้านดังนี้

๑. พฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้ ประกอบด้วยคุณลักษณะ ๕ ด้าน คือ

๑.๑ บุคลากรแห่งการเรียนรู้ มีแนวทางในการพัฒนาบุคลากรทุกระดับตามหลัก ไตรสิกขา พฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้

๑.๒ มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building Shared Vision)

๑.๓ มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental Models)

๑.๔ เรียนรู้เป็นทีม (Team Learning)

๑.๕ การคิดอย่างเป็นระบบ โดยใช้โยนิโสมนสิการเป็นฐาน (Systematic Thinking)

๒. สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบสปีปายะ

๓. กระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นตามหลักไตรสิกขา

เมื่อวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถิพุทธสามารถพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ได้ภายใต้การบริหารจัดการที่บูรณาการกับหลักไตรสิกขา ก็เกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้วิถิพุทธ โดยการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาท่ามกลางสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนไป เยาวชนรุ่นใหม่มักเปราะบาง ขาดความอดทน ขาดการป้องกันตนเองในด้านต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมเยาวชนเพื่อให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าว นอกจากนี้ในส่วนของอาชีวศึกษาจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาด้วยการ ปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน ปฏิรูปวิธีสอบ ตลอดจนแผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้มีการบูรณาการเกิดกลยุทธ์ แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ

๑. การจัดระบบดูแลนักเรียนนักศึกษา รวมทั้งการสื่อสารกับผู้ปกครอง

๒. ระบบปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แก้ไขปัญหา (R watch)

๓. สร้างคุณลักษณะตามที่สังคมและตลาดแรงงานต้องการ

๔. ความมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อประเทศชาติ

โดยใช้เด็กเป็นตัวตั้ง และใช้กลุ่มเป็นตัวช่วยในการทำโครงการให้เกิดการบูรณาการการจัดเตรียมเด็กสู่สถานประกอบการในเชิงปริมาณและสอดคล้องกับคุณภาพ เป้าหมายสูงสุดของอาชีวศึกษา คือ นักเรียนนักศึกษา โดยมุ่งให้เกิดคุณลักษณะ ๔ ประการ ดังนี้

๑. เชี่ยวชาญวิชาชีพ เรียนแล้วรู้จริง มีสมรรถนะ

๒. มีคุณธรรมจริยธรรม

๓. มีคุณลักษณะตามความต้องการของสถานประกอบการ

๔. ทักษะการสื่อสาร คิดเป็น ทำเป็น มีความสามารถในการวางแผน เพื่อให้ได้ตามเป้าหมาย จึงควรจะมีทักษะวิชาชีพ ทักษะชีวิต โดยมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกลไกขับเคลื่อนสรุปคือเยาวชนเป็นหัวใจครูเป็นกัลยาณมิตร ทั้งนี้ก่อนที่ผู้อื่นจะเข้มแข็ง ครูและเยาวชนต้องเข้มแข็งก่อน

จากความสำคัญดังกล่าวจะเห็นว่าพื้นฐานของเทคโนโลยีย่อมมีประโยชน์ต่อการพัฒนาเจริญก้าวหน้าต่อการจัดการเรียนการสอนสายอาชีพ และเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นอยู่ของยุคชีวิตวิถีใหม่อยู่มาก การใช้ไอทีเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าจะเป็นการใช้งานทั่ว ๆ ไปอย่างการจัดเอกสารโดยอาศัยซอฟต์แวร์ที่มีประสิทธิภาพ การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์เครือข่ายหรืออินเทอร์เน็ต การใช้ระบบงานคอมพิวเตอร์เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและทำให้เกิดระบบสารสนเทศสำหรับการวางแผนและตัดสินใจ ผลทางด้านบวกของเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิต กระจายความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในด้าน การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมการศึกษา และการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดอยู่ในสถานศึกษา ส่งเสริมด้าน พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม เป็นต้น

กระบวนการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธยุคชีวิตวิถีใหม่ ผู้บริหาร ผู้อำนวยการสถานศึกษา จึงต้องวางนโยบายการบริหารงาน และจัดการเรียนการสอนให้ดำเนินการ โดยพัฒนาครูผู้สอน และวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน โดยการนำทักษะการเรียนรู้ชีวิตวิถีใหม่ ได้แก่ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

“...องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วม และสภาพแวดล้อม^{๓๓} ... แผนงาน นโยบาย และเป้าหมายของการบริหารจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ, การสร้างการมีส่วนร่วมในทุกกระดับ และทุกภาคส่วน, การปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน และเป้าหมายการจัดการอาชีวศึกษาวิถีพุทธ, การติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานของการจัดการอาชีวศึกษาวิถีพุทธ และการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ^{๓๔} ...ส่งเสริมด้านสื่อ เครื่องมือในการพัฒนาเอกลักษณ์และการสร้างเครือข่าย^{๓๕}...”

^{๓๓}สนทนากลุ่ม อาจารย์กิตติภาส นั่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๔}สนทนากลุ่ม ดร.พงศ์ศร พิมพะนิตย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๕}สนทนากลุ่ม อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสังขะ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

“...ปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ให้ประสบความสำเร็จ คือ ผู้บริหาร การจัดการ^{๓๖} ...การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธแบ่งเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียนนักศึกษา องค์การศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่าย, ระบบการบริหารจัดการศึกษา เช่น แผนปฏิบัติการ 5 ปี, โครงการ หลักสูตรการศึกษา มาตรฐานวิชาชีพ ระเบียบข้อตกลงของสถานศึกษา การติดตามประเมินผล, การจัดการศึกษา เช่น แผนการจัดการเรียนรู้ การดำเนินการโครงการ/กิจกรรม การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน บุคลากร การมีส่วนร่วมของทุกระดับและทุกภาคส่วน^{๓๗} ... มุ่งเน้นพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การตระหนักรู้และเห็นคุณค่า พยายามสร้างวัฒนธรรมองค์กรอาชีวศึกษาวิถีพุทธสู่ความเป็นเลิศ^{๓๘}...”

สรุปองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วม และสภาพแวดล้อม โดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จคือ คน ระบบการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษา

การพัฒนาแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตใหม่ สถานศึกษาต้องมีรูปแบบการพัฒนาเริ่มจากกลไก ๓ อย่างคือ

๑. **การพัฒนาบุคลากรทุกระดับตามหลักไตรสิกขา** ครอบคลุมตั้งแต่ผู้บริหาร ครู บุคลากร ตลอดจนผู้เรียน โดยเริ่มจากการที่ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาตามแนววิถีพุทธ ผู้บริหารและครูต้องได้เข้ารับการอบรมตามแนววิถีพุทธอยู่เสมอ มีความกตัญญู ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในสถานศึกษาด้วยสันติวิธีได้ “...สถานศึกษาเราต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ รวมถึงบูรณาการหลักธรรมคำสอนหรือหลักไตรสิกขา ลงไปในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อปลูกฝัง Soft Skill คุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการ”^{๓๙} “...เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นเลิศในยุควิถีใหม่ เรายังคงต้องนำหลักไตรสิกขา มาเป็นพื้นฐานเพื่อสร้างเยาวชนให้มี Soft Skill โดยพ่วงกับทักษะ

^{๓๖}สนทนากลุ่ม อาจารย์ธนกร ส่งสัยอ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานทั่วไปวิทยาลัยเทคโนโลยีชั้นบาดาล วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๗}สนทนากลุ่ม ดร.พงศ์ธร พิมพ์นิษฐ์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๘}สนทนากลุ่ม อาจารย์นารินทร์ ทรัพย์ประเสริฐ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๙}สัมภาษณ์ อาจารย์ ดร.กรรณิกา ยอดสง่า ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

การเรียนรู้ การสอน และแนวทางการดำเนินชีวิต”^{๔๐} “...วิถีของการดำเนินชีวิตของลูกศิษย์เป็นไปตามระบบไตรสิกขา เพื่อที่จะให้เขาเป็นเยาวชนที่ดี ก็จะรวมถึงในเรื่องของการจัดการของคณะครู อาจารย์ต่าง ๆ ที่พัฒนาลูกศิษย์ให้เป็นไปตามหลักของการจัดการการศึกษา”^{๔๑} ดำเนินการบริหารโดยผู้อำนวยการและคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ใช้หลักไตรสิกขาเป็นแนวทางพัฒนา ซึ่งต้องมีดัชนีตัวชี้วัดผล สัมฤทธิ์ของการบริหารตามเป้าหมายที่กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญในการดำเนินการ

๒. การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ / Active Learning รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ความสำเร็จความสามารถของครูในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา การร่วมกันพัฒนาเป็นทีมวิชาการ ให้ครูมีความรับผิดชอบในเตรียมการสอนมีแผนการสอน และเน้นคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านทักษะอาชีพและคุณธรรมจริยธรรม “...ครูมีความใฝ่รู้ มีวิธีการสอนที่หลากหลายทันสมัย สนใจในการอบรม และพัฒนาศักยภาพตนเองใหม่ ๆ เพื่อการสอนที่ทันสมัย”^{๔๒} “...ครูต้องมีการวางแผนการสอนในการทำกิจกรรมล่วงหน้าหาจุดเด่น จุดด้อยของนักเรียน เน้นผู้เรียนให้มีการศึกษาแบบจับคู่ หรือแบ่งกลุ่มกันทำกิจกรรม”^{๔๓} “...ทางวิทยาลัยมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพให้กับครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องในช่วงปิดภาคเรียน อาจยังไม่ครอบคลุมความต้องการของทุกหน่วยงาน แต่ทางวิทยาลัยยังคงเร่งดำเนินการเพื่อพัฒนาศักยภาพครู”^{๔๔} “...ทางวิทยาลัยมีการสนับสนุนให้ครูได้รับการพัฒนาในการประเมินตามวิทยฐานะ และทางผอ. ได้มีการเติมเต็มและพัฒนาด้วยเทคโนโลยีการประกันคุณภาพ และการจัดการเรียนการสอน”^{๔๕} ในการพัฒนารูปแบบโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของ

^{๔๐} สัมมนาวิจัย ดร.พงศ์ธร พิมพิณย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๑} สัมภาษณ์เชิงลึก อาจารย์กิตติภาส นั่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๒} สัมภาษณ์เชิงลึก ดร.กรรณิกา ยอดสง่า ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

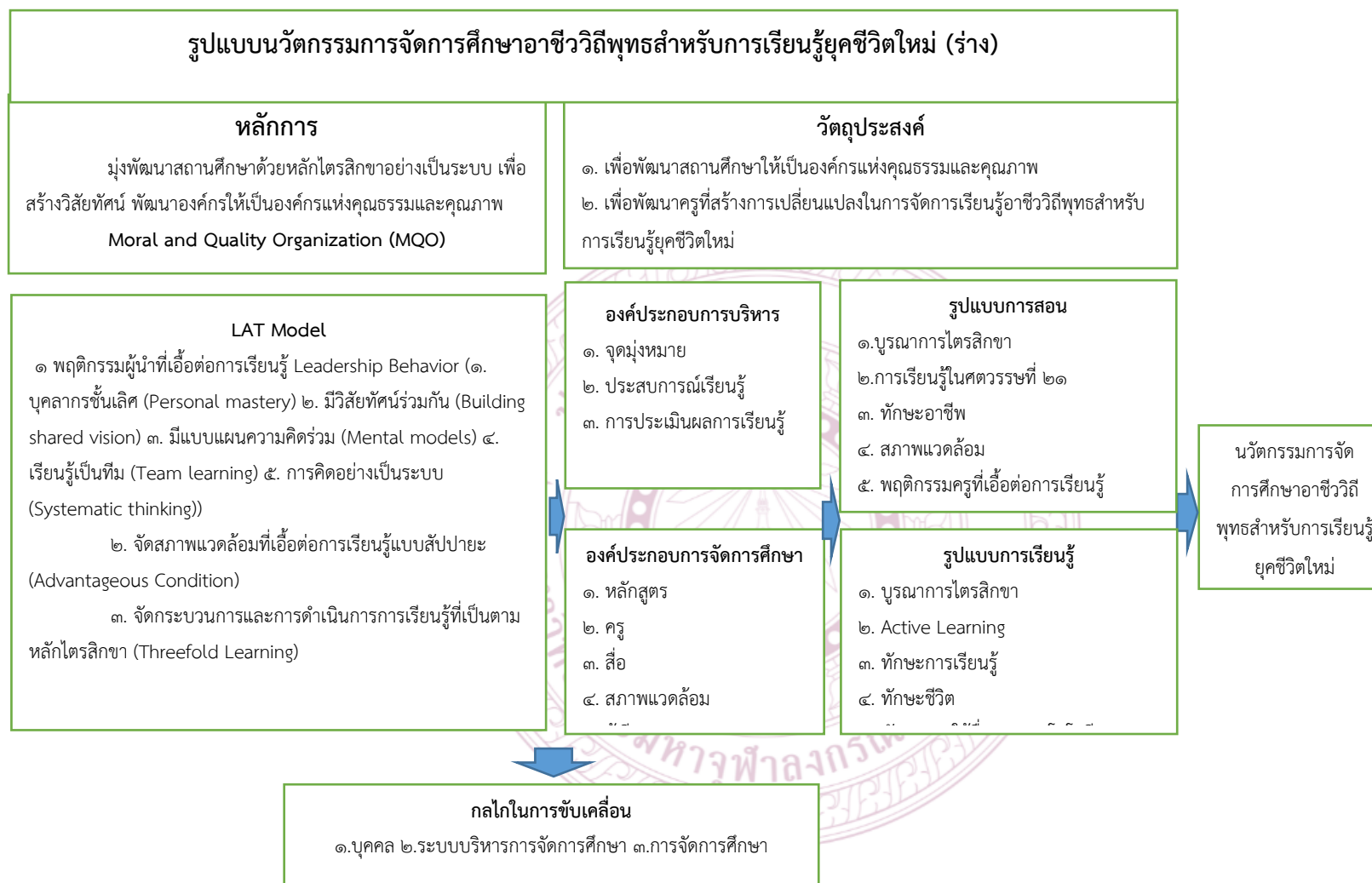
^{๔๓} สัมภาษณ์เชิงลึก อาจารย์ทงศักดิ์ โยธายุทธ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕

^{๔๔} สัมภาษณ์เชิงลึก อาจารย์ยุพิน พิมสร ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอี่ยมล่อ วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๔๕} อาจารย์กิตติภาส นั่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕.

นักเรียนระดับอาชีวศึกษา คือสมรรถนะด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ด้านคุณลักษณะการเป็น บุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู และความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน ครูต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning Community) และร่วมเสนอแนะความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสม และต้องเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องตามแผนงานที่วางไว้อย่างเป็นระบบ และผู้บริหารสถานศึกษา เห็นความสำคัญส่งเสริมและสนับสนุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและเวลาในการดำเนินงาน โดยเข้าร่วมกลุ่มพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ครูผู้สอนและผู้สังเกตการสอน ต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจและยอมรับซึ่งกันและกัน จากครูพี่เลี้ยงที่ร่วมผู้สังเกตการสอน และครูผู้สอน ที่มีมิตรภาพที่ดี มีความไว้วางใจกัน และจำเป็นต้องมีผู้ดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ (Mentoring) โดยผู้มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และการวัดประเมินผล

แผนภาพที่ ๔.๓ แสดงการนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธยุคชีวิตวิถีใหม่

จาก รูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิค ยุคชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะ ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ที่ได้จากการศึกษาวิจัย เมื่อทำการบูรณาการเข้ามาในการจัดการศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษา อาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ พบว่า

หลักการการจัดการศึกษา มุ่งพัฒนาสถานศึกษาด้วยหลักไตรสิกขาอย่างเป็นระบบ เพื่อ สร้างวิสัยทัศน์ พัฒนางองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งคุณธรรมและคุณภาพ “Moral and Quality Organization” หรือ MQO

วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งคุณธรรมและคุณภาพ ๒. เพื่อ พัฒนาครูที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนรู้อาชีพวิถีพุทธสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตใหม่

LAT Model

๑ พฤติกรรมผู้นำที่เอื้อต่อการเรียนรู้ Leadership Behavior (๑. บุคลากรชั้นเลิศ (Personal mastery) ๒. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building shared vision) ๓. มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental models) ๔. เรียนรู้เป็นทีม (Team learning) ๕. การคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic thinking)) โดยผู้นำองค์กรจะต้องใจกว้าง ยอมรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น เป็นนักตั้งคำถามและนักฟัง ที่ดี กระตุ้นให้เกิดการแสดงมุมมองที่หลากหลาย สามารถบริหารเวลา และทรัพยากรเพื่อค้นหาปัญหา ข้อท้าทาย และทางออกของปัญหาลักษณะของบุคคลกรในองค์กรแห่งคุณธรรมและคุณภาพ มี ๕ ลักษณะดังนี้

ลักษณะที่ ๑ บุคลากรชั้นเลิศ (Personal Mastery) ขึ้นคัดเลือกบุคคลที่เป็นเลิศ หรือ บุคคลชั้นเลิศ โดยเฉพาะผู้บริหาร ที่ต้องมีคุณลักษณะสำคัญ ๒ ประการคือ มีคุณธรรม และมีคุณภาพ มีคุณลักษณะใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นนักตั้งคำถามที่ดี เป็นนักฟังที่ดี บริหาร คน บริหารเวลา บริหารทรัพยากร และสามารถจัดการกับปัญหาได้

ลักษณะที่ ๒ มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building Shared Vision) การสร้างทัศนคติร่วมของคน ในองค์กร ให้สามารถมองเห็นภาพและมีความต้องการที่จะมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน

ลักษณะที่ ๓ มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental Models) การเข้าใจบทบาทหน้าที่ที่ มุมมองหรือมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความคิดความเข้าใจในเรื่องของตนเอง ผู้อื่น และองค์กร จนเกิด เป็นความเชื่อพื้นฐาน ข้อสรุปหรือภาพลักษณ์ที่ตกผลึกในความคิดของตน โดยสามารถปรับเปลี่ยน ความคิดให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร

ลักษณะที่ ๔ เรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในองค์กรโดย การแลกเปลี่ยน และพัฒนาความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ โดยอาศัยการสนทนา อภิปราย การ

ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ คิดในสิ่งใหม่ๆ สมาชิกในทีมมีการทำวานที่สอดคล้อง ประสานกัน และปฏิบัติงานร่วมกันโดยมีความไว้วางใจต่อกัน

ลักษณะที่ ๕ การคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking) วิธีการคิดหรือการมองสิ่งต่างๆ ในลักษณะของภาพโดยรวมทั้งหมด มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ว่ามีการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในอนาคต สามารถวางแผนการปฏิบัติงานให้ผลของงานเกิดความกระจ่าง ชัดเจน เป็นระบบ

๒. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบสลับ پایะ (Advantageous Condition) ลักษณะการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบสลับ پایะ (Advantageous Condition) สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีความปลอดภัย ไม่ตั้งอยู่ในสถานที่พลุกพล่านจอแจ ใกล้แหล่งชุมชนที่มีความสมบูรณ์ด้านอาหาร และมีครูอาจารย์คอยให้การสนับสนุน นอกจากนี้ภายในองค์กรมีบรรยากาศของความปลอดภัยทางจิตวิทยา มีชั้นชมยอมรับในความแตกต่าง การเปิดกว้างต่อทัศนะใหม่ๆ และการมีเวลาในการคิดเชิงสะท้อน

๓. จัดกระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นตามหลักไตรสิกขา (Threefold Learning) ลักษณะการจัดกระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นตามหลักไตรสิกขา (Threefold Learning) บุคลากรหลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนรู้ในทุกสาขาวิชา โดยองค์กรจะต้องส่งเสริมให้มีการทดลอง ส่งเสริมให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อติดตามความก้าวหน้า และแนวโน้มต่างๆ รวมถึงการมีการวิเคราะห์โดยจัดให้มีการสนทนา อภิปราย และตีความเพื่อศึกษา เข้าใจ และระบุปัญหา สู่การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้องค์กรควรจัดให้มีการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะความรู้เพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอ พร้อมกับการจัดให้มีการถ่ายโอนข้อมูล

กลไกในการขับเคลื่อน ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หรือ เงื่อนไขในการนำโมเดลไปใช้ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

๑. คน

๒. การบริหารจัดการ

๓. การจัดการศึกษา

มีรายละเอียดดังนี้

๑. คน ประกอบด้วย คนในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน นักศึกษา คนนอกสถานศึกษา ได้แก่ องค์กรศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่าย

โดยมีแนวทางในการพัฒนาบุคลากรทุกระดับตามหลักไตรสิกขา ครอบคลุมตั้งแต่ผู้บริหาร ครู บุคลากร ตลอดจนผู้เรียน โดยเริ่มจากการที่ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาตามแนววิถีพุทธ ผู้บริหารและครูต้องได้เข้ารับการอบรมตามแนววิถี

พุทธอยู่เสมอ มีความกตัญญู ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในสถานศึกษาด้วยสันติวิธีได้ “...สถานศึกษาเราต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ รวมถึงบูรณาการหลักธรรมคำสอนหรือหลักไตรสิกขา ลงไปในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อปลูกฝัง Soft Skill คุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการ”^{๔๖} “...เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นเลิศในยุควิถีใหม่ เรายังคงต้องนำหลักไตรสิกขา มาเป็นพื้นฐานเพื่อสร้างเยาวชนให้มี Soft Skill โดยพ่วงกับทักษะการเรียนรู้ การสอน และแนวทางการดำเนินชีวิต”^{๔๗} “...วิถีของการดำเนินชีวิตของลูกศิษย์เป็นไปตามระบบไตรสิกขา เพื่อที่จะให้เขาเป็นเยาวชนที่ดี ก็จะรวมถึงในเรื่องของการจัดการของคณะครู อาจารย์ต่าง ๆ ที่พัฒนาลูกศิษย์ให้เป็นไปตามหลักของการจัดการการศึกษา”^{๔๘} ดำเนินการบริหารโดยผู้อำนวยการและคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ใช้หลักไตรสิกขาเป็นแนวทางพัฒนา ซึ่งต้องมีดัชนีตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการบริหารตามเป้าหมายที่กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญในการดำเนินการ

๒. ระบบการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ แผนปฏิบัติราชการ โครงการ หลักสูตร การศึกษา มาตรฐานวิชาชีพ ระเบียบข้อตกลงของสถานศึกษา การติดตามประเมินผล

กระบวนการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธยุคชีวิตวิถีใหม่ ผู้บริหาร ผู้อำนวยการสถานศึกษา จึงต้องวางนโยบายการบริหารงาน และจัดการเรียนการสอนให้ดำเนินการโดยพัฒนาครูผู้สอน และวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน โดยการนำทักษะการเรียนรู้ชีวิตวิถีใหม่ ได้แก่ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ...องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วม และสภาพแวดล้อม^{๔๙} ...แผนงาน นโยบาย และเป้าหมายของการบริหารจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ, การสร้างการมีส่วนร่วมในทุกระดับ และทุกภาคส่วน, การปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน และเป้าหมายการจัดการอาชีวศึกษาวิถีพุทธ, การติดตาม ประเมินผลการทำงานของการจัดการอาชีวศึกษาวิถี

^{๔๖} สัมมนาวิจัย อาจารย์ ดร.กรรณิกา ยอดสง่า ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๗} สัมมนาวิจัย ดร.พงศ์ธร พิมพิณิตย์, ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๘} สัมมนาวิจัย อาจารย์กิตติภาส นิ่งสูงเนิน, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๙} สทนากลุ่ม อาจารย์กิตติภาส นิ่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

พุทธ และการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ^{๕๐} ...ส่งเสริมด้านสื่อ
เครื่องมือในการพัฒนาเอกลักษณ์และการสร้างเครือข่าย^{๕๑}

โดยมีหลักการเป็นการดำเนินการร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ดังนี้

๑. การมีวิสัยทัศน์ค่านิยม และบรรทัดฐานร่วมกัน
๒. มีความร่วมมือและร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
๓. มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
๔. มีกระบวนการสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาการในทุกชั้นตอน
๕. มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี มีการยอมรับนับถือและ

การสนับสนุนซึ่งกันและกัน

๖. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ PLC

โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) การมีวิสัยทัศน์ ค่านิยม และบรรทัดฐานร่วมกัน โดยเริ่มต้นจาก กำหนดเป้าหมาย
อภิปราย สะท้อนผล แลกเปลี่ยนกับคนอื่นๆ เพื่อกำหนดแนวทางดำเนินการและสะท้อนผลต่อไป

- ๑.๑) การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติ
- ๑.๒) การเริ่มต้นความรู้ใหม่
- ๑.๓) การออกแบบเครื่องมือและรูปแบบการพัฒนาผู้เรียน

๒) มีความร่วมมือและร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการวางแผน
ด้วยความร่วมมือ สมาชิกของกลุ่มกำหนดสารสนเทศที่ต้องใช้ในการดำเนินการ

๓) มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาพัฒนาวิชาชีพและพัฒนาชุมชนอย่าง
ต่อเนื่อง โดยการกำหนดความคาดหวัง และวิเคราะห์การสอนสืบเสาะหาวิธีการที่จะทำให้ประสบ
ผลสำเร็จสูงสุด

๓.๑) ทบทวนข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับการสอนหลังจากได้มีการจัดเตรียมต้นแบบที่
เป็นการวางแผนระยะยาว

๓.๒) จัดให้มีช่วงเวลาของการชี้แนะ โดยเน้นการนำไปใช้ในชั้นเรียน

๓.๓) ให้เวลาสำหรับครูในการสังเกตการปฏิบัติในชั้นเรียนที่สร้างบรรยากาศใน
การเรียนรู้อย่างประสบผลสำเร็จ

^{๕๐}สนทนากลุ่ม ดร.พงศ์ธร พิมพะนิตย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๔
พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๑}สนทนากลุ่ม อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา
วิทยาลัยการอาชีพสังขะ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๔) มีกระบวนการการสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาชีพ โดยเริ่มต้นจากการใช้กลุ่มเล็กๆ ก่อน แล้วค่อยขยาย

๔.๑) ศึกษาและตรวจสอบผลการนำไปใช้และการสะท้อนผลเพื่อนำมากำหนดว่าแผนไหน ควรใช้ต่อไปและแผนไหนควรปรับปรุงหรือยกเลิก

๔.๒) วางแผนเพื่อความสำเร็จ เรียนรู้จากอดีต ปรับปรุง และเสริมสร้างกำลังใจ

๕) มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี มีการยอมรับนับถือและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยนำสู่สาธารณะ แผนไหนที่สำเร็จก็จะมีภาระเชิญชวนให้คนอื่นเข้ามามีส่วนร่วม ยกย่องและแลกเปลี่ยนความสำเร็จ

๖) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีการรวมตัว ร่วมใจร่วมพลัง ร่วมปฏิบัติและเรียนรู้ร่วมกันของครู และผู้บริหาร บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร มีวิสัยทัศน์ คุณค่าเป้าหมาย และภารกิจร่วมกัน โดยทำงานร่วมกันแบบทีม เรียนรู้ที่ครูเป็นผู้นำร่วมกัน และผู้บริหารแบบผู้ดูแลสนับสนุน สู่การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพเปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเอง สู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จ หรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญและความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้

๓. การจัดการศึกษา ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ การดำเนินการโครงการ/กิจกรรม การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน และบุคลากร การมีส่วนร่วมของทุกระดับและทุกภาคส่วน มุ่งเน้นพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การตระหนักรู้และเห็นคุณค่า พยายามสร้างวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งมีปัจจัยแห่งความสำเร็จ ๔ ด้าน ที่ได้จากองค์ความรู้ของการจัดการเรียนรู้ทักษะอาชีพและทักษะอนาคตของวิทยาลัยชีวิตศึกษา ได้แก่ ๑) ด้านความรู้ (Knowledge) ๒) ด้านทักษะการคิด (Mindset) ๓) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Soft Skill) ๔) ด้านความร่วมมือในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Network) โดยเฉพาะเครือข่ายความร่วมมือด้านการฝึกทักษะคุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้ได้คุณลักษณะที่พึงประสงค์

ด้านที่ ๑ ด้านความรู้ (Knowledge) ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงตามหลักการ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน หรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎี และหรือข้อเท็จจริง เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ การศึกษา สามารถสร้างนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์งานสร้างสรรค์ งานวิจัย สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดทำนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์ งานวิจัย โดยผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน หรือร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตาม วัตถุประสงค์ และเผยแพร่สู่สาธารณชน

กิจกรรมดังนี้ (๑) พาไปทัศนศึกษา บริษัทออกแบบเกม เขียนโปรแกรมหรืออาชีพอื่นๆ

(๒) เชิญผู้รู้มาจัดกิจกรรมบรรยายสาขาละ ๑ ครั้ง

(๓) จัดกิจกรรมผ่านชมรม

(๔) จัดการแข่งขันทักษะวิชาชีพในเครือข่าย ระดับภาค ระดับประเทศ

(๕) การทำศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษา เช่น ศูนย์บ่มเพาะคาร์แคร์ การตลาด

ด้านที่ ๒ ด้านทักษะการคิด (Mindset) ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีทักษะการคิด และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ ทักษะวิชาชีพ และทักษะ ชีวิตเป็นไปตาม มาตรฐานคุณวุฒิ อาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษาสามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีสุขภาวะที่ดี

กิจกรรมดังนี้ (๑) กิจกรรมทัศนศึกษา บริษัทออกแบบเกม เขียนโปรแกรมหรืออาชีพอื่นๆ

(๒) เรียนรู้เรื่องลิขสิทธิ์

(๓) ออกแบบการเรียนรู้ผ่านโครงงาน หรือโครงการ เพื่อคิดค้นนวัตกรรม และใช้ทักษะที่เรียนมาแก้ปัญหา และสร้างนวัตกรรม เช่น ทำโปรแกรมรับสมัครนักศึกษา เป็นต้น เพื่อลดการทำงานโดยใช้เทคโนโลยีที่เรียนมาในการออกแบบ สติ๊กเกอร์ไลน์

(๔) จัดการแข่งขันทักษะวิชาชีพในเครือข่าย ระดับภาค ระดับประเทศ

(๕) การทำศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษา เช่น ศูนย์บ่มเพาะคาร์แคร์ การตลาด

ด้านที่ ๓ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Soft Skill) ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัย ที่ดีภูมิใจและรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะและมีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมดังนี้ (๑) กิจกรรมทางศาสนา จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

(๒) กิจกรรมทำความดี สะสมแต้ม ในรายวิชากิจกรรม เช่นที่บ้านพัก คนชรา วัด หรือส่วนงานราชการ เป็นต้น

(๓) จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์สะสมแต้ม เช่น ช่อมไฟฟ้า ช่อมแอร์

(๔) นิมนต์พระมาเทศน์

(๕) อบรมคุณธรรม ๑๔ ประการ โดยฝ่ายกิจการนักศึกษา

ด้านที่ ๔ ด้านความร่วมมือในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Network) โดยเฉพาะเครือข่ายความร่วมมือด้านการฝึกทักษะคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้ได้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ สถานศึกษามีการสร้างร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรทางศาสนาต่างๆ เช่น วัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือสถานปฏิบัติธรรมในพื้นที่ ในการจัดการศึกษา การจัดทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนและคนในชุมชนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีกิจกรรมดังนี้ กิจกรรมบัณฑิตกลอง

นามความร่วมมือของส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่บุคคล ชุมชน องค์กรทางศาสนาต่างๆ เช่น วัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือสถานปฏิบัติธรรมในพื้นที่

การสร้างสื่อการเรียนรู้โดยใช้ Metaverse สร้างโลกเสมือนจริง

ความรู้ด้านเทคโนโลยีโลกเสมือน Metaverse การเข้าถึงและใช้งาน เทคโนโลยีโลกเสมือน Metaverse เป็นเทคโนโลยีที่สามารถนำมาพัฒนาการเรียนรู้อาชีวศึกษาจัดการอบรมความรู้ พื้นฐานของ Metaverse ประโยชน์ของ Metaverse และการนำมาใช้งาน โดยเรียนรู้แพลตฟอร์ม Spatial การสร้างและลงชื่อใช้งาน Spatial การสร้างอวตาร การปรับตกแต่งอวตาร เครื่องมือในการใช้งานและควบคุมอวตาร การสร้างพื้นที่ใน Spatial การนำผลงานเข้าพื้นที่ รูปแบบ ๒D ๓D เพิ่ม URL, VDO ,PDF โดยอาจเริ่มต้นด้วยการพัฒนาร่วมกันเพื่อเป็นต้นแบบในการเรียน เพื่อเกิดความเท่าเทียมทางการศึกษา จากนั้นการขยายเครือข่ายพัฒนา สร้างโครงงานกิจกรรม จัดการแข่งขันภายใน วิทยาลัย ระดับจังหวัดและระดับประเทศ สอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับ Metaverse ดังนี้ “...ในภาพอาชีวะสิ่งที่ขาดหายไป คือ เราขาดโลก ณ ปัจจุบัน ตอนนี้เราควรจะมีการเรียนรู้เกี่ยวกับ Metaverse เป็นโลกเสมือนจริง ถ้าอาชีวะทำได้จะตอบโจทย์ ในระดับอุดมศึกษา โลก Metaverse ที่คนอยู่ในห้อง ๆ หนึ่งแต่สามารถคุยกันได้ทั้งโลก การถ่ายทอดความรู้เฉพาะวิชาชีพทาง อาชีวศึกษาก็จะเรียนได้ง่ายขึ้น เป็นการเรียนที่ตอบโจทย์ เมื่อเรียนรู้แล้วไปฝึกปฏิบัติจริง อาชีพที่สำคัญในสายอาชีวะจริงๆ เช่น อาชีพ Metaverse ให้เงินเดือนมากพอสมควร หรือทำ Metaverse กับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยได้จะดีมาก ๆ นำความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปแปะสร้างห้องแห่งการเรียนรู้”^{๕๒}

สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิศุทธิ์ที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่มี ๔ องค์ประกอบคือ องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบการบริหาร องค์ประกอบรูปแบบการสอนของครู และองค์ประกอบรูปแบบการเรียนรู้ โดยมีการบูรณาการการพัฒนาด้วยหลักไตรสิกขา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน พัฒนางาน และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อาชีววิศุทธิ์ โดยเฉพาะด้าน หลักสูตรการสอน จะวิธีการจัดการที่แตกต่างกัน ซึ่งจะเน้นไปที่การเข้าถึงแหล่งความรู้ ศึกษา ค้นคว้า ได้ง่าย ผ่านกระบวนการนำสู่การปฏิบัติแล้วเกิดความรู้ใหม่ สามารถบริหารแก่องค์กร สังคม และชุมชนได้ โดยจะเน้นไปที่แผนงาน การจัดการตารางสอนในรายวิชา หลักการและวิธีการบูรณาการ เรียนการสอน เกิดการเรียนรู้แบบพุทธบูรณาการ ยึดหลักของไตรสิกขาเป็นกลไกการเรียนการสอน ของครู และการปฏิบัติ เพื่อให้มีการแบ่งปันความรู้ที่อยู่ในตัวผู้ปฏิบัติ ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อันนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ แต่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้

^{๕๒}สัมภาษณ์เชิงลึก ผศ.ดร.สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕

การดำเนินการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการเนื้อหารายวิชาและหลักสูตรไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ศีล คือ การมีวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดงามต่อตัวเองและผู้อื่น สมาธิ คือ มุ่งพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพ และปัญญา คือ การมีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด และแก้ปัญหา การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผ่านกระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามแบบพุทธบูรณาการ สอดคล้องกับแนวคิดของผู้บริหารสถานศึกษา ที่กล่าวว่า

“...แนวทางการขับเคลื่อน น้อมนำหลักพุทธธรรมเข้าไปบูรณาการกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักถึงคุณค่าของการดำเนินชีวิต ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างเป็นวิถีชีวิต ตลอดจนมีทักษะวิชาชีพควบคู่กับทักษะชีวิตที่มีพุทธธรรมเป็นฐาน เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมรอบด้านทั้งพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา...^{๕๓} ...การศึกษาอาชีวศึกษาวิชิพุทธ ก็เป็นการจัดการเรียนการสอน พัฒนาการผู้เรียนโดยการที่ใช้หลักไตรสิกขา ก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อเป็นการสร้างกตึกาหรือว่าวินัย เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ รวมถึงจิตสำนึก เป็นการพัฒนาตามหลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมความเจริญอกงามให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยที่มีผู้บริหาร ครู แล้วก็พระสงฆ์ แล้วก็ชุมชน เป็นผู้ขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุไป ตามเจตนารมณ์จุดมุ่งหมายของหลักสูตร^{๕๔} ...ลักษณะของของการนำวิชิพุทธเข้ามาในการจัดการเรียนการสอน ต้องมีความเชื่อมั่นว่า ครู บุคลากรผู้บริหารต้องเข้าใจคำว่า “วิชิพุทธ” มีหลักการปฏิบัติและดำเนินการจัดการเรียนการสอนในรูปบูรณาการศาสตร์ทางโลกและศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา โดยนำหลักของไตรสิกขามาบูรณาการในรายวิชา^{๕๕} ...ในเรื่องของความเป็นเลิศ เราต้องอยู่ได้ในยุควิถีใหม่ ต้องนำหลักไตรสิกขาของพ่อตีสกลมาร่วมกับทักษะ อยู่ได้ ทำได้ อยู่ในใจ^{๕๖} ...องค์ประกอบสำคัญการจัดศึกษาอาชีวศึกษาวิชิพุทธที่เป็นเลิศ ในมุมมองที่เกี่ยวข้องเป็นความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง ๓ ภาคส่วน ได้แก่ ส่วนของสถานศึกษาครอบครัว แล้วก็หน่วยงานทางด้านพระพุทธศาสนา หรือเราเรียกว่าบรรณันก็คือบ้านวัดโรงเรียน ในส่วนของสถานศึกษาเราต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ รวมถึงบูรณาการหลักธรรมคำสอนหรือหลัก

^{๕๓}สัมภาษณ์เชิงลึก คุณแม่ชีระเปียบ ธิรญาณี ประธานบริหาร โรงเรียนมัธยมจุลมนิศรีสะเกษ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๕๔}สัมภาษณ์เชิงลึก อาจารย์นาริรัตน์ ทรัพย์ประเสริฐ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๕}สนทนากลุ่ม อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสังขะ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๖}สัมภาษณ์ ดร.พงศ์ธร พิมพะนิตย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ไตรสิกขา ลงไปในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อปลูกฝังซอฟต์แวร์สกลคุณลักษณะ อันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน^{๕๗}

การนำหลักธรรมในศาสนามาเป็นหลักการปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดีในการดำรงชีวิต และพัฒนาในทุกด้าน ทั้งด้านอารมณ์ และด้านสติปัญญา เน้นให้นักเรียนรู้จักคิด และแก้ปัญหาด้วยการนำหลักธรรมทางศาสนาไปปฏิบัติ โดยมีการบูรณาการทักษะการเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่ ในการเรียนรู้ ในวิถีชีวิตในชีวิตประจำวัน มีเทคนิคการนำเข้าสู่นเนื้อหา การเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จ ผลดีเป็นอย่างมาก สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เฟิดเฟิด ไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิดอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียน ให้เขามีความภูมิใจในตัว สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่มุ่งยกตนข่มผู้อื่น ไม่มุ่งเสียดสีใคร ๆ สอนโดยเคารพ คือตั้งใจสอน ทำจริง ด้วยความรู้สึกละเอียด เป็นสิ่งมีค่า มองเห็นความสำคัญของ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ชวนให้สบายใจ สละสลวย เข้าใจง่ายผู้เรียน ใช้ภาษาสุภาพ

กระบวนการจัดการเรียนรู้ลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” การเรียนรู้ในชั้นเรียนจะเป็นลักษณะการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้ ทั้งความรู้ กระบวนการฝึกปฏิบัติ และมีการวัดประเมินทุกหน่วยการเรียนรู้ โดยเฉพาะด้านคุณลักษณะนิสัย ศรัทธา ค่านิยม และโดยลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ จะเน้นการจัดสภาพทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรม อย่างบูรณาการ ที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม ๔ ประการ สอดคล้องกับแนวคิดของผู้บริหารสถานศึกษาที่กล่าวว่า “...การที่นำวิถีพุทธมาผนวกกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาจึงจำเป็นและเร่งด่วน โดยต้องจัดกระบวนการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ ถ้าใช้วิถีพุทธมาช่วยจะสามารถปรับแนวให้เด็กมีภาวะ คือ มีความสามารถในการรับแรงกดดันได้สูงขึ้น อย่างน้อยเท่าเดิมหรือมากกว่าเดิม เพราะสถานการณ์จะยิ่งกดดันมากกว่าเดิมในอนาคต เหตุผล เพราะว่าวิถีพุทธจะช่วยให้เด็กมีสติ มีสมาธิ มีความเข้าใจงาน มีการมองงานอย่างลุ่มลึก ใช้โยนิโสมนสิการเป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กมีความอดทน และสามารถก้าวข้ามสถานการณ์นี้ไปได้ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่บริษัท ห้างร้าน หรือองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้คนเหล่านี้ต้องการ”^{๕๘}

“...การดำเนินการ กิจกรรมต่าง ๆ ก็คือการใช้ระบบควบคุมให้ วิถีของการดำเนินชีวิตของลูกศิษย์เป็นไปตามระบบไตรสิกขาหรือไม่ นั่น ก็ต้องมีระบบ สังคมก็เป็นส่วนหนึ่งในส่วนของระบบการขับเคลื่อนตรงนี้ คณะกรรมการบริหารการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ที่จะขับเคลื่อนระบบต่าง ๆ แนวทางการปฏิบัตินั้นไปสู่ลูกศิษย์เพื่อที่จะให้เขาเป็นเยาวชนที่ดี ก็จะรวมถึง

^{๕๗} สัมมนาวิจัย ดร.กรรณิกา ยอดสง่า, ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๕๘} สัมมนาวิจัย ดร.ธีร ภาวักนันท์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ในเรื่องของการจัดการของคณะครู อาจารย์ต่าง ๆ ที่พัฒนาลูกศิษย์ให้เป็นไปตามหลักของการจัดการ การศึกษา”^{๕๙}

แนวคิดในการบูรณาการระหว่างหลักสูตร การใช้สื่อ และกิจกรรมในการเผยแพร่ การ พัฒนาและเสริมสร้างนักเรียนนั้น ประสานกับเทคโนโลยีเป็นการปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนเกิดการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยสื่อและกิจกรรมที่ใช้ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ด้วย นวัตกรรมที่สร้างสรรค์ ด้วยตระหนักถึงความสำคัญและพยายามบูรณาการโดยเชื่อมโยงหลักการทาง พุทธธรรมมานำเป็นเครื่องมือบูรณาการกับสื่อและกิจกรรมในการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้รับทั้ง ความรู้ในหลักวิชา และได้พัฒนาความคิดสติปัญญา สร้างจิตสำนึกและคุณธรรมให้สามารถนำความรู้ นั้นมาใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดปัญญาดำรงอยู่ได้ด้วยดีมีอิสรภาพทางความคิด ปัญญา อารมณ์เติบโต เป็นอนาคตที่ดีของประเทศชาติ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สรุปผลที่เกิดจากการพัฒนา มาจากสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

๑. รูปแบบของครูที่สอน (การสอนแนวใหม่เป็นอย่างไร)

บทบาทของครูจะต้องเปลี่ยนบทบาทใหม่จากเคยเป็นผู้สอน ผู้ให้ความรู้มาเป็น ๑) ครูเป็น ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ๒) ครูเป็นผู้แนะแนวทาง (Guide/Coach) ๓) ครูเป็นผู้ร่วมเรียน/ ผู้ร่วมศึกษา (Co-Learning/Co-Investigator)

ครูควรถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ฝึกให้นักเรียนคิดอย่างมี วิจัยญาณ อย่างมีเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาเป็น ควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสม กับวัยผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ มีเทคนิคการสอนแบบอิเล็กทรอนิกส์ มีแอปพลิเคชัน การ์ตูนแอนิเมชัน ใ้ นักเรียนได้เรียนรู้ในการสร้างนวัตกรรมสิ่งใหม่ ๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชีวิตของตนและ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

จัดอบรมครูสอนให้มีความเชี่ยวชาญด้านเทคนิค กระบวนการจัดการเรียนการสอนให้ สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ๒) ครูมีการเตรียมความพร้อมก่อนการ เรียนการสอนให้เป็นระบบ มีคำถามหรือกิจกรรมให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ในระหว่างการเรียนการ สอน ๓) จัดอบรมหรือฝึกทักษะการสอนให้ครูมีการพัฒนาตนเองด้านเทคนิคการใช้สื่อเทคโนโลยี สารสนเทศอย่างหลากหลายใช้จัดการเรียนการสอน ๔) ครูควรมีการจัดอบรมเชิงสัมมนาเพื่อ แลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มของครูผู้สอนช่วยกันระดมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ๆ ๕) ครูต้องสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่แก่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ในการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

^{๕๙} สัมมนาวิจัย อาจารย์กิตติภาส นังสูงเนิน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

๒. สภาพแวดล้อมวิถีชีวิตใหม่ของนักเรียน

“...การจัดสภาพทางด้านกายภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ มีการเตรียมหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ จัดการเรียนการสอนดีโดยบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทุกขั้นตอน โดยในทุกหน่วยการเรียนรู้ก็จะมี การจัดสื่อที่ดีแล้วก็จัดสภาพแวดล้อมแล้วก็สร้างแหล่งเรียนรู้ที่ดี มีพระพุทธรูปประจำวิทยาลัย หรือว่ามีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน นอกจากนั้นก็มีการเตรียมกิจกรรมสำหรับผู้เรียน เช่น กิจกรรมโครงการคุณธรรม. การเข้าค่ายคุณธรรม การพัฒนาตามระบบไตรสิกขาก็เช่นเดียวกัน ก็จะมีหลักธรรมสนับสนุน^{๒๐}

๓. ทักษะผู้เรียนด้านนวัตกรรม (การสอนแนวใหม่เป็นอย่างไร)

๔. ทักษะชีวิตด้านการทำงาน (การสอนแนวใหม่เป็นอย่างไร)

ให้มีทักษะความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตได้อย่างมีปกติสุข

๕. ทักษะเทคโนโลยี (การสอนแนวใหม่เป็นอย่างไร)

ในส่วนของกระบวนการเรียนการสอนได้นำสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของ Metaverse การ์ตูนแอนิเมชัน และสื่อทางโทรทัศน์ในรูปแบบต่าง ๆ

๖. ได้รูปแบบการเรียนรู้ ไตรสิกขา

แนวทางการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพนักเรียนด้วยหลักพุทธธรรม เน้นการพัฒนา ศักยภาพของเยาวชนไทยทุกมิติที่สอดคล้องกัน ให้มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา การเรียนการสอน ทุกกระบวนการทั้งในเรื่องของวิชาการและวิชาชีพ บูรณาการด้วยหลักไตรสิกขา รวมถึงเรื่องของการ กิน การเรียน และการเล่น สร้างพฤติกรรมให้เกิดความเคยชินที่ดี”

ผู้วิจัยนำกระบวนการนำแนวคิดเชิงระบบไปใช้ในการปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือในการ ดำเนินงานการวิจัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการจัดการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

^{๒๐}สัมภาษณ์เชิงลึก อาจารย์นารัตน์ ทรัพย์ประเสริฐ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ตารางที่ ๔.๔ แสดงองค์ประกอบในการจัดการ

สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)
๑. หลักสูตร	๑. บูรณาการหลักพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ทุกสาขาวิชา ๒. ฝึกปฏิบัติจริงตามสาขาวิชาชีพที่สอดคล้องวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนและวิถีของประชาชน ๓. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ๔. พัฒนาหลักสูตรโดยการใช้วิธีการ Active Learning ๕. เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ หรือการลงมือทำ	ผู้สอนใช้แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา และวิธีการ Active Learning เข้าไปในทุกวิชา เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
๒. การจัดการเรียนการสอน	๑. บูรณาการหลักธรรมไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในหลักสูตรรายวิชาและวิชาชีพ ๒. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามแบบพุทธบูรณาการ ๓. ทฤษฎีการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ และ Active Learning ๔. สร้างเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีหลักธรรมนำการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง ๕. เน้นกระบวนการเรียนรู้ มากกว่าเนื้อหาวิชา	แนวทางการบูรณาการเรียนการสอนแบบไตรสิกขา และการเรียนรู้แบบ Active Learning คือ การพัฒนาจิตและปัญญาด้วยการลงมือทำ คิดแก้ปัญหาอย่างถูกวิธี ด้วยการใช้ปัญญา
๓. สภาพแวดล้อมทางกายภาพตามหลักสัปปายะ	๑. จัดทำป้ายที่แสดงถึงบริบทของสถานศึกษา อาชีวศึกษาวิสุทธิ ๒. จัดให้มีพระพุทธรูปประดิษฐานไว้ในที่อันเหมาะสมและเห็นเด่นชัดภายในสถานศึกษา ๓. จัดให้มีพระพุทธรูปประจำห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม ๔. จัดให้มีพื้นที่สำหรับศึกษาธรรมะ มีป้ายพุทธสุภาษิต วาทีธรรม พระราชดำรัส หรือคำสอนส่งเสริมคุณธรรม ติดตามที่ต่างๆ ที่มีความเด่นชัด	- คงรักษาแนวทางการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา - พัฒนาพฤติกรรมผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม

ตารางที่ ๔.๓ แสดงองค์ประกอบในการจัดการ (ต่อ)

สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)
	๕. มีการดูแลอาคาร ห้องเรียน สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา	
๔. ครูผู้สอน	๑. ครูเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครู ๒. มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมของไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ๓. มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครูเป็นพื้นฐาน และมีพรหมวิหาร (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ๔. เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาจิตใจและสังคม ๕. จัดกระบวนการเรียนการสอนแบบพุทธบูรณาการอย่างต่อเนื่อง ๖. เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนประพฤติและปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ๗. ผู้สอนสร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เช่น เตรียมตัวอย่างภาพ วิดีทัศน์ และวิธีดำเนินการเมื่อผู้เรียนดำเนินกิจกรรมจะเกิดแนวคิดและสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองจากความรู้เดิมที่มีอยู่ โดยผู้เรียนทำกิจกรรมในระหว่างเวลาเรียน เช่น การอภิปราย การปฏิบัติการตอบคำถาม การอ่าน ซึ่งผู้เรียนต้องศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ก่อนเข้าชั้นเรียน	- ครูผู้สอนเป็นผู้นำ กระตุ้น และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ใช้กระบวนการคิด และลงมือกระทำหรือปฏิบัติจริงด้วยตนเองตามสถานการณ์นั้น
๕. ผู้เรียน	จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม มีสมรรถนะที่ดี ๑. ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้นกว่าการนั่งฟังอยู่เฉย ๆ	- ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้

ตารางที่ ๔.๓ แสดงองค์ประกอบในการจัดการ (ต่อ)

สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)
	๒. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (เช่น การอ่าน การพูด การเขียน) ๓. การถ่ายทอดข้อมูลมีความสำคัญน้อยกว่าการพัฒนาทักษะของผู้เรียน ๔. เน้นความสำคัญในการสำรวจทัศนคติและค่านิยมของผู้เรียนให้มากขึ้น ๕. เพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้เรียนมากขึ้น (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่) ๖. ผู้เรียนสามารถได้รับข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ทันทีจากผู้สอน ๗. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดขั้นสูง (การวิเคราะห์ การสังเคราะห์การประเมินผล)	รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ - ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้
๖. สื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ	๑. พัฒนาสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ๒. เลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม ประหยัด ทันสมัย น่าสนใจ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาวิชา สะดวกในการใช้งาน ๓. จัดกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศสัมพันธ์กับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายเหมาะสมกับระดับความรู้ ชั่วคราว และประสบการณ์ของผู้เรียน	- เกิดช่องทางการเรียนรู้ ด้วยสื่อออนไลน์ - ผู้เรียนใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างถูกต้องและเหมาะสม

รูปแบบการเรียนรู้ ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ รูปแบบการเรียนรู้วิถีพุทธ

๑. ประสบการณ์ผู้เรียน

๒. ด้านทักษะการเรียนรู้ ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนประกอบด้วยกลุ่มทักษะต่าง ๆ

๒.๑ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ประกอบด้วยความสามารถในการปฏิบัติ ๔ ทักษะได้แก่

๑) การคิดแบบมีวิจารณญาณ พฤติกรรมบ่งชี้

- รู้จักใช้เหตุผลในการทำความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ
- ตัดสินใจโดยใช้ทางเลือกที่หลากหลาย
- มองเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ
- วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือตอบคำถาม

๒) การสื่อสาร พฤติกรรมบ่งชี้

- พูดและเขียนแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจน
- ใช้ ICT และจิตวิทยาเพื่อให้การสื่อสารบรรลุเป้าหมาย

๓) การทำงานร่วมกัน พฤติกรรมบ่งชี้

- ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- ปรับตัวได้ดีและตั้งใจที่จะให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

๔) การสร้างสรรค์ พฤติกรรมบ่งชี้

- ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน
- พัฒนาแนวคิดใหม่อยู่เสมอๆ
- เปิดรับมุมมองที่แตกต่าง

๓. ทักษะชีวิต ประกอบด้วยความสามารถในการปฏิบัติดังนี้

๑) ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว พฤติกรรมบ่งชี้

- ปรับตัวเข้ากับบทบาทและความรับผิดชอบที่แตกต่างกันได้
- ทำงานภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ตลอดจนการปรับความเร่งด่วนในการทำ

งานได้

๒) การริเริ่มและการกำกับดูแลตนเอง พฤติกรรมบ่งชี้

- กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ของตนเองได้
- พัฒนาตนเองเพื่อยกระดับความรู้ความชำนาญ เพื่อขยายขอบเขตการเรียนรู้และ

โอกาสที่จะทำให้เกิดความเชี่ยวชาญ

- แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะมีกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

๓) ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม พฤติกรรมบ่งชี้

- ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ
- ยกระดับความรู้ความคิดของกลุ่มได้อย่างเหมาะสม

- อยู่ร่วมกับวัฒนธรรมที่แตกต่างได้ และสามารถใช้ความแตกต่างมาช่วยสร้าง

นวัตกรรมและคุณภาพของงาน

๔) การมีผลงานและความรับผิดชอบ พฤติกรรมบ่งชี้

- วางแผนงานอย่างมีคุณภาพสูงโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณภาพของงานภายในเวลาที่เหมาะสม

• มีความรับผิดชอบที่ดีในการทำงาน เช่น การตรงต่อเวลา การทำงานที่ได้รับมอบหมาย เสร็จตามกำหนด

๕) ภาวะผู้นำและหน้าที่รับผิดชอบพฤติกรรมบ่งชี้

- มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถโน้มน้าวและชักนำให้งานบรรลุเป้าหมาย
- กระตุ้นความสามารถของผู้ร่วมงานให้ทำงานตามเป้าหมาย
- แสดงออกถึงความรับผิดชอบที่มีต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

๔. ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยี ประกอบด้วยความสามารถในการปฏิบัติดังนี้

๑) ความเข้าใจและใช้เป็นในด้านข้อมูลข่าวสาร พฤติกรรมบ่งชี้

- แสวงหาและเข้าถึงสารสนเทศอย่างเหมาะสม สามารถประเมินสารสนเทศ และนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์
- มีจริยธรรมในการใช้และการเข้าถึงสารสนเทศ
- สามารถรับสารที่แตกต่างกันออกไปตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล ค่านิยม และความเชื่อ

๒) ความเข้าใจและใช้เป็นในด้านสื่อ พฤติกรรมบ่งชี้

- ผลิตหรือเลือกสื่อได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย

คุณลักษณะ และหลักการใช้งาน

๓) ความเข้าใจและปฏิบัติเป็นในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พฤติกรรมบ่งชี้

- ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เครื่องมือสื่อสาร หรือระบบเครือข่ายอย่างเหมาะสม
- ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการค้นคว้า จัดเตรียม จัดการ ประเมิน และสื่อสาร
- มีจริยธรรมในการใช้และการเข้าถึงสารสนเทศ

ภายหลังจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญ ได้รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตใหม่ ประกอบด้วย ๔ ปัจจัยหลัก ได้แก่ ๑) องค์ประกอบการจัดการ ได้แก่ หลักสูตร ครู สื่อ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และผู้เรียน ๒) ด้านการบริหารจัดการอาชีววิถีพุทธ โดยมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านอาชีววิถีพุทธ ประสพการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียน ๓) รูปแบบการสอนของครู แนวคิดตามหลักพุทธธรรม ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา บูรณาการด้วยเทคโนโลยี และ ๔) การเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่บน “แพลตฟอร์ม Metaverse” สอดคล้องกับ

สภาพแวดล้อมชีวิตวิถีใหม่ เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ นักเรียนได้ประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ด้านนวัตกรรม ทักษะด้านชีวิตหรือการทำงาน และทักษะด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

๔.๓ การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

สอดคล้องตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ยุทธศาสตร์พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ที่มุ่งหวังให้คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านคุณภาพและด้านการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยุทธศาสตร์ผลิต พัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ที่มุ่งหวังให้มีการผลิตครูได้สอดคล้องกับความต้องการในการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท และมีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพสามารถใช้ศักยภาพในการสอนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านคุณภาพ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยุทธศาสตร์ผลิตและพัฒนากำลังคน รวมทั้งงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งหวังให้กำลังคนได้รับการผลิตและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ และมีองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม สนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านคุณภาพ และด้านการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ยุทธศาสตร์ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ที่มุ่งหวังให้การบริการการศึกษาแก่ผู้เรียนทุกกลุ่มทุกวัยในระดับที่เหมาะสมกับสภาพบริบทและสภาพพื้นที่ ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านการเข้าถึงการให้บริการและด้านความเท่าเทียม ยุทธศาสตร์ ๕ ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา ที่มุ่งหวังให้คนไทยได้รับโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านการเข้าถึงการให้บริการ ด้านความเท่าเทียม และด้านประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์ ๖ ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบบริหารจัดการ และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ที่มุ่งหวังให้มีการใช้ทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรได้อย่างคุ้มค่า ไม่เกิดการสูญเปล่า และมีความคล่องตัว ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านประสิทธิภาพ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ คือ “...ผลกระทบด้านบวกทำให้ผู้ปกครองมีความมั่นใจในการจัดการศึกษาสถานประกอบการมีความพึงพอใจกับนักศึกษา”^{๖๑} “...รูปแบบที่สามารถนำไปใช้ในการ

^{๖๑} สทนากลุ่ม อาจารย์ธนกร ส่งสัยอ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานทั่วไปวิทยาลัยเทคโนโลยีชันบาดาล วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

พัฒนานักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษาให้มีความเจริญงอกงามทางสติปัญญา ทักษะวิชาชีพ จริยธรรม คุณธรรมอันพึงประสงค์ตรงตามความต้องการของผู้ปกครอง สถานประกอบ ชุมชน และประเทศชาติ สามารถนำไปใช้เป็นหลักในการดำรงชีวิตตามสถานการณ์ของสังคม”^{๖๒} “...ให้เกิดความรู้ใหม่ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตโดยมีหลักธรรมในการแก้ไขปัญหาย่างมีสติและปัญญา”^{๖๓}

หลักการสำคัญของกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษา อาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ “...ประกอบด้วยการสร้างความเข้าใจให้กับ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งครู ผู้เรียน และผู้ปกครอง เพื่อให้มีเป้าหมายเดียวกัน”^{๖๔} “...คือพัฒนาให้ผู้เรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านความรู้และคุณธรรม การมีเป้าหมายที่จะพัฒนาผู้เรียน อาชีวศึกษาตามหลักไตรสิกขา ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะวิชาชีพ คุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์”^{๖๕} “...ประกอบด้วย ๑) การสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายต้องเป็นไปด้วยความ สมัคใจ ๒) มีการสร้างหรือพัฒนากิจกรรมของเครือข่ายที่สามารถแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ๓) การ พัฒนาเครือข่ายต้องไม่กระทบต่อความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน การรวมกลุ่มสื่อสารแลกเปลี่ยน เรียนรู้ โดยใช้หลัก พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ สังคหวัตถุ ๔”^{๖๖}

แนวทางการสร้างกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ “...เพื่อบรรลุเป้าหมายควรพัฒนาด้านความรู้ และด้านคุณธรรมโดยการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นไตรสิกขาและจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม ๑) การพัฒนาการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน ๒) การพัฒนาให้มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ๓) การ สร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย ๔) การเกื้อหนุนพึ่งพากัน ๕) การสร้างปฏิสัมพันธ์ ในการเชิงแลกเปลี่ยน”^{๖๗} “...การจะเป็นเลิศต้องมีประสิทธิภาพในการพัฒนาในทุกกิจกรรมโดยมี

^{๖๒} สทนากลุ่ม อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสังขะ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๓} สทนากลุ่ม อาจารย์กิตติภาส นิ่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๔} สทนากลุ่ม ดร.ธีร ภาวักนันท์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๕} สทนากลุ่ม อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสังขะ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๖} สทนากลุ่ม ดร.พงศ์ธร พิมพะนิตย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๖๗} สทนากลุ่ม ดร.ธีร ภาวักนันท์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

กระบวนการและรูปแบบที่ดี การมีเครือข่ายจะช่วยในการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ โดยมีกิจกรรมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ”^{๖๘}

แนวทางการถ่ายทอด โดยการเผยแพร่รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ เป็นระยะที่ผู้บริหารสถานศึกษา ศิกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญ หัวหน้าวิชาการ คณะครูทุกคน ร่วมถ่ายทอดประสบการณ์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ วิธีการให้คำชี้แนะ (Coaching) การให้คำปรึกษา (Mentoring) การร่วมมือกันแก้ไขปัญหาการเสริมแรง การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่อย่างต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของการนำผลลัพธ์ที่ดีมีการยอมรับมาใช้ในสถานศึกษาทำการเผยแพร่โดยการจัดแสดง ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาร่วมแสดงความคิดเห็นและชื่นชมผลงานนวัตกรรมการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ในระดับอาชีวศึกษา ทั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก (Facebook) ของสถานศึกษา โดยให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และพัฒนานวัตกรรมการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ต่อไป

จากการจัดเวทีสัมมนาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ณ วิทยาลัยอาชีวศึกษาคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีผู้เข้าร่วมสัมมนา จำนวน ๘ วิทยาลัย เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕ สรุปแนวทางในการในการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ได้ใน ๔ ระดับดังนี้

๑. ถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงนโยบาย ในเชิงยุทธศาสตร์หรือเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนผลักดันผ่านกลไกระดับนโยบายที่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านการออกกฎหมายและนโยบายให้เห็นความสำคัญและการสนับสนุนการขับเคลื่อนในเรื่องนี้อย่างเป็นทางการ

๒. ถ่ายทอดองค์ความรู้ระดับสถานศึกษา ในระดับนี้การทำงานเพื่อสร้างความเข้าใจและการตระหนักรู้ให้กับสภาสถาบันสภาวิชาการและคณะกรรมการบริหารสถาบันศึกษาในการสนับสนุนและกำหนดนโยบายในการขับเคลื่อนการปรับเปลี่ยนและพัฒนา อาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศในยุคใหม่ ผู้บริหารจะต้องดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยการพัฒนาบุคลากรการพัฒนาหลักสูตรและการหาแหล่งทุนสนับสนุนในการดำเนินการต่างๆ

๓. ถ่ายทอดองค์ความรู้ระดับผู้สอน ผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้สอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้แก่ผู้สอนโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ ด้านการจัดการเรียนรู้อาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศ

^{๖๘} สทนากลุ่ม อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ, รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสังขะ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๔. ถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงปฏิบัติ ผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน เป็นการนำไปใช้การผู้เรียน

๔.๓.๑ การนำไปใช้ด้วย ๕ องค์ประกอบ

๑. องค์ประกอบด้านการจัดการ ประกอบด้วยหลักสูตร สื่อ ครู สภาพแวดล้อม ผู้เรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้ หลักสูตร หลักสูตรและวิธีการสอนนอกจากการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการเรียนการสอนแล้ว หลักสูตรควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ มิใช่การจดจำเนื้อหาวิชา แต่ควรเป็นการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้และต่อยอดความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนา Hard Skill และ Soft Skill ไปพร้อมๆ กัน สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารอันเป็นทักษะจำเป็นอย่างยิ่งในโลกปัจจุบัน ครูมีพฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้ ประกอบด้วยคุณลักษณะ ๕ ด้าน คือ ๑.๑ บุคลากรแห่งการเรียนรู้ มีแนวทางในการพัฒนาบุคลากรทุกระดับตามหลักไตรสิกขา พฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้ ๑.๒ มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building Shared Vision) ในการออกแบบการเรียนรู้ ๑.๓ มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental Models) กับผู้เรียน ๑.๔ เรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) ๑.๕ การคิดอย่างเป็นระบบ โดยใช้โยนิโสมนสิการเป็นฐาน (Systematic Thinking) สภาพแวดล้อมสัปปายะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ บรรยากาศของความปลอดภัยทางจิตวิทยา มีชื่นชมยอมรับในความแตกต่าง การเปิดกว้างต่อทัศนะใหม่ๆ และการมีเวลาในการคิดเชิงสะท้อน ผู้เรียนโดยผู้เรียนเป็นผู้ที่มี ทักษะอาชีพ มีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะตามความต้องการของสถานประกอบการ ทักษะชีวิต

๒. องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ นำหลักไตรสิกขามาบูรณาการและเป็นกลไกการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม เพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครู และนักเรียน ให้มีพฤติกรรมด้านกาย วาจา ใจ และพัฒนาปัญญาอย่างสร้างสรรค์ ในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในสังคมไทย ประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จากโลกแห่งความจริงนอกสถานศึกษา และในสถานศึกษาให้เกิดทักษะ และความชำนาญ ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด กระบวนการทำงานที่เกิดจากการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ และสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง และการประเมินผลการเรียนรู้ มีการออกแบบรูปแบบการประเมินให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่ดำเนินการอยู่

๓. รูปแบบการสอนของครู ประกอบด้วย ไตรสิกขา บูรณาการหลักไตรสิกขาและหลักธรรมมาใช้ในการเรียนการสอน การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ เปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารการจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และทักษะอาชีพในอนาคต ให้ความรู้ด้านทักษะอาชีพในอนาคต พร้อมทั้งออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสอดคล้องกับทักษะอาชีพในอนาคตนั้นๆ

๔.๓.๒ สร้างรูปแบบเชื่อมโยงด้วยไตรสิกขา

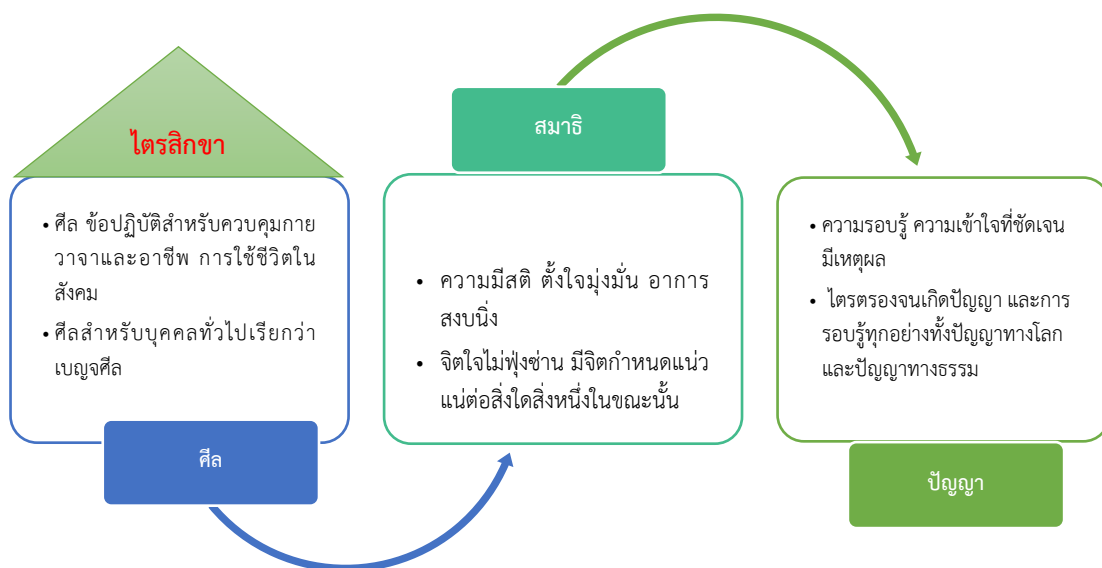
๑. รูปแบบการสอนแบบบูรณาการ ต้องมีการเตรียมแผนการสอน เนื่องจากการจัดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือประกอบการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดและที่สำคัญ ยังเป็นเครื่องมือวัดประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูในแต่ละเนื้อหา ของรายวิชา ช่วยให้ผู้สอนมีโอกาสศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อประกอบการเขียนแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหา และผู้เรียนอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ซึ่งการสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เรียนรู้ตามความเป็นจริง แล้วพิจารณาผลการปฏิบัตินั้นให้เห็นประโยชน์ คุณโทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเอง แล้วนำความรู้ นั้น มาเป็นหลักในการปฏิบัติอย่างจริงจังมี ๓ ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ ๑ ครูผู้สอนต้องกำหนดแผนการสอน โดยครู จะชี้แจงนักเรียนให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนวันนี้ เพราะสาเหตุอะไร จึงมีการสมมติตัวละคร และบทบาทว่า ได้กระทำผิดศีล โดยให้ผู้เรียนเลือกกระทำผิดหรือกระทำถูกแบบทดสอบ ซึ่งเป็นการตอบสนองสถานการณ์ที่สมมติขึ้น ครูผู้สอนกำหนดขึ้นและยังเป็นกุศโลบายปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและด้วย

ขั้นที่ ๒ สมภาติ เป็นการฝึกฝนการทำจิตให้สงบนิ่ง ช่วงขณะใดขณะหนึ่ง เพราะจิตเป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยาก สาเหตุที่ต้องมีการฝึกฝนจิต ก็เพราะธรรมชาติของจิตมักมีรัก โลภ โกรธ และหลง เป็นเครื่องแต่งให้จิตใจฟุ้งซ่านอยู่ตลอดเวลา เพื่อความระลึกรู้ คือ ความแน่วแน่ที่จุดเดียว ได้แก่การฝึกสมาธิเพื่อควบคุมอารมณ์ของจิตไม่ให้ตกต่ำด้วยอารมณ์ ซึ่งเมื่อทำให้จิตสงบนิ่งได้ จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสุข ความรู้สึกตัวมีสติในการเรียนการทำงาน และการใช้ชีวิตในสังคมได้ด้วยความสุข

ขั้นที่ ๓ พิจารณาด้วยปัญญา เป็นขั้นสุดท้ายหลังจากผ่านการฝึกสมาธิระยะหนึ่ง จนทำให้จิตสงบ ควบคุมจิตใจจนสามารถระลึกได้ตลอดเวลา มีจิตแน่วแน่ สามารถคิด ไตรตรองจนเกิดปัญญา และปัญญาคือ การรอบรู้ทุกอย่างทั้งปัญญาทางโลก และปัญญาทางธรรม ดังนั้น จึงพิจารณาว่าสถานการณ์ที่เลือกกระทำครั้งแรกว่า เหมาะสมหรือไม่ อะไรผิด อะไรถูก จนสามารถเลือกปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสมอย่างสมเหตุสมผล

หลักการพิจารณาและสร้างแรงกระตุ้นให้นักเรียนค้นหาความจริงจากการปฏิบัติด้วยตนเอง ในขณะที่ครูผู้สอนต้องคอยชี้แนะจุดสำคัญที่ผู้เรียนพึงพิจารณาเรื่องศีล สมาธิ และปัญญา สรุปเป็นกรอบแนวคิดดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงรูปแบบการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา

๔.๑.๓ รูปแบบการสอนแบบบูรณาการด้วยกิจกรรม

วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และทักษะในกระบวนการทำงานจริง ๆ เริ่มตั้งแต่ร่วมคิดแผนงานกิจกรรม และการประเมินผลรูปแบบการสอนแบบบูรณาการด้วยกิจกรรม ซึ่งเป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และการอยู่ร่วมกันในสังคมไปด้วยเป็น การฝึกทักษะต่าง ๆ จากการทำงานร่วมกัน และการตัดสินใจ ทำให้ผู้เรียนได้เห็นประโยชน์และคุณค่าของการเรียนและผลการเรียนใช้ประโยชน์ในชีวิตได้ โดยดำเนินการ ดังนี้

หลักการ

กระบวนการพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน

หลักคิด

การศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ คือกระบวนการพัฒนา การเรียนรู้ ทั้งในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอนของชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนจนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบต่อไป และเนื่องจากพุทธศาสนามีหลักการพัฒนามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้

ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียนว่ามีสติปัญญา อุปนิสัย ความพร้อมและภูมิหลังที่แตกต่างกัน การพัฒนา จึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ

หลักทำ

ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิสุทธิพุทธนั้น ครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตาม หลักการ หลักคิดข้างต้น โดยให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ในที่นี้ขอเสนอแนะการจัดกิจกรรม ไว้เป็นแนวทาง ๔ ลักษณะ คือ

๑. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร
๒. กิจกรรมประจำวันวัน / ประจำสัปดาห์
๓. กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์

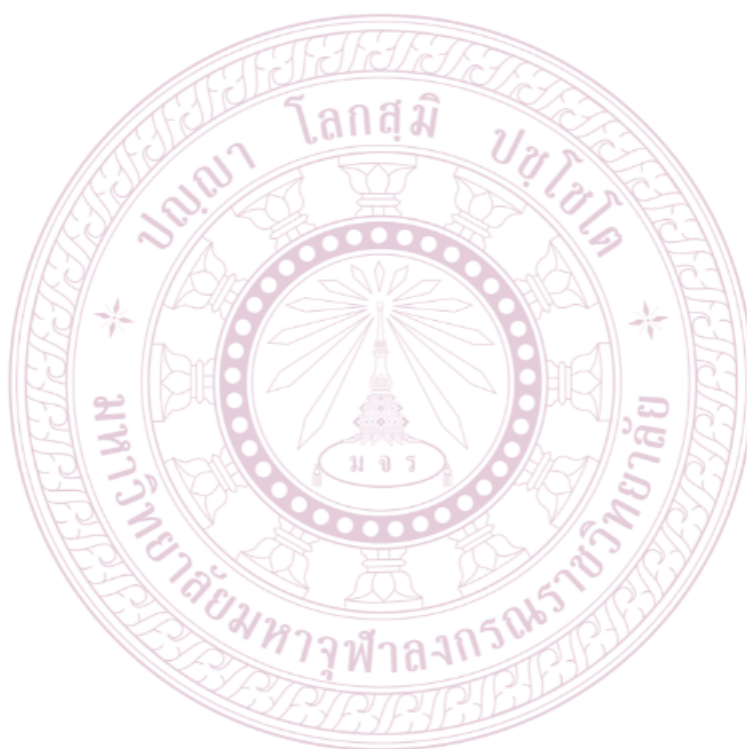
การสอนวิธีนี้ถ้าครูขาดความสนใจ หรือเอาใจใส่นักเรียนการทำงานอาจล้มเหลวหรือหาก ครูไม่มีความอดทน อาจไปจัดทำโครงการหรือช่วยเด็กทำงานเสียเอง ทำให้ผิดวัตถุประสงค์ได้ง่ายและ การสอนวิธีนี้บางครั้งจะไม่ได้รับเนื้อหาวิชาครบถ้วนตามหลักสูตร

สรุปว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ เปลี่ยนบทบาท ครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และทักษะอาชีพ ในอนาคต ให้ความรู้ด้านทักษะอาชีพในอนาคต พร้อมทั้งออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสอดคล้องกับ ทักษะอาชีพในอนาคตนั้นๆ

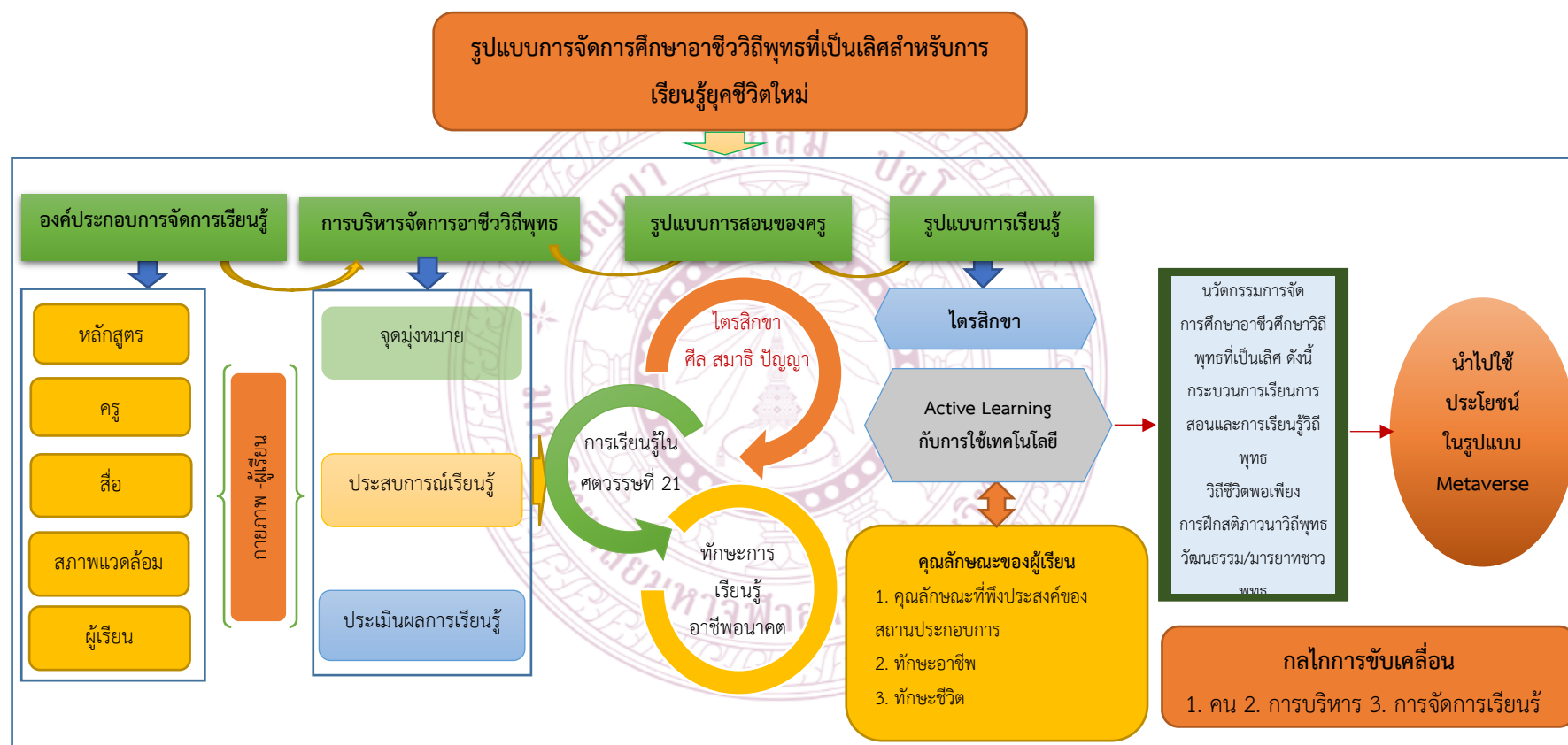
รูปแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วย **ไตรสิกขา** บูรณาการหลักไตรสิกขาเพื่อใช้ในการเรียนการสอน **Active Learning**กับการใช้เทคโนโลยี ใช้การเรียนการสอนแบบ Active Learning และมีการ ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการในศตวรรษที่ ๒๑

คุณลักษณะของผู้เรียน ๔ ด้าน คือ **ทักษะอาชีพในอนาคต** ทักษะที่ผู้เรียนสามารถ ปฏิบัติงาน ในสายงาน ของตนเองให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมี ความสามารถ ในการเรียนรู้สิ่งใหม่เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น **ทักษะชีวิต** เป็นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผ่านกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ร่วมคิด อภิปรายแสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ได้สะท้อน ความรู้สึกนึกคิดมุมมองเชื่อมโยงสู่วิถีชีวิตของตนเองเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และปรับให้กับชีวิต นอกจากนี้ยังเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตแบบพอเพียงบนฐานพุทธธรรม มีการฝึกสมาธิ ภาวนา และมีมารยาท แบบชาวพุทธ มี**คุณธรรม** ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัย ที่ดีมีใจและรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข มีจิตสาธารณะและมีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อมและ**คุณลักษณะที่พึงประสงค์**ของสถาน

ประกอบการ ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ตามหลักการ ทฤษฎี และ แนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน หรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎี และหรือ ข้อเท็จจริง เป็นไปตาม มาตรฐาน คุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา สามารถสร้างนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์งานสร้างสรรค์

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๕ แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ตลอดซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคที่โลกไร้พรมแดน สามารถติดต่อถึงกันได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ครูจำเป็นจะต้องศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อให้มีความรอบรู้ในรายวิชาที่สอน ดังนั้น คุณลักษณะของครูที่สำคัญ ๆ ของครูที่สามารถบูรณาการรายวิชาสอนกับหลักไตรสิกขาเกิดการเรียนแนวใหม่และการสอนเชิงพุทธบูรณาการ ได้แก่คุณลักษณะคือ “เตรียมแผนการสอน รู้ดี สอนดี มีความรับผิดชอบ มีวิสัยทัศน์ เทคโนโลยี และหลักไตรสิกขา จินเจนจัดฝึกฝนศิษย์ มีศรัทธาความเป็นครู ดำรงอยู่ด้วย “ศีล สมาธิ ปัญญา” สร้างเสริมทักษะด้าน ๑) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสถานประกอบการ ๒) ทักษะอาชีพ ๓) ทักษะชีวิต ๔) คุณธรรม และการขับเคลื่อนอาชีพวิถีพุทธสู่ความเป็นเลิศด้วยกลไกการขับเคลื่อนได้แก่ ๑) คน ๒) การบริหาร และ ๓) การจัดการเรียนรู้

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๒) เพื่อพัฒนาแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๓) เพื่อการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ดำเนินการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน ๙ คน และการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาสร้างประเด็นสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ยืนยันข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๗ คน และจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) จำนวน ๙ คน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ๓ ขั้นตอนตามลำดับต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๓ แห่ง สามารถสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ “ด้านองค์ประกอบการจัดการ”

๑. หลักสูตร

ด้านหลักสูตร มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่าง เนื่องจากมีการประชุมพัฒนาหลักสูตรมาตลอด และสิ่งเน้นย้ำคือ การบูรณาการเนื้อหาในหลักสูตรการเรียนการสอน โดยการนำหลักไตรสิกขา (ศีล : สมาธิ : ปัญญา) มาจัดการเรียนการสอนแบบพุทธบูรณาการ เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของหลักสูตร ในการพัฒนาผู้เรียน ๓ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาพฤติกรรม (กาย ภาวนา) การพัฒนาด้านจิตใจ (จิตภาวนา) และการพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) มีการการออกแบบกำหนดกรอบขอบเขตของเนื้อหา กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และกระบวนการวัดผล ประเมินผล โดยครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการรายวิชา และเป็นผู้

กำหนดแผนการสอนแต่ละรายวิชา พร้อมทั้งกิจกรรมที่เกิดการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาอาชีวศึกษา
วิถีพุทธ ดังนี้

๑. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนผ่านการบูรณาการหลักศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อ
มุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และเกิดการเรียนรู้

๒. มีการบูรณาการหลักไตรสิกขา และหลักพุทธธรรมในทุกสาขาวิชา

๓. มีการฝึกปฏิบัติจริงตามสาขาวิชาชีพที่สอดคล้องวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชน และวิถีของ
ประชาชน

๔. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน สอดคล้องกับหลักธรรมไตรสิกขา

๕. มีการประสานการปฏิบัติให้เกิดความร่วมมือกับระหว่าง บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการ
ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

๖. พัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ และมี
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ

การจัดการศึกษา โดยดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็น
การกลไกการบริหารจัดการ และยังเป็นการสร้างกตึกาและวินัยทางพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ เพื่อ
เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึก เป็นการพัฒนาตนตามหลักพุทธธรรม ที่ส่งเสริมความเจริญอก
งามให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยผู้บริหาร ครู พระภิกษุ และชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อน การนำหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนามาใช้โดยตรง จะเน้นที่ภาคปฏิบัติให้เด็กได้ปฏิบัติงานจริง เป็นการสร้างเสริมการให้กับการ
เรียนรู้และการใช้ชีวิตประจำวันของนักเรียน ทุกรายวิชาต้องมีเทคนิคการนำไตรสิกขาเข้ามาบูรณาการจาก
ครูผู้สอน

๒. ด้านครูผู้สอน

ครูเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็น มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ
ครูเป็นพื้นฐานและมีพรหมวิหาร (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม
จริยธรรมในการพัฒนาจิตใจและสังคม มีความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เป็น
แบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน มีการบูรณาการหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการเรียนการสอน
มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนประพฤติและปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรม ดังนี้

๑. ครูเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครู

๒. มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมของไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

๓. มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครูเป็นพื้นฐาน และมีพรหมวิหาร (เมตตา กรุณา มุทิตา
อุเบกขา)

๔. เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาจิตใจและสังคม

๕. จัดกระบวนการเรียนการสอนแบบพุทธบูรณาการอย่างต่อเนื่อง

๖. เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนประพฤติและปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ครูมีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามีหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครูเป็นพื้นฐาน และมีพรหมวิหาร (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม จริยธรรมในการพัฒนาจิตใจและสังคม มีความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน มีการบูรณาการหลักธรรมของไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการเรียนการสอนมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนประพฤติและปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรม ดังนี้

๑. ปฏิบัติหน้าที่สอนด้วยความรัก เมตตาธรรม และยุติธรรม
๒. เข้าสอนเต็มเวลา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นพัฒนาผู้เรียนทางกาย ใจ สังคม และสติปัญญา
๓. สอนโดยสอดแทรกหลักพุทธธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ในทุกรายวิชาที่สอน
๔. ครูผลิตหรือจัดหาสื่อการเรียนการสอน ที่ทันสมัยและหลากหลายสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คุณธรรม และจริยธรรม
๕. ครูมีเครื่องมือวัดที่เที่ยงตรง เป็นธรรม และสะท้อนผลสัมฤทธิ์ให้ผู้เรียนทราบ
๖. ครูจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมีป้ายนิเทศ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เช่นรูปภาพสื่อถึงคุณธรรม และ จริยธรรม
๗. ครูมีการจัดทำข้อมูลผู้เรียน ข้อมูลสารสนเทศ ประวัติ และเอกสารประจำชั้นเรียน
๘. ครูใช้เทคนิค วิธีการ ให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
๙. ครูมีการเสริมแรงให้ผู้เรียน มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนและยกย่องเชิดชูเกียรติให้กับผู้เรียน
๑๐. ครูต้องเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตให้กับผู้เรียน เช่น การแต่งกาย การพูด กริยา มารยาท
๑๑. ครูช่วยฝึกอบรมวิชาชีพให้กับผู้ปกครองของนักเรียน เพื่อสร้างอาชีพเสริมและรายได้ให้กับผู้ปกครอง
๑๒. ครูมีกิจกรรมการเยี่ยมบ้านศิษย์เชิงกัลยาณมิตรกับลูกศิษย์ทุกคน
๑๓. สถานศึกษามีแผนพัฒนางานและกิจกรรมที่จะพัฒนาครูบรรจุในแผนประจำปีของสถานศึกษา
๑๔. ครูผู้สอนจัดทำแผนพัฒนาตนเอง
๑๕. มีการอบรมครูบุคลากรเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม คุณธรรมและจริยธรรม

๑๖. มีการสนับสนุนครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องไปศึกษาดูงานสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จเป็นสถานศึกษาชีวศึกษาวิถีพุทธ

๑๗. มีการภาวนาและการปฏิบัติธรรมนอกสถานที่ ภาคเรียนละอย่างน้อย ๑ ครั้ง

๑๘. ครูได้รับการนิเทศติดตาม ผลการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการวิถีพุทธ

๑๙. สนับสนุนให้ครูเรียนรู้และสอบธรรมศึกษา

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน

มีการดำเนินการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และรู้เท่าทันสื่อหรือเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม มีกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศสัมพันธ์กับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประหยัด ทันสมัย น่าสนใจ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาวิชา สะดวกในการใช้งาน เหมาะสมกับระดับความรู้ ช่วงวัย และประสบการณ์ของผู้เรียน ควรดำเนินดังนี้

๑. พัฒนาสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

๒. เลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม ประหยัด ทันสมัย น่าสนใจ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาวิชา สะดวกในการใช้งาน

๓. จัดกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศสัมพันธ์กับเนื้อหาและจุดมุ่งหมาย เหมาะสมกับระดับความรู้ ช่วงวัย และประสบการณ์ของผู้เรียน

๔. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักธรรมไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มีการดำเนินการพัฒนาและดูแลอาคาร ห้องเรียน ให้มีความพร้อมและเพียงพอต่อการใช้งาน โดยจัดทำป้าย ที่แสดงถึงบริบทของสถานศึกษาชีวศึกษาวิถีพุทธ มีผู้รับผิดชอบดูแลรักษาที่เป็นรูปธรรม มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ปราศจากสิ่งเสพติดต่าง ๆ โดยดำเนินการ ดังนี้

๑. จัดทำป้ายที่แสดงถึงบริบทของสถานศึกษาชีวศึกษาวิถีพุทธ

๒. จัดให้มีพระพุทธรูปประดิษฐานไว้ในที่อันเหมาะสมและเห็นเด่นชัดภายในสถานศึกษา

๓. จัดให้มีพระพุทธรูปประจำห้องพระพุทธศาสนา หรือลานธรรม

๔. จัดให้มีพื้นที่สำหรับศึกษาธรรมะ มีป้ายพุทธสุภาษิต วาจาธรรม พระราชดำรัสหรือคำสอนส่งเสริมคุณธรรม ติดตามที่ต่าง ๆ ที่มีความเด่นชัด พร้อมต่อการใช้งานและเอื้อต่อการบริหารจัดการ เจริญปัญญาเพียงพอต่อผู้เรียน โดยมีผู้รับผิดชอบดูแลรักษาที่เป็นรูปธรรม

๕. มีการดูแลอาคาร ห้องเรียน สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ให้มีความพร้อมและเพียงพอต่อการใช้งาน มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยปราศจากสิ่งเสพติด

ความรู้ หรือศักยภาพของคน สามารถทำงานด้วยความอดทน ทำด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวิถีชีวิต เป็นการสั่งสมความรู้จากประสบการณ์จนเป็นการพัฒนานักเรียนอาชีวด้วยพหุปัญญา ซึ่งนักเรียนอาชีวมีความสามารถสูงในพัฒนาสายอาชีพ มีการจัดสภาพทางด้านกายภาพให้สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ มีป้ายคุณธรรม พระพุทธรูปประจำวิทยาลัย พระพุทธรูปประจำห้องเรียน สิ่งแวดล้อมที่ดีในการทำงานเป็นหนึ่งในการจูงใจให้พนักงานอยากทำงาน เพราะหากพวกเขาต้องพบเจอประสบการณ์ในการทำงานที่ไม่ดี จะยิ่งทำให้กำลังใจลดน้อยถอยลงไป ดังนั้น สิ่งที่ดีในการทำงานที่ดี จะช่วยกระตุ้นให้พนักงานทุ่มเทให้องค์กร และก้าวไปสู่ความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

๕. ผู้เรียน

จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งทางด้านกาย ศีล จิตใจ และปัญญา ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับวิถีชีวิตเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโส มนสิการ ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านกาย ศีล จิตใจ และปัญญา ใช้กิจกรรมประจำวันของผู้เรียนเป็นแนวทางพัฒนา

๕.๑.๒ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ “ด้านการบริหารจัดการอาชีววิถีพุทธ”

การบริหารจัดการอาชีววิถีพุทธ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน และเป็นกรอบในการพัฒนาสถานศึกษา โดยกำหนดกรอบพัฒนา และจุดมุ่งหมายดังนี้

๑. จุดมุ่งหมายทางการศึกษาอาชีววิถีพุทธ

การจัดการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ เป็นการนำตามหลักไตรสิกขามาบูรณาการและเป็นกลไกการพัฒนานุชนแบบองค์รวม เพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครู และนักเรียน ให้มีพฤติกรรมด้านกาย วาจา ใจ และพัฒนาปัญญาอย่างสร้างสรรค์ ในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในสังคมไทย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายของอาชีววิถีพุทธ ด้วยนำหลักหลักไตรสิกขาเข้ามาผนวกในเรื่องของการเรียนการสอนทำให้นักเรียน มีสมาธิในการเรียน และตั้งใจเรียนมากกว่าที่ไม่เคยนำหลักไตรสิกขาเข้ามาผลบวก เกิดกระบวนการในการเรียนรู้มากขึ้นแต่ทางวิทยาลัย ก็ยังจัดกิจกรรมเสริมให้นักเรียน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ หรือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนสร้างควมมีวินัย ความซื่อสัตย์ เรื่องมารยาทดีทางกาย มารยาทดีทางวาจา และเรื่องของอารมณ์ต้องใส่ใจ ควบคุมอารมณ์ เนื่องด้วยอาชีวศึกษาในมุมมองของสังคม หรือผู้ปกครอง จะมองว่าเป็นเด็กที่มีความแข็งแกร่งต่าง ก้าวร้าว ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และสังคม ถ้าหากสถาบันอาชีววิถีพุทธ สร้างอัตลักษณ์

ความเป็นเด็กอาชีววิถีพุทธ โดยการปรับบุคลิกภาพนักเรียนใช้หลักพุทธธรรมเป็นขัดเกลาและปฏิบัติธรรม ก็จะได้นักเรียนอาชีววิถีพุทธแนวใหม่ตามที่สังคมต้องการและเป็นกลไกการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้น ๔ ด้านคือ ๑) เน้นทักษะ ความรู้ และความเชี่ยวชาญ ๒) เน้นการสร้างความรู้ในเชิงสหวิทยาการระหว่างวิชาหลัก ๓) เน้นสร้างความรู้ที่ลึกซึ้ง และ ๔) เน้นการยกระดับความสามารถของผู้เรียน ด้วยการใช้ข้อมูลจริง การใช้เครื่องมือที่ทันสมัยและการนำไปประยุกต์ใช้

๒. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การเรียนการสอน ปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียน เป็นการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยองค์รวมได้แก่ การจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้มีการพัฒนาด้านกาย การจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้มีการพัฒนาด้านสติ การจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้มีการพัฒนาด้านจิต และการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้มีการพัฒนาด้านปัญญา โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สนองต่อความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น ในส่วนนี้จะสอดคล้องกับ พฤติกรรมผู้สอนในการเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จะมีใช้การจดจำเนื้อหาวิชาอีกแล้ว แต่จะเป็นการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้และต่อยอดความรู้ นั้นได้ด้วยตนเอง

๓. การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียน ถือเป็นเรื่องสำคัญขององค์กร หรือของครูที่สอนต้องสร้างตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลรายวิชาที่สอน หรือกิจกรรมที่ทำร่วมกับนักเรียน บรรลุเป้าหมายอย่างน้อยแค่ไหน ต้องมีการวัดความสำเร็จด้วยการประเมินนี้เป็นอีกวิธีการวัดผลทางการศึกษา หรือการปฏิบัติงานของหน่วยงานทั้งในเรื่องความสามารถในการทำงานไปจนถึงศักยภาพที่ช่วยให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น แล้วการประเมินผลการเรียน ยังถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทางอาชีพครูที่สำคัญของสถานศึกษา

รูปแบบการประเมินครูเป็นผู้สร้างรูปแบบขึ้น โดยสถานการณ์ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนจากการสอนในที่โรงเรียน หรือวิทยาลัย มาเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบไลน์ ดังนั้น ครูจึงต้องออกแบบรูปแบบการประเมินให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่ดำเนินการอยู่ ซึ่งปัจจุบันก็เป็นระบบออนไลน์ พร้อมทั้งการประเมินผลการเรียน จากการบูรณาการวิถีพุทธเข้ามาในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นครูต้องสร้างตัวชี้วัดที่ทำการประเมินด้านนี้ด้วย โดยภาพรวมมุ่งเน้น ๑) สร้างความสมดุลในการประเมินผล ๒) การนำผลการประเมินมาพัฒนา ๓) การใช้เทคโนโลยีในการวัดผล ๔) การประเมินตามสภาพจริง

จากสภาพการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่ผ่านมา ใน ๓ แห่ง พบว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษาทั้ง ๓ แห่งได้มีการบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้าไปในวิถีการเรียนรู้ของ

นักเรียน พร้อมทั้งยังมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและบูรณาการในการเรียนการสอน

๕.๑.๒ การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธ ๓ แห่ง พบว่า ทั้ง ๓ แห่งเป็นองค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนเพื่อการเรียนรู้ เป็นแบบพลวัตร หมุนเวียนเป็นบันไดเวียน เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุง พบว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้วิถีพุทธ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ด้านดังนี้

๑. พฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้ ประกอบด้วยคุณลักษณะ ๕ ด้าน คือ

๑.๑ บุคลากรแห่งการเรียนรู้ มีแนวทางในการพัฒนาบุคลากรทุกระดับตามหลักไตรสิกขา พฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้

๑.๒ มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building shared vision)

๑.๓ มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental models)

๑.๔ เรียนรู้เป็นทีม (Team learning)

๑.๕ การคิดอย่างเป็นระบบ โดยใช้โยนิโสมนสิการเป็นฐาน (Systematic thinking)

๒. สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบสัปปายะ

๓. กระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นตามหลักไตรสิกขา

เมื่อวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธสามารถพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ได้ภายใต้การบริหารจัดการที่บูรณาการกับหลักไตรสิกขา ก็เกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาท่ามกลางสังคมปัจจุบันที่เพื่อมีการเตรียมเยาวชนเพื่อให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม นอกจากนี้ในส่วนของอาชีวศึกษาจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาด้วยการปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน ปฏิรูปวิธีสอบ ตลอดจนแผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้มีการบูรณาการเกิดกลยุทธ์ แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ

๑. การจัดระบบดูแลนักเรียนนักศึกษา รวมทั้งการสื่อสารกับผู้ปกครอง

๒. ระบบปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แก้ไขปัญหา (R watch)

๓. สร้างคุณลักษณะตามที่สังคมและตลาดแรงงานต้องการ

๔. ความมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อประเทศชาติ

โดยใช้เด็กเป็นตัวตั้ง และใช้กลุ่มเป็นตัวช่วยในการทำโครงการให้เกิดการบูรณาการการจัดเตรียมเด็กสู่สถานประกอบการในเชิงปริมาณและสอดคล้องกับคุณภาพ เป้าหมายสูงสุดของอาชีวศึกษา คือ นักเรียนนักศึกษา โดยมุ่งให้เกิดคุณลักษณะ ๔ ประการดังนี้

๑. เชี่ยวชาญวิชาชีพ เรียนแล้วรู้จักจริง มีสมรรถนะ
๒. มีคุณธรรมจริยธรรม
๓. มีคุณลักษณะตามความต้องการของสถานประกอบการ

๔. ทักษะการสื่อสาร คิดเป็น ทำเป็น มีความสามารถในการวางแผน เพื่อให้ได้ตามเป้าหมาย จึงควรจะมีทักษะวิชาชีพ ทักษะชีวิต โดยมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกลไกขับเคลื่อนสรุปคือเยาวชนเป็นหัวใจครูเป็นกัลยาณมิตร ทั้งนี้ก่อนที่ผู้อื่นจะเข้มแข็ง ครูและเยาวชนต้องเข้มแข็งก่อน

จากความสำเร็จดังกล่าวจะเห็นว่าพื้นฐานของเทคโนโลยีย่อมมีประโยชน์ต่อการพัฒนาเจริญก้าวหน้าต่อการจัดการเรียนการสอนสายอาชีพ และเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นอยู่ของยุคชีวิตวิถีใหม่อยู่มาก การใช้ไอทีเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าจะเป็นการใช้งานทั่ว ๆ ไปอย่างการจัดเอกสารโดยอาศัยซอฟต์แวร์ที่มีประสิทธิภาพ การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์เครือข่ายหรืออินเทอร์เน็ต การใช้ระบบงานคอมพิวเตอร์เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและทำให้เกิดระบบสารสนเทศสำหรับการวางแผนและตัดสินใจ ผลทางด้านบวกของเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิต กระจายความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในด้าน การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมการศึกษา และการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดอยู่ในสถานศึกษา ส่งเสริมด้าน พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม เป็นต้น

กระบวนการบริหารสถานศึกษาอาชีพศึกษาวิถีพุทธยุคชีวิตวิถีใหม่ ผู้บริหาร ผู้อำนวยการสถานศึกษา จึงต้องวางนโยบายการบริหารงาน และจัดการเรียนการสอนให้ดำเนินการ โดยพัฒนาครูผู้สอน และวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน โดยการนำทักษะการเรียนรู้ชีวิตวิถีใหม่ ได้แก่ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

ปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ให้ประสบความสำเร็จ คือ ผู้บริหาร การจัดการ การจัดการศึกษาอาชีพศึกษาวิถีพุทธแบ่งเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียนนักศึกษา องค์การ ศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่าย, ระบบการบริหารจัดการศึกษา เช่น แผนปฏิบัติการ ราชการ โครงการ หลักสูตรการศึกษา มาตรฐานวิชาชีพ ระเบียบข้อตกลงของสถานศึกษา การติดตาม ประเมินผล, การจัดการศึกษา เช่น แผนการจัดการเรียนรู้ การดำเนินการโครงการ/กิจกรรม การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน บุคลากร การมีส่วนร่วมของทุกระดับและทุกภาคส่วน มุ่งเน้นพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การตระหนักรู้และเห็นคุณค่า พยายามสร้างวัฒนธรรมองค์กรอาชีพศึกษาวิถีพุทธสู่ความเป็นเลิศ

สรุปองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาอาชีพศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วม และสภาพแวดล้อม โดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จคือ คน ระบบการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษา

การพัฒนาแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตใหม่ สถานศึกษาต้องมีรูปแบบการพัฒนาเริ่มจากกลไก ๓ อย่างคือ

๑. การพัฒนาบุคลากรทุกระดับตามหลักไตรสิกขา ครอบคลุมตั้งแต่ผู้บริหาร ครู บุคลากร ตลอดจนผู้เรียน โดยเริ่มจากการที่ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา อาชีวศึกษาตามแนววิถีพุทธ ผู้บริหารและครูต้องได้เข้ารับการอบรมตามแนววิถีพุทธอยู่เสมอ มีความกตัญญู ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในสถานศึกษาด้วยสันติวิธีได้ ดำเนินการบริหารโดยผู้อำนวยการและคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ใช้หลักไตรสิกขาเป็นแนวทางพัฒนา ซึ่งต้องมีดัชนีตัวชี้วัดผล สัมฤทธิ์ของการบริหารตามเป้าหมายที่กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญในการดำเนินการ

๒. การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ / Active Learning รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ความสำเร็จความสามารถของครูในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา การร่วมกันพัฒนาเป็นทีมวิชาการ ให้ครูมีความรับผิดชอบในเตรียมการสอนมีแผนการสอน และเน้นคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านทักษะอาชีพและคุณธรรมจริยธรรม ครูมีความใฝ่รู้ มีวิธีการสอนที่หลากหลายทันสมัย สนใจในการอบรม และพัฒนาศักยภาพตนเองใหม่ ๆ เพื่อการสอนที่ทันสมัย ครูต้องมีการวางแผนการสอนในการทำกิจกรรมล่วงหน้าหาจุดเด่น จุดด้อยของนักเรียน เน้นผู้เรียนให้มีการศึกษาแบบจับคู่ หรือแบ่งกลุ่มกันทำกิจกรรม และต้องเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องตามแผนงานที่วางไว้อย่างเป็นระบบ และผู้บริหารสถานศึกษา เห็นความสำคัญส่งเสริมและสนับสนุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและเวลาในการดำเนินงาน โดยเข้าร่วมกลุ่มพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ครูผู้สอนและผู้สังเกตการสอน ต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจและยอมรับซึ่งกันและกัน จากครูพี่เลี้ยงที่ร่วมผู้สังเกตการสอน และครูผู้สอน ที่มีมิตรภาพที่ดี มีความไว้วางใจกัน และจำเป็นต้องมีผู้ดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ (Mentoring) โดยผู้มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และการวัดประเมินผล

รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตใหม่ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ ด้านคือ

๑. องค์ประกอบด้านการจัดการ ประกอบด้วยหลักสูตร สื่อ ครู สภาพแวดล้อม ผู้เรียน
๒. องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ ประสพการณ์การเรียนรู้ และการประเมินการเรียนรู้
๓. รูปแบบการสอนของครู ประกอบด้วย ไตรสิกขา การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ และทักษะอาชีพในอนาคต

๔. รูปแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วย ไตรสิกขา Active Learning ปัจจัยประกอบกับการศึกษา ๔ ด้าน คือ ประสบการณ์ผู้เรียน ทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต และทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยี

๓. การบริหาร การบริหารจัดการอาชีววิถีพุทธ จะขึ้นตรงกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรื่องการศึกษาด้านอาชีววิถีพุทธในรูปแบบการศึกษาวิชาชีพที่เรียกว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษา การบริหารจัดการและการพัฒนาอาชีวศึกษาด้านวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยการจัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน และเป็นกรอบในการพัฒนาสถานศึกษา โดยกำหนดกรอบพัฒนาและจุดมุ่งหมาย ๓ ด้าน ดังนี้ ๑. จุดมุ่งหมายทางการศึกษาอาชีววิถีพุทธ ๒. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ ๓. การประเมินผลการเรียนรู้

สรุปรูปแบบวงจรการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตใหม่ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ ด้านคือ

๑. องค์ประกอบด้านการจัดการ ประกอบด้วยหลักสูตร สื่อ ครู สภาพแวดล้อม ผู้เรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้ **หลักสูตร** หลักสูตรและวิธีการสอนนอกจากการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการเรียนการสอนแล้ว หลักสูตรควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ มิใช่การจดจำเนื้อหาวิชา แต่ควรเป็นการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้และต่อยอดความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนา Hard Skill และ Soft Skill ไปพร้อมๆ กัน **สื่อ** เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารอันเป็นทักษะจำเป็นอย่างยิ่งในโลกปัจจุบัน **ครู** มีพฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้ ประกอบด้วยคุณลักษณะ ๕ ด้าน คือ ๑.๑ บุคลากรแห่งการเรียนรู้ มีแนวทางในการพัฒนาบุคลากรทุกระดับตามหลักไตรสิกขา พฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้ ๑.๒ มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building Shared Vision) ในการออกแบบการเรียนรู้ ๑.๓ มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental Models) กับผู้เรียน ๑.๔ เรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) ๑.๕ การคิดอย่างเป็นระบบ โดยใช้โยนิโสมนสิการเป็นฐาน (Systematic Thinking) **สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้** บรรยากาศของความปลอดภัยทางจิตวิทยา มีชื่นชม ยอมรับในความแตกต่าง การเปิดกว้างต่อทัศนะใหม่ๆ และการมีเวลาในการคิดเชิงสะท้อน **ผู้เรียน** โดยผู้เรียนเป็นผู้ที่มี ทักษะอาชีพ มีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะตามความต้องการของสถานประกอบการ ทักษะชีวิต

๒. องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย **จุดมุ่งหมายการเรียนรู้** นำหลักไตรสิกขามาบูรณาการและเป็นกลไกการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม เพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครู และนักเรียน ให้มีพฤติกรรมด้านกาย วาจา ใจ และพัฒนาปัญญาอย่างสร้างสรรค์ ในการดำเนินชีวิตที่ดี

งาม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในสังคมไทย **ประสบการณ์การเรียนรู้** การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จากโลกแห่งความจริงนอกสถานศึกษา และในสถานศึกษาให้เกิดทักษะ และความชำนาญ ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด กระบวนการทำงาน ที่เกิดจากการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ และสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง และ**การประเมินผลการเรียนรู้** มีการออกแบบรูปแบบการประเมินให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่ดำเนินการอยู่

๓. รูปแบบการสอนของครู ประกอบด้วย **ไตรสิกขา** บูรณาการหลักไตรสิกขาและหลักธรรมมาใช้ในการเรียนการสอน **การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑** มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ เปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารการจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และ**ทักษะอาชีพในอนาคต** ให้ความรู้ด้านทักษะอาชีพในอนาคต พร้อมทั้งออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสอดคล้องกับทักษะอาชีพในอนาคตนั้นๆ

๔. รูปแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วย **ไตรสิกขา** บูรณาการหลักไตรสิกขาเพื่อใช้ในการเรียนการสอน **Active Learningกับการใช้เทคโนโลยี** ใช้การเรียนการสอนแบบ Active Learning และมีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการในศตวรรษที่ ๒๑

๕. คุณลักษณะของผู้เรียน ๔ ด้าน คือ **ทักษะอาชีพในอนาคต** ทักษะที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงาน ในสายงาน ของตนเองให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น **ทักษะชีวิต** เป็นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผ่านกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ร่วมคิดอภิปรายแสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ได้สะท้อนความรู้สึกลึกซึ้งคิดมุมมองเชื่อมโยงวิถีชีวิตของตนเองเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และปรับให้กับชีวิต นอกจากนี้ยังเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตแบบพอเพียงบนฐานพุทธธรรม มีการฝึกสมาธิ ภาวนา และมีมารยาทแบบชาวพุทธ **มีคุณธรรม** ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัย ที่ดีมีใจและรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะและมีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อมและ**คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสถานประกอบการ** ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ตามหลักการ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน หรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎี และหรือข้อเท็จจริง เป็นไปตาม มาตรฐาน คุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา สามารถสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์งานสร้างสรรค์

๕.๑.๒ การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

แนวทางการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ทำการถ่ายทอดองค์ความรู้ใน ๔ ระดับ

๑ ถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงนโยบาย ในเชิงยุทธศาสตร์หรือเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนผลักดันผ่านกลไกระดับนโยบายที่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านการออกกฎหมายและนโยบายให้เห็นความสำคัญและการสนับสนุนการขับเคลื่อนในเรื่องนี้อย่างเป็นทางการ

๒ ถ่ายทอดองค์ความรู้ระดับสถานศึกษา ในระดับนี้การทำงานเพื่อสร้างความเข้าใจและการตระหนักรู้ให้กับสถานสถาบันสภาวิชาการและคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาในการสนับสนุนและกำหนดนโยบายในการขับเคลื่อนการปรับเปลี่ยนและพัฒนา อาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศในยุคใหม่ ผู้บริหารจะต้องดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยการพัฒนาบุคลากรการพัฒนาหลักสูตรและการหาแหล่งทุนสนับสนุนในการดำเนินการต่างๆ

๓ ถ่ายทอดองค์ความรู้ระดับผู้สอน ผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้สอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้แก่ผู้สอนโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ ด้านการจัดการเรียนรู้อาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ

๔ ถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงปฏิบัติ ผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน เป็นการนำไปใช้กับผู้เรียน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๕.๒.๑ รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตใหม่ สภาพดำเนินการตามปัจจัย ๔ คือ ๑) องค์ประกอบการจัดการ ได้แก่ หลักสูตร ครู สื่อ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และผู้เรียน ๒) ด้านการบริหารจัดการอาชีววิถีพุทธ โดยมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านอาชีววิถีพุทธ ประสพการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียน ๓) รูปแบบการสอนของครู แนวคิดตามหลักพุทธธรรม ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา บูรณาการด้วยเทคโนโลยี และ ๔) การเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่บน “แพลตฟอร์ม Metaverse” สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมชีวิตวิถีใหม่ เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ นักเรียนได้ประสพการณ์การเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ด้านนวัตกรรม ทักษะด้านชีวิตหรือการทำงาน และทักษะด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีเรียนรู้ให้กับผู้เรียนสอดคล้องรายงานวิจัย **แสงทอง เรื่องศิลป์** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔: กรณีศึกษา สถานศึกษา

ไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง)” ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง) ได้ดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการดังนี้

๑. ด้านการบริหารจัดการได้เตรียมการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และปรึกษาพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถ ได้เตรียมความพร้อมทั้งบุคลากร นักเรียนและผู้ปกครอง จัดอาคารสถานที่ให้ร่มรื่นสวยงามเหมาะสมกับวิถีพุทธแล้วดำเนินการจัดทำคู่มือแนวทางในการปฏิบัติ และได้ปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประเมินผลการดำเนินงาน แล้วประชาสัมพันธ์เผยแพร่ต่อไป

๒. ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ ได้จัดกิจกรรมสอดแทรกวิถีพุทธเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ให้ นักเรียนได้ปฏิบัติตนในการกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น

๓. ด้านการจัดกิจกรรมสถานศึกษาวิถีพุทธ ได้จัดกิจกรรมวิถีพุทธรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา และปฏิบัติธรรม รักษา ศีล ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๔. ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากรได้ให้บุคลากรรับการฝึกอบรม/ การปฏิบัติพัฒนาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

๕. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน สถานศึกษาได้ร่วมมือกันกับวัด และชุมชน เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน จัดกิจกรรมร่วมกันเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา^๑

รายผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ แสงทอง เรื่องศิลป์ ได้สรุปด้านการบริหารเตรียมการจากศึกษาเอกสาร การเตรียมความพร้อม การจัดพิธีสู่วิถีพุทธ การจัดกิจกรรม และด้านการพัฒนาบุคลากรที่เกื้อกูลสัมพันธ์กับสถานศึกษา ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารศึกษาสู่ความเป็นเลิศวิถีพุทธ สอดคล้องกับรายงานวิจัย **จรง สุขเกษม** ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี” โดยสรุปผลวิจัยในประเด็นการบริหารวิชาการที่สำคัญ ๆ คือ ด้านการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มีการกำหนดพุทธธรรมและคุณธรรมเพิ่มเติมในวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สอดแทรกพุทธธรรมคุณธรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรายวิชาต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียน ใช้หลักไตรสิกขาผ่านการจัดการเรียนรู้และวิถีชีวิต (การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น) ด้านการนิเทศการเรียนการสอน มีการดำเนินงานตามกระบวนการและขั้นตอนทั่วไปมาปรับใช้^๒

^๑แสงทอง เรื่องศิลป์, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔: กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง)”, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

^๒จรง สุขเกษม, “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

๕.๒.๒ การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ
สำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ พบว่ามีการบูรณาการเนื้อหาในหลักสูตรการเรียนการสอน โดยการนำหลักไตรสิกขา (ศีล : สมาธิ : ปัญญา) มาจัดการเรียนการสอนแบบพุทธบูรณาการ เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของหลักสูตร พัฒนาพฤติกรรม (กายภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) การออกแบบกำหนดกรอบขอบเขตของเนื้อหา กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และกระบวนการวัดผลประเมินผล จึงควรมีแนวทางการดำเนินงานให้สถานศึกษาดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการรายวิชา โดยครูเป็นผู้กำหนดแผนการสอนแต่ละรายวิชา และกิจกรรมที่เกิดการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการศึกษา

๑. ด้านการบริหารจัดการอาชีววิถีพุทธ โดยมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านอาชีววิถีพุทธ ประสพการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียน

๒. รูปแบบการสอนของครู แนวคิดตามหลักพุทธธรรม ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา บูรณาการด้วยเทคโนโลยี

๓. การเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่บน “แพลตฟอร์ม Metaverse” สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมชีวิตวิถีใหม่ เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ นักเรียนได้ประสพการณ์การเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ด้านนวัตกรรม ทักษะด้านชีวิตหรือการทำงาน และทักษะด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ยังมีปัจจัยหรือองค์ประกอบที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็น พบปัญหาขาดแคลนการเตรียมการ ด้านบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านวิถีพุทธ และขาดประสพการณ์การดำเนินการและการแก้ปัญหา สอดคล้องรายงานวิจัย **สาส์น ทำเหล็ก** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑ – ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี” สรุปผลการวิจัย พบว่า

ปัญหาที่พบมากที่สุดในแต่ละชั้นและแนวทางแก้ปัญหาในการบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธ ๓ อันดับแรก คือ ปัญหาในขั้นเตรียมการ บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ มีแนวทางแก้ไขปัญหาลำดับ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมและจัดทำเอกสารเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ ศึกษาดูงานหรือ จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ ไม่ชัดเจน มีแนวทางแก้ปัญหาตามลำดับ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การนิเทศ กำกับ ติดตาม และให้คำแนะนำหรือ ศึกษาหาความรู้จากเอกสาร หรือคู่มือแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ เพื่อให้บรรลุ

“สาส์น ทำเหล็ก, “การศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑ – ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

เป้าหมายและหลักการดำเนินงานที่ชัดเจน จึงควรมีการประเมินการพัฒนา ๖ ต่อหนึ่งครั้ง หรือ ประเมินในรอบปี เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ผลกระทบต่อการจัดการศึกษาวิถี เพื่อพัฒนา สอดคล้องกับรายงานวิจัย พระระพีพัฒน์ หาญโสภณ ได้ศึกษาวิจัย “ประเมินสถานศึกษาวิถีพุทธ ใน สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๒๕” โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model เป็นการวิจัยประเมินผล (Evaluation Research) แบ่งเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ ใช้การ สอนทนากลุ่ม ระยะที่ ๒ การวิจัยเชิงสำรวจ ผลการวิจัยพบว่าในภาพรวม พบว่า

ผลกระทบหรือผลที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ ที่ส่งผลต่อ บ้านวัดและสถานศึกษาโดยภาพรวมมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ทุกองค์ประกอบ โดยด้านที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลกระทบต่อสถานศึกษา มีการปรับปรุงตกแต่งอาคารสถานที่ให้ร่มรื่น สะอาด เป็น ระเบียบเรียบร้อยสวยงามมาก ผู้ปกครอง/ชุมชนมีความพึงพอใจในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มากขึ้น และผู้บริหารและครู มีการพัฒนาตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน สังคม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านผลกระทบต่อวัด กล่าวคือวัดมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาให้นักเรียน^๔

๕.๒.๓ เพื่อการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่ เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับ การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กระบวนการแบ่งปันความรู้ ซึ่งถูกถ่ายทอดไปอีก คนหนึ่ง หรือจากองค์กรหนึ่งไปสู่อีกองค์กรหนึ่ง และองค์กรทางการศึกษา ก็เป็นองค์กรที่มีบทบาท สำคัญต่อการพัฒนาประเทศด้วยการพัฒนาเยาวชนให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และประสิทธิ มี ทักษะการทำงาน ทักษะการใช้ชีวิต เป็นการงานร่วมกันของสถานศึกษา จากการลงพื้นที่ การ สัมภาษณ์ สอนทนากลุ่มย่อย และเวทีจัดสัมมนาในสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ และวิเคราะห์การ เชื่อมโยงด้วยเอกสาร สรุปวิธีการทอดความรู้และนำไปใช้ประโยชน์ ๔ ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงนโยบาย ในเชิงยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนผลักดัน ผ่านกลไกระดับนโยบายสถานศึกษาให้เห็นความสำคัญสนับสนุนการขับเคลื่อนเรื่องการจัดการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบแบบไตรสิกขาบูรณาการด้วยรายวิชา สอดคล้องรายงานวิจัย วาสนา ต๊ะกาบโค จากการ ศึกษาการประเมินการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลำพูน เขต ๑” เสนอตัวอย่างยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานศึกษาวิถีพุทธให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับ นโยบายและมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ พบว่า การดำเนินการของสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ

^๔พระระพีพัฒน์ หาญโสภณ, “ประเมินโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาเขตขอนแก่น, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๐ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗) : บทคัดย่อ.

สถานศึกษาวิถีพุทธ การเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร การจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านผลผลิตประกอบด้วยการพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา อย่างบูรณาการของผู้เรียน และด้านผลกระทบประกอบด้วยบ้าน ชุมชน วัด สถานศึกษา (บ ว ร) ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาสถาน ศึกษาวิถีพุทธ

ประเด็นที่สอง กำหนดนโยบายและรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ระดับสถานศึกษา เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาอาชีพวิถีพุทธที่เป็นเลิศในยุคใหม่ ซึ่งผู้บริหารจะต้องดำเนินการนโยบายพัฒนาบุคลากร และพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องรายงานวิจัย **ณัฐวุฒิ อรุณพานิช** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษา การดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การสำรวจสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก กำหนดการพัฒนา ตามหลักการพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการที่หลากหลาย วางแผนพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสม และกำหนดนโยบายการพัฒนาสูตรสถานศึกษาตามแนวทางสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยเน้นที่หลักไตรสิกขาให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรแกนกลางให้สาธารณชนได้รับทราบ^๕

ประเด็นที่สาม การถ่ายทอดองค์ความรู้ระดับผู้สอน ผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้สอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้แก่ผู้สอนโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ ด้านการจัดการเรียนรู้อาชีพวิถีพุทธที่เป็นเลิศ สอดคล้องรายงานวิจัย **วรเทพ เวียงแก** “ทัศนคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานตามสถานศึกษาวิถีพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอหนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๕ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

การถ่ายทอดองค์ความรู้ระดับผู้สอน ผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้สอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้แก่ผู้สอนโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ ด้านการจัดการเรียนรู้อาชีพวิถีพุทธที่เป็นเลิศ^๖” และรายงานวิจัย **ธีรศักดิ์ บึงมุ่ม** “การบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สถานศึกษาวิถีพุทธ ปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมการพัฒนานั้นตามกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ซึ่งประกอบด้วยด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียนต่าง ๆ ด้าน

^๕ณัฐวุฒิ อรุณพานิช, “การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑”, (คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๘). บทคัดย่อ.

^๖จรง สุขเกษม, “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติต่อกัน ระหว่างครูและนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือครูกับครู เป็นต้น^๗

ประเด็นที่สี่ ถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงปฏิบัติ ผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน เป็นการนำไปใช้การผู้เรียน ผ่านกระบวนการผู้บริหาร และครู ได้ร่วมจัดทำแผนงานและอบรมด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้และทักษะอาชีพ ใช้หลักไตรสิกขาเป็นแกนกลางของการเรียนรู้และการพัฒนา นักเรียนสอดคล้องรายงานวิจัย **สมคิด โพธิ์จุมพล** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา วิถีพุทธ: กรณีศึกษาสถานศึกษานานทองผอ้อย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑” ผลการวิจัย พบว่า การบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาวิถีพุทธจะบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ถ่ายทอดผ่านกระบวนการผู้บริหาร ครู ร่วมประชุมวางแผนจัดทำหลักสูตร และพัฒนา แผนการจัดการเรียนรู้ มีการจัดการเรียนการสอนบูรณาการการสอนไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันทุกช่วงชั้น ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

นอกจากนี้ สมคิด โพธิ์จุมพล ยังกล่าวถึงกระบวนการนำไปใช้ โดยมีการวัดผลประเมินผล ตามสภาพจริงด้วยวิธีที่หลากหลายเปิดโอกาสให้นักเรียน และชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมิน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน รวมทั้งการส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับพระสงฆ์ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินกิจกรรม รู้เท่าทันปัญหา และการทำงานได้ด้วยสติปัญญา นักเรียนมีพัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางจิตใจ และพัฒนาการทางปัญญา โดยภาพรวมนักเรียนมี ลักษณะการแสดงออก มีทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เข้าใจและรู้คุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง

สำหรับการถ่ายทอดความรู้ จำทำให้การทำงานร่วมกันในองค์การศึกษา หรือบุคลากร ทางด้านการศึกษา ทุกคนจะร่วมกันปฏิบัติงานด้วยความเสียสละเพื่อองค์กร จะส่งผลให้องค์กรที่จัดการศึกษาวิถีพุทธ สามารถที่จะพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่เอื้อต่อการถ่ายทอดความรู้ และนำไปใช้ประโยชน์ได้นั้น ยังมีเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เอื้ออำนวยความสะดวก ให้งานการทำงานหรือการถ่ายทอดความรู้ และพัฒนารูปแบบการนำไปใช้ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศได้ แต่ที่สำคัญขององค์กรที่จัดการศึกษาวิถีพุทธจะต้องมีการกำหนดรูปแบบการถ่ายทอด ซึ่งเป็นเงื่อนไข ความสำเร็จและนำสู่ความเป็นเลิศวิถีพุทธ

^๗ธีระศักดิ์ บึงมุ่ม “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม, ๒๕๕๙)

^๘สมคิด โพธิ์จุมพล, “การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองผือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑”, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

๑. จากผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการพัฒนา รูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ เป็นรูปแบบที่สามารถส่งเสริมพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้ทั้ง ๒ ด้าน เพื่อให้การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาสามารถตอบโจทย์ต่อความหลากหลายของผู้เรียน เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ที่เกิดจากสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

๒. ควรมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่หลากหลาย เพื่อหารูปแบบในการจัดการศึกษาที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมตามบริบทที่แตกต่างกัน

๓. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลของการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ด้วยการนำไปใช้จริงในสถานศึกษา

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ในระดับวิทยาลัยควรนำรูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ในครั้งนี้ ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคโนโลยี วิทยาลัยการอาชีพ วิทยาลัยเกษตร วิทยาลัยเทคโนโลยีพณิชยการ

๒. ในระดับวิทยาลัยควรนำแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ไปดำเนินการพัฒนาสมรรถนะการโค้ชของครูผู้สอน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการวิจัยรูปแบบโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนแบบหลากหลายวิธีการ โดยเปรียบเทียบ สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning หรือรูปแบบการโค้ชที่หลากหลายวิธีเพื่อศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่เกิดว่าต่างกันหรือไม่อย่างไร

๒. เปลี่ยนบทบาทของโรงเรียนอาชีวศึกษา เป็นอาชีวศึกษาวิเทศเป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ศักยภาพในการเรียนสูงสุด

๓. เปลี่ยนบทบาทของโรงเรียนอาชีวศึกษาเป็น Learning Organization วิเทศ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **คลื่นลูกที่ ๕ ปราชญ์สังคม: สังคมไทยที่ไม่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ ๒๑.**

กรุงเทพมหานคร : ชัคเซสมิเดีย, ๒๕๔๑.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พุทธปรัชญาการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิทักษ์. **การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้.**

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาธรรม, ๒๕๕๐.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. **พื้นฐานปรัชญาการศึกษา : ภูมิปัญญาของตะวันออกและตะวันตก.**

กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๕.

ทิตินา แคมณี. **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.**

พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ทิตินา แคมณี. **ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.**

พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

นนทลี พรธาดาวิทย์. **การจัดการเรียนรู้แบบ Active learning.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :

ทริปเพิ้ลเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๙.

ประเวศ วะสี. **ยุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ.** กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา ร่วมกับสมาคม

นักข่าวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๗.

_____. **ระบบการศึกษา ที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม :

ฟิสิกส์เซ็นเตอร์, ๒๕๕๔.

พรพิมล พรพีระชนม์. **การจัดการกระบวนการเรียนรู้.** สงขลา : เหมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ทิศทางการศึกษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรีนติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๒๕. กรุงเทพมหานคร :

ผลิธรรม ๒๕๕๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระราชวรมนี (ป.อ. ประยุทธ์ ปยุตโต). ทางสายกลางของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พรินตติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐.

พระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต). ขอบฟ้าแห่งความรู้. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๐.

พุทธทาสภิกขุ. คู่มือการศึกษาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๔.

พลสุข หิงศานนท์. การพัฒนารูปแบบ. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : วิ.พรีนท์, ๒๕๕๕.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๓๖.

เยาวดี วิบูลย์ศรี. การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

รัตน์ บัณฑิต. การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คำสมัย, ๒๕๕๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖.

_____. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๖.

วิจารณ์ พานิช. วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตา
ตา พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๕.

วิชัย ตันศิริ. โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดและบทวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. อุดมการณ์ทางการศึกษา : ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สามลดา, ๒๕๕๐.

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. ปฏิรูปการศึกษา แนวคิด และข้อเสนอแนะ. กรุงเทพมหานคร : วศิระ, ๒๕๕๓.

สนธิ ศรีสาแดง. พระพุทธศาสนากับหลักการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : นิลนาราการพิมพ์, ๒๕๓๔.

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน). ลักษณะพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และ ทศนีย์ บุญเดิม. การสอนแบบ Research-Based Learning ในแบบ
แผนและเครื่องมือวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- สมาน อัครภูมิ. การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก. อุบลราชธานี :
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ม.ป.ป..
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สภาพและปัญหาการบริหารการศึกษาและการจัด
การศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี, ๒๕๔๕.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนยุคใหม่เพื่อการรองรับการปฏิรูป
การศึกษาในศตวรรษที่สอง ด้วยการบูรณาการไอซีที ในการจัดการเรียนรู้ด้วยโครงการ.
กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิค, ๒๕๕๕.
- _____. ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๑. กรุงเทพมหานคร
: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๒.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐).
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๘๒ ก.
- สิปปนนท์ เกตุทัต. การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : เสริมสร้างสมรรถนะไทยในประชาคมโลกก้าว
มันทันโลก. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- สุเทพ บุญเดิม. การพัฒนารูปแบบการกำกับติดตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ขอนแก่น :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙.
- สุนทร โคตรบรรเทา. ปรัชญาการศึกษาสำหรับผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน,
๒๕๕๓.
- สุนน อมรวิวัฒน์. สมบัติพิพม์ของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๓๓.
- _____. หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม. นนทบุรี : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔.
- อุทัย บุญประเสริฐ. หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อุทัย บุญประเสริฐ. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ข้าวฟ่าง, ๒๕๔๔.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ :

กุลกาญจน์ สุวรรณรักษ์. “การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูที่ส่งเสริมความสามารถการสร้างสรค์นวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา”. **ดุษฎีนิพนธ์ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๓.

จรง สุขเกษม. “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ๒๕๕๐.

เจษฎา สิงหระ. “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอ่างทอง”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.

เฉลิมรัก สดใส. “การส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.

ชาตรี นามคุณ. “การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑”. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

ณัฐกิตต์ ศรีสันต์. “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.

ณัฐวุฒิ อรุณพานิช. “การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑”. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๘.

ดวงธิดา พุตระกูล. “กระบวนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก”. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๔.

นันทิมา ศรีสุวรรณ. “ความต้องการจำเป็นเพื่อการปรับปรุงการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- บำรุง แสงณรงค์. “การส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร”. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.
- พิมพ์ลักษณ์ เสงสมบุรณ์. “การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์เพื่อพัฒนาครูมืออาชีพ”. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- รสิตา รักสกุล. “สัมฤทธิ์ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยใช้ Active Learning ของนักศึกษาในรายวิชาการบริหารจัดการยุคใหม่และภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี”. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๘.
- รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์. “การพัฒนารูปแบบการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- วัชร จินตวรรณ. “การจัดการศึกษาแบบ Active Learning รายวิชาความปลอดภัย ในงานวิศวกรรมคณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล”. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ สถาบันวิจัยและพัฒนา.
- วาสนา ต๊ะกาบโค. “การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘.
- วิไล วิทย์ประเสริฐกุล. “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”. คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- วุฒิชัย วีระวัฒน์. “การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชลบุรี”. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๔๙.
- สมคิด โพธิ์จุมพล. “การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองผือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑”. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.
- สาลี ท่าเหล็ก. “การศึกษการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑ – ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สุรชาติ อินแปลง. “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

แสงทอง เรืองศิลป์. “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง)”. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.

อมรรัตน์ แก้วมะ. “การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๘.

อรุณี เมืองมา. “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดการเรียนการสอนแบบลงมือปฏิบัติจริงในวิชางานธุรกิจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๔.

อัมพร บำรุงผล. “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๓”. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๔๙.

(๓) รายงานวิจัย :

ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. “แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู : การประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์”. รายงานการวิจัย. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙.

นงเยาว์ อุทุมพร. “ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต ๓”. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ. “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณีโรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่การศึกษา”. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สุวิมล ว่องวาณิช. “การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในวิทยานิพนธ์ของนิสิตครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๔) บทความ :

ธีระศักดิ์ บึงมูม. “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม, ๒๕๕๙) : บทคัดย่อ.

พระระพีพัฒน์ หาญโสภณ. “ประเมินโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาเขตขอนแก่น. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๐ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗) : บทคัดย่อ.

วรเทพ เวียงแก. “ทัศนคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๕”. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๑๕.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. “การวิจัยพัฒนารูปแบบ”. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๓) : ๓.

สถาพร พงษ์พิบูล. “คุณภาพผู้เรียน...เกิดจากกระบวนการเรียนรู้”. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๕) : ๑๐.

อุทุมพร จามรมาน, “โมเดลคืออะไร”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๕๑) : ๒๒ - ๒๕.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.watpon.com/boonchom/08.doc online [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙].

ศรัณยู ศรีสมพร. เทคนิคการสอนเชิงรุกที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้วิทยาศาสตร์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://teacherkobwit2010.files.wordpress.com/2013/05/eob8abeob899eob8b1eob887eob8aaeob8b7eob8adatlas.pdf> [๒๘ เมษายน ๒๕๖๕].

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. การขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ และนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๙. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.vec.go.th/> [๒๐ เมษายน ๒๕๖๕].

บรรณานุกรม (ต่อ)

สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf, [๒๐ มีนาคม ๒๕๖๕].

สิริพร ปาณางษ์. **Active Learning เทคนิคการเรียนการสอนในศตวรรษที่ ๒๑**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://apr.nsr.ac.th/Act_learn/myfile/10062014104828_3.pdf. [๒๐ เมษายน ๒๕๖๕].

(๖) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ คุณแม่ชีระเปียบ ธิรญาณี. ประธานบริหาร โรงเรียนมัธยมจุลฉวีศรีสะเกษ, ๔ มีนาคม ๒๕๖๕.

นายวิเชียร พรหมสาขา ณ สกลนคร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

อาจารย์นาริรัตน์ ทรัพย์ประเสริฐ. ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

อาจารย์พิทักษ์ ผุยทอง. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีจันทบุรี, ๑๖ เมษายน ๒๕๖๕.

อาจารย์ยุพิน พิมพ์. ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอี่ยมล่อ, ๑๕ เมษายน ๒๕๖๕.

ดร.กรรณิกา ยอดสง่า. ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

นักเรียนหญิงลำดับที่ ๑. ศีรษะระดับชั้น ปวช. วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๕

นักเรียนหญิงลำดับที่ ๒. ศีรษะระดับชั้น ปวช. วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๕.

นักเรียนหญิงลำดับที่ ๓. ศีรษะระดับชั้น ปวช. วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๕.

นักเรียนหญิงลำดับที่ ๔. ศีรษะระดับชั้น ปวช. วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๕.

ผศ.ดร.สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

อาจารย์กิตติภาส นิ่งสูงเนิน. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สัมภาษณ์ อาจารย์ทงศักดิ์ โยธายุทธ. ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร,
๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.

(๗) สัมมนาวิจัย :

สัมมนาวิจัย ดร.ธีร์ ภาวักนันท์. ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ดร.พงศ์ธร พิมพิณิตย์. ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา, ๖ มิถุนายน
๒๕๖๕.

อาจารย์ ดร.กรรณิกา ยอดสง่า. ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น, ๖ มิถุนายน
๒๕๖๕.

อาจารย์กิตติภาส นิ่งสูงเนิน. รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง,
๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

(๘) สันทนากลุ่ม :

สันทนากลุ่ม ดร.ธีร์ ภาวักนันท์. ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ. ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ดร.พงศ์ธร พิมพะนิตย์. ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา, ๔ พฤษภาคม
๒๕๖๕.

อาจารย์กิตติภาส นิ่งสูงเนิน. รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง,
๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญศ. รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา
วิทยาลัยการอาชีพสังขะ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

อาจารย์ธนกร ส่งสัยอ. รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานทั่วไปวิทยาลัยเทคโนโลยีชั้น
บาดาล, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

อาจารย์นารีรัตน์ ทรัพย์ประเสริฐ. ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์,
๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

๒. ภาษาอังกฤษ

Bardo and Hardman. **Urban Sociolgy: A Systematic Introduction**. USA: F.E.Peacock Publisher, 1982.

Bardo and Hartman. **Principles of Urban Sociology: A Systematic Introduction**. New York: F.E. Peacock, 1982.

Bonwell, C. C., & Eison, J. A.. **Active Learning: Creating Excitement in the Classroom, ERIC Digest**. Washington D.C.: ERIC Clearinghouse on Higher Education, 1991.

Brown and Moberg. **Organization Theory and Management: A Macro Approach**, New York: Wiley & Sons, 1980.

Dale, E.. **Audio-visual methods in teaching**, (3rd ed.), Holt, Rinehart and Winston. New York: Dryden, 1969.

Good. **Dictionary of Education**. 5th ed.. New York: McGraw - Hill, 2005.

Hauser, D.L.. **Comparison of Different Model for Organizational Analysis, In Organizational Assessment Perspective on the Measurement of Organizational Behavior and the Quality of Work Life**. New York: John Wiley & Son, 1980.

Joyce and Weil. **Marsha, "Model of Teaching"**. Englewood Cliffs: Prentice - Hall International Editions, 1986.

Keeves. **Educational research methodology, and measurement: An international handbook**. Oxford. England: Pergamon Press, 1988.

Meyers, Chet and Jones, Thomas B.. **Promoting Active Learning: Strategies for the Collage Classroom**. San Francisco: Jossey-Bass, 1993.

Smith and Others. **Management: Making Organizations Perform**. New York: Macmillan, 1980.

Tosi, and Carroll. **Management**. 2nd ed.. New York: John Wiley & Sons, 1982.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

ภาคผนวก ข.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสัมมนาโครงการวิจัย

ที่ ศปช/๒๕๖๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๗ หมู่ ๑ ตำบลสำโรง อำเภอสว่างวีระ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๑๑๓๐
โทรศัพท์ ๐๙ ๓๐๓๐ ๕๐๖๕ โทรสาร ๐ ๓๒๙๔ ๕๐๖๕
www.mcu.ac.th

๒ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสัมมนาโครงการวิจัย

เจริญพร **ดร.ธีร ภักดิ์บึง** ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ฉัตรกฤษณ์ ภู่วัฒนโชโต,ดร. ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย/หัวหน้าโครงการวิจัย
เรื่อง "การพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาชีวิตภาววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่" ภายใต้
แผนงาน "กลไกการพัฒนาและสร้างเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาชีวิตวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการ
เรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่" ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และ
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้รับอนุมัติไว้ที่วิจัย "การพัฒนากระบวนการ
จัดการศึกษาชีวิตภาววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่"

การวิจัยครั้งนี้ พระครูสังฆรักษ์ฉัตรกฤษณ์ ภู่วัฒนโชโต,ดร. ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย/หัวหน้า
ทีมโครงการขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสัมมนาโครงการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิชาการ และหวังว่ายังจะได้ได้รับความ
อนุเคราะห์ที่ดีด้วย เจริญมาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพามาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย)

(พระครูสังฆรักษ์ฉัตรกฤษณ์ ภู่วัฒนโชโต,ดร.)
อาจารย์ประจำ คณะกฏศาสตร์
ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อสอบถาม

พระครูสังฆรักษ์ฉัตรกฤษณ์ ภู่วัฒนโชโต,ดร. โทร. 0-615-635-066

ที่ ศปช/๒๕๖๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๗ หมู่ ๑ ตำบลสำโรง อำเภอสว่างวีระ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๑๑๓๐
โทรศัพท์ ๐๙ ๓๐๓๐ ๕๐๖๕ โทรสาร ๐ ๓๒๙๔ ๕๐๖๕
www.mcu.ac.th

๒ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสัมมนาโครงการวิจัย

เจริญพร **นายสมชัย อิ่มอ่อน** ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคอุบลราชธานี

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ฉัตรกฤษณ์ ภู่วัฒนโชโต,ดร. ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย/หัวหน้าโครงการวิจัย
เรื่อง "การพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาชีวิตภาววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่" ภายใต้
แผนงาน "กลไกการพัฒนาและสร้างเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาชีวิตวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการ
เรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่" ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และ
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้รับอนุมัติไว้ที่วิจัย "การพัฒนากระบวนการ
จัดการศึกษาชีวิตภาววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่"

การวิจัยครั้งนี้ พระครูสังฆรักษ์ฉัตรกฤษณ์ ภู่วัฒนโชโต,ดร. ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย/หัวหน้า
ทีมโครงการขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสัมมนาโครงการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิชาการ และหวังว่ายังจะได้ได้รับความ
อนุเคราะห์ที่ดีด้วย เจริญมาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพามาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย)

(พระครูสังฆรักษ์ฉัตรกฤษณ์ ภู่วัฒนโชโต,ดร.)
อาจารย์ประจำ คณะกฏศาสตร์
ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อสอบถาม

พระครูสังฆรักษ์ฉัตรกฤษณ์ ภู่วัฒนโชโต,ดร. โทร. 0-615-635-066

ที่ พิเศษ/๒๕๖๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๕ ตำบลบ้านไร่ อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๗๑๒๐
โทรศัพท์ ๐๙-๑๑๐๐-๕๐๑๕ โทรสาร ๐-๒๖๔๔-๕๐๑๕
www.mcu.ac.th

๖ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสัมมนาโครงการวิจัย

เจริญพร ดร. พงศ์พร พิมพะนิตย์ สส.กลุ่มงานประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา

ด้วย พระครูสังฆรักษ์จันทิมาภรณ์ ภู่วัฒนโกศล.ศร. ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย/หัวหน้าโครงการวิจัย
เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้อุทิศชีวิตใหม่" ภายใต้
แผนงาน "กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาวิชาชีพพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการ
เรียนรู้อุทิศชีวิตใหม่" ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และ
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย "การพัฒนารูปแบบ
การจัดการศึกษาวิชาชีพวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้อุทิศชีวิตใหม่"

การวิจัยครั้งนี้ พระครูสังฆรักษ์จันทิมาภรณ์ ภู่วัฒนโกศล.ศร. ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย/หัวหน้า
จึงได้ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสัมมนาโครงการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิชาการ และพร้อมอย่างยิ่งที่จะได้รับ
ความอนุเคราะห์ที่ดีนี้ เจริญมาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพรมานเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

(พระครูสังฆรักษ์จันทิมาภรณ์ ภู่วัฒนโกศล.ศร.)
อาจารย์ประจำ คณะศุภศาสตร์
ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อสอบถาม

พระครูสังฆรักษ์จันทิมาภรณ์ ภู่วัฒนโกศล.ศร. โทร. 0-615-635-066

ที่ พิเศษ/๒๕๖๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๕ ตำบลบ้านไร่ อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๗๑๒๐
โทรศัพท์ ๐๙-๑๑๐๐-๕๐๑๕ โทรสาร ๐-๒๖๔๔-๕๐๑๕
www.mcu.ac.th

๖ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสัมมนาโครงการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร. วีระชัย ยศโสธร มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทย

ด้วย พระครูสังฆรักษ์จันทิมาภรณ์ ภู่วัฒนโกศล.ศร. ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย/หัวหน้าโครงการวิจัย
เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้อุทิศชีวิตใหม่" ภายใต้
แผนงาน "กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาวิชาชีพพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการ
เรียนรู้อุทิศชีวิตใหม่" ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และ
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย "การพัฒนารูปแบบ
การจัดการศึกษาวิชาชีพวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้อุทิศชีวิตใหม่"

การวิจัยครั้งนี้ พระครูสังฆรักษ์จันทิมาภรณ์ ภู่วัฒนโกศล.ศร. ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย/หัวหน้า
จึงได้ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสัมมนาโครงการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิชาการ และพร้อมอย่างยิ่งที่จะได้รับ
ความอนุเคราะห์ที่ดีนี้ เจริญมาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพรมานเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

(พระครูสังฆรักษ์จันทิมาภรณ์ ภู่วัฒนโกศล.ศร.)
อาจารย์ประจำ คณะศุภศาสตร์
ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

ติดต่อสอบถาม

พระครูสังฆรักษ์จันทิมาภรณ์ ภู่วัฒนโกศล.ศร. โทร. 0-615-635-066

ภาคผนวก ค.
ประมวลภาพกิจกรรมสัมมนาโครงการวิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญโญ, ผศ.ดร.

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

Asst. Prof. Dr. Phrakhrusangharak Chakkit Phuripanyo

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์

๓. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกเกด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๔. ประวัติการศึกษา

- เปรียญธรรม ๔ ประโยค สำนักเรียนวัดมหาธาตุ
- พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา
- ปริญญาโท
บริหารการศึกษา
- พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา (ภาวะผู้นำทางการศึกษา)
- พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- ๑) พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม/เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา
- ๒) การพัฒนาชุมชน / สิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียนและชุมชน

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
กระบวนการเสริมเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของ พระสอนศีลธรรมในสังคมไทย	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	หัวหน้าโครงการวิจัย
โรงเรียนผู้สูงอายุ : การจัดการสุขภาวะและ สวัสดิการผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๒	ผู้ร่วมโครงการ
มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา : ปัญหา อุปสรรคและกระบวนการจัดการของภาคี เครือข่ายในพื้นที่	ปีงบประมาณ ๒๕๖๒	ผู้ร่วมโครงการ

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
นวัตวิถีของดีชุมชน : การต่อยอดภูมิปัญญาสู่การ เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๒	ผู้ร่วมโครงการ
พุทธนวัตกรรมและการยกระดับคุณภาพชีวิตด้วย เตาเผาศพอัจฉริยะ เพื่อลดปริมาณสารก่อมะเร็ง	ปีงบประมาณ ๒๕๖๔	ผู้อำนวยการแผนงาน
รูปแบบการพัฒนาเตาเผาศพอัจฉริยะเชิงพุทธวิถี สำหรับชุมชนเมือง	ปีงบประมาณ ๒๕๖๔	หัวหน้าโครงการวิจัย
การพัฒนาและยกระดับพุทธจริยวิถีวัดและชุมชน เมืองต้นแบบการฌาปนกิจศพ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๔	ผู้ร่วมโครงการ
การขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมสู่ชุมชนเมืองน่านอยู่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต	ปีงบประมาณ ๒๕๖๔	ผู้ร่วมโครงการ
กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับ การจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับ การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่	ปีงบประมาณ ๒๕๖๕	ผู้อำนวยการงาน
การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถี พุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่	ปีงบประมาณ ๒๕๖๕	หัวหน้าโครงการ

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ บทความวิจัย

๑. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญโญ, ผศ.ดร.. “กระบวนการเสริมเยาวชนให้เป็น
พลเมืองดีของพระสอนศีลธรรมในสังคมไทย”. วารสาร มหาจุฬานาครทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒
(พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๑) : ๒๕๐ - ๒๖๖

๒. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญโญ, ผศ.ดร.. “โรงเรียนผู้สูงอายุ : การจัดการสุข
ภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. วารสาร มหาจุฬานาครทรรศน์. ปีที่ ๖
ฉบับที่ ๒ (เมษายน ๒๕๖๒) : ๙๖๐ - ๙๗๒

๓. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญโญ, ผศ.ดร.. “มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา :
ปัญหา อุปสรรคและกระบวนการจัดการของภาคีเครือข่ายในพื้นที่”. วารสาร มหาจุฬานาครทรรศน์.
ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๖ (๒๕๖๒) : ๑๒๖๗ - ๑๒๘๐

๔. ดร.เอนก ไยอินทร์, พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญโญ, ผศ.ดร. และพระคมสัน
เจริญวงศ์. “นวัตวิถีของดีชุมชน : การต่อยอดภูมิปัญญาสู่การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ”.

๗.๒ บทความทางวิชาการ

๑. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ, ผศ.ดร. “Rural development based on Sufficiency”. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย. No.4 Vol. 13 (September, 2017) : 153 – 159.

๒. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ, ผศ.ดร. “RURAL DEVELOPMENT ACCORDING TO ROYAL INITIATIVE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY”. วารสาร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒, (ฉบับพิเศษ) (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๔๒๐ - ๒๔๘.

๓. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ, ผศ.ดร. “The Management Strategy of Middle Area Watershed Community for Prevention and Resolution of Flood”. วารสาร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๖๑) : ๑๕๗ - ๑๖๙.

๔. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ, ผศ.ดร. “คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่ปราศจากอคติ ๔”. วารสาร สันติศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๖ (๒๕๖๒) : ๑๗๙๗-๑๘๐๔.

๕. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ, ผศ.ดร. “จิตวิญญาณความเป็นครูอาชีพ”. วารสาร มหาจุฬานาครทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๒) : ๓๑-๓๗)

๘. หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

๑. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ, ผศ.ดร.. วัฒนธรรมพลเมืองประชาธิปไตยตามแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : จริยการพิมพ์, ๒๕๖๐.

๒. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ, ผศ.ดร.. สิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียนและชุมชน. กรุงเทพมหานคร : จริยการพิมพ์, ๒๕๖๐.

๓. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ. หลักการและปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จริยการพิมพ์, ๒๕๖๐.

๔. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ, ผศ.ดร.. ทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาประชากร. กรุงเทพมหานคร : จริยการพิมพ์, ๒๕๖๑.

๕. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ, ผศ.ดร.. การจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : จริยการพิมพ์, ๒๕๖๒.

๖. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ, ผศ.ดร.. ภูมิศาสตร์ประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : จริยการพิมพ์, ๒๕๖๒.

๗. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญฺโญ, ผศ.ดร.. ประกันคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จริยการพิมพ์, ๒๕๖๓.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)

พระเทพคัมภีร์ สัตตินธโร (ศรีวิรัตน์) ดร.

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

Phra Therdsak Sattindhro

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์

๓. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร

อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๔. ประวัติการศึกษา

- วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งทอ
- พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- ๑) พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม/เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา

๒) การพัฒนาชุมชน / สิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียนและชุมชน/การสอนภาษาไทย

๖. ประสิทธิภาพที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่ รับผิดชอบ
โรงเรียนผู้สูงอายุ : การจัดการสุขภาวะและสวัสดิการ ผู้สูงอายุในภาค	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	ผู้ร่วมโครงการ

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ บทความวิจัย

พระเทพคฤหัสถ์ สดตติณโร (ศรีวิรัตน์) ดร.(ผู้ร่วม) “โรงเรียนผู้สูงอายุ : การจัดการสุขภาวะ
และสวัสดิการผู้สูงอายุในภาค”. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒๓ (เมษายน ๒๕๖๒)
: ๙๖๐ - ๙๗๒.

๗.๒ บทความทางวิชาการ

๘. หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

๑. พระเทพคฤหัสถ์ สดตติณโร, ดร. คุณธรรมจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร
: จริยการพิมพ์, ๒๕๖๒.

๒. พระเทพคฤหัสถ์ สดตติณโร, ดร. ทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาประชากร.
กรุงเทพมหานคร : จริยการพิมพ์, ๒๕๖๒.

๓. พระเทพคฤหัสถ์ สดตติณโร, ดร. สิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียนและชุมชน. กรุงเทพมหานคร
: จริยการพิมพ์, ๒๕๖๒.

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)
ผศ.ดร.พีรวัฒน์ ชัยสุข
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)
Asst. Prof. Dr. Peravat Chaisuk
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน

หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกเกด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร ๐๘๖ ๐๔๖๕๑๒๒

๔. ประวัติการศึกษา

- เปรียญธรรม ๖ ประโยค สำนักเรียนวัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี
- พุทธศาสตรบัณฑิต (การบริหารรัฐกิจ)
- ศีลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง
- พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- ๑) การสอนภาษาไทย
- ๒) นวัตกรรมและเทคโนโลยี
- ๓) การสอนพระพุทธศาสนา

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
ศึกษาการปลูกฝังจิตสำนึกตามแนวพระพุทธศาสนา กับกิจกรรมทัศนศึกษาเชิง วัฒนธรรม”	ปีงบประมาณ ๒๕๕๙	หัวหน้า โครงการวิจัย
“การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสาระการ เรียนรู้ ภาษาไทย เรื่อง ชนิดของคำสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕	ปีงบประมาณ ๒๕๖๐	หัวหน้า โครงการวิจัย
การสังเคราะห์การวิจัยการเรียนการสอนภาษาไทย	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	หัวหน้าโครงการวิจัย
Developing Innovation Academic Administration Graduate School for Mahachulalongkornrajavidyalaya University	ปีงบประมาณ ๒๕๖๔	หัวหน้า โครงการวิจัย

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ บทความวิจัย

Peravat Chaisuk, PhramahaSuchat Dhammakāmo (Piti), Somsak Boonpoo, Aroonrad Wilairatanakun. “Developing Innovation Academic Administration Graduate

School for Mahachulalongkornrajavidyalaya University” **Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation**. (SCOPUS Index). (Article will be published on or before 31 January 2022).

Pongpith Tuenpusa, Somsak Boonpoo, Peravat Chaisuk. “Technical Vocational Education and Training (TVET) Workforce Skill Development Policy and Strategy to Support 4th Industrial Revolution due to Disruptive Technology”. **Journal of Human Resource and Sustainability Studies**. Vol.9 No.4 (December 2021) : 596 – 907.

Phrakhruthammasarakosol (Samonrsak Dhammasantiko), Phrakhrusangharak Chakkit Bhuripanyo, Peravat Chaisuk, Thongdee Sritragarn. “Model of Human Resource Development according to Iddhipada IV Principle of Educational Institutions under Office of Primary Educational Service Area” **Journal of Psychology and Education**. (SCOPUS Index). 58 (1): 3760 - 3765.

Phra Somporn Pabhassaro (Kaewmanee), Phrakhrusangharak Chakkit Bhuripanyo, Thongdee Sritragarn, Peravat Chaisuk. “A Model of Participation in Educational Administration of Phrapariyattidhamma for the General Education Section in Sangha Administration Region 1”. **Journal of Psychology and Education**. (SCOPUS Index). 58(1) : 3719 - 3723.

Phrakhusamu Nopadal Piyadhammo (Khoakeaw), Phrakhrusangharak Chakkit Bhuripanyo, Thongdee Sritragarn, Peravat Chaisuk. “A Model of Learning Promotion according to the Threefold Training for the Elderly in Sangha Administration Region 1”. **Journal of Psychology and Education**. (SCOPUS Index). 58(1): 3772 - 3777.

Phrakhrupalad Sangwan Devasaro (Srisuk), Phrakhrusangharak Chakkit Bhuripanyo, , Peravat Chaisuk,. Thongdee Sritragarn “Development of Propagation Administration according to Buddhist Educational Administration for Buddhist Temples in Bangkok”. **Journal of Psychology and Education**. (SCOPUS Index). 58(1): 3747 - 3752.

Phrakhrupalad Sak Mahaviro (Kosolsuphawatt), Phrakhrusangharak Chakkit Bhuripanyo, , Peravat Chaisuk,. Thongdee Sritragarn. “Model of Teaching and Learning Management according to the Four Noble Truths for Primary School Students

under the Bangkok Metropolitan Administration”. **Journal of Psychology and Education**. (SCOPUS Index). 58(1): 3766 – 3771.

Phrasamu Kantaphat Subhaddo (Charoen Jarasawat), Boonchurd Chumnisart, Thongdee Sritragarn, Peravat Chaisuk. “Elderly holistic health management model According to the principle of threefold in Thai society”. **Journal of Psychology and Education**. (SCOPUS Index). 58(1): 3811 – 3818.

Aroonrad Wilairatanakun, Phramaha Yannawat Thitavaddhano, Phrakrukittianavisit, Thongdee Sritragarn, Peravat Chaisuk. “A Causal Model of Factors Affecting Graduates' Engagement of Graduate Program Mahachulalongkornrajavidyalaya University”. **Journal of Solid State Technology**. (SCOPUS Index). 63(2s): 1295 – 1299.

ริญญรัตน์ วรจินตนาลักษณ์, พระครูภัทรธรรมคุณ, พีรวัฒน์ ชัยสุข. (๒๕๖๓). “การศึกษาสภาวะยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ตามหลักภาวนา ๔ ของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๓๙ - ๕๓.

สิน งามประโคน, พีรวัฒน์ ชัยสุข, พระครูภัทรธรรมคุณ, พระมหาสมบัติ ธนปญโญ, เกษม แสงนนท์. (๒๕๖๒) “การบริหารการศึกษา : แนวคิดทฤษฎีและรูปแบบการบริหารจัดการ”. **วารสารครูศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๑๓๔ - ๑๔๖.

พีรวัฒน์ ชัยสุข และประวิทย์ ชัยสุข. (๒๕๖๐). “การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย เรื่อง ชนิดของคำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕”. **วารสารครูศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๕๗ - ๑๖๗.

๗.๒ บทความทางวิชาการ

ทศพร น้อยสุขะ, บุญเชิด ขานิสาสตร์, พีรวัฒน์ ชัยสุข. “การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการบริหารการศึกษา” **วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๔) : ๑๒๔ - ๑๓๓.

วาสนา จินดาสวัสดิ์, สิน งามประโคน, พีรวัฒน์ ชัยสุข. “นวัตกรรมการเรียนการสอนตามหลักอริยสัจ ๔” **วารสารภาวนาสารปริทัศน์**, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๔) : ๔๑ - ๔๒.

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญโญ, พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, พระครูโสภาสนนทกิตติ, สมศักดิ์ บุญปู, พีรวัฒน์ ชัยสุข. “จิตวิญญาณความเป็นครูมืออาชีพ” **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๖๒), หน้า ๓๑-๓๗.

๗.๓ หนังสือ/ตำรา

พีรวัฒน์ ชัยสุข. การใช้เทคโนโลยีช่วยสอนภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พีรวัฒน์ ชัยสุข. การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนพระพุทธศาสนาอย่างง่ายด้วยโปรแกรม Authorware. กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาส์นไทย, ๒๕๕๙.

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)

พระครูกิตติญาณวิสิฐ, ผศ.ดร.

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

Phrakrukittianavisit, Asst. Prof. Dr.

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์

๓. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๔. ประวัติการศึกษา

- เปรียญธรรม ๔ ประโยค
- พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
- พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- ๑) พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม/เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา
- ๒) การพัฒนาชุมชน / สิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียนและชุมชน

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เรื่องที่มีการวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
องค์ประกอบและรูปแบบการเชื่อมโยงการบริหาร การศึกษาเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	หัวหน้าโครงการ

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
วิกฤติการบริหารสถานศึกษาช่วงเปลี่ยนผ่านสู่ฐาน วิถีชีวิตใหม่	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	หัวหน้าโครงการ
ศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทาง การศึกษา	ปีงบประมาณ ๒๕๖๔	หัวหน้าโครงการ

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ บทความวิจัย

๑. ทรัพย์สถิต วงศ์หล้า, สมศักดิ์ บุญปู, พระครูกิตติญาณวิสิฐ กิตติญาณโน, จิรเดช หาชนะ. “การจัดการเรียนรู้ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้วิชาพลศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาอำเภอบางปะอินสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต ๒”. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปี ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (๒๐๑๙): ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ ๒๕๖๒: หน้า ๑๙๕-๒๐๗.

๒. รณกร ไช้नाค, ประยูร แสงใส, พระครูกิตติญาณวิสิฐ กิตติญาณโน. “แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (๒๐๑๙): ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ ๒๕๖๒.

๓ . A Causal Model of Factors Affecting Graduates’ Engagement of GraduateProgram Mahachulalongkornrajavidyalaya University Aroonrad WilairatanakunAsst. Prof. Dr. Phramaha Yannawat ThitavaddhanoAsst. Prof. Dr. Phrakrukittianavisit Dr.ThongdeeSritragarn. 1st International Conference On Multidisciplinary and Current Educational Research Organaizeed By Mahachulalongkornrajavidyalaya University (MCU) In Association With Institute

For Engineering Research and Publication (IFERP) 30TH - 31ST JULY 2020
AYUTTHAYA, THAILAND.

๗.๒ บทความทางวิชาการ

๑. พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา หอมหวล) และคณะ. “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา”. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๙) : ๗๘ - ๘๘.

๒. พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา หอมหวล) และคณะ. “เทคนิคการบริหารตามแนวพุทธ”. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๒๔ - ๓๒.

๘. หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

๑. พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา หอมหวล). (๒๕๖๑). ภาวะผู้นำทางการศึกษา. (อัสสัมชัญ, ๒๑๐ หน้า)

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)

พระสิทธิสิงหเสนี (โสภณ สิงหเสนี), ดร.

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

Phra Sittisinghasenee

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ พิเศษสาขาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์

๓. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร

อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๔. ประวัติการศึกษา

- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา

- ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
- ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการบริหารการศึกษาและผู้นำ
- ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการบริหารการศึกษา
- ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- ๑) พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม/เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา
- ๒) การพัฒนาชุมชน / สิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียนและชุมชน

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่ รับผิดชอบ
มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา : ปัญหา อุปสรรค และกระบวนการจัดการของภาคีข่ายในพื้นที่	ปีงบประมาณ ๒๕๖๒	ผู้ร่วมโครงการ

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ บทความวิจัย

๑. พระสิทธิสิงหนะณี (โสภณ สิงหนะณี), ดร. “มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา : ปัญหา อุปสรรคและกระบวนการจัดการของภาคีข่ายในพื้นที่”. วารสารมหาจุฬานาครทรรค์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม ๒๕๖๒) : ๑๒๖๗ - ๑๒๘๐.

๗.๒ บทความทางวิชาการ

-

๘. หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

-

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)

ผศ.ดร.เกษม แสงนนท์

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

Asst.Prof.Dr.Kasem Saengnont

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน

- ผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
- อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา

สังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. หน่วยงานและสถานที่ที่ติดต่อได้สะดวก

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

๔. ประวัติการศึกษา

- เปรียญธรรม ๓ ประโยค
- พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
- วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ
- พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- ๑) การบริหารการศึกษา
- ๒) การพัฒนาหลักสูตรและการสอน
- ๓) การบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๔) นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
นวัตกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามทฤษฎีแบบก้าวหน้าของ อาชีวะวิถีพุทธ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๔	หัวหน้าโครงการวิจัย
การสร้างเครือข่ายพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๔	หัวหน้าโครงการวิจัย

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ บทความวิจัย

๑. ศิริญาภา ทองมะหา, อินดา ศิริวรรณ, เกษม แสงนนท์, วิชชุดา หุ่นวิไล. “แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ตามหลักพหุสุต ๕ ของโรงเรียนในเครือข่ายที่ ๔๙ สำนักงานเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร”, วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๒) : ๒๖ - ๓๘.

๒. สีน งามประโคน, พีรวัฒน์ ชัยสุข, พระครูภัทรธรรมคุณ ปันมยุรา, พระมหาสมบัติ ธนปญโญ, เกษม แสงนนท์, อำนวย เดชชัยศรี. “การบริหารการศึกษา : แนวคิด ทฤษฎีและรูปแบบ

การบริหารจัดการ”, วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (๒๕๖๒) : ๑๓๔ - ๑๔๖.

๓. วันเพ็ญ ระวิพันธ์; สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, เกษม แสงนนท์, อำนาจ บัวศิริ. “แนวทางการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ตามนโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต ๒”, วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (๒๕๖๒) : ๑๑๖ - ๑๒๙.

๔. ดลวี เต็มงาม, สีน งามประโคน, เกษม แสงนนท์. “ศึกษาแนวทางส่งเสริมวินัยนักเรียนโรงเรียนในอำเภอบางใหญ่ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี”, วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๒) : ๔๘ - ๕๘.

๗.๒ บทความวิชาการ

๑. เกษม แสงนนท์. “ภาวณา ๔ พุทธวิธีพัฒนามนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑”, ใน : การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. เล่ม ๒ (๒๕๕๘) : ๑ - ๑๐.

๒. เกษม แสงนนท์. “ไตรสิกขา : พื้นฐานการพัฒนามนุษย์และการจัดการศึกษาอย่างรอบด้าน”. วารสารสังคมมนุษยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๓) : ๕๑ - ๖๒.

๘. หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

๑. สมศักดิ์ บุญปู และคณะ. ระเบียบวิธีวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

๒. เกษม แสงนนท์. นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

๓. เกษม แสงนนท์. พื้นฐานระบบคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘. (อัดสำเนา)

๔. เกษม แสงนนท์. นวัตกรรมและเทคโนโลยีการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙. (อัดสำเนา)

๕. เกษม แสงนนท์. (๒๕๖๐). ๕๐๐ Quiz ตัวอย่างคำถามพร้อมเฉลย พื้นฐานคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ. [e-Book]. แหล่งที่มา <https://www.mebmarket.com/index.php>

๖. เกษม แสงนนท์. (๒๕๖๐). นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ยุคไทยแลนด์ ๔.๐. [e-Book]. แหล่งที่มา : <https://www.mebmarket.com/index.php>

